

**WYMAGANIA EDUKACYJNE
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE
DLA DOROSŁYCH
NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA**

Język polski

Zasady oceniania z języka polskiego dla szkół zaocznych

1. Słuchacz oceniany jest semestralnie na podstawie:

- a) egzaminu pisemnego
- b) egzaminu ustnego

2. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu semestralnego jest otrzymanie pozytywnej oceny z pracy kontrolnej – tematykę (zgodną z obowiązującą podstawą programową) i formę ustala na początkowych zajęciach nauczyciel prowadzący. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu semestralnego jest także frekwencja na lekcjach powyżej 50%.

3. Słuchacz powinien oddać pracę kontrolną do 30 listopada w sesji zimowej i 30 kwietnia w sesji wiosennej w klasie I i II i 30 marca w klasie III.

4. W przypadku uzyskania oceny niedostatecznej z pracy kontrolnej słuchacz zobowiązany jest do napisania pracy poprawkowej i oddania jej w terminie ustalonym z nauczycielem.

5. Przekroczenie powyższych terminów może skutkować nie dopuszczeniem do egzaminu.

6. Otrzymanie oceny niedostatecznej z pracy poprawkowej oznacza niedopuszczenie do egzaminu

7. Ocena semestralna jest wystawiana na podstawie ocen z egzaminu pisemnego i ustnego.

8. Egzamin pisemny składa się z pięciu tematów zgodnych z treściami nauczania w danym semestrze, z których słuchacz wybiera jeden i redaguje tekst własny (rozprawkę).

9. Egzamin pisemny oceniany jest wg zasad oceniania rozprawki powszechnie obowiązujących i podanych do wiadomości słuchaczom.

10. Egzamin ustny polega na odpowiedzi na trzy pytania zawarte w wylosowanym zestawie pytań.

11. Z egzaminu ustnego słuchacz otrzymuje ocenę, na którą wpływ mają : meritum wypowiedzi, kompozycja wypowiedzi i język wypowiedzi.

Ogólne wymagania na poszczególne oceny.

I Kryteria ocen z języka polskiego

— Ocenianie odpowiedzi ustnej:

Na ocenę dopuszczającą uczeń potrafi:

- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich wskazanych w podstawie programowej;
- określić ramy chronologiczne omawianych epok;
- objaśnić znaczenie nazw omawianych epok literackich;
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla omawianych okresów gatunków literackich;
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla danej epoki;
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych;
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianych epok pojęciami;
- streścić główne wątki utworów epickich i dramatycznych z listy lektur obowiązkowych;
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianych epok;
 - scharakteryzować bohaterów literackich;
 - przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób;

Na ocenę dostateczną uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą , a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć;
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi;
- wskazać związki omawianych epok z wcześniejszymi;
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów;
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich;
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz hasła programowe i idee poszczególnych epok, odwołując się do omówionych utworów literackich;
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w poszczególnych epokach , odwołując się do omówionych utworów literackich;
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich omawianych epok;
- określić tematykę i problematykę omówionych utworów;
- prezentować na lekcji zagadnienia wcześniej przygotowane w domu;
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę dobrą uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną , a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią omawianych epok;
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w omawianych epokach, odwołując się do utworów literackich;
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w omawianych epokach, odwołując się do utworów literackich;
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego;
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce;
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia;
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne;
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany ;wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem stylistycznym i ortograficznym.

Na ocenę bardzo dobrą uczeń potrafi to , co na ocenę dobrą, a ponadto:

- wymienić głównych twórców kultury i ich dzieła w omawianych epokach;
- wykazać się opanowaniem pamięciowym licznych fragmentów tekstów literackich oraz swobodnie posługiwać się cytatami;
- przedstawić ewolucję bohatera literackiego oraz wybranych gatunków literackich na podstawie omawianych utworów
- wyjaśnić funkcje motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich;
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie;
- formułować wnioski płynące z porównania kształtu artystycznego tekstów literackich;
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych (i pisemnych) materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki;
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła literackiego:
 - posługiwać się biegle terminologią historyczno- i teoretycznoliteracką;
 - rozpoznawać przenośne znaczenia dzieła (metaforyczne, alegoryczne, paraboliczne);
 - dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu lit.), ze wskazaniem funkcji środków specyficznych dla danej dziedziny sztuki;
 - wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną;
 - odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...)
 - dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki;
 - dokonać syntezy twórczości literackiej(epoki, autora, prądu);

Na ocenę celującą uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą , a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą spoza programu szkolnego, świadczącą o dużej erudycji;

- formułować wnioski dojrzałe , wnikliwe;
- stawiać hipotezy badawcze;

2.Wymagania związane z kształceniem umiejętności pisania: tworzenia własnego tekstu (rozprawki)

Na ocenę dopuszczającą uczeń powinien:

- zrozumieć temat wypracowania ;
- znaleźć argumenty uzasadniające tezę,
- zachować trójdzielność kompozycyjną;
 - napisać pracę językiem komunikatywnym, unikając błędów ortograficznych.
 -

Na ocenę dostateczną uczeń powinien:

- zaprezentować własną koncepcję rozwinięcia tematu;
- podjąć próbę skomponowania pracy w sposób zamierzony i nieschematyczny;
- zadbać o poprawność ortograficzną i interpunkcyjną;
- wprowadzić do pracy cytaty z utworów;
-

Na ocenę dobrą uczeń powinien:

- w funkcji argumentacyjnej właściwie wykorzystać materiał literacki i historycznoliteracki;
- umiejętnie łączyć poszczególne części pracy tak, by jej tekst był spójny;
- stosować urozmaiconą leksykę (bogate słownictwo) i składnię (różne typy zdań);
- sięgać do różnych źródeł wiedzy, cytować badaczy literatury;
- sporządzić bibliografię;
- zadbać o poprawność i jednorodność stylu;
- wprowadzić do pracy cytaty z utworów;

Na ocenę bardzo dobrą uczeń powinien:

- pamiętać o oryginalnym zamyśle kompozycyjnym;
- zadbać o szczególnie klarowną koncepcję rozwinięcia zasugerowanych przez temat problemów;
- w budowaniu argumentacji wykorzystać materiał literacki., historycznoliteracki czy kulturowy;
- umieścić w rozprawce własne przemyślane sądy wartościujące i uogólniające, umiejętnie skonfrontować je z sądami badaczy literatury;
- zadbać o poprawność frazeologiczną i fleksyjną;
- posłużyć się żywym stylem i bogatą leksyką;
- wprowadzić do pracy cytaty z utworów;

Na ocenę celującą uczeń powinien:

- w toku argumentacyjnym wykorzystać materiał wykraczający poza treści programowe;
- wykazać się oryginalnością ujęcia tematu;
- umiejętnie wykorzystać sądy profesjonalnych badaczy literatury, konfrontując je z własnym spojrzeniem;
- sporządzić dokładne przypisy
- wprowadzić do pracy cytaty z utworów;

3.. Skala ocen

Ustala się 6- stopniową skalę ocen z następującymi skrótami:

- celujący - cel - 6
- bardzo dobry - bdb - 5
- dobry - db - 4
- dostateczny - dst - 3
- dopuszczający - dp - 2
- niedostateczny - ndst – 1

Kryteria opracowane zostały zgodnie z nową podstawą programową , obowiązującą od roku szkolnego 2014/2015.

Język angielski

Wymagania edukacyjne Liceum ogólnokształcące dla dorosłych – język angielski

Podstawą oceniania i klasyfikowania słuchacza w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych są prace kontrolne i egzaminy semestralne.

I. Prace kontrolne

1. Praca kontrolna z języka angielskiego jest obowiązkowa zgodnie z ramowym planem nauczania – minimum 1 w semestrze,
2. Prace kontrolne z języka angielskiego należy złożyć prowadzącemu zajęcia nie później niż do 30 listopada w I semestrze i do 30 kwietnia w II semestrze.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do złożenia w sekretariacie szkoły poprawionych prac w terminie 7 dni od ostatecznego terminu składania prac przez słuchaczy,
4. Każdy słuchacz otrzymuje prace pisemne do wglądu wyłącznie podczas konsultacji, w obecności nauczyciela uczącego danego przedmiotu.
5. W przypadku gdy słuchacz otrzymał ocenę negatywną z pracy kontrolnej, jest on zobowiązany wykonać w terminie określonym przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne, drugą pracę kontrolną.

II. Egzamin semestralny i poprawkowy

1. Do egzaminu semestralnego dopuszcza się słuchacza, który uczęszczał na zajęcia obowiązkowe, przewidziane w szkolnym planie nauczania, w wymiarze co najmniej 50% czasu przeznaczanego na te zajęcia oraz uzyskał z wymaganych prac kontrolnych oceny uznane za pozytywne w ramach wewnątrzszkolnego systemu oceniania. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne informują słuchacza, czy spełnia warunki dopuszczenia do egzaminu semestralnego potwierdzając informację podpisem na indywidualnej karcie dopuszczenia.
2. Słuchacz przystępuje w każdym semestrze do egzaminów semestralnych, w formie pisemnej, ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, oraz egzaminu ustnego z języka angielskiego.
3. Egzamin semestralny w formie pisemnej przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne.
4. Egzamin semestralny w formie ustnej z języka angielskiego przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne. Słuchacz losuje jedno zadanie, z zadań przygotowanych na egzamin ustny.
5. Słuchacz, który nie przystąpił do egzaminu semestralnego z przyczyn usprawiedliwionych zdaje ten egzamin w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora.
6. Termin dodatkowy wyznacza się po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego lub po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
7. Egzaminy semestralne przeprowadza się w styczniu po zakończeniu semestru jesiennego, jednak nie później niż do końca lutego oraz w czerwcu po zakończeniu semestru wiosennego, jednak nie później niż do 31 sierpnia.
8. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne na początku każdego semestru informują słuchaczy o terminach egzaminów semestralnych.
9. Słuchacz jest informowany o wynikach egzaminu ustnego w dniu egzaminu, a w przypadku egzaminu pisemnego tydzień po przeprowadzonym egzaminie.
10. Słuchacz, który z przyczyn losowych nie przystąpił do egzaminu semestralnego w wyznaczonym terminie może do niego przystąpić w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora szkoły, o ile w ciągu 7 dni przedstawi pisemne usprawiedliwienie nieobecności.
11. W przypadku uzyskania niedostatecznej oceny z jednego albo dwóch egzaminów semestralnych, na wniosek złożony na piśmie do Dyrektora szkoły, słuchacz może zdawać egzamin poprawkowy.
12. Egzamin poprawkowy przeprowadza nauczyciel prowadzący dane zajęcia edukacyjne po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego i po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
13. Słuchacz zgłasza się osobiście do nauczyciela przedmiotu lub do sekretariatu szkoły w celu uzyskania zagadnień, które musi opanować na egzamin poprawkowy.
14. O przewidywanych ocenach końcowych/semestralnych słuchacz jest informowany nie później niż na tydzień przed klasyfikacyjnym zebraniem Rady Pedagogicznej. Informacje podaje się poprzez wpis do indeksu.
15. Oceny z egzaminów semestralnych ustala się w stopniach, według następującej skali:

Ocena	Skala procentowa
niedostateczny	0-30%
dopuszczający	31-50%
dostateczny	51-70%
dobry	71-85%
bardzo dobry	86-100%

III. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny spójne z efektami kształcenia określonymi w Nowej Podstawie Programowej:

OCENA CELUJĄCA

Rozumienie tekstu słuchanego/czytanego	Sprawność mówienie	Sprawność pisania	Gramatyka i słownictwo	Inne umiejętności i aktywności
• słuchacz w pełni rozumie wszystkie polecenia i wypowiedzi nauczyciela • rozumie teksty słuchane i pisane, których słownictwo i struktury gramatyczne wykraczają poza program nauczania, • na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, sprawnie wyszukuje szczegółowe informacje, określa intencje autora tekstu, kontekst wypowiedzi, • określa związki między poszczególnymi częściami tekstu słuchanego bądź pisanego, • potrafi streścić wysłuchane/przeczytane teksty, stosując bogate słownictwo i	• słuchacz tworzy wypowiedzi zawierające bogate słownictwo i zróżnicowane struktury gramatyczne, wykraczające poza materiał nauczania, • nie popełnia błędów, które zakłócają komunikację, • stosuje formalny i nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji, • potrafi spontanicznie nawiązać i podtrzymać rozmowę, • wypowiada się swobodnie bez przygotowania, • wypowiedzi są płynne, • wypowiedzi są całkowicie poprawne fonetycznie, bez błędów w	• słuchacz bez żadnych trudności redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. zaproszenie, wiadomość, notatkę, list formalny, życiorys, stosując środki wyrazu charakterystyczne dla wymaganej formy wypowiedzi oraz precyzyjnie dobierając słownictwo pozwalające na pełny przekaz informacji, • swobodnie reaguje w formie pisemnej w określonych sytuacjach, • wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, bogate pod względem treści, spójne i logiczne, • wypowiedzi pisemne zawierają słownictwo i struktury gramatyczne wykraczające poza program nauczania,	• słuchacz bezbłędnie stosuje struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania oraz wykraczające poza program, • stosuje w wypowiedziach ustnych i pisemnych bogaty zasób słów wykraczający poza materiał nauczania.	• słuchacz posiadał wiedzę i umiejętności wykraczające poza program nauczania w danej klasie, • swobodnie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, • stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz strategie kompensacyjne (np. parafraza, definicja) w wypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu, • posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami), • zna kulturę i

zróżnicowane struktury gramatyczne.	wymowie i intonacji.	wypowiedzi pisemne zawierają tylko sporadyczne błędy, które nie wpływają na zrozumienie tekstu, wypowiedzi pisemne nie zawierają błędów interpunkcyjnych.		obyczaje krajów anglojęzycznych.

OCENA BARDZO DOBRA

Rozumienie tekstu słuchanego/czytanego	Sprawność mówienie	Sprawność pisania	Gramatyka i słownictwo	Inne umiejętności i aktywności
słuchacz rozumie wszystkie polecenia i wypowiedzi nauczyciela formułowane w języku angielskim i właściwie na nie reaguje, rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 90 %, na bazie wysłuchanego/ przeczytanego tekstu określa główną jego myśl, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, wyszukuje szczegółowe informacje, określa intencje autora tekstu, określa kontekst wypowiedzi, określa związki między poszczególnymi częściami tekstu słuchanego bądź pisanego, potrafi streścić wysłuchane/ przeczytane teksty, stosując słownictwo i struktury gramatyczne objęte programem nauczania.	słuchacz wypowiada się swobodnie, stosując bogaty zasób słów i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, bardzo sporadycznie popełnia błędy, które nie zakłócają komunikacji, potrafi nawiązać i podtrzymać rozmowę, wypowiedzi są płynne, wypowiedzi są poprawne fonetycznie, bez błędów w wymowie i intonacji.	słuchacz bez trudności redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. zaproszenie, wiadomość, notatkę, list formalny, życiorys, stosując środki wyrazu charakterystyczne dla wymaganej formy wypowiedzi oraz precyzyjnie dobierając słownictwo pozwalające na pełny przekaz informacji, swobodnie reaguje w formie pisemnej w określonych sytuacjach, wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, bogate pod względem treści, spójne i logiczne, wypowiedzi pisemne zawierają słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, wypowiedzi	słuchacz bezbłędnie stosuje struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, stosuje w wypowiedziach ustnych i pisemnych bogaty zasób słów zawarty w programie nauczania, buduje spójne zdania.	słuchacz opanował cały materiał objęty programem nauczania w danej klasie, z prac kontrolnych uzyskuje 86 %–100 % punktów, swobodnie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznane słowa i zwroty) oraz strategie kompensacyjne (np. parafraza, definicja) w wypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu, posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami),

		pisemne zawierają sporadyczne błędy, które nie wpływają na zrozumienie tekstu, • wypowiedzi pisemne zawierają sporadyczne błędy interpunkcyjne.		• korzysta z różnych źródeł informacji w języku angielskim, • zna kulturę i obyczaje krajów anglojęzycznych.

OCENA DOBRA

Rozumienie tekstu słuchanego/czytanego	Sprawność mówienie	Sprawność pisania	Gramatyka i słownictwo	Inne umiejętności i aktywności
• słuchacz rozumie wszystkie polecenia i większość wypowiedzi nauczyciela formułowanych w języku angielskim i właściwie na nie reaguje, • rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 75 %, • na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, wyszukuje większość informacji, określa intencje autora, określa kontekst większości wypowiedzi, • określa związki między poszczególnymi częściami większości tekstów słuchanych bądź pisanych, • potrafi streścić większość wysłuchanych/przeczytanych tekstów, stosując słownictwo i struktury gramatyczne objęte programem nauczania.	• słuchacz wypowiada się, stosując zasób słów i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • popełnia nieliczne błędy, które nie zakłócają komunikacji, • wypowiedzi są płynne przy niewielkiej pomocy nauczyciela • wypowiedzi są zgodne z tematem, • wypowiedzi są zasadniczo poprawne fonetycznie i intonacyjnie.	słuchacz redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. zaproszenie, wiadomość, notatkę, list formalny, życiorys, stosując większość środków wyrazu charakterystycznych dla wymaganej formy wypowiedzi oraz z niewielkimi niedopatrzzeniami dobierając słownictwo pozwalające na przekaz większości informacji, • reaguje w formie pisemnej w większości określonych sytuacji, • wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, spójne i logiczne, • wypowiedzi pisemne zawierają słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • wypowiedzi pisemne zawierają nieliczne błędy gramatyczne, leksykalne, ortograficzne i interpunkcyjne,	• słuchacz poprawnie stosuje większość struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, • stosuje w wypowiedziach ustnych i pisemnych dość duży zasób słów zawarty w materiale nauczania, • w większości sytuacji buduje spójne zdania.	• słuchacz opanował materiał objęty programem nauczania w danej klasie, • dość swobodnie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, • stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty), • posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

		które nie wpływają na zrozumienie tekstu.		

OCENA DOSTATECZNA

Rozumienie tekstu słuchanego/czytanego	Sprawność mówienie	Sprawność pisania	Gramatyka i słownictwo	Inne umiejętności i aktywności
• słuchacz rozumie dużą część poleceń i niektóre wypowiedzi nauczyciela formułowane w języku angielskim i właściwie na nie reaguje, • rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 60 %, • na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl oraz wyszukuje dużą część informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach, • potrafi streścić tylko niektóre wysłuchane/przeczytane teksty, stosując proste słownictwo i struktury gramatyczne objęte programem nauczania.	• słuchacz wypowiada się, stosując pojedyncze słowa i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • popełnia błędy świadczące o niepełnym opanowaniu struktur leksykalnych i gramatycznych, co czasami zakłóca komunikację, • wypowiedzi są płynne w zasadniczej części, • wypowiedzi są zgodne z tematem, • wypowiedzi są zrozumiałe pomimo błędów w wymowie niektórych wyrazów i w intonacji.	• słuchacz redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. zaproszenie, wiadomość, notatkę, list formalny, życiorys, stosując tylko część środków wyrazu charakterystycznych dla wymaganej formy wypowiedzi oraz z większymi niedopatrzzeniami dobierając słownictwo pozwalające na przekaz jedynie najważniejszych informacji, • reaguje w prostej formie pisemnej w niektórych sytuacjach, • wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, • wypowiedzi pisemne zawierają proste słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • wypowiedzi pisemne zawierają błędy gramatyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, które częściowo utrudniają zrozumienie tekstu, • wypowiedzi pisemne zawierają liczne powtórzenia leksykalne i mało urozmaicone struktury gramatyczne oraz	• słuchacz poprawnie stosuje tylko niektóre struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • stosuje niewielki zasób słów zawarty w programie nauczania, • buduje proste zdania, • sporadycznie buduje spójne zdania.	• słuchacz opanował materiał objęty programem nauczania w danej klasie na poziomie podstawowym • z prac kontrolnych uzyskuje 50%–70% punktów, • w stopniu dostatecznym posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, • stosuje proste strategie komunikacyjne.

		składniowe.		

OCENA DOPUSZCZAJĄCA

Rozumienie tekstu słuchanego/czytanego	Sprawność mówienie	Sprawność pisania	Gramatyka i słownictwo	Inne umiejętności i aktywności
• słuchacz rozumie tylko nieliczne polecenia i wypowiedzi nauczyciela • sformułowane w języku angielskim i właściwie na nie reaguje, • rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 40 %, • na bazie wysłuchanego/ przeczytanego tekstu wyszukuje tylko niektóre informacje w nieskomplikowanych wypowiedziach, • rozumie ogólny sens tylko niektórych tekstów słuchanych bądź pisanych, • nie potrafi streścić wysłuchanych/ przeczytanych tekstów.	• słuchacz wypowiada się, stosując pojedyncze słowa i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • popełnia liczne błędy świadczące o nieznajomości struktur leksykalnych i gramatycznych, co zakłóca komunikację, • wypowiedzi są płynne fragmentarycznie jedynie przy pomocy nauczyciela, • wypowiedzi są niepoprawne fonetycznie.	• słuchacz w sposób bardzo uproszczony redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. zaproszenie, wiadomość, notatkę, list formalny, życiorys, • nie stosując środków wyrazu charakterystycznych dla wymaganej formy wypowiedzi oraz niewłaściwie dobierając słownictwo pozwalające na przekaz jedynie niewielkiej ilości informacji, • wypowiedzi pisemne są tylko częściowo zgodne z tematem, • wypowiedź pisemna zawiera ubogie słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, • wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy gramatyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, które w znacznej mierze zakłócają zrozumienie tekstu.	• słuchacz nie stosuje poprawnie struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, • stosuje bardzo niewielki zasób słów zawarty w programie nauczania, • buduje proste zdania, które nie są spójne, • dobór słownictwa nie zawsze odpowiada tematowi.	• słuchacz nie opanował materiału objętego programem nauczania w danej klasie na poziomie podstawowym, • z prac kontrolnych uzyskuje 31 %–50 % punktów, • w stopniu bardzo podstawowym posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi.

OCENA NIEDOSTATECZNA

Rozumienie tekstu słuchanego/czytanego	Sprawność mówienie	Sprawność pisania	Gramatyka i słownictwo	Inne umiejętności i aktywności
• słuchacz rozumie bardzo	• słuchacz nie	• słuchacz	• słuchacz nie	• słuchacz nie

nieliczne polecenia i wypowiedzi nauczyciela formułowane w języku angielskim, • nie rozumie tekstów słuchanych i pisanych nawet w 30 %, • na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu nie potrafi wyszukać potrzebnych informacji, • nie potrafi streścić wysłuchanych/ przeczytanych tekstów.	potrafi wypowiedzieć się na określony temat ani odpowiedzieć na bardzo proste pytania nauczyciela, • popełnia liczne błędy, które uniemożliwiają komunikację, • wymowa i intonacja uniemożliwiają zrozumienie.	redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. zaproszenie, wiadomość, notatkę, list formalny, życiorys, które nie spełniają kryteriów wymaganej formy wypowiedzi oraz nie zawierają wymaganych informacji, • wypowiedzi pisemne nie są zgodne z tematem, • wypowiedzi pisemne nie zawierają podstawowego słownictwa ani struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, • wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy gramatyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, które uniemożliwiają zrozumienie tekstu, • wypowiedzi są chaotyczne i niespójne, • uczeń nie potrafi zbudować prostego zdania.	stosuje poprawnie struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, co świadczy o ich nieznanym, co uniemożliwia komunikację, • stosuje pojedyncze słowa, • nie buduje spójnych zdań, • zasób słownictwa jest bardzo ubogi i nie zawsze zgodny z tematem.	opanował materiału objętego programem nauczania w danej klasie na poziomie podstawowym, • nie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi nawet w stopniu bardzo podstawowym.

Język niemiecki

I ZASADY OGÓLNE

1. Przedmiotowy System Oceniania z języka niemieckiego jest zgodny z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania, Rozporządzeniem MEN w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania oraz z podstawą programową z języka obcego w szkole ponadgimnazjalnej.
2. Niniejszy dokument stanowi załącznik do WSO.
3. Nauczyciel jest zobligowany do dostosowania formy i wymagań stawianych uczniom z zaburzeniami funkcji słuchowo-językowych lub mających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego do opinii zawartych w tych orzeczeniach.
4. Na początku roku szkolnego uczniowie zostaną poinformowani przez nauczyciela przedmiotu o zakresie wymagań na określoną ocenę oraz o sposobie i zasadach oceniania.
5. W pierwszym miesiącu nowego roku szkolnego nauczyciel przeprowadza w klasach pierwszych diagnozę wstępną w formie testu.
6. Zakres dłuższych sprawdzianów pisemnych (prac klasowych) oraz ich dokładne terminy będą podawane przez nauczyciela z tygodniowym wyprzedzeniem.
7. Krótkie sprawdziany pisemne (kartkówki) i ustne odpowiedzi uczniów, obejmujące bieżący materiał lekcyjny (trzy ostatnie omówione przez nauczyciela lekcje), mogą być przeprowadzane na bieżąco, bez wcześniejszej zapowiedzi.
8. Nauczyciel na bieżąco określa zakres oraz terminy wykonania prac domowych lub innych form aktywności.
9. Nauczyciel jest zobowiązany ocenić i udostępnić uczniom sprawdziany i pisemne prace kontrolne w ciągu dwóch tygodni od momentu ich przeprowadzenia.

II ZASADY OCENIANIA

1. Ocenianie odbywa się według skali zawartej w systemie oceniania.
2. Zgodnie z Rozporządzeniem MEN w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania przyjmuje się sześciostopniową skalę ocen (1-6)
3. Wszystkie prace pisemne są sprawdzane według skali punktowej, a punkty przeliczane na oceny zgodnie z poniższą skalą procentową:
0–30% – niedostateczny
31%–50% – dopuszczający
51%–70% – dostateczny
71%–85% – dobry
86%–100% – bardzo dobry
4. Nieprzygotowanie do zajęć, brak zadania domowego, podręcznika z zeszytem ćwiczeń uczeń jest zobowiązany zgłosić nauczycielowi na początku lekcji.
5. W przypadku co najmniej tygodniowej usprawiedliwionej nieobecności uczeń zobowiązany jest do nadrobienia zaległości w ciągu 7 dni od dnia powrotu do szkoły.
6. Poprawa sprawdzianów pisemnych jest obowiązkowa i powinna odbywać się w ciągu dwóch tygodni od otrzymania oceny.
7. Sprawdziany pisemne, odpowiedzi ustne i zadania domowe są obowiązkowe. W każdym semestrze przewiduje się przynajmniej dwa sprawdziany i co najmniej jedną odpowiedź ustną. Liczba kartkówek i zadań domowych nie jest określona i wynika z bieżącej pracy uczniów.
8. Uczeń może zgłosić dwa razy w ciągu semestru nieprzygotowanie do odpowiedzi ustnej oraz pracy domowej.
9. Z powodów losowych uczeń może być zwolniony z pisania sprawdzianu. Termin zaliczenia uczeń ustala indywidualnie z nauczycielem.
10. Za wyjątkową aktywność na lekcji uczeń może otrzymać plus. Trzy plusy dają ocenę bardzo dobrą.
11. Sukcesy osiągnięte przez ucznia w konkursach przedmiotowych wpływają na podwyższenie oceny z przedmiotu.
12. Na ocenę semestralną i końcową składają się:
 - a) oceny ze sprawdzianów pisemnych – oznaczenie w dzienniku „Spr.”,
 - b) oceny z kartkówek – oznaczenie w dzienniku „Kart.”,
 - c) odpowiedź ustna – oznaczenie w dzienniku „Odp.”,

d) praca domowa – oznaczenie w dzienniku „Pd.”,

e) aktywność, praca w grupie, przygotowanie do lekcji – oznaczenie w dzienniku „Akt.”.

13. Zgodnie z Rozporządzeniem MEN w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów może być nieklasyfikowany z powodu nieobecności na zajęciach edukacyjnych, przekraczających połowę czasu przeznaczanego na te zajęcia w szkolnym planie nauczania.

14. Wszystkie oceny uczniów są rejestrowane i motywowane na prośbę ucznia lub jego opiekuna prawnego.

III ZAKRES WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH NA POSZCZEGÓLNE OCENY SZKOLNE

Ocena bieżąca postępów ucznia uwzględnia wszystkie cztery sprawności językowe, tj.: rozumienie ze słuchu, pisanie, czytanie, mówienie oraz tzw. podsystemy języka, czyli gramatykę i słownictwo.

Oceny semestralna i roczna obejmują wszystkie ww. sprawności językowe i podsystemy języka, wymagane na danym etapie nauczania, a także uwzględniają pracę ucznia na lekcjach.

Ocena pracy ucznia na lekcjach uwzględnia: pracę indywidualną, tj. aktywność na lekcji, pracę zgodną z poleceniami nauczyciela, wysiłek włożony w wykonanie zadania, pracę w parach i grupach, tj. równy udział w ćwiczeniu każdego ucznia, używanie języka obcego w ćwiczonych dialogach, pomoc koleżeńską w wypadku trudności z wykonaniem zadania. W związku z tym ustala się następujący zakres wiadomości, umiejętności i wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny:

OCENA CELUJĄCA				
ROZUMIENIE TEKSTU SŁUCHANEGO/CZYTANEGO	SPRAWNOŚĆ MÓWIENIA	SPRAWNOŚĆ PISANIA	GRAMATYKA I SŁOWNICTWO	INNE UMIEJĘTNOŚCI I FORMY AKTYWNOŚCI
– uczeń w pełni rozumie wszystkie polecenia i wypowiedzi nauczyciela sformułowane w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje, – rozumie teksty słuchane i pisane, których słownictwo i struktury gramatyczne wykraczają poza program nauczania, – na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, sprawnie wyszukuje szczegółowe informacje, określa intencje autora tekstu, kontekst wypowiedzi, – określa związki między poszczególnymi częściami tekstu słuchanego bądź pisanego, – potrafi streścić wysłuchane/przeczytane teksty, stosując bogate słownictwo i struktury gramatyczne.	– uczeń tworzy wypowiedzi zawierające bogate słownictwo i zróżnicowane struktury gramatyczne, wykraczające poza materiał nauczania, – nie popełnia błędów, które zakłócają komunikację, – stosuje formalny i nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji, – potrafi spontanicznie nawiązać i podtrzymać rozmowę, – wypowiada się swobodnie bez przygotowania, – wypowiedzi są płynne, – wypowiedzi są całkowicie poprawne fonetycznie, bez błędów w wymowie i intonacji.	– uczeń bez żadnych trudności redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. wiadomość, opis, sprawozdanie z rozmowy, pocztówkę, e-mail, list prywatny, stosując środki wyrazu charakterystyczne dla wymaganej formy wypowiedzi oraz precyzyjnie dobierając słownictwo pozwalające na pełny przekaz informacji, – swobodnie reaguje w formie pisemnej w określonych sytuacjach, – wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, bogate pod względem treści, spójne i logiczne, – wypowiedzi pisemne zawierają słownictwo i struktury gramatyczne wykraczające poza program nauczania, – wypowiedzi pisemne zawierają tylko sporadyczne błędy, które nie wpływają na zrozumienie tekstu, – wypowiedzi pisemne nie zawierają błędów interpunkcyjnych.	– uczeń bezbłędnie stosuje struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania oraz wykraczające poza program, – stosuje w wypowiedziach ustnych i pisemnych bogaty zasób słów wykraczający poza materiał nauczania.	– uczeń posiadał wiedzę i umiejętności wykraczające poza program nauczania w danej klasie, – jest aktywny na zajęciach, systematyczny, wykonuje dodatkowe prace projektowe oraz wszystkie zadania domowe, – z prac klasowych uzyskuje 96%–100% punktów i rozwiązuje dodatkowe zadania na ocenę celującą, – uzyskał większość ocen cząstkowych celujących i bardzo dobrych, – swobodnie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, – stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz strategie kompensacyjne (np. parafraza, definicja) w wypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu, – posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami), – odnosi sukcesy w konkursach

i olimpiadach,
 – uczęszcza na zajęcia koła języka niemieckiego,
 – zna kulturę i obyczaje krajów niemieckojęzycznych.

OCENA BARDZO DOBRA				
ROZUMIENIE TEKSTU SŁUCHANEGO/CZYTANEGO	SPRAWNOŚĆ MÓWIENIA	SPRAWNOŚĆ PISANIA	GRAMATYKA I SŁOWNICTWO	INNE UMIEJĘTNOŚCI I FORMY AKTYWNOŚCI
– uczeń rozumie wszystkie polecenia i wypowiedzi nauczyciela sformułowane w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje, – rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 90%, – na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, wyszukuje szczegółowe informacje, określa intencje autora tekstu, określa kontekst wypowiedzi, – określa związki między poszczególnymi częściami tekstu słuchanego bądź pisanego, – potrafi streścić wysłuchane/przeczytane teksty, stosując słownictwo i struktury gramatyczne objęte programem nauczania.	– uczeń wypowiada się swobodnie, stosując bogaty zasób słów i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – bardzo sporadycznie popełnia błędy, które nie zakłócają komunikacji, – potrafi nawiązać i podtrzymać rozmowę, – wypowiedzi są płynne, – wypowiedzi są poprawne fonetycznie, bez błędów w wymowie i intonacji.	– uczeń bez trudności redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. wiadomość, opis, sprawozdanie z rozmowy, pocztówkę, e-mail, list prywatny, stosując środki wyrazu charakterystyczne dla wymaganej formy wypowiedzi oraz precyzyjnie dobierając słownictwo pozwalające na pełny przekaz informacji, – swobodnie reaguje w formie pisemnej w określonych sytuacjach, – wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, bogate pod względem treści, spójne i logiczne, – wypowiedzi pisemne zawierają słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – wypowiedzi pisemne zawierają sporadyczne błędy,	– uczeń bezbłędnie stosuje struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – stosuje w wypowiedziach ustnych i pisemnych bogaty zasób słów zawarty w programie nauczania, – buduje spójne zdania.	– uczeń opanował cały materiał objęty programem nauczania w danej klasie, – jest aktywny na zajęciach, systematyczny, bierze udział w pracach projektowych oraz systematycznie odrabia zadania domowe, – z prac klasowych uzyskuje 85%–95% punktów, – uzyskał większość ocen częściowych bardzo dobrych, – swobodnie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, – stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz strategie kompensacyjne (np. parafraza, definicja) w wypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu,

		które nie wpływają na zrozumienie tekstu, – wypowiedzi pisemne zawierają sporadyczne błędy interpunkcyjne.	– posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami), – bierze udział w konkursach i olimpiadach, – uczęszcza na zajęcia koła języka niemieckiego, – korzysta z różnych źródeł informacji w języku niemieckim, – zna kulturę i obyczaje krajów niemieckojęzycznych.

OCENA DOBRA				
ROZUMIENIE TEKSTU SŁUCHANEGO/CZYTANEGO	SPRAWNOŚĆ MÓWIENIA	SPRAWNOŚĆ PISANIA	GRAMATYKA I SŁOWNICTWO	INNE UMIEJĘTNOŚCI I FORMY AKTYWNOŚCI
– uczeń rozumie wszystkie polecenia i większość wypowiedzi nauczyciela formułowanych w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje, – rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 75%, – na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, wyszukuje większość informacji, określa intencje autora, określa kontekst większości wypowiedzi, – określa związki między poszczególnymi częściami większości tekstów słuchanych bądź pisanych, – potrafi streścić większość	– uczeń wypowiada się, stosując zasób słów i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – popełnia nieliczne błędy, które nie zakłócają komunikacji, – wypowiedzi są płynne przy niewielkiej pomocy nauczyciela, – wypowiedzi są zgodne z tematem, – wypowiedzi są zasadniczo poprawne fonetycznie i intonacyjnie.	– uczeń redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. wiadomość, opis, sprawozdanie z rozmowy, pocztówkę, e-mail, list prywatny, stosując większość środków wyrazu charakterystycznych dla wymaganej formy wypowiedzi oraz z niewielkimi niedopatrzzeniami dobierając słownictwo pozwalające na przekaz większości informacji, – reaguje w formie pisemnej w większości określonych sytuacji, – wypowiedzi pisemne są zgodne z tematem, spójne i	– uczeń poprawnie stosuje większość struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, – stosuje w wypowiedziach ustnych i pisemnych dość duży zasób słów zawarty w materiale nauczania, – w większości sytuacji buduje spójne zdania.	– uczeń opanował materiał objęty programem nauczania w danej klasie, – jest aktywny na zajęciach, systematyczny, bierze udział w pracach projektowych oraz systematycznie odrabia zadania domowe, – z prac klasowych uzyskuje 70%–84% punktów, – uzyskał większość ocen częściowych dobrych, – dość swobodnie posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, – stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu,

wysłuchanych/przeczytanych tekstów, stosując słownictwo i struktury gramatyczne objęte programem nauczania.	logiczne, – wypowiedzi pisemne zawierają słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – wypowiedzi pisemne zawierają nieliczne błędy gramatyczne, leksykalne, ortograficzne i interpunkcyjne, które nie wpływają na zrozumienie tekstu.	rozumienie tekstu zawierającego nieznane słowa i zwroty), – posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

OCENA DOSTATECZNA				
ROZUMIENIE TEKSTU SŁUCHANEGO/CZYTANEGO	SPRAWNOŚĆ MÓWIENIA	SPRAWNOŚĆ PISANIA	GRAMATYKA I SŁOWNICTWO	INNE UMIEJĘTNOŚCI I FORMY AKTYWNOŚCI
– uczeń rozumie dużą część poleceń i niektóre wypowiedzi nauczyciela sformułowane w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje, – rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 60%, – na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu określa główną jego myśl oraz wyszukuje dużą część informacji w nieskomplikowanych wypowiedziach, – potrafi streścić tylko niektóre wysłuchane/przeczytane teksty, stosując proste słownictwo i struktury gramatyczne objęte programem nauczania.	– uczeń wypowiada się, stosując pojedyncze słowa i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – popełnia błędy świadczące o niepełnym opanowaniu struktur leksykalnych i gramatycznych, co czasami zakłóca komunikację, – wypowiedzi są płynne w zasadniczej części, – wypowiedzi są zgodne z tematem, – wypowiedzi są zrozumiałe pomimo błędów w wymowie	– uczeń redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. wiadomość, opis, sprawozdanie z rozmowy, pocztówkę, e-mail, list prywatny, stosując tylko część środków wyrazu charakterystycznych dla wymaganej formy wypowiedzi oraz z większymi niedopatrzzeniami dobierając słownictwo pozwalające na przekaz jedynie najważniejszych informacji, – reaguje w prostej formie pisemnej w niektórych sytuacjach, – wypowiedzi pisemne są	– uczeń poprawnie stosuje tylko niektóre struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – stosuje niewielki zasób słów zawarty w programie nauczania, – buduje proste zdania, – sporadycznie buduje spójne zdania.	– uczeń opanował materiał objęty programem nauczania w danej klasie na poziomie podstawowym, – w miarę systematycznie uczestniczy w zajęciach, ale nie zawsze odrabia zadania domowe, – z prac klasowych uzyskuje 50%–69% punktów, – uzyskał większość ocen częściowych dostatecznych, – w stopniu dostatecznym posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi, – stosuje proste strategie komunikacyjne.

	niektórych wyrazów i w intonacji.	zgodne z tematem, – wypowiedzi pisemne zawierają proste słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – wypowiedzi pisemne zawierają błędy gramatyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, które częściowo utrudniają zrozumienie tekstu, – wypowiedzi pisemne zawierają liczne powtórzenia leksykalne i mało urozmaicone struktury gramatyczne oraz składniowe.		

OCENA DOPUSZCZAJACA				
ROZUMIENIE TEKSTU SŁUCHANEGO/CZYTANEGO	SPRAWNOŚĆ MÓWIENIA	SPRAWNOŚĆ PISANIA	GRAMATYKA I SŁOWNICTWO	INNE UMIEJĘTNOŚCI I FORMY AKTYWNOŚCI
– uczeń rozumie tylko nieliczne polecenia i wypowiedzi nauczyciela formułowane w języku niemieckim i właściwie na nie reaguje, – rozumie teksty słuchane i pisane mniej więcej w 40%, – na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu wyszukuje tylko niektóre informacje w nieskomplikowanych wypowiedziach, – rozumie ogólny sens tylko niektórych tekstów słuchanych bądź pisanych,	– uczeń wypowiada się, stosując pojedyncze słowa i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – popełnia liczne błędy świadczące o nieznaności struktur leksykalnych i gramatycznych, co zakłóca komunikację, – wypowiedzi są płynne fragmentarycznie jedynie przy pomocy nauczyciela,	– uczeń w sposób bardzo uproszczony redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. wiadomość, opis, sprawozdanie z rozmowy, pocztówkę, e-mail, list prywatny, nie stosując środków wyrazu charakterystycznych dla wymaganej formy wypowiedzi oraz niewłaściwie dobierając słownictwo pozwalające na przekaz jedynie niewielkiej	– uczeń nie stosuje poprawnie struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, – stosuje bardzo niewielki zasób słów zawarty w programie nauczania, – buduje proste zdania, które nie są spójne, – dobór słownictwa nie zawsze odpowiada tematowi.	– uczeń nie opanował materiału objętego programem nauczania w danej klasie na poziomie podstawowym, – nie uczestniczy systematycznie ani aktywnie w zajęciach i tylko sporadycznie odrabia zadania domowe, – z prac klasowych uzyskuje 36%–49% punktów, – uzyskał większość ocen częściowych

– nie potrafi streścić wysłuchanych/przeczytanych tekstów.	– wypowiedzi są niepoprawne fonetycznie.	ilości informacji, – wypowiedzi pisemne są tylko częściowo zgodne z tematem, – wypowiedź pisemna zawiera ubogie słownictwo i struktury gramatyczne zawarte w programie nauczania, – wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy gramatyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, które w znacznej mierze zakłócają zrozumienie tekstu.	dopuszczających, – w stopniu bardzo podstawowym posługuje się nabytymi kompetencjami językowymi.

OCENA NIEDOSTATECZNA				
ROZUMIENIE TEKSTU SŁUCHANEGO/CZYTANEGO	SPRAWNOŚĆ MÓWIENIA	SPRAWNOŚĆ PISANIA	GRAMATYKA I SŁOWNICTWO	INNE UMIEJĘTNOŚCI I FORMY AKTYWNOŚCI
– uczeń rozumie bardzo nieliczne polecenia i wypowiedzi nauczyciela formułowane w języku niemieckim, – nie rozumie tekstów słuchanych i pisanych nawet w 30%, – na bazie wysłuchanego/przeczytanego tekstu nie potrafi wyszukać potrzebnych informacji, – nie potrafi streścić wysłuchanych/przeczytanych tekstów.	– uczeń nie potrafi wypowiedzieć się na określony temat ani odpowiedzieć na bardzo proste pytania nauczyciela, – popełnia liczne błędy, które uniemożliwiają komunikację, – wymowa i intonacja uniemożliwiają zrozumienie.	– uczeń redaguje dłuższe i krótsze teksty użytkowe, tj. wiadomość, opis, sprawozdanie z rozmowy, pocztówkę, e-mail, list prywatny, które nie spełniają kryteriów wymaganej formy wypowiedzi oraz nie zawierają wymaganych informacji, – wypowiedzi pisemne nie są zgodne z tematem, – wypowiedzi pisemne nie zawierają podstawowego słownictwa ani struktur	– uczeń nie stosuje poprawnie struktur gramatycznych zawartych w programie nauczania, co świadczy o ich nieznanomości, – stosuje pojedyncze słowa, co uniemożliwia komunikację, – nie buduje spójnych zdań, – zasób słownictwa jest bardzo ubogi i nie zawsze zgodny z tematem.	– uczeń nie opanował materiału objętego programem nauczania w danej klasie na poziomie podstawowym, – nie uczestniczy systematycznie ani aktywnie w zajęciach i nie odrabia prac domowych, – z prac klasowych nie uzyskuje nawet 36% punktów, – uzyskał większość ocen częściowych niedostatecznych, – nie posługuje

		gramatycznych zawartych w programie nauczania, – wypowiedzi pisemne zawierają liczne błędy gramatyczne, ortograficzne i interpunkcyjne, które uniemożliwiają zrozumienie tekstu, – wypowiedzi są chaotyczne i niespójne, – uczeń nie potrafi zbudować prostego zdania.	się nabytymi kompetencjami językowymi nawet w stopniu bardzo podstawowym.

Historia

Kryterium oceniania

I. Przedmiotem oceny są:

- 1) wiadomości i umiejętności według programu nauczania z historii dla klas technikum oraz liceum dla dorosłych. O programie nauczania historii w danej klasie i wymaganiach edukacyjnych nauczyciel informuje słuchaczy na początku roku.
- 2) zaangażowanie w proces uczenia się – nauczania (aktywność),
- 3) znajomość faktów i dynamiczne ujmowanie przeszłości oraz dostrzeganie przejawów i skutków wydarzeń historycznych,
- 4) praktyczne opanowanie umiejętności ogólnych i specjalistycznych, których wpojenie należy do celów nauczania przewidzianych programem nauczania,
- 5) systematyczność pracy.

II. Ogólne zasady:

Podstawą oceniania i klasyfikowania słuchacza z w szkole dla dorosłych są prace kontrolne i egzaminy semestralne.

I. Prace kontrolne

1. Praca kontrolna jest obowiązkowa z każdego przedmiotu przewidzianego ramowym planem nauczania – minimum 1 w semestrze,
2. Prace kontrolne z poszczególnych przedmiotów nauczania należy złożyć prowadzącemu zajęcia nie później niż do 30 listopada w I semestrze i do 30 kwietnia w II semestrze.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do złożenia w sekretariacie szkoły poprawionych prac w terminie 7 dni od ostatecznego terminu składania prac przez słuchaczy,
4. Każdy słuchacz otrzymuje prace pisemne do wglądu wyłącznie podczas konsultacji, w obecności nauczyciela uczącego danego przedmiotu.
5. W przypadku gdy słuchacz otrzymał ocenę negatywną z pracy kontrolnej jest zobowiązany wykonać w terminie określonym przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne, drugą pracę kontrolną.

II. Egzamin semestralny i poprawkowy

1. Do egzaminu semestralnego dopuszcza się słuchacza, który uczęszczał na obowiązkowe konsultacje, przewidziane w szkolnym planie nauczania, w wymiarze co najmniej 50% czasu przeznaczonego na te konsultacje oraz uzyskał z wymaganych ćwiczeń i prac kontrolnych oceny uznane za pozytywne w ramach wewnątrzszkolnego ocenia. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne informują słuchacza, czy spełnia warunki dopuszczenia do egzaminu semestralnego potwierdzając informację podpisem na indywidualnej karcie dopuszczenia.
2. Słuchacz przystępuje w każdym semestrze do egzaminów semestralnych, w formie pisemnej, ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, przy czym egzamin semestralny z zajęć praktycznych ma formę zadania praktycznego.
3. Egzamin semestralny w formie pisemnej przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne.
4. Egzamin semestralny w formie zadania praktycznego przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne. Słuchacz losuje jedno zadanie.
5. Słuchacz, który nie przystąpił do egzaminu semestralnego z przyczyn usprawiedliwionych zdaje ten egzamin w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora.
6. Termin dodatkowy wyznacza się po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego lub po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
7. Egzaminy semestralne przeprowadza się w styczniu po zakończeniu semestru jesiennego, jednak nie później niż do końca lutego oraz w czerwcu po zakończeniu semestru wiosennego, jednak nie później niż do 31 sierpnia.
8. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne na początku każdego semestru informują słuchaczy o terminach egzaminów semestralnych.
9. Słuchacz jest informowany o wynikach egzaminu semestralnego w dniu egzaminu, a w przypadku egzaminu pisemnego tydzień po przeprowadzonym egzaminie.
10. Uzyskanie ocen pozytywnych ze wszystkich przedmiotów ujętych w planie nauczania dla semestru decyduje o promowaniu słuchacza na semestr programowo wyższy lub ukończeniu szkoły.
11. Słuchacz, który z przyczyn losowych nie przystąpił do egzaminu semestralnego w wyznaczonym terminie może do niego przystąpić w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora szkoły, o ile w ciągu 7 dni przedstawi pisemne usprawiedliwienie nieobecności.
12. W przypadku uzyskania niedostatecznej oceny z jednego albo dwóch egzaminów semestralnych, na wniosek złożony na piśmie do Dyrektora szkoły, słuchacz może zdawać egzamin poprawkowy.
13. Egzamin poprawkowy przeprowadza nauczyciel prowadzący dane zajęcia edukacyjne po zakończeniu

semestru jesiennego nie później niż do końca lutego i po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.

14. Słuchacz zgłasza się osobiście do nauczyciela przedmiotu lub do sekretariatu szkoły w celu uzyskania zagadnień, które musi opanować na egzamin poprawkowy.

15. O przewidywanych ocenach końcowych/semestralnych słuchacz jest informowany nie później niż na tydzień przed klasyfikacyjnym zebraniem Rady Pedagogicznej. Informacje podaje się poprzez wpis do indeksu.

16. Wymagania edukacyjne są spójne z efektami kształcenia określonymi w podstawie programowej:

Ocena celująca, słuchacz:

- opanował kompetencje we wszystkich poziomach przedstawionych poniżej,
- zna i wykorzystuje różne sposoby przechowywania danych,
- rozwija własne zainteresowania historyczne,
- osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych,
- współpracuje z nauczycielem w przygotowaniu zajęć, wykorzystując twórcze myślenie i umiejętność rozwiązywania problemów,
- interesuje się najnowszymi osiągnięciami nauk historycznych.

Ocena bardzo dobra, słuchacz:

- posiada kompetencje określone na ocenę dopuszczającą, dostateczną i dobrą a ponadto w zakresie umiejętności:
 - wie, gdzie szukać informacji,
 - ustala następstwa w czasie faktów i wydarzeń historycznych,
 - samodzielnie pracuje z mapą,
 - selekcjonuje wydarzenia,
 - ujmuje w treści historyczne związki przyczynowo-skutkowe,
 - interpretuje dane przedstawione na wykresie lub diagramie,
 - potrafi zorganizować pracę w grupie,
 - samodzielnie wyciąga wnioski z porównania informacji dotyczących wydarzeń i postaci historycznych,
 - samodzielnie formułuje problemy i pytania.
- posiada kompetencje określone na ocenę dopuszczającą, dostateczną i dobrą a ponadto w zakresie wiedzy:
 - zna zależność polityczną między I wojną światową o odzyskaniem przez Polskę niepodległości,
 - zna okoliczności 11 listopada 1918 roku oraz postaci historyczne i ich funkcje związane z tym wydarzeniem,
 - zna sytuację polityczną i gospodarczą Polski lat 20. XX wieku,
 - analizuje i porównuje ustroj Polski według konstytucji marcowej i kwietniowej,
 - porównuje sytuację w państwach sąsiednich (Niemcy, ZSRR) oraz późniejsze uwarunkowania dotyczące wybuchu II wojny światowej,
 - analizuje okoliczności i istotę okupacji bolszewickiej i faszystowskiej,
 - rozumie i interpretuje podstawowe kierunki zmian politycznych i gospodarczych po II wojnie światowej aż do lat 90. XX wieku,
 - klasyfikuje systemy ustrojowe państw w Europie,
 - ocenia polski system sojuszy zagranicznych,
 - dostrzega wpływ ideologii totalitarnych na kryzys tradycyjnych wartości,
 - systematyzuje dane na temat form oporu polskiego społeczeństwa w czasie wojny i później,
 - ocenia i porównuje politykę dwóch wrogich ideologii politycznych rywalizujących o władzę w powojennej Polsce,
 - interpretuje zmiany polityczne na mapie świata po II wojnie,
 - rozumie skutki stalinizacji w Europie Środkowo-Wschodniej,
 - analizuje i wyjaśnia procesy integracyjne w Europie Zachodniej: Rada Europy, Unia Europejska,
 - określa konsekwencje stanu wojennego i jego następstwa po 1989 roku,
 - potrafi ocenić dokonania III Rzeczypospolitej w tworzeniu suwerennej polityki zagranicznej i jej miejsce w procesach integracyjnych,

Ocena dobra, słuchacz:

- posiada kompetencje określone na ocenę dopuszczającą i dostateczną a ponadto w zakresie umiejętności:
 - odszukuje na mapie miejscowości związane z wydarzeniami historycznymi,
 - klasyfikuje źródła historyczne,
 - wyciąga wnioski z informacji dotyczących wydarzeń i postaci,
 - ocenia według własnych kryteriów sytuacje historyczne,
 - aktywnie pracuje w grupie,
 - dostrzega związki przyczynowo-skutkowe,
 - formułuje problemy i pytania.
- posiada kompetencje określone na ocenę dopuszczającą i dostateczną a ponadto w zakresie wiedzy:
 - zna skutki I wojny światowej,
 - wymienia działania Polaków, które doprowadziły do ukształtowania granic Polski po I wojnie światowej,
 - zna postanowienia konferencji paryskiej i jej skutki,
 - charakteryzuje sytuację polityczną i gospodarczą Polski w latach 1919–1939,
 - zna przyczyny, najważniejsze wydarzenia i skutki II wojny światowej na frontach Europy i świata,
 - charakteryzuje systemy polityczne funkcjonujące w XX wieku,
 - zna sytuację polityczną i gospodarczą Polski po II wojnie światowej,
 - opisuje działalność światowych i europejskich organizacji o charakterze politycznym, militarnym i gospodarczym,
 - interpretuje okoliczności zmian w Polsce w latach 90.,
 - posługuje się pojęciami: nacjonalizm, liberalizm, konserwatyzm, industrializacja.

Ocena dostateczna, słuchacz:

- podejmuje samodzielne próby wykonywania poleceń,
- odczytuje informacje z mapy,
- wyszukuje wiadomości z podanych źródeł,
- nazywa problemy i stawia do nich pytania,
- podejmuje działania w grupie,
- jest aktywny na lekcjach, ale sporadycznie.
- charakteryzuje okoliczności odzyskania niepodległości przez Polskę,
- zna postanowienia konferencji paryskiej w sprawie polskiej,
- wymienia twórców niepodległości Polski,
- zna okoliczności kształtowania granic Polski,
- charakteryzuje ustrój Polski w latach 1918–1939,
- opisuje sytuację w Niemczech i ZSRR,
- charakteryzuje sytuację Polski w przededniu II wojny światowej,
- opisuje przebieg głównych działań wojennych na ziemiach polskich,
- zna metody okupacji,
- opisuje przyczyny i skutki Powstania Warszawskiego,
- przedstawia podstawowe zagadnienia problemu niemieckiego po II wojnie światowej,
- opisuje zmiany społeczne, polityczne i ekonomiczne w Polsce w latach 80. i 90.,
- posługuje się pojęciami: demokracja, konstytucja, sanacja, dywersja, sabotaż, Holocaust, plan „Burza”, stalinizm, „Solidarność”,
- wskazuje na postęp naukowo-techniczny w XX wieku.

Ocena dopuszczająca, słuchacz:

- lokuje daty na osi czasu,
- przy pomocy nauczyciela wskazuje na mapie miejscowości historyczne,
- szereguje wydarzenia w ciągu historycznym,
- rozróżnia podstawowe źródła informacji historycznej,

- rozumie i rozwiązuje proste polecenia.
- wie, co wydarzyło się 11 listopada 1918 roku,
- wymienia wybitnych Polaków, którzy zasłużyli się w odzyskaniu niepodległości,
- zna główne przyczyny wybuchu II wojny światowej,
- rozumie zbrodniczość działań nazistów,
- zna metody prześladowania Polaków przez okupantów oraz sposoby obrony przed nimi,
- zna najważniejsze zmiany, które zaszły w Polsce po II wojnie światowej,
- wymienia najważniejsze kryzysy polityczne w Polsce po II wojnie światowej,
- zna okoliczności zmiany systemu politycznego i gospodarczego w latach 1989–1992,
- zna pojęcia: faszyzm, nazizm, stalinizm, okupacja, AK, ONZ, NATO, Unia Europejska, „zimna wojna”.

Ocena niedostateczna, słuchacz:

- ma bardzo duże braki w wiedzy, nie rozumie prostych poleceń, nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi odtworzyć fragmentarycznej wiedzy,
- wykazuje się brakiem systematyczności,
- nie odrabia prac domowych,
- lekceważy polecenia nauczyciela,
- nie podejmuje prób wykonywania najprostszyc poleceń,
- jest bierny na lekcjach,
- przeszkadza w prowadzeniu zajęć,
- nie opanował minimum przewidzianego programem dla klasy I i II na poziomie podstawowym (IV etap edukacyjny).

Wiedza o społeczeństwie

Szkoła dla dorosłych Kryterium oceniania

I. Ogólne zasady:

Podstawą oceniania i klasyfikowania słuchacza z w szkole dla dorosłych są prace kontrolne i egzaminy semestralne.

II. Prace kontrolne

1. Praca kontrolna jest obowiązkowa z każdego przedmiotu przewidzianego ramowym planem nauczania – minimum 1 w semestrze,
2. Prace kontrolne z poszczególnych przedmiotów nauczania należy złożyć prowadzącemu zajęcia nie później niż do 30 listopada w I semestrze i do 30 kwietnia w II semestrze.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do złożenia w sekretariacie szkoły poprawionych prac w terminie 7 dni od ostatecznego terminu składania prac przez słuchaczy,
4. Każdy słuchacz otrzymuje prace pisemne do wglądu wyłącznie podczas konsultacji, w obecności nauczyciela uczącego danego przedmiotu.
5. W przypadku gdy słuchacz otrzymał ocenę negatywną z pracy kontrolnej jest zobowiązany wykonać w terminie określonym przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne, drugą pracę kontrolną.

III. Egzamin semestralny i poprawkowy

1. Do egzaminu semestralnego dopuszcza się słuchacza, który uczęszczał na obowiązkowe konsultacje, przewidziane w szkolnym planie nauczania, w wymiarze co najmniej 50% czasu przeznaczanego na te konsultacje oraz uzyskał z wymaganych ćwiczeń i prac kontrolnych oceny uznane za pozytywne w ramach wewnątrzszkolnego oceniania. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne informują słuchacza, czy spełnia warunki dopuszczenia do egzaminu semestralnego potwierdzając informację podpisem na indywidualnej karcie dopuszczenia.
2. Słuchacz przystępuje w każdym semestrze do egzaminów semestralnych, w formie pisemnej, ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, przy czym egzamin semestralny z zajęć praktycznych ma formę zadania praktycznego.
3. Egzamin semestralny w formie pisemnej przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne.
4. Egzamin semestralny w formie zadania praktycznego przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne. Słuchacz losuje jedno zadanie.
5. Słuchacz, który nie przystąpił do egzaminu semestralnego z przyczyn usprawiedliwionych zdaje ten egzamin w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora.
6. Termin dodatkowy wyznacza się po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego lub po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
7. Egzaminy semestralne przeprowadza się w styczniu po zakończeniu semestru jesiennego, jednak nie później niż do końca lutego oraz w czerwcu po zakończeniu semestru wiosennego, jednak nie później niż do 31 sierpnia.
8. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne na początku każdego semestru informują słuchaczy o terminach egzaminów semestralnych.
9. Słuchacz jest informowany o wynikach egzaminu semestralnego w dniu egzaminu, a w przypadku egzaminu pisemnego tydzień po przeprowadzonym egzaminie.
10. Uzyskanie ocen pozytywnych ze wszystkich przedmiotów ujętych w planie nauczania dla semestru decyduje o promowaniu słuchacza na semestr programowo wyższy lub ukończeniu szkoły.
11. Słuchacz, który z przyczyn losowych nie przystąpił do egzaminu semestralnego w wyznaczonym terminie może do niego przystąpić w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora szkoły, o ile w ciągu 7 dni przedstawi pisemne usprawiedliwienie nieobecności.
12. W przypadku uzyskania niedostatecznej oceny z jednego albo dwóch egzaminów semestralnych, na wniosek złożony na piśmie do Dyrektora szkoły, słuchacz może

zdawać egzamin poprawkowy.

13. Egzamin poprawkowy przeprowadza nauczyciel prowadzący dane zajęcia edukacyjne po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego i po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.

14. Słuchacz zgłasza się osobiście do nauczyciela przedmiotu lub do sekretariatu szkoły w celu uzyskania zagadnień, które musi opanować na egzamin poprawkowy.

15. O przewidywanych ocenach końcowych/semestralnych słuchacz jest informowany nie później niż na tydzień przed klasyfikacyjnym zebraniem Rady Pedagogicznej. Informacje podaje się poprzez wpis do indeksu.

16. Wymagania edukacyjne są spójne z efektami kształcenia określonymi w podstawie programowej:

Wymagania na poszczególne oceny

Wymagania podstawowe: oceny dopuszczająca i dostateczna

Wymagania ponadpodstawowe: oceny dobra, bardzo dobra, celująca

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
		Uczeń:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Spółeczeństwo						
Życie zbiorowe i jego reguły	– socjologia – formy życia społecznego – normy społeczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność,	– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna,	– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiór społeczny, styczność przestrzenna, styczność	– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia ogólna, socjologia szczegółowa, łączność	– ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów

	– instytucje społeczne – anomia – konflikty społeczne – rozwiązywanie konfliktów społecznych	społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny – przedstawia rodzaje norm społecznych – wymienia przykłady instytucji społecznych – podaje źródła konfliktów społecznych	działanie społeczne, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm – charakteryzuje formy życia społecznego – wymienia i opisuje formy zbiorowości – omawia rodzaje norm społecznych – opisuje funkcje norm społecznych – przedstawia przykłady instytucji społecznych – podaje elementy konfliktów społecznych	społeczna, sankcje, anomia – wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych – charakteryzuje zadania instytucji społecznych – opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii – omawia sposoby rozwiązywania konfliktów	psychiczna, innowacja, rytualizm, wycofanie, bunt, alienacja – przedstawia wpływ poglądów Augusta Comte’a, Herberta Spencera, Emila Durkheima, Maxa Webera na badania socjologiczne – charakteryzuje fazy konfliktu społecznego.	
Socjalizacja i kontrola społeczna	– socjalizacja pierwotna i wtórna – modele socjalizacji – czynniki socjalizacji – kontrola społeczna – stygmatyzacja społeczna – resocjalizacja	– wyjaśnia znaczenie terminów: wychowanie, socjalizacja, uspołecznienie – uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną – tłumaczy, jaki wpływ na człowieka ma kontrola społeczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: natura ludzka, socjalizacja pierwotna, socjalizacja wtórna, porządek społeczny, kontrola społeczna, resocjalizacja – charakteryzuje etapy socjalizacji – wymienia czynniki socjalizacji – opisuje formy i środki kontroli społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: dewiacja, stygmatyzacja – charakteryzuje różne modele socjalizacji – opisuje czynniki socjalizacji – omawia teorię stygmatyzacji społecznej – tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji	– porównuje różne modele socjalizacji – opisuje typy socjalizacji – omawia mechanizmy procesów socjalizacyjnych	– ocenia wpływ czynników socjalizacji na przystosowanie młodych ludzi do funkcjonowania w zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji społecznej – ocenia skutki resocjalizacji
Grupy społeczne	– podział grup społecznych, – czynniki grupotwórcze – cechy grupy społecznej – pozycja i rola społeczna – status społeczny – grupy	– wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, interakcja społeczna – wymienia cechy grupy społecznej – omawia funkcjonowanie małej grupy społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: piramida Masłowa, pozycja społeczna, rola społeczna, status społeczny – charakteryzuje rodzaje grup społecznych – opisuje klasyfikację potrzeb według	– wyjaśnia znaczenie terminów: kategoria statystyczna, kategoria socjologiczna, kategoria społeczna, grupy odniesienia – wymienia czynniki grupotwórcze – omawia rodzaje ról społecznych i ich wpływ	– wyjaśnia wpływ liczebności, interakcji i więzi społecznych, celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób funkcjonowania grupy społecznej – charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich	– ocenia różne style kierowania grupą

	odniesienia		Abrahama Maslowa	na funkcjonowanie grupy społecznej – opisuje różne style kierowania grupą	wpływ na społeczne funkcjonowanie jednostki	
Rodzina	– rodzina w ujęciu historycznym i współczesnym – cechy współczesnej rodziny – modele rodziny – nowe formy rodziny – funkcje rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina – wymienia cechy współczesnej rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinat, związek partnerski – omawia cechy współczesnej rodziny – charakteryzuje nowe formy rodziny – opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce	– przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków – charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne – omawia postawy rodzicielskie	– charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania	– porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym – ocenia różne postawy rodzicielskie – ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce
Podziały społeczne	– zróżnicowanie społeczne – struktura i warstwa społeczna – ruchliwość społeczna – nierówności społeczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: struktura społeczna, klasa, warstwa – przedstawia przyczyny zróżnicowania społecznego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stratyfikacja społeczna, system klasowy, system warstwowy, struktura klasowo-warstwowa, struktura społeczno-zawodowa, ruchliwość społeczna – opisuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia przyczyny, przejawy i skutki nierówności społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: system kastowy, ruchliwość pozioma, ruchliwość pionowa, awans, degradacja – porównuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia procesy społeczne, które mają wpływ na trwałość i stabilność stratyfikacji społecznej – charakteryzuje różne rodzaje struktury społecznej – wymienia przyczyny i rodzaje ruchliwości społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: kooptacja, zasada kumulatywnych korzyści – opisuje i porównuje strukturę społeczeństwa polskiego czasów PRL i współcześnie	– ocenia społeczne skutki nierówności społecznych
Problemy życia społecznego w Polsce	– wykluczenie społeczne – problem bezrobocia	– wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie – charakteryzuje przyczyny i skutki	– wyjaśnia znaczenie terminów: wykluczenie społeczne, polityka społeczna	– charakteryzuje rodzaje bezrobocia – omawia przyczyny i przejawy wykluczenia	– opisuje następstwa wykluczenia społecznego – omawia instrumenty aktywnej polityki	– ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce

	– sytuacja niepełnosprawnych – perspektywy ludzi młodych	bezrobocia	– omawia sposoby zwalczania bezrobocia – charakteryzuje główne problemy społeczne w Polsce i omawia możliwości ich rozwiązania	społecznego – charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce – omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce	społecznej	
Zmiana społeczna	– przyczyny zmian społecznych – reakcje na zmiany społeczne – typy społeczeństw – społeczeństwo współczesne – formy zmian społecznych: rewolucja i reformy – ruchy społeczne – ruch kobiet – ruch niepodległościowy – ruch praw obywatelskich	– wyjaśnia znaczenie terminów: zmiana społeczna, rewolucja, reformy – omawia przyczyny i skutki zmian społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: proces społeczny, rozwój społeczny, regres społeczny, postęp społeczny, ruch społeczny – charakteryzuje społeczeństwo współczesne – omawia istotę i złożoność ruchów społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: transformacja ustrojowa, ruch radykalny, ruch reformatorski, ruch emancypacyjny – omawia sposoby i formy zmian społecznych oraz ocenia ich wpływ na jednostkę i społeczeństwo – opisuje reakcje na zmiany społeczne – wymienia i charakteryzuje typy społeczeństw	– wyjaśnia znaczenie terminów: dyfuzja, feminizm, ruch niepodległościowy non-violence, ruch praw obywatelskich – charakteryzuje ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich	– ocenia ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich
Naród i mniejszości narodowe	– czynniki narodotwórcze – koncepcje narodu – tożsamość narodowa – postawy wobec ojczyzny i narodu – szowinizm – rasizm – antysemityzm – mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – sytuacja prawna	– wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm – wymienia czynniki narodotwórcze	– wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość etniczna – charakteryzuje czynniki narodotwórcze – opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu – przedstawia mniejszości narodowe i	– wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość – opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia się narodu – przedstawia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu – charakteryzuje sytuację prawną mniejszości	– wyjaśnia znaczenie terminu: rekulturacja – przedstawia poglądy Johanna G. Herdera i Romana Dmowskiego na genezę państwa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania tożsamości narodowej	– ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu – ocenia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu

	mniejszości etnicznych i narodowych		etniczne w Polsce	narodowych i etnicznych w Polsce		
Procesy narodowościowe i społeczne	– integracja narodów w świecie zachodnim – charakterystyka konfliktów między narodami – konflikty na świecie – polityka państw wobec imigrantów – integracja kulturowa i polityka integracji – imigranci w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: integracja – omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami	– wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, imigrant – omawia przyczyny i przejawy integracji w świecie zachodnim – charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów – przedstawia przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie	– wyjaśnia znaczenie terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca – omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii – charakteryzuje problem imigrantów w Polsce	– omawia wybrane unie regionalne świata – wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie	– ocenia politykę państw wobec imigrantów – ocenia problem imigrantów w Polsce
Państwo i polityka						
Instytucja państwa	– definicja państwa – procesy państwowotwórcze – geneza państwa – współczesne państwa – funkcje państwa – cechy państwa – prawomocność władzy – państwo a naród	– wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, władza – wymienia cechy państwa	– wyjaśnia, na czym polega proces państwowotwórczy – charakteryzuje cechy państwa – opisuje funkcje państwa – tłumaczy, na czym polega prawomocność władzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: legitymizacja – przedstawia różne koncepcje definicji państwa – tłumaczy, na czym polega zasada samostanowienia narodów – opisuje formy legitymizacji władzy	– charakteryzuje i porównuje teorie dotyczące genezy państwa	– ocenia wpływ zasady samostanowienia narodów na kształtowanie się współczesnej Europy
Obywatel i obywatelstwo	– wzorce obywatelstwa – nabywanie i zrzekanie się obywatelstwa – obywatelstwo a narodowość – prawa i	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość – przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świetle <i>Konstytucji RP</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi – omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego – porównuje cechy	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska – określa dokonania postaci: Henry'ego Davida Thoreau, Martina Lutera Kinga, Mahatmy	– przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa	– ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa

	obowiązki obywatela polskiego – obywatelstwo unijne – obywatelskie nieposłuszeństwo – obywatelskość		charakterystyczne obywatelstwa z wyznacznikami narodowości – wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego	Gandhiego – opisuje i porównuje wzorce obywatelstwa na przestrzeni dziejów – charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa – omawia uznany kanon cnot obywatelskich		
Polityka i kultura polityczna	– polityka – interpretacja pojęcia – politycy – przywódcy polityczni – mężowie stanu – polityka a moralność – kultura polityczna – typy kultury politycznej	– wyjaśnia znaczenie terminu: polityka – przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki	– wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny – opisuje cechy charakterystyczne przywódców politycznych – wyjaśnia zależności między polityką a moralnością	– wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna – opisuje proces kreowania przywódców politycznych i sposoby sprawowania przez nich władzy – omawia elementy kultury politycznej – wymienia i charakteryzuje rodzaje kultury politycznej	– omawia poglądy Arystotelesa, Niccolò Machiavellego, Carla Schmitta i Michela Foucaulta na istotę polityki – przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera – wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi	– opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce
Ideologie, doktryny i programy polityczne	– światopogląd i ideologia – ideologia – doktryna – program – prawica i lewica – ideologie totalitarne – faszyzm – nazizm – komunizm – doktryna konserwatywna – doktryna liberalna – doktryna socjalistyczna	– wyjaśnia znaczenie terminów: ideologia, doktryna polityczna, program polityczny – charakteryzuje zależności między światopoglądem, ideologią, doktryną i programem politycznym	– wyjaśnia znaczenie terminów: światopogląd, konserwatyzm, liberalizm, socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja – tłumaczy źródła współczesnych doktryn politycznych – charakteryzuje doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i	– wyjaśnia znaczenie terminów: faszyzm, nazizm, komunizm, socjalizm, idea wodzostwa, korporacje, marksizm, rewolucja proletariacka, dyktatura proletariatu, stalinizm – charakteryzuje historyczne i współczesne sposoby klasyfikacji nurtów myśli politycznej – omawia cechy charakterystyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: korporacje, socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, zasada subsydiarności, solidaryzm społeczny – porównuje doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji – zestawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych	– ocenia ideologie totalitarne – ocenia doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji

	– socjaldemokracja – chrześcijańska demokracja		chrześcijańskiej demokracji	ideologii totalitarnych		
Systemy partyjne	– partia polityczna – funkcje partii politycznych – rodzaje partii politycznych – systemy partyjne – system partyjny a system wyborczy	– wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza – omawia cechy charakterystyczne partii politycznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy – opisuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	– wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, klub polityczny, system dwupółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja większościowa, proporcjonalna, próg wyborczy – przedstawia proces powstawania partii politycznych – charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych – opisuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	– przedstawia zależności między systemem partyjnym a systemem wyborczym – porównuje ordynację większościową z proporcjonalną – charakteryzuje polską i europejską scenę polityczną	– ocenia ordynację większościową i proporcjonalną
Społeczeństwo obywatelskie	– podmioty społeczeństwa obywatelskiego – kapitał społeczny – organizacje pozarządowe w Polsce – organizacje pożytku publicznego	– wyjaśnia znaczenie terminu: społeczeństwo obywatelskie – wymienia podmioty społeczeństwa obywatelskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja – opisuje podmioty społeczeństwa obywatelskiego – omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego – przedstawia rozumienie społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni dziejów – określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny – charakteryzuje zasady i cele funkcjonowania organizacji	– przedstawia, porównuje i ocenia poglądy Johna Locke’a, Georga Wilhelma Hegla i Alexisa de Tocqueville’a dotyczące społeczeństwa obywatelskiego	– ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwój społeczeństwa obywatelskiego

				pozarządowych w Polsce		
Modele demokracji						
Demokracja – zasady i procedury	– wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – zasady demokracji – fale demokratyzacji – demokratyczne wybory – formy demokracji bezpośredniej – polskie tradycje demokratyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory – omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji	– wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum – charakteryzuje zasady współczesnej demokracji – omawia zasady prawa wyborczego	– wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, recall – przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości – charakteryzuje wybory w Polsce – omawia formy demokracji bezpośredniej i podaje ich przykłady – wymienia i opisuje rodzaje referendum	– wyjaśnia, na czym polega zjawisko fal demokratyzacji oraz jakie są jego uwarunkowania i skutki – omawia polskie tradycje demokratyczne	– ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości demokratycznych we współczesnej demokracji
Modele ustrojowe państw demokratycznych	– formy współczesnych państw – formy państw złożonych – modele ustrojowe państw demokratycznych – system parlamentarno-gabinetowy – system kanclerski – system prezydencki – system półprezydencki – system parlamentarno-komitetowy – relacja pomiędzy państwem a Kościołem	– wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia, republika, państwo unitarne, państwo złożone – wymienia rodzaje form rządów państw współczesnych – określa rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – podaje rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych	– wyjaśnia znaczenie terminów: system polityczny, wotum zaufania, wotum nieufności, państwo wyznaniowe, państwo ateistyczne, konkordat – charakteryzuje rodzaje form rządów państw współczesnych – omawia rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – przedstawia rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych	– wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, federacja, konfederacja, unia, system parlamentarno-gabinetowy, system kanclerski, system prezydencki, system półprezydencki, system parlamentarno-komitetowy, odpowiedzialność polityczna, odpowiedzialność konstytucyjna, państwo neutralne – opisuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – charakteryzuje systemy polityczne USA,	– wyjaśnia znaczenie terminów: kontrasygnata, konstruktywne wotum nieufności, weto zawieszające – porównuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – przedstawia relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą w systemie parlamentarno-gabinetowym, kanclerskim, prezydenckim, półprezydenckim i parlamentarno-komitetowym	– charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce

				Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Szwajcarii – omawia relacje między władzą świecką i duchowną we współczesnym państwie		
Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym	– aparat państwowy – parlament i jego funkcje – struktura parlamentu – funkcjonowanie parlamentu – wybory parlamentarne – mandat parlamentarny – immunitet parlamentarny – koalicja i opozycja	– wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, mandat, immunitet parlamentarny – przedstawia rolę i zadania izb parlamentu	– wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, kadencja, większość zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja – charakteryzuje funkcje parlamentu – omawia sposoby podejmowania decyzji na forum parlamentu – opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu, – wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet	– wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, tryb sesyjny, tryb permanencji, komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, mandat wolny, mandat imperatywny, immunitet formalny, immunitet materialny, dyscyplina klubowa – omawia klasyfikację organów państwowych – przedstawia strukturę parlamentu – wymienia sposoby funkcjonowania parlamentu – charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych – wyjaśnia sposób powstawania koalicji rządowej i opozycji oraz relacje między nimi	– omawia zależności między parlamentarną i partyjną działalnością parlamentarzystów	– ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu parlamentarnego w Polsce.
Władza wykonawcza w państwie	– egzekutywa – głowa państwa – rząd w państwie	– wyjaśnia znaczenie terminów: głowa państwa, rząd	– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa, biurokraci	– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa polityczna, egzekutywa	– charakteryzuje relacje między władzą wykonawczą a władzą	– ocenia wady i zalety monarchii i republiki – ocenia wpływ

demokratycznym	demokratycznym – biurokracja	– charakteryzuje rodzaje głów państwa – opisuje skład i zadania rządu	– omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej – charakteryzuje sposoby wybierania głów państwa i zakres ich kompetencji	urzędnicza – omawia czynniki wpływające na pozycję premiera w rządzie i państwie – przedstawia rolę biurokratów w zarządzaniu państwem	ustawodawczą i elektoratem w systemie prezydenckim, półprezydenckim, parlamentarno-gabinetowym, parlamentarno-komitetowym i kanclerskim	biurokratów na sposób funkcjonowania państwa
Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia	– partycypacja obywatelska – bezpieczeństwo socjalne – ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji – patologie życia publicznego – korupcja – demagogia – populizm – nepotyzm i klientelizm	– wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja – opisuje rodzaje korupcji i podaje jej przykłady	– wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia – podaje sposoby i przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski – opisuje wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego	– wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, antyglobalizm, alterglobalizm, populizm, nepotyzm, klientelizm – omawia cechy charakterystyczne partycypacji obywatelskiej – przedstawia narzędzia partycypacji obywatelskiej – opisuje zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację	– charakteryzuje ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji oraz ich znaczenie dla współczesnej demokracji – przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego	– ocenia wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego – ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie państwa i relacje między obywatelami a państwem – porównuje i ocenia zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację – ocenia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego
System polityczny RP						
<i>Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	– konstytucja i jej funkcje – zasady ustroju RP – system rządów w Polsce – suwerenność a prawo	– wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja – wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– opisuje funkcje konstytucji – charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej – omawia polskie tradycje konstytucyjne – przedstawia strukturę <i>Konstytucji RP z 1997 r.</i> ,	– omawia system rządów w Polsce, – przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym	– formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany <i>Konstytucji RP</i> – ocenia realną możliwość zmiany

	międzynarodowe – procedura zmiany konstytucji – stany nadzwyczajne – stan wojenny – stan wyjątkowy – stan klęski żywiołowej			– opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej – charakteryzuje rodzaje stanów nadzwyczajnych, sposoby ich wprowadzania i kompetencje organów państwa w tym zakresie		ustawy zasadniczej.
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej	– sejm i senat – wybory – posłowie i senatorowie – organy sejmu i senatu – funkcjonowanie sejmu i senatu – skrócenie kadencji parlamentu – funkcje parlamentu – Zgromadzenie Narodowe	– wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat – charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe – charakteryzuje strukturę i funkcje parlamentu polskiego – opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu – omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów – tłumaczy, na czym polega kontrolna funkcja parlamentu – omawia rolę i zadania Zgromadzenia Narodowego	– wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absolutorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie – omawia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu – określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce – opisuje proces legislacyjny w parlamencie polskim – przedstawia tryb uchwalania ustawy budżetowej – wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej	– opisuje skład, zadania i funkcje organów wewnętrznych sejmu i senatu – charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej	– ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego
Prezydent Rzeczypospolitej	– model prezydentury w	– wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa	– wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja,	– wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura	– omawia uwarunkowania i skutki	– ocenia pozycję Prezydenta RP w

olitej Polskiej	Polsce – zasady wyboru prezydenta – kadencja prezydenta – uprawnienia wobec parlamentu, rządu, władzy sądowniczej, – prezydent a bezpieczeństwo państwa – uprawnienia w polityce zagranicznej – odpowiedzialność prezydenta	ustawodawcza, weto ustawodawcze – określa uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowniczej – wymienia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa	Rada Bezpieczeństwa Narodowego – charakteryzuje zasady wyboru Prezydenta RP – omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, w relacjach z rządem oraz wobec władzy sądowniczej – przedstawia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa i w polityce zagranicznej	arbitrażowa, arbitraż ustrojowy, arbitraż polityczny, Rada Gabinetowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy – przedstawia model prezydentury w Polsce – opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce – omawia zakres odpowiedzialności Prezydenta RP	zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu – wyjaśnia, w jakich okolicznościach następuje opróżnienie urzędu Prezydenta RP – wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP	systemie ustrojowym państwa polskiego
Rada Ministrów Rzeczyposp olitej Polskiej	– procedura powołania rządu – zmiana rządów i ministrów – odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów – rząd mniejszościowy – administracja rządowa – kompetencje wojewody – służba cywilna w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: premier, minister, wojewoda – wymienia kompetencje Rady Ministrów	– wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna – omawia skład Rady Ministrów – opisuje procedurę powoływania rządu – przedstawia strukturę i zadania administracji rządowej – charakteryzuje kompetencje wojewody	– wyjaśnia znaczenie terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, administracja zespolona, administracja niezespolona – przedstawia uwarunkowania, w jakich może nastąpić zmiana rządu i ministrów w trakcie trwania kadencji sejmu – omawia sposób pociągania całej Rady Ministrów i poszczególnych ministrów do odpowiedzialności politycznej przed sejmem – omawia zadania i	– wyjaśnia okoliczności, w jakich powoływany jest rząd mniejszościowy oraz określa sposób jego funkcjonowania	– ocenia pozycję premiera w systemie ustrojowym państwa polskiego – ocenia sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce

				sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce		
Sądy i trybunały	– struktura sądownictwa w Polsce – konstytucyjne zasady działania sądów – Sąd Najwyższy – Krajowa Rada Sądownictwa – Trybunał Konstytucyjny – skarga konstytucyjna – Trybunał Stanu	– wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar sprawiedliwości – przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce – wymienia konstytucyjne zasady działania sądów	– wyjaśnia znaczenie terminów: skarga konstytucyjna, odpowiedzialność konstytucyjna – opisuje strukturę sądownictwa w Polsce – charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów – omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, pismo procesowe – omawia strukturę i kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa – przedstawia strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego – opisuje sposób funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego – tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna	– wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni Krajowa Rada Sądownictwa – omawia elementy skargi konstytucyjnej	– ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa
Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego	– Najwyższa Izba Kontroli – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji – prokuratura – policja – Instytut Pamięci Narodowej – procedura lustracyjna – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Urząd Komunikacji	– wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich – opisuje zadania i działalność policji	– wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja – charakteryzuje działalność kontrolną NIK – przedstawia zadania i działalność KRRiT	– wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja – omawia zadania i działalność IPN – wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu – charakteryzuje procedurę lustracyjną – opisuje zadania i działalność UOKiK – przedstawia zadania i działalność UKE	– przedstawia strukturę NIK, prokuratury i IPN – omawia sposób powoływania prezesa Najwyższej Izby Kontroli, rzecznika praw obywatelskich, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, prokuratora generalnego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej	– ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce

	Elektronicznej					
Samorząd terytorialny w Polsce	– samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów – procedura uchwalania budżetu – nadzór nad samorządem terytorialnym	– wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne – wymienia źródła dochodów samorządu lokalnego	– omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych – wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym	– ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce
Kultura, media, edukacja						
Kultura i pluralizm kulturowy	– kultura w ujęciu opisowym i normatywnym – kultura elitarna, masowa, narodowa i ludowa – kontrkultura – subkultura – religia a kultura – proces przejścia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	– wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura wysoka, kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja – wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej	– wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura, akceptacja – omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady – porównuje postawy tolerancji i akceptacji	– wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura, pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm – wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury – opisuje formy folkloru – omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia	– wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia, folklorizm – porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej – określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce – omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	– ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i wielokulturowości, a także ich wpływ życie społeczne oraz kulturalne
Współczesne spory	– aborcja – eutanazja	– wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja,	– wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria	– wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika	– formułuje własne stanowisko w sporze	– ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej

światopoglądowe	– kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna – prawa mniejszości seksualnych	eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci	genetyczna, GMO – omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej – charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych	– przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o genomie ludzkim i prawach człowieka</i> – omawia etyczną stronę badań genetycznych	– przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne postawy wobec sporów światopoglądowych	– ocenia etyczną stronę badań genetycznych – ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem równouprawnienia mniejszości seksualnych
Opinia publiczna	– kształtowanie się opinii publicznej – rola opinii publicznej – marketing społeczny – historia badań opinii publicznej – metody badań opinii publicznej – ośrodki badania opinii publicznej w Polsce – wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna – wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną	– wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda – omawia rolę opinii publicznej – opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna – przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej – opisuje public relations i marketing polityczny – przedstawia wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne	– przedstawia historię badań opinii publicznej – wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce – porównuje public relations z marketingiem politycznym	– ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski
Środki masowego przekazu	– media na świecie i w Polsce – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: media – omawia funkcje mediów – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa	– wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów	– wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid – charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy	– przedstawia zadania Rady Etyki Mediów	– ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu publicznym
Edukacja w XXI w.	– rozwój szkolnictwa	– omawia zadania współczesnej szkoły w	– wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się	– wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja	– analizuje rozwój szkolnictwa na	– ocenia wpływ współczesnej szkoły

	– zadania szkoły współczesnej – edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek pracy	zakresie nauczania i wychowania	przez całe życie – charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie	nieformalna – charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	przestrzeni dziejów – omawia programy unijne realizujące idee uczenia się przez całe życie	na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo
Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
PRAWO						
Prawo i systemy prawne	• normy prawa i ich charakter • norma prawna a przepis prawny • koncepcje budowy normy prawnej • źródła norm prawnych • system prawa stanowionego • prawo stanowione a naturalne • system prawa precedensowego • prawo zwyczajowe • prawo międzynarodowe	• wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, hipoteza, dyspozycja, sankcja • omawia cechy charakterystyczne normy prawnej • omawia budowę normy prawnej według struktury trójelementowej	• wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo pozytywne (stanowione), prawo zwyczajowe, prawo precedensowe, prawo religijne, prawo międzynarodowe, prawo krajowe, gałąź prawa, prawo miejscowe, prawo publiczne, prawo prywatne, prawo materialne, prawo formalne, prawo cywilne, prawo karne,	• wyjaśnia znaczenie terminów: norma sankcjonowana, norma sankcjonująca, system prawa, prawo naturalne, precedens, zwyczaj, prawo karne materialne, prawo karne formalne • omawia budowę normy prawnej według koncepcji norm sprzężonych • wskazuje różnice między materialnymi a formalnymi źródłami prawa	• wyjaśnia znaczenie terminów: normy generalno-abstrakcyjne, normy konkretno-indywidualne • porównuje różne koncepcje budowy normy prawnej • przedstawia charakter sankcji w normie prawnej • wyjaśnia, na czym polega cywilnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • tłumaczy, na czym	• wyjaśnia, na czym polega zjawisko inflacji prawa i ocenia jego konsekwencje w życiu społecznym i dla obywateli

	• prawo krajowe i miejscowe • prawo publiczne i prywatne • prawo materialne i formalne • prawo cywilne • prawo karne • prawo administracyjne • hierarchiczność systemu prawnego • zasada spójności systemu prawnego • zasada zupełności systemu prawnego		prawo administracyjne • charakteryzuje system prawa stanowionego • opisuje cechy charakterystyczne prawa precedensowego i prawa zwyczajowego • wymienia cechy prawa krajowego i miejscowego • charakteryzuje prawo prywatne i publiczne • przedstawia cechy i zasady prawa cywilnego oraz prawa karnego • charakteryzuje prawo administracyjne • omawia zasadę zupełności systemu prawnego • wyjaśnia, na czym polega hierarchiczność systemu prawnego	• przedstawia cechy różniące prawo międzynarodowe od innych rodzajów prawa • opisuje różnice między prawem materialnym i formalnym oraz między prawem prywatnym i publicznym • porównuje prawo stanowione z prawem naturalnym • charakteryzuje rodzaje prawa karnego	polega administracyjnoprawna metoda regulacji stosunku prawnego • omawia rodzaje niezgodności w systemie prawnym i sposoby ich usuwania • wyjaśnia dylematy związane z występowaniem zależności między prawem krajowym i międzynarodowym	
Rzeczpospolita Polska jako państwo prawa	• źródła prawa w Polsce • konstytucja • ustawy • umowy międzynarodowe • ratyfikacja • prawo unijne • rozporządzenia • akty prawa wewnętrznego • akty prawa miejscowego	• wyjaśnia znaczenie terminów: konstytucja, ustawa, rozporządzenie, praworządność, Trybunał Konstytucyjny, Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, Najwyższa Izba Kontroli, sędzia, ławnik, kodeks • omawia cechy	• wyjaśnia znaczenie terminów: rozporządzenie z mocą ustawy, ratyfikacja, dyrektywa, statut, apelacja, kasacja, dwuinstancyjność postępowania sądowego, skarga konstytucyjna, niezawisłość sędziowska, niezależność sądów,	• wyjaśnia znaczenie terminów: przepisy wykonawcze, przepisy porządkowe, rozporządzenie unijne, decyzja, zalecenie • wyjaśnia, jakie cechy konstytucji decydują o jej szczególnej formie • opisuje kategorie ratyfikowanych umów międzynarodowych • charakteryzuje	• charakteryzuje stosunki między prawem unijnym a prawem krajowym • przedstawia standardy państwa prawa obowiązujące w relacjach państwa z obywatelem • wyjaśnia, jakie czynniki mogą mieć wpływ na negatywne postrzeganie stanu	• ocenia, czy III RP jest państwem prawa • ocenia, czy państwo polskie jest państwem praworządnym • ocenia, czy w Polsce są respektowane standardy państwa prawa w relacjach państwa z obywatelem • ocenia rolę ławników w polskim systemie sprawiedliwości

	• praworządność • państwo prawa • instytucje strzegące praworządności w Polsce • gwarancje państwa prawnego • niezawisłość sędziowska i niezależność sądów • sędziowie • ławnicy • gałęzie prawa i kodeksy w Polsce • kodeks prawa cywilnego • kodeks prawa pracy • kodeksy prawa karnego • prawo administracyjne	charakterystyczne <i>Konstytucji RP</i> • określa, które instytucje strzegą praworządności w Polsce • wymienia gałęzie prawa i kodeksy obowiązujące w Polsce	immunitet sędziowski • charakteryzuje źródła prawa w Polsce • omawia znaczenie uchwał i rozporządzeń w hierarchii aktów prawnych • przedstawia cechy charakterystyczne aktów prawa wewnętrznego i aktów prawa miejscowego • omawia zasady państwa prawa • wymienia środki odwoławcze od wyroków sądów oraz instrumenty chroniące wolności i prawa obywatelskie • wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziowskiej • tłumaczy, na czym polega zasada niezależności sądów i jak jest realizowana w praktyce • przedstawia rolę i zadania ławników • charakteryzuje kodeksy prawa obowiązujące w Polsce	rodzaje aktów prawnych stanowionych przez organy UE • omawia rodzaje aktów prawa miejscowego • przedstawia warunki wystąpienia praworządności formalnej i materialnej • wymienia i charakteryzuje gwarancje państwa prawnego • omawia gwarancje umożliwiające przestrzeganie zasady niezawisłości sędziowskiej • opisuje prawa i odpowiedzialność sędziów w Polsce • określa warunki, które musi spełnić kandydat na ławnika • wyjaśnia różnice między sędzią a ławnikiem	prawa w państwie przez obywateli	
Prawo cywilne i rodzinne	• cechy prawa cywilnego • osoba fizyczna a osoba prawna	• wyjaśnia znaczenie terminów: powód, pozwany, małżeństwo • opisuje podstawowe	• wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność	• wyjaśnia znaczenie terminów: apelacja, skarga kasacyjna, zażalenie, orzeczenie	• wymienia przyczyny i przejawy kryzysu małżeństwa we współczesnym	• ocenia, czy społeczne przyzwolenie na kary cielesne wobec dzieci jest słuszne i zgodne z

	• zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych • odpowiedzialność cywilna • postępowanie cywilne • orzeczenia sądowe • środki odwoławcze • małżeństwo jako instytucja prawna • warunki zawarcia małżeństwa • skutki zawarcia małżeństwa • ustanie małżeństwa i separacja • władza rodzicielska • prawa i obowiązki dzieci	zasady prawa cywilnego • wyjaśnia, dlaczego małżeństwo jest instytucją prawną • omawia prawa i obowiązki rodziców • przedstawia prawa i obowiązki dzieci	prawna, zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna, rozwód, separacja, konkubinat • przedstawia podział prawa cywilnego • określa warunki wystąpienia pełnej i ograniczonej zdolności do czynności prawnych • wymienia rodzaje odpowiedzialności cywilnej i ich cechy charakterystyczne • podaje warunki zawarcia małżeństwa i jego skutki prawne • wyjaśnia, w jakich sytuacjach następuje unieważnienie małżeństwa lub dochodzi do separacji • tłumaczy, na czym polega władza rodzicielska	sądowe • opisuje cechy prawa cywilnego • przedstawia różnice między osobą fizyczną a osobą prawną • omawia konsekwencje posiadania zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych • opisuje zasady postępowania cywilnego • omawia rodzaje postępowań przed sądami cywilnymi • przedstawia cechy orzeczeń sądowych • wymienia cechy charakterystyczne środków odwoławczych w procesach cywilnych • omawia rodzaje małżeństw • wyjaśnia różnice między małżeństwem a konkubinatem	społeczeństwie • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia obywateli z działalności sądów	prawem
Prawo karne	• podstawowe pojęcia prawa karnego • odpowiedzialność karna • uczestnicy powstania karnego • organy procesowe postępowania karnego • strony procesowe • przedstawiciele	• wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, zbrodnia, występki • omawia zasady odpowiedzialności karnej • wymienia kary i środki karne	• wyjaśnia znaczenie terminów: czyn zabroniony, prokurator, oskarżyciel, oskarżony, podejrzany, skazany, obrońca, pełnomocnik, apelacja, świadek • tłumaczy różnice	• wyjaśnia znaczenie terminów: wina umyślna, wina nieumyślna, oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, kasacja zwyczajna, kasacja nadzwyczajna, świadek incognito,	• wyjaśnia znaczenie terminów: kontratyp, dewolutywność, suspensywność • przedstawia cele postępowania przygotowawczego i czynności w nim podejmowane • omawia przebieg	• ocenia rolę oskarżycieli posiłkowych w procesie karnym

	procesowi • naczelné zasady postępowania karnego • rodzaje czynności procesowych • postępowanie przygotowawcze • postępowanie główne • postępowanie odwoławcze – apelacja • kasacja • przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego i prywatnego • oskarżyciel posiłkowy • prawa przysługujące ofierze • prawa oskarżonego • prawa świadka	przewidziane w polskim prawie	między przestępstwem a wykroczeniem • wymienia rodzaje przestępstw • charakteryzuje zasady prawa karnego i postępowania karnego • wymienia uczestników postępowania karnego • omawia prawa przysługujące ofierze, oskarżonemu i świadkom	świadek koronny • omawia funkcje i zadania organów procesowych oraz stron procesowych w postępowaniu karnym • przedstawia rolę przedstawicieli procesowych w procesie karnym • wymienia rodzaje czynności procesowych • omawia rodzaje kasacji i ich skutki prawne • opisuje rolę i zadania oskarżyciela posiłkowego	postępowania głównego w procesie karnym • charakteryzuje postępowanie odwoławcze, warunki apelacji i jej konsekwencje • wyjaśnia różnice między przestępstwami ściganymi z oskarżenia publicznego i prywatnego • formułuje stanowisko w sporze o to, co jest ważniejsze w zapobieganiu przestępczości: surowość czy nieuchronność kary	
Prawo administracyjne	• cechy prawa administracyjnego • akt administracyjny i inne dokumenty • struktura administracji publicznej • podział aktów administracyjnych • kryteria ważności aktu administracyjnego • sądownictwo administracyjne w Polsce • typy postępowania	• wyjaśnia znaczenie terminu: akt administracyjny • przedstawia cechy charakterystyczne aktów administracyjnych • wymienia kryteria ważności aktu administracyjnego	• wyjaśnia znaczenie terminów: decyzja, postanowienie, odwołanie, zażalenie, skarga • omawia normy postępowania administracyjnego • opisuje strukturę administracji publicznej i sądownictwa administracyjnego w Polsce • charakteryzuje rodzaje aktów	• wyjaśnia znaczenie terminów: biegły, skarga kasacyjna • wymienia kryteria stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej • przedstawia strukturę i zadania NSA • omawia rodzaje postępowania administracyjnego • przedstawia rolę i zadania uczestników postępowania administracyjnego	• wymienia zadania poszczególnych izb NSA • wyjaśnia, jakie czynniki ograniczają możliwość skutecznego załatwienia spraw z zakresu prawa administracyjnego	• ocenia, jakie znaczenie i skuteczność ma możliwość odwoływania się od decyzji administracyjnych

	administracyjnego uczestnicy postępowania administracyjnego przebieg postępowania administracyjnego decyzje i postanowienia odwołanie zażalenie skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego		administracyjnych przedstawia przebieg postępowania administracyjnego opisuje uwarunkowania uchylenia lub zmiany decyzji	wyjaśnia różnice między decyzją a postanowieniem tłumaczy różnice między odwołaniem a zażaleniem omawia zasady wnoszenia skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego przedstawia zasady wnoszenia skargi kasacyjnej do NSA		
Obywatel wobec prawa	pomoc prawna pozew w sprawie cywilnej nieprocesowy tryb spraw cywilnych formułowanie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przygotowanie odwołania od decyzji administracyjnej prawa konsumentów	wyjaśnia znaczenie terminów: pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, konsument wymienia podmioty uprawnione do świadczenia pomocy prawnej	przedstawia zakres i zasady udzielania pomocy prawnej omawia obowiązki podmiotów świadczących pomoc prawną wymienia obligatoryjne elementy pozwu wypełnia wzór zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa wypełnia wzór odwołania od decyzji administracyjnej podaje prawa konsumentów	omawia zasady sporządzania pozwu w sprawie cywilnej wymienia dodatkowe elementy pozwu wyjaśnia, na czym polega nieprocesowy tryb spraw cywilnych przedstawia zasady składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa omawia zasady sporządzania odwołania od decyzji administracyjnej	przedstawia czynniki, które sprzyjają rozwojowi świadomości prawnej obywateli i ją ograniczają omawia społeczne skutki niskiego poziomu wiedzy prawnej obywateli	ocenia świadomość społeczną obywateli
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
Stosunki	• pojęcie stosunków	• wyjaśnia znaczenie	• wyjaśnia znaczenie	• wyjaśnia znaczenie	• przedstawia źródła	• ocenia

międzynarodowe w wymiarze globalnym	międzynarodowych • podmioty stosunków międzynarodowych • specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • międzynarodowe prawo publiczne • społeczność międzynarodowa • ład (porządek) międzynarodowy • typy ładu międzynarodowego • stosunki międzynarodowe w perspektywie historycznej • ład westfalski, jałtański i postzimnowojenny • nowe osie podziału świata • bogata Północ i biedne Południe • przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • pomoc rozwojowa dla krajów Południa	terminu: mocarstwo • określa podmioty stosunków międzynarodowych • wymienia mocarstwa i organizacje międzynarodowe mające wpływ na sytuację międzynarodową w XX i XXI w.	terminów: stosunki międzynarodowe, ład (porządek) międzynarodowy, globalna Północ, globalne Południe • przedstawia cechy charakterystyczne podmiotów prawa międzynarodowego • omawia zasady prawa międzynarodowego • charakteryzuje ład międzynarodowy • określa cechy współczesnego układu sił na świecie • wymienia i opisuje kryteria podziału na globalną Północ i globalne Południe • omawia przyczyny dysproporcji pomiędzy Północą a Południem • przedstawia formy pomocy rozwojowej dla krajów Południa	terminów: podmiot prawa międzynarodowego, ład westfalski, porządek wiedeński, ład wersalski, ład jałtański (zimnowojenny), ład postzimnowojenny, dekolonizacja • opisuje podmioty stosunków międzynarodowych będące i niebędące podmiotami prawa międzynarodowego • charakteryzuje specyficzne podmioty prawa międzynarodowego • opisuje cechy społeczności międzynarodowej • omawia rodzaje ładu międzynarodowego • przedstawia współczesne podziały świata • określa różnice między globalną Północą a globalnym Południem	międzynarodowego prawa publicznego • omawia rozwój stosunków międzynarodowych w starożytności i średniowieczu • opisuje cechy charakterystyczne ładu westfalskiego, wiedeńskiego, wersalskiego, jałtańskiego, postzimnowojennego • charakteryzuje procesy wywierające największy wpływ na obecny porządek międzynarodowy	zaangażowanie krajów Północy w pomoc krajom Południa • ocenia współczesny układ sił na świecie z punktu widzenia bezpieczeństwa międzynarodowego
Globalizacja współczesnego świata	• istota globalizacji • etapy globalizacji • wymiary globalizacji (gospodarczy, polityczny, komunikacyjny, ekologiczny,	• wyjaśnia znaczenie terminu: globalizacja • omawia cechy charakterystyczne globalizacji • opisuje pozytywne i negatywne skutki	• wyjaśnia znaczenie terminów: internacjonalizacja, społeczeństwo wielokulturowe, polityka zrównoważonego	• wyjaśnia znaczenie terminów: regionalizacja polityczno-gospodarcza, makdonaldyzacja, antyglobaliści	• wyjaśnia znaczenie terminu: tzw. efekt motyla • identyfikuje postacie: Anthony'ego Giddensa, Zygmunta Baumana, Josepha E.	• ocenia proces globalizacji we współczesnym świecie • ocenia, który z wymiarów globalizacji ma obecnie największe znaczenie

	kulturowy) • skutki globalizacji • najważniejsi aktorzy globalizacji • Światowa Organizacja Handlu • Bank Światowy • Międzynarodowy Fundusz Walutowy • korporacje międzynarodowe • organizacje pozarządowe i media • ruch alterglobalistyczny	globalizacji	rozwoju, alterglobaliści • charakteryzuje proces globalizacji w wymiarze gospodarczym, politycznym, komunikacyjnym, ekologicznym i kulturowym • wyjaśnia, jaką rolę we współczesnym świecie odgrywają korporacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe i media • omawia cele i sposoby działania alterglobalistów	• wymienia i opisuje etapy globalizacji • przedstawia wymiary globalizacji • charakteryzuje rolę i znaczenie Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego we współczesnym świecie • omawia różnice między alterglobalistami i antyglobalistami • określa przyczyny nieskuteczności działań zmierzających do zahamowania procesu globalizacji	Stiglitz • wymienia aktorów globalizacji i określa ich znaczenie	• omawia i ocenia zjawiska związane z globalizacją • ocenia działalność Światowej Organizacji Handlu, Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego
Współczesne konflikty międzynarodowe	• definicja konfliktu międzynarodowego • przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • przyczyny konfliktów w XXI w. • współczesne konflikty zbrojne • podział konfliktów • terroryzm – największe zagrożenie współczesności • metody działań terrorystów • terroryzm polityczny i inne motywacje terrorystów	• wyjaśnia znaczenie terminów: konflikt międzynarodowy, wojna, terroryzm • wyjaśnia, dlaczego terroryzm jest największym zagrożeniem współczesności • określa przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • wymienia metody rozwiązywania sporów	• wyjaśnia znaczenie terminów: geopolityka, konflikt zbrojny, cyberterroryzm, pacyfizm • charakteryzuje przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych • omawia metody działań terrorystów i ich motywacje • tłumaczy, jakie jest znaczenie współpracy międzynarodowej dla zwalczania terroryzmu • przedstawia	• wyjaśnia znaczenie terminu: geoekonomia • identyfikuje postacie: Alberta Einsteina, Lwa Tołstoja, Mahatmy Gandhiego, Martina Luthera Kinga • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych w przeszłości • omawia typologię współczesnych konfliktów • przedstawia rodzaje terroryzmu • charakteryzuje terroryzm polityczny • wymienia	• opisuje strategie walki z terroryzmem • podaje przykłady międzynarodowych reakcji na terroryzm • wyjaśnia, jakie znaczenie we współczesnym świecie ma Pokojowa Nagroda Nobla	• ocenia skuteczność rozwiązywania konfliktów we współczesnym świecie • ocenia, czy walka z terroryzmem przynosi efekty

	• strategię walki z terroryzmem i reakcje na terroryzm • pacyfizm • metody pokojowego rozstrzygnięcia sporów		działalność pacyfistów i pozarządowych organizacji pacyfistycznych • charakteryzuje dyplomatyczne i sądowe metody pokojowego rozstrzygnięcia sporów • wymienia czynniki, które decydują o tym, że większość konfliktów zbrojnych toczy się obecnie w rejonach świata zaliczanych do globalnego Południa	organizacje polityczne uznane za terrorystyczne • opisuje reakcje społeczności międzynarodowej na terroryzm • wymienia pozarządowe organizacje pacyfistyczne • wyjaśnia, dlaczego współczesne konflikty lokalne mają najczęściej charakter globalny • przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka podejmowane przez laureatów Pokojowej Nagrody Nobla		
Organizacja Narodów Zjednoczonych	• Liga Narodów • <i>Karta atlantycka i Deklaracja Narodów Zjednoczonych</i> • konferencja w San Francisco • cele i zasady działania ONZ • organy ONZ – ich kompetencje i sposób działania • System Narodów Zjednoczonych • organizacje wyspecjalizowane Narodów	• wyjaśnia znaczenie terminu: Organizacja Narodów Zjednoczonych • zna datę podpisania <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> (26 czerwca 1945 r.) • omawia cele i zasady działania ONZ • wymienia organy ONZ	• wyjaśnia znaczenie terminów: Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretariat, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna, organizacje wyspecjalizowane • zna datę konferencji w San Francisco (kwiecień–czerwiec 1945 r.) • identyfikuje postać	• wyjaśnia znaczenie terminów: Liga Narodów, Rada Powiernicza • zna daty powstania Ligi Narodów (1919 r.), podpisania <i>Karty atlantyckiej</i> (1941 r.), podpisania <i>Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> (1942 r.) • charakteryzuje cele i działalność Ligi Narodów • omawia znaczenie	• zna daty powstania UNICEF (1946 r.), UNESCO (1945 r.), UNHCR (1950 r.), FAO (1945 r.), ILO (1946 r.), IAEA (1957 r.), WHO (1948 r.), UNIDO (1966 r.) • charakteryzuje udział Polski w pracach ONZ i organizacji wyspecjalizowanych • przedstawia okoliczności powstania Ligi Narodów	• ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i jej wpływ na sytuację międzynarodową w dwudziestoleciu międzywojennym • ocenia rolę i działalność ONZ we współczesnym świecie

	Zjednoczonych • rola ONZ po II wojnie światowej • rola ONZ po zakończeniu zimnej wojny • kontrowersje wokół reformy ONZ		Ban Ki-Moona • charakteryzuje kompetencje Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • omawia skład Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa • wyjaśnia, co składa się na System Narodów Zjednoczonych • wymienia organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych • omawia rolę ONZ po II wojnie światowej i po zakończeniu zimnej wojny	<i>Karty atlantyckiej i Deklaracji Narodów Zjednoczonych</i> dla powstania ONZ • przedstawia okoliczności powstania ONZ • opisuje sposób działania Zgromadzenia Ogólnego, Rady Bezpieczeństwa, Sekretariatu i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości • przedstawia kompetencje i sposób działania Rady Gospodarczej i Społecznej • charakteryzuje zadania organizacji wyspecjalizowanych Narodów Zjednoczonych • opisuje kierunki działalności ONZ zapisane w <i>Milenijnych Celach Rozwoju</i> • omawia cele i przejawy reformy ONZ	• opisuje metody podejmowania decyzji w Zgromadzeniu Ogólnym, Radzie Bezpieczeństwa, Sekretariacie i Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości • wyjaśnia, czego dotyczą kontrowersje wokół reformy ONZ • tłumaczy, jaki wpływ ma ONZ na codzienne życie obywateli różnych państw	
Międzynarodowy system bezpieczeństwa	• bezpieczeństwo międzynarodowe • operacje pokojowe ONZ • unilateralne i	• wyjaśnia znaczenie terminów: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Organizacja	• wyjaśnia znaczenie terminów: operacja pokojowa, izolacjonizm, przymierze, koalicja,	• wyjaśnia znaczenie terminów: trwała neutralność, neutralność tymczasowa,	• charakteryzuje relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi	• ocenia skuteczność działania światowych, europejskich i regionalnych systemów

	multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego – struktura i działania • relacje między państwami NATO a państwami nieczłonkowskimi • współczesne zadania NATO • Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie • koncepcje bezpieczeństwa OBWE • wybrane regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie	Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) • zna datę zawarcia <i>Traktatu północnoatlantyckiego</i> (1949 r.) • charakteryzuje cele i zadania NATO • omawia koncepcję bezpieczeństwa OBWE	partnerstwo strategiczne, sojusz • zna datę powstania OBWE (1995 r.) • przedstawia cele i zadania operacji pokojowych ONZ • omawia warunki członkostwa w NATO • podaje przykłady i cele wybranych operacji NATO • charakteryzuje regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy na świecie	hegemonizm, polityka neutralności, bezpieczeństwo zbiorowe, bezpieczeństwo kooperatywne, wspólnota bezpieczeństwa • zna datę podpisania traktatu brukselskiego ustanawiającego Unię Zachodnioeuropejską (1948 r.) i lata obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.) • opisuje strategie interwencji pokojowych ONZ • przedstawia okoliczności powstania NATO • omawia proces poszerzania NATO • charakteryzuje strukturę NATO • przedstawia okoliczności powstania OBWE • określa zasięg oddziaływania OBWE i strukturę organizacji • wyjaśnia, na czym polega różnica między unilateralnymi a multilateralnymi strategiami zapewniania	• opisuje unilateralne i multilateralne sposoby zapewniania bezpieczeństwa • omawia argumenty odnoszące się krytycznie do operacji pokojowych prowadzonych obecnie na świecie • porównuje cele i metody działania NATO i OBWE	bezpieczeństwa i współpracy

Integracja europejska po II wojnie światowej	• europejska jedność i różnorodność • idea zjednoczeniowa w historii Europy • ład wiedeński • Paneuropa • droga ku współczesnej integracji i pierwsze plany zjednoczenia • plan Marshalla • koncepcje integracji • początek procesu integracji – powstanie EWWiS • fiasko EWO i EWP • pogłębienie integracji – EWG i Euratom • traktat z Maastricht • rozszerzenie UE • inne inicjatywy integracyjne	• wyjaśnia znaczenie terminów: Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS), Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG), Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom), • zna daty powołania EWWiS (1951 r.), podpisania traktatów rzymskich (1957 r.) • wymienia przyczyny integracji europejskiej • omawia cele i zadania EWG i Euratomu	• wyjaśnia znaczenie terminów: Unia Zachodnioeuropejska (UZ), Rada Europy, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu (EFTA) • zna daty powstania Rady Europy (1949 r.), obrad Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1973–1975 r.), pierwszych wyborów do Parlamentu Europejskiego (1979 r.), układu z Schengen (1985 r.), traktatu z Maastricht (1992 r.) • identyfikuje postacie: Winstona Churchilla, Jeana Monneta, Roberta Schumana, Paul-Henriego Spaaka, Alcide De Gasperiego, Konrada Adenauera • wskazuje na mapie etapy rozszerzania wspólnot • wymienia etapy integracji europejskiej po II wojnie światowej • omawia cele i zadania EWWiS	bezpieczeństwa • wyjaśnia znaczenie terminów: Paneuropa, dwubiegunowy układ sił, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG), Europejska Wspólnota Obronna (EWO), Europejska Wspólnota Polityczna (EWP) • zna daty realizacji planu Marshalla (1948–1952 r.), powstania RWPG (1949 r.), planu Schumana (1950 r.), powstania EFTA (1960 r.), podpisania traktatu o fuzji (1965 r.), zawarcia traktatu amsterdamskiego (1997 r.), podpisania <i>Jednolitego aktu europejskiego</i> (1986 r.) • identyfikuje postacie: George’a Marshalla, Charles’a de Gaulle’a • wyjaśnia, z czego wynika europejska jedność i różnorodność • przedstawia przyczyny i okoliczności integracji europejskiej po II wojnie światowej • tłumaczy, jaki wpływ na integrację europejską miał plan	• zna daty ogłoszenia planu Marshalla (1947 r.), powołania EWO (1952 r.) i EWP (1953 r.) • identyfikuje postacie: Richarda Coudenhove-Kalergiego, Aristide’a Brianda • omawia ideę zjednoczeniową Europy na przestrzeni starożytności do XIX w. • przedstawia okoliczności pojawienia się idei zjednoczeniowych na początku XX w. • charakteryzuje ideę Paneuropę i próby jej realizacji • opisuje ideę integracji Europy autorstwa Aristide’a Brianda • wyjaśnia, dlaczego idea zjednoczeniowa pojawiająca się na początku XX w. nie zostały zrealizowane • omawia pierwsze plany zjednoczenia Europy po II wojnie światowej • przedstawia stosunek opinii publicznej do	• ocenia znaczenie traktatów rzymskich dla integracji europejskiej • wydaje opinię na temat roli UE we współczesnej Europie • ocenia, jaki sposób przynależność do UE wpływa na rozwój państw członkowskich • ocenia wpływ członkostwa w UE na życie codzienne obywateli

			• wymienia ojców założycieli zjednoczonej Europy • opisuje etapy rozszerzania wspólnot • wyjaśnia cele unii gospodarczej, monetarnej i politycznej według traktatu z Maastricht • omawia strukturę UE opartą na trzech filarach • przedstawia cele i zadania Rady Europy • charakteryzuje cele i zadania KBWE	Marshalla • porównuje koncepcje integracji europejskiej po II wojnie światowej • opisuje, na czym polegał plan Schumana • wyjaśnia, dlaczego EWO i EWP poniosły fiasko • przedstawia rolę ojców założycieli w procesie integracji europejskiej • wyjaśnia, na czym polegała idea <i>Europy ojczyzn</i> • charakteryzuje etapy gospodarczej i politycznej integracji Europy • omawia rolę traktatu z Maastricht dla integracji europejskiej • przedstawia relacje między Radą Europy a UE	postanowień traktatu z Maastricht • charakteryzuje pozytywne i negatywne aspekty występowania różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między krajami członkowskimi UE	
Jak funkcjonuje Unia Europejska?	• traktaty europejskie • zasady ustrojowe UE • Parlament Europejski • Rada Europejska • Rada UE • Komisja Europejska • Trybunał Sprawiedliwości UE • Trybunał Obrachunkowy UE • Europejski Bank Centralny	• wyjaśnia znaczenie terminów: Parlament Europejski, Rada Europejska, Komisja Europejska, Trybunał Sprawiedliwości UE • określa zasady ustrojowe UE • wymienia instytucje Unii Europejskiej • podaje nazwy organów doradczych	• wyjaśnia znaczenie terminów: zasada subsydiarności (pomocniczości), Rada UE, Trybunał Obrachunkowy UE, Europejski Bank Centralny, Unia Gospodarcza i Walutowa, polityka regionalna (spójności) • opisuje zasady	• wyjaśnia znaczenie terminów: traktat amsterdamski, traktat nicejski, traktat lizboński, Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz	• omawia charakter i znaczenie traktatów rewizyjnych • opisuje wpływ traktatów rewizyjnych na suwerenność państw członkowskich • przedstawia relacje między Komisją Europejską a innymi instytucjami UE • charakteryzuje	• ocenia praktyczne stosowanie zasady subsydiarności i solidarności w polityce UE • ocenia, czy system organów UE jest zorganizowany na zasadzie trójpodziału władzy

	• organy doradcze UE • Unia Gospodarcza i Walutowa • polityka regionalna (spójności) • proces legislacyjny w UE • budżet roczny UE	UE	ustrojowe UE • przedstawia kompetencje Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE, Trybunału Obrachunkowego UE oraz Europejskiego Banku Centralnego • omawia znaczenie wprowadzenia wspólnej waluty • wyjaśnia, na czym polega polityka regionalna UE • przedstawia strukturę dochodów i wydatków budżetowych UE	Społeczny, Fundusz Spójności • zna daty podpisania traktatu amsterdamskiego (1997 r.), traktatu nicejskiego (2001 r.), traktatu lizbońskiego (2007 r.) • wymienia najważniejsze postanowienia traktatów rewizyjnych • przedstawia skład i funkcjonowanie Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady UE, Komisji Europejskiej, Trybunału Sprawiedliwości UE • określa zadania wysokiego przedstawiciela UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa • przedstawia skład Europejskiego Banku Centralnego • omawia skład i zadania organów doradczych UE • opisuje etapy powołania Unii Gospodarczej i Walutowej • przedstawia	sposób podejmowania decyzji w Radzie UE • wyjaśnia, jaką rolę w procesie legislacyjnym odgrywają Komisja Europejska, Parlament Europejski i Rada UE	

				mechanizmy finansowania polityki regionalnej • charakteryzuje proces legislacyjny w UE • opisuje procedurę budżetową UE		
Europa wśród światowych mocarstw	• cechy Unii Europejskiej • fiasko <i>Konstytucji dla Europy</i> • społeczeństwo europejskie • koncepcja europeizacji horyzontalnej • Europa a świat w XX w. • Unia Europejska w epoce globalnych przemian	• przedstawia rolę Europy we współczesnym świecie • określa znaczenie Stanów Zjednoczonych w polityce międzynarodowej	• wyjaśnia znaczenie terminów: federacja, konfederacja • omawia cechy UE jako federacji i konfederacji • opisuje relacje między UE a Stanami Zjednoczonymi • charakteryzuje stosunki UE z innymi potęgami współczesnego świata • podaje przykłady korzyści płynących z funkcjonowania europejskiego społeczeństwa obywatelskiego dla UE i jej obywateli	• wyjaśnia, co upodabnia UE do państwa jako podmiotu prawa międzynarodowego • wyjaśnia, dlaczego nie udało się wprowadzić w życie <i>Konstytucji dla Europy</i> • wskazuje zjawiska, które mają wpływ na proces kształtowania się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • omawia przyczyny słabości idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • podaje przykłady współpracy i rywalizacji UE z innymi silnymi gospodarczo podmiotami na świecie • porównuje politykę zagraniczną USA i UE	• identyfikuje postacie Jacques'a Derridy, Jürgena Habermasa • wyjaśnia, na czym polegają rządy wielopoziomowe UE i jaki mają wpływ na państwa członkowskie • charakteryzuje ideę sieciowej Europy • przedstawia założenia koncepcji europeizacji horyzontalnej • omawia cechy europejskiego społeczeństwa obywatelskiego według koncepcji europeizacji horyzontalnej	• ocenia wpływ koncepcji europeizacji horyzontalnej na kształtowanie się europejskiego społeczeństwa obywatelskiego • ocenia rolę Europy we współczesnym świecie • ocenia znaczenie USA w polityce międzynarodowej • poddaje ocenie stosunki między UE a USA
Polska polityka zagraniczna	• pojęcie polityki zagranicznej • polityka zagraniczna	• wyjaśnia znaczenie terminów: polityka zagraniczna, racja	• wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Wyszehradzki,	• wyjaśnia znaczenie terminów: Trójkąt Weimarski, Rada	• omawia różnice między realistami i neoliberalami w	• ocenia relacje Polski z sąsiadami • ocenia geopolityczne

	a polityka wewnętrzna • racja stanu • cechy polityki zagranicznej • metody i środki realizacji polityki zagranicznej • dyplomacja • zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • cele i działania polityki zagranicznej III RP • budowanie nowych relacji ze Wschodem i Zachodem • najważniejsze struktury regionalne z udziałem Polski • starania o włączenie do struktur euroatlantyckich • europeizacja polityki zagranicznej • relacje Polski z sąsiadami • relacje dwustronne RP z Francją, USA i Chinami	stanu, ambasada • określa metody i środki realizacji polityki zagranicznej • omawia cele i działania polityki zagranicznej III RP	Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (CEFTA), konsulat generalny, konsulat honorowy, misja, stałe przedstawicielstwo • zna daty powstania Trójkąta Wyszehradzkiego (1991 r.), powołania CEFTA (1992 r.) • charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej • podaje nazwy najważniejszych struktur regionalnych, w których uczestniczy Polska • wymienia rodzaje polskich placówek dyplomatycznych • omawia proces włączania się Polski do NATO i UE • przedstawia polskie oczekiwania wobec UE • wyjaśnia, na czym polega europeizacja polskiej polityki zagranicznej • omawia relacje Polski z sąsiadami	Państw Morza Bałtyckiego, Inicjatywa Środkowoeuropejska, Instytut Polski, partnerstwo wschodnie • zna daty powołania Trójkąta Weimarskiego (1991 r.), Rady Państw Morza Bałtyckiego (1992 r.), Inicjatywy Środkowoeuropejskiej (1992 r.), podpisania traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaźni z RFN i Czechosłowacją (1991 r.) oraz z Ukrainą i Federacją Rosyjską (1992 r.), nawiązania stosunków polsko-białoruskich (1992 r.), podpisania traktatu o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z Litwą (1994 r.), zawieszenia relacji z Białorusią (1999 r.) • przedstawia relacje między polityką zagraniczną i wewnętrzną • charakteryzuje cele polityki zagranicznej • omawia rolę dyplomacji w	podejściu do kształtowania polityki zagranicznej • charakteryzuje proces budowania nowych powiązań regionalnych • omawia wpływ europeizacji polskiej polityki zagranicznej na współpracę regionalną • wyjaśnia znaczenie relacji dwustronnych w polskiej polityce zagranicznej • charakteryzuje ewolucję polskiej polityki zagranicznej po 1989 r.	położenie Polski oraz jego pozytywne i negatywne aspekty

				kształtowaniu polityki zagranicznej • opisuje proces budowania nowych relacji Polski z państwami Europy Zachodniej • omawia cele organizacji regionalnych, w których uczestniczy Polska • wyjaśnia rolę, jaką w polityce zagranicznej UE odgrywa partnerstwo wschodnie • opisuje relacje Polski z Francją, USA i Chinami		
Polska w Unii Europejskiej	• droga Polski do UE • ratyfikacja traktatu akcesyjnego • następstwa akcesji • europejski rynek wewnętrzny • zasady przekraczania granic przez polskich obywateli • obywatelstwo unijne • Urząd Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • wnoszenie skarg do rzecznika • fundusze europejskie • środki dla małych i średnich przedsiębiorstw • wspieranie rolnictwa	• wyjaśnia znaczenie terminu: <i>Europass</i> • zna datę wejścia Polski do UE (1 maja 2004 r.) • omawia skutki akcesji Polski do UE • wyjaśnia, jakie znaczenie ma <i>Europass</i>	• wyjaśnia znaczenie terminów: referendum akcesyjne, dopłaty bezpośrednie • zna daty podpisania traktatu akcesyjnego w Atenach (kwiecień 2003 r.), referendum akcesyjnego (czerwiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Krzysztofa Skubiszewskiego, Danuty Hübner, Aleksandra Kwaśniewskiego • charakteryzuje reguły funkcjonowania europejskiego rynku wewnętrznego	• wyjaśnia znaczenie terminu: kryteria kopenhaskie • zna daty podpisania układu o stowarzyszeniu (1991 r.), opracowania kryteriów kopenhaskich (1993 r.), rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych (1997 r.), ratyfikacji traktatu akcesyjnego (lipiec 2003 r.) • identyfikuje postacie Jana Kułakowskiego, Jana Truszczyńskiego • omawia okoliczności ratyfikacji traktatu	• zna daty powołania Komitetu Integracji Europejskiej (1996 r.), przyjęcia <i>Narodowej strategii integracji</i> (1997 r.) • przedstawia etapy procesu negocjacyjnego w akcesji Polski do UE • wskazuje utrudnienia w wykorzystywaniu przez Polskę środków unijnych • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju administracji publicznej • omawia pozytywne i negatywne aspekty	• ocenia z wielu perspektyw skutki integracji Polski z UE • ocenia korzyści płynące z członkostwa w UE dla przeciętnego obywatela

	• wspomaganie organizacji pozarządowych • programy dla młodzieży • rozwój administracji publicznej • rozwój badań naukowych • nauka za granicą • praca w UE • <i>Europass</i>		• przedstawia zasady poruszania się obywateli polskich po obszarze UE • wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa europejskiego • omawia rolę i zadania Urzędu Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • przedstawia procedurę wnoszenia skarg do rzecznika • omawia perspektywy nauki i pracy za granicą	akcesyjnego • charakteryzuje proces wstępowania Polski do Unii Europejskiej • wymienia fundusze europejskie, z których korzysta Polska • omawia wpływ środków unijnych na rozwój gospodarczy i naukowy Polski • charakteryzuje rolę środków unijnych w rozwoju rolnictwa • omawia zakres wsparcia organizacji pozarządowych ze środków UE • charakteryzuje programy UE skierowane do młodzieży	korzystania z funduszy unijnych przez polskich obywateli oraz instytucje unijne	
PRAWA CZŁOWIEKA						
Czym są prawa człowieka?	• prawa człowieka • idea i geneza praw człowieka • generacje praw człowieka • uniwersalizm praw człowieka • stan praw człowieka na świecie • przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach	• wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka • omawia cechy charakterystyczne praw obywatelskich • przedstawia funkcje praw człowieka	• zna daty uchwalenia <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i> (1789 r.), <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.) • charakteryzuje oświeceniową genezę praw człowieka • omawia cechy trzech generacji praw człowieka • wyjaśnia, na czym polega uniwersalizm	• omawia ideę praw człowieka od starożytności do XVIII w. • wyjaśnia zmiany w podejściu do praw człowieka w XIX i na początku XX w. • wymienia prawa człowieka przypisane do kolejnych generacji • określa prawa zaliczane do czwartej generacji praw	• wyjaśnia, dlaczego uniwersalizm praw człowieka jest kwestionowany • porównuje stopień przestrzegania praw człowieka w reżimach autorytarnych i totalitarnych oraz państwach demokratycznych	• ocenia stan przestrzegania praw człowieka na świecie

			praw człowieka • opisuje przyczyny naruszania praw i wolności w różnych państwach	człowieka • opisuje przykłady państw, w których łamane są prawa człowieka • omawia stan przestrzegania praw człowieka na świecie		
Światowy i europejski system ochrony praw człowieka	• międzynarodowy system ochrony praw człowieka • <i>Pakty praw człowieka</i> • ochrona praw człowieka – organy pomocnicze ONZ • Urząd Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka • Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze • system ochrony praw człowieka w Europie • Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu • postępowanie przed ETPC • Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy • system ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej • <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i>	• wymienia elementy wchodzące w skład międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • określa, w jaki sposób jest zbudowany system ochrony praw człowieka w Europie	• zna daty uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> (1948 r.), <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> (1950 r.), <i>Paktów praw człowieka</i> (1966 r.), podpisania <i>Karty praw podstawowych Unii Europejskiej</i> (2000 r.), powstania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1995 r.) • wymienia najważniejsze akty uchwalone przez ONZ wprowadzające standardy praw człowieka • charakteryzuje skład, cele i działalność Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	• zna daty powstania Komisji Praw Człowieka ONZ (1946 r.), Rady Praw Człowieka ONZ (2006 r.), Międzynarodowego Trybunału Karnego (1998 r.), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (1959 r.), utworzenia Urzędu Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (1999 r.), podpisania <i>Europejskiej karty społecznej</i> (1961 r.) • charakteryzuje skład i działalność Komitetu Praw Człowieka • przedstawia skład, zadania i działalność Rady Praw Człowieka • omawia działalność Urzędu Wysokiego Komisarza do spraw Praw Człowieka oraz Urzędu Komisarza	• omawia rolę <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka i Paktów praw człowieka</i> w budowaniu międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka • omawia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla budowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> w systemie ochrony praw człowieka UE • porównuje uniwersalny i europejski system ochrony praw człowieka	• ocenia skuteczność działania uniwersalnego i europejskiego systemu ochrony praw człowieka

	• OBWE a prawa człowieka • działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka		• omawia procedurę postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka • charakteryzuje system ochrony praw człowieka w UE • omawia funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka • wymienia przykłady organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka	Praw Człowieka Rady Europy • wymienia formalne warunki przyjęcia skargi indywidualnej przez Europejski Trybunał Praw Człowieka • omawia wpływ OBWE na przestrzeganie praw człowieka • na wybranym przykładzie charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka		
Ochrona praw człowieka w Polsce	• wolności oraz prawa człowieka i obywatela w <i>Konstytucji RP</i> • warunki ograniczenia praw i wolności • środki ochrony praw człowieka w Polsce • skarga konstytucyjna • Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich • Urząd Rzecznika Praw Dziecka • prawa socjalne • prawa człowieka w Polsce – opinia międzynarodowa • przestrzeganie praw mniejszości narodowych,	• wymienia wolności oraz prawa człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • charakteryzuje cele i zadania pomocy społecznej w Polsce	• wyjaśnia znaczenie terminu: skarga konstytucyjna • określa warunki ograniczenia praw i wolności obywateli RP zapisane w <i>Konstytucji RP</i> • wskazuje środki ochrony praw człowieka w Polsce określone w <i>Konstytucji RP</i> • omawia procedurę składania skargi konstytucyjnej • omawia zadania Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i	• charakteryzuje działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich i Urzędu Rzecznika Praw Dziecka • przedstawia realizację praw socjalnych w Polsce • opisuje działania polskiego rządu wpływające na poprawę przestrzegania praw człowieka • omawia problem przestrzegania praw mniejszości narodowych,	• omawia wybrane programy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w Polsce monitorujące stan praw człowieka w III RP • wymienia zjawiska, które negatywnie wpływają na stopień przestrzegania praw człowieka w Polsce • wyjaśnia, dlaczego rozbudowane prawa socjalne umożliwiają władzy państwowej większą ingerencję w życie obywateli	• dokonuje oceny stopnia realizacji praw socjalnych w Polsce • ocenia rolę państwa i organizacji pozarządowych w udzielaniu pomocy społecznej obywatelom • wydaje opinię na temat respektowania praw człowieka w Polsce • ocenia, w jakim stopniu w Polsce są przestrzegane prawa mniejszości narodowych, etnicznych i

	etnicznych i religijnych		Urzędu Rzecznika Praw Dziecka	etnicznych i religijnych		religijnych

Podstawy przedsiębiorczości

Kryterium oceniania

I. Ogólne zasady:

Podstawą oceniania i klasyfikowania słuchacza z w szkole dla dorosłych są prace kontrolne i egzaminy semestralne.

II. Prace kontrolne

1. Praca kontrolna jest obowiązkowa z każdego przedmiotu przewidzianego ramowym planem nauczania – minimum 1 w semestrze,
2. Prace kontrolne z poszczególnych przedmiotów nauczania należy złożyć prowadzącemu zajęcia nie później niż do 30 listopada w I semestrze i do 30 kwietnia w II semestrze.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do złożenia w sekretariacie szkoły poprawionych prac w terminie 7 dni od ostatecznego terminu składania prac przez słuchaczy,
4. Każdy słuchacz otrzymuje prace pisemne do wglądu wyłącznie podczas konsultacji, w obecności nauczyciela uczącego danego przedmiotu.
5. W przypadku gdy słuchacz otrzymał ocenę negatywną z pracy kontrolnej jest zobowiązany wykonać w terminie określonym przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne, drugą pracę kontrolną.

III. Egzamin semestralny i poprawkowy

1. Do egzaminu semestralnego dopuszcza się słuchacza, który uczęszczał na obowiązkowe konsultacje, przewidziane w szkolnym planie nauczania, w wymiarze co najmniej 50% czasu przeznaczanego na te konsultacje oraz uzyskał z wymaganych ćwiczeń i prac kontrolnych oceny uznane za pozytywne w ramach wewnątrzszkolnego oceniania. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne informują słuchacza, czy spełnia warunki dopuszczenia do egzaminu semestralnego potwierdzając informację podpisem na indywidualnej karcie dopuszczenia.
2. Słuchacz przystępuje w każdym semestrze do egzaminów semestralnych, w formie pisemnej, ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, przy czym egzamin semestralny z zajęć praktycznych ma formę zadania praktycznego.
3. Egzamin semestralny w formie pisemnej przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne.
4. Egzamin semestralny w formie zadania praktycznego przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne. Słuchacz losuje jedno zadanie.
5. Słuchacz, który nie przystąpił do egzaminu semestralnego z przyczyn usprawiedliwionych zdaje ten egzamin w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora.
6. Termin dodatkowy wyznacza się po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego lub po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
7. Egzaminy semestralne przeprowadza się w styczniu po zakończeniu semestru jesiennego, jednak nie później niż do końca lutego oraz w czerwcu po zakończeniu semestru wiosennego, jednak nie później niż do 31 sierpnia.
8. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne na początku każdego semestru informują słuchaczy o terminach egzaminów semestralnych.
9. Słuchacz jest informowany o wynikach egzaminu semestralnego w dniu egzaminu, a w przypadku egzaminu pisemnego tydzień po przeprowadzonym egzaminie.
10. Uzyskanie ocen pozytywnych ze wszystkich przedmiotów ujętych w planie nauczania dla semestru decyduje o promowaniu słuchacza na semestr programowo wyższy lub ukończeniu szkoły.
11. Słuchacz, który z przyczyn losowych nie przystąpił do egzaminu semestralnego w wyznaczonym terminie może do niego przystąpić w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora szkoły, o ile w ciągu 7 dni przedstawi pisemne usprawiedliwienie nieobecności.
12. W przypadku uzyskania niedostatecznej oceny z jednego albo dwóch egzaminów semestralnych, na wniosek złożony na piśmie do Dyrektora szkoły, słuchacz może zdawać egzamin poprawkowy.
13. Egzamin poprawkowy przeprowadza nauczyciel prowadzący dane zajęcia edukacyjne po zakończeniu semestru jesiennego nie później niż do końca lutego i po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
14. Słuchacz zgłasza się osobiście do nauczyciela przedmiotu lub do sekretariatu szkoły w celu uzyskania zagadnień, które musi opanować na egzamin poprawkowy.
15. O przewidywanych ocenach końcowych/semestralnych słuchacz jest informowany nie później niż na tydzień przed klasyfikacyjnym zebraniem Rady Pedagogicznej. Informacje podaje się poprzez wpis do indeksu.
16. Wymagania edukacyjne są spójne z efektami kształcenia określonymi w podstawie programowej:

1. Ocena dopuszczająca, słuchacz:

- definiuje i wyjaśnia pojęcia: przedsiębiorczość, osobowość, rola społeczna, rola organizacyjna, komunikacja społeczna, komunikacja interpersonalna, komunikacja werbalna i niewerbalna, decyzja, decydent, problem

decyzyjny, konflikt, negocjacje, mediacje, arbitraż, gospodarka rynkowa, mechanizm rynkowy, popyt, podaż, plan Balcerowicza, popyt, podaż, cena, dobra komplementarne, dobra substytucyjne, cena równowagi rynkowej, punkt równowagi rynkowej, prawo popytu, prawo podaży, gospodarstwo domowe, budżet domowy, deficyt budżetowy, konsument, gwarancja, reklamacja, zakupy na odległość, rękojmia, interwencjonizm państwowy, dobra publiczne, wzrost gospodarczy, rozwój gospodarczy, siła nabywcza waluty, cykl koniunkturalny, budżet państwa, podatek, dług publiczny, pieniądz, siła nabywcza, inflacja, stopa inflacji, limit debetowy, kapitalizacja odsetek, karta płatnicza, kredyt, kredyt konsumencki, rzeczywista roczna stopa oprocentowania, pożyczka, zastaw hipoteczny, spread walutowy, zdolność kredytowa, inwestowanie, instrument finansowy, papiery wartościowe, obligacje, bony skarbowe, weksle, akcje, fundusz inwestycyjny, makler, indeks giełdowy, ceduła giełdowa, hossa, bessy, zdolność prawna, osobowość prawna, podatnik, obowiązek podatkowy, przedmiot opodatkowania, stawka podatkowa, „podstawa opodatkowania”, „obowiązek podatkowy”, „dochód”, „przychód”, „koszty uzyskania przychodu”, „kwota wolna od podatku”, „ulga podatkowa”, „zaliczka na podatek dochodowy”, „płatnik podatku”, „ubezpieczyciel”, „ubezpieczający”, „ubezpieczony”, „system zabezpieczenia społecznego”, „ubezpieczenia publiczne”, „ubezpieczenia prywatne”, „polisa ubezpieczeniowa”, „karencja”, „zdolność prawna”, „osobowość prawna”, „makrootoczenie przedsiębiorstwa”, „mikrootoczenie przedsiębiorstwa”, „analiza rynku”, „rynek potencjalny”, „majątek trwały”, „majątek obrotowy”, „aktywa przedsiębiorstwa”, „pasywa przedsiębiorstwa”, „bilans”, „amortyzacja”, „rachunek zysków i strat”, „próg rentowności”, „koszt całkowity”, „całkowity koszt jednostkowy”, „etyka zawodowa”, „mobbing”, „korupcja”, „praca”, „humanizacja pracy”, „aktywność zawodowa”, „współczynnik aktywności zawodowej”, „bezrobocie”, „rozmowa kwalifikacyjna”, „stopa bezrobocia”, „osoba bezrobotna”, „BAEL”, „globalizacja”, „antyglobalista”;

- rozpoznaje podstawowe rodzaje zachowań, w tym zachowania asertywne, podaje przyczyny i konsekwencje poszczególnych rodzajów zachowań
- wymienia cechy i umiejętności przydatne w czasie negocjacji
- wymienia filary gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej
- wyjaśnia znaczenie terminu rynek i wymienia jego funkcje,
- klasyfikuje rynek wg przedmiotu wymiany
- wyjaśnia i rozróżnia pojęcia: „polityka makroekonomiczna” i „polityka mikroekonomiczna”
- wyjaśnia znaczenie terminów: „bank”, „system bankowy” i wymienia elementy systemu bankowego w Polsce
- wymienia podstawowe rodzaje usług bankowych oraz rozróżnia rodzaje kont osobistych
- podaje różnice między kredytem, a pożyczką
- identyfikuje rodzaje inwestycji wg różnych kryteriów (przedmiotu inwestycji, podmiotu inwestowania)
- rozróżnia i charakteryzuje inwestycje rzeczowe i finansowe
- definiuje pojęcie „giełda” oraz charakteryzuje jej rodzaje
- definiuje pojęcie „podatek”
- wymienia sposoby złożenia zeznania podatkowego
- wyjaśnia, czym jest ubezpieczenie
- wymienia i charakteryzuje ekonomiczne i społeczne cele gospodarowania
- wyjaśnia, kim jest przedsiębiorca
- wyjaśnia, czym jest biznesplan oraz wymienia i omawia zasady sporządzania biznesplanu
- definiuje terminy: „styl kierowania”, „motywowanie” oraz wymienia i omawia zasady pracy zespołowej
- zna pojęcie rachunkowość firmy, wymienia podstawowe zasady księgowości oraz klasyfikuje i opisuje dowody księgowe
- wyjaśnia, czym jest marketing, oraz wymienia jego cele
- wymienia rodzaje mediów reklamowych
- wyjaśnia, czym jest rynek pracy, i wymienia jego uczestników
- wyjaśnia, czym jest aktywne poszukiwanie pracy oraz jak rozpoznać własne predyspozycje i możliwości zawodowe
- wymienia etapy procesu rekrutacji pracowników
- wyjaśnia co to jest kodeks pracy, stosunek pracy, świadectwo pracy, płaca i wymienia rodzaje umów o pracę
- wymienia i omawia funkcje płacy
- wymienia instytucje w Polsce stojące na straży praw pracowniczych
- wymienia swobody wspólnego rynku i charakteryzuje swobodę przepływu osób
- wie co to jest handel zagraniczny, eksport, import, bilans handlu zagranicznego i wymienia bariery ograniczające handel zagraniczny

2. Ocena dostateczna, słuchacz:

- wymienia cechy osoby przedsiębiorczej
- rozróżnia i charakteryzuje role przypisane i osiąmane
- wyjaśnia, czym są napięcie ról oraz konflikt ról i podaje przykłady wystąpienia tych sytuacji

- omawia poszczególne rodzaje zachowań w kontekście osoby przedsiębiorczej
- wyjaśnia czym jest komunikowanie się, omawia przebieg tego procesu charakteryzując poszczególne jego elementy
- wyjaśnia znaczenie komunikacji niewerbalnej w życiu codziennym
- rozróżnia i charakteryzuje fazy procesu decyzyjnego
- wymienia i charakteryzuje bariery w podejmowaniu decyzji
- omawia wady oraz zalety decyzji indywidualnych i zbiorowych
- wymienia i charakteryzuje wybrane metody rozwiązywania konfliktów
- wymienia zalety mediacji i arbitrażu
- podaje najważniejsze różnice między gospodarką centralnie sterowaną a gospodarką rynkową
- wymienia główne podmioty gospodarki rynkowej
- podaje różnice między rynkiem producenta a rynkiem konsumenta
- wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące popyt i podaż
- wymienia i charakteryzuje główne źródła dochodów gospodarstw domowych
- wymienia i charakteryzuje podstawowe prawa konsumenta
- wymienia instytucje zajmujące się ochroną praw konsumentów oraz określa ich cele i zadania
- podaje różnice między reklamacją a gwarancją
- wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje ekonomiczne państwa
- rozróżnia i opisuje wybrane wskaźniki wzrostu gospodarczego i rozwoju gospodarczego
- wymienia fazy cyklu koniunkturalnego
- wymienia główne źródła dochodów państwa
- wymienia główne wydatki budżetu państwa
- omawia ewaluację pieniądza
- wymienia, rozróżnia i charakteryzuje formy pieniądza
- wymienia i charakteryzuje właściwości pieniądza
- identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji
- wymienia i charakteryzuje funkcje banku centralnego
- rozróżnia rodzaje banków ze względu na dominującą działalność
- wyjaśnia różnice między bankami komercyjnymi a bankami spółdzielczymi
- wyjaśnia zasady funkcjonowania lokat bankowych, wymienia i charakteryzuje ich rodzaje
- identyfikuje rodzaje kart płatniczych
- identyfikuje rodzaje kredytów wg różnych kryteriów (okresu kredytowania, waluty kredytu, przeznaczenia kredytu)
- omawia podstawowe prawa przysługujące kredytobiorcy w wypadku umowy kredytu konsumenckiego
- wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami papierów wartościowych
- rozróżnia formy inwestowania kapitału
- wymienia i charakteryzuje kryteria wyboru formy inwestycji
- wymienia i charakteryzuje instytucje rynku kapitałowego w Polsce
- wymienia i omawia rynki giełdowe na GPW
- wymienia podstawowe indeksy na GPW
- argumentuje konieczność płacenia podatków
- wymienia i charakteryzuje funkcje podatków
- identyfikuje rodzaje podatków wg różnych kryteriów
- wymienia ulgi podatkowe obowiązujące w Polsce
- wymienia rodzaje formularzy podatkowych
- wyjaśnia znaczenie terminu „Urzędowe Poświadczenie Odbioru” (UPO)
- wymienia podstawowe obowiązki ubezpieczonego i ubezpieczyciela
- wymienia filary systemu emerytalnego w Polsce
- wymienia i omawia czynniki produkcji
- wymienia i charakteryzuje rodzaje działalności gospodarczej
- omawia klasyfikację wielkościową przedsiębiorstw
- wymienia i charakteryzuje formy własności przedsiębiorstw
- wymienia i charakteryzuje etapy zakładania własnej działalności gospodarczej
- wskazuje najczęstsze przyczyny niepowodzeń przedsiębiorstwa
- wymienia i charakteryzuje elementy biznesplanu
- wymienia i omawia zasady organizacji pracy w firmie
- wymienia cechy dobrego kierownika (lidera zespołu)
- wymienia i charakteryzuje podstawowe składniki bilansu
- wymienia i omawia funkcje rachunkowości
- wymienia podstawowe dokumenty księgowe firmy

- wyjaśnia, czym jest promocja, oraz charakteryzuje jej narzędzia
- wyjaśnia, czym jest reklama, oraz omawia cele działań reklamowych
- wyjaśnia znaczenie terminu „marketing mix” oraz charakteryzuje jego elementy
- rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w wypadku pracodawcy i pracownika
- wymienia działania etyczne i nieetyczne w biznesie
- wymienia przejawy mobbingu, jego skutki oraz sposoby przeciwdziałania mobbingowi
- identyfikuje rodzaje korupcji
- przedstawia pracę jako wartość
- wymienia i omawia bodźce skłaniające człowieka do podejmowania pracy
- wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka
- wymienia i omawia sposoby poszukiwania pracy
- wymienia zasady pisania CV i listu motywacyjnego
- wymienia najczęstsze błędy w CV i listach motywacyjnych
- wyjaśnia znaczenie rozmowy kwalifikacyjnej w procesie rekrutacji
- wymienia zasady przygotowania się do rozmowy kwalifikacyjnej
- wyjaśnia znaczenie Kodeksu pracy jako podstawowego aktu prawnego regulującego prawa i obowiązki pracowników oraz pracodawców
- wymienia formy rozwiązania umowy o pracę
- wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika (w tym pracownika młodocianego) oraz pracodawcy
- wymienia i charakteryzuje rodzaje płacy (minimalna, netto, brutto)
- wymienia i charakteryzuje rodzaje systemów płac
- wymienia warunki, które trzeba spełnić, aby otrzymać status bezrobotnego
- charakteryzuje rodzaje bezrobocia
- analizuje stopę bezrobocia wg BAEL w krajach UE i wyciąga wnioski
- podaje nazwy krajów UE o najwyższym poziomie bezrobocia
- określa zakres współpracy międzynarodowej
- wymienia nazwy państw o największym udziale w handlu zagranicznym (eksportie i imporcie)
- wymienia i charakteryzuje płaszczyzny globalizacji
- wymienia główne centra gospodarcze i finansowe świata

3. Ocena dobra, słuchacz:

- analizuje mocne i słabe strony własnej osobowości, odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej
- rozróżnia i charakteryzuje własne role społeczne i typowe dla nich zachowania
- rozróżnia i charakteryzuje wybrane elementy mowy ciała
- wyjaśnia, czym są bariery komunikacyjne, i podaje ich przykłady
- wymienia i omawia zasady podejmowania racjonalnych decyzji
- wyjaśnia, czym jest racjonalność decyzji
- wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami negocjacji
- omawia proces transformacji polskiej gospodarki
- wyjaśnia, na czym polegał plan Balcerowicza
- wymienia i charakteryzuje główne modele struktur rynkowych (monopol, oligopol, konkurencję monopolistyczną, konkurencję doskonałą)
- wskazuje zależność między cenami dóbr komplementarnych i dóbr substytucyjnych a wielkością popytu
- analizuje na przykładzie przebieg krzywej podaży i krzywej popytu
- wymienia i charakteryzuje główne rodzaje wydatków gospodarstw domowych: konsumpcyjne i inwestycyjne (z podziałem na stałe i zmienne)
- ocenia strukturę wydatków własnej rodziny
- wyróżnia prawa przysługujące konsumentom w wypadku zakupów na odległość
- przedstawia prawa konsumenta z tytułu niezgodności towaru z umową
- wymienia i charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę
- określa przyczyny ingerencji państwa w gospodarkę
- wyjaśnia przyczyny różnic między nominalnym a realnym PKB
- charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce
- omawia przebieg klasycznego cyklu koniunkturalnego
- wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje budżetu państwa
- wymienia, rozróżnia i charakteryzuje podstawowe zasady budżetowe
- wymienia i charakteryzuje funkcje pieniądza
- wymienia i charakteryzuje właściwości pieniądza
- omawia skutki inflacji
- przedstawia sposoby przeciwdziałania inflacji

- wyjaśnia rolę banku centralnego w gospodarce
- wymienia i charakteryzuje podstawowe narzędzia polityki pieniężnej NBP
- określa znaczenie Rady Polityki Pieniężnej w kształtowaniu polityki pieniężnej NBP
- omawia zasady rozsądnego korzystania z karty kredytowej
- wyjaśnia zasady wyboru najlepszej lokaty bankowej
- wymienia i omawia kryteria wyboru najlepszego kredytu
- wymienia najważniejsze kryteria oceny zdolności kredytowej stosowane przez banki
- wymienia rodzaje obligacji ze względu na emitenta
- wyjaśnia, czym są fundusze inwestycyjne
- wyjaśnia pojęcie „emisja akcji” i zna zasady emisji
- określa miejsce GPW w systemie rynku kapitałowego
- wyjaśnia mechanizm funkcjonowania GPW
- omawia systemy notowań na GPW
- wyjaśnia znaczenie podstawowych wskaźników giełdowych w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie
- wymienia i omawia rodzaje podatków
- charakteryzuje podatki progresywne, proporcjonalne i regresywne
- omawia sposoby obliczania podatku wg różnych stawek podatkowych
- omawia zasady wspólnego opodatkowania
- omawia zasady wspólnego opodatkowania
- wymienia i charakteryzuje rodzaje ubezpieczeń wg różnych kryteriów (przedmiotu ubezpieczenia, stopnia swobody w zakresie nawiązania stosunku ubezpieczenia)
- charakteryzuje poszczególne filary systemu emerytalnego w Polsce
- podaje przykłady działań zgodnych z koncepcją społecznej odpowiedzialności biznesu
- wymienia i charakteryzuje formy organizacyjno-
-prawne przedsiębiorstw
- wymienia i omawia czynniki warunkujące sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstwa
- uzasadnia przydatność sporządzania biznesplanu niezależnie od etapów rozwoju przedsiębiorstwa
- wyjaśnia, na czym polega analiza strategiczna SWOT
- wymienia i charakteryzuje elementy procesu zarządzania oraz jego przebieg
- wymienia różne style zarządzania i wyjaśnia, na czym one polegają
- wymienia i omawia cechy dobrego wykonawcy
- podaje przykłady kosztów stałych oraz zmiennych przedsiębiorstwa
- uzasadnia konieczność prowadzenia rachunkowości w firmie
- podaje różnice między księgowością pełną a księgowością uproszczoną
- wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów
- charakteryzuje reguły moralne i normy prawne jako elementy etycznego postępowania
- wymienia zasady etycznego pracownika – kodeks etyczny
- wymienia przyczyny i skutki oraz sposoby przeciwdziałania korupcji
- omawia skutki nadmiernego popytu na rynku pracy
- wymienia i charakteryzuje przyczyny oraz konsekwencje zjawiska nierównowagi na rynku pracy
- wyjaśnia, na czym polega rozpoznanie rynku pracy (uwzględniające zawody deficytowe i nadwyżkowe oraz n najczęstsze oczekiwania pracodawców)
- wymienia kompetencje miękkie, na które najczęściej zwracają uwagę pracodawcy
- uzasadnia konieczność jednoczesnego korzystania z kilku metod szukania pracy
- odróżnia wiarygodne oferty pracy
- wymienia zasady dobrego zaprezentowania się na rozmowie kwalifikacyjnej
- analizuje najczęściej zadawane pytania podczas rozmowy kwalifikacyjnej
- wymienia i omawia podstawowe zasady prawa pracy
- analizuje formy wynagrodzenia wynikające z systemu płac, a następnie wskazuje wady i zalety każdej z nich z p punktu widzenia pracownika oraz pracodawcy
- identyfikuje rodzaje bezrobocia ze względu na przyczynę i formę występowania
- wymienia negatywne i pozytywne skutki bezrobocia
- wymienia i omawia sposoby walki z bezrobociem (pasywne i aktywne)
- wymienia przyczyny migracji zarobkowych Polaków
- podaje nazwy państw będących głównym celem emigracji zarobkowej Polaków
- omawia znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce oraz wymienia korzyści wynikające z wymiany handlowej
- podaje przykłady polskich „hitów eksportowych”
- omawia rolę globalnych korporacji w rozwoju globalizacji

- wymienia i omawia korzyści i zagrożenia wynikające z globalizacji
- wymienia i charakteryzuje pozytywne i negatywne skutki globalizacji na poszczególnych jej płaszczyznach
- wyjaśnia pojęcia: „bezpośrednia inwestycja zagraniczna”, „inwestycje green-field”

4. Ocena bardzo dobra, słuchacz:

- rozróżnia i charakteryzuje typy osobowości
- wykazuje potrzebę przyjmowania postawy asertywnej w określonych sytuacjach
- wymienia i charakteryzuje elementy skutecznej komunikacji
- definiuje pojęcie „empatia”
- stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska
- charakteryzuje rodzaje decyzji
- rozróżnia i charakteryzuje rodzaje konfliktów ze względu na podmiot i przedmiot konfliktu
- identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji
- przedstawia argumenty świadczące o nieefektywności gospodarki centralnie sterowanej
- określa rodzaje rynków występujących w najbliższym otoczeniu
- wyjaśnia zjawiska nadwyżki rynkowej i niedoboru rynkowego
- wyznacza na prostych przykładach punkt równowagi rynkowej
- tworzy budżet domowy swojej rodziny, a następnie zarządza nim
- przedstawia zasady składania reklamacji w wypadku niezgodności towaru z umową
- przedstawia drogę egzekwowania własnych praw przez konsumenta
- określa cele polityki gospodarczej, a w jej ramach – polityki fiskalnej i polityki monetarnej
- porównuje wartości wybranych wskaźników wzrostu i rozwoju gospodarczego dla Polski z wartościami tych wskaźników dla innych państw
- formułuje wnioski o poziomie rozwoju gospodarczego państwa na podstawie analizy odpowiednich wskaźników ekonomicznych
- interpretuje wysokość i przyrost PKB
- ocenia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarke
- objaśnia obieg pieniądza w gospodarce
- wyjaśnia, na czym polega polityka pieniężna banku centralnego
- identyfikuje rodzaje polityki pieniężnej prowadzonej przez NBP
- wykazuje zależność między zmianą stóp procentowych wprowadzoną przez NBP a oprocentowaniem kredytów udzielanych przez banki osobom fizycznym i przedsiębiorcom
- wyjaśnia rolę banków w gospodarce
- wyjaśnia różnice między stałym a zmiennym oprocentowaniem lokat bankowych
- oblicza należne odsetki od lokat bankowych z uwzględnieniem różnego oprocentowania i kapitalizacji
- porównuje oferty wybranych usług bankowych
- oblicza należne odsetki od zaciągniętego kredytu
- ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie
- określa rodzaje akcji ze względu na sposób przenoszenia własności oraz wg uprawnień właścicieli akcji
- wymienia i charakteryzuje rodzaje funduszy inwestycyjnych, uwzględniając potencjalne zyski roczne oraz ryzyko wystąpienia strat
- oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie
- dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania
- analizuje tabele z informacjami giełdowymi
- omawia działania podejmowane przed rozpoczęciem inwestowania na giełdzie
- omawia rolę giełdy w gospodarce
- omawia klasyczne zasady podatkowe A. Smitha
- omawia rolę podatku VAT w polskim systemie podatkowym
- ocenia system podatkowy w Polsce
- dobiera odpowiedni formularz podatkowy do źródeł przychodu oraz sposobu jego opodatkowania
- wypełnia roczne zeznanie podatkowe na podstawie przykładowych danych
- wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury
- wyjaśnia, jaką rolę w gospodarce odgrywają fundusze emerytalne
- omawia rolę Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego w polskim systemie ubezpieczeń
- określa rodzaj działalności gospodarczej wg PKD 2007
- klasyfikuje rodzaje spółek

- omawia znaczenie mikroprzedsiębiorstw w polskim systemie gospodarki
- dostosowuje formę organizacyjno-prawną do profilu działalności przedsiębiorstwa
- sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie
- dowodzi skuteczności łączenia różnych sposobów motywowania podwładnych
- analizuje przykładowy wynik finansowy przedsiębiorstwa
- wymienia i omawia wady oraz zalety poszczególnych form opodatkowania przedsiębiorstwa podatkiem dochodowym
- uzupełnia fakturę VAT na podstawie dostarczonych danych
- odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych
- wymienia, rozróżnia oraz charakteryzuje podstawowe wartości etyczne w biznesie
- analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która – działając zgodnie z zasadami etyki – odniosła w życiu zawodowym sukces
- dowodzi negatywnego wpływu szarej strefy na gospodarkę
- analizuje popyt na pracę i podaży pracy, uwzględniając czynniki wpływające na wielkość popytu i podaży pracy
- wymienia i omawia elementy dokumentów aplikacyjnych (uwzględniając Europass)
- analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim
- wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje
- tworzy dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy
- stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska
- uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej w warunkach symulowanych
- analizuje i interpretuje szczegółowe zapisy prawa pracy
- analizuje formy zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych, a następnie wskazuje podstawowe cechy odróżniające je od umowy o pracę
- analizuje poszczególne rodzaje umów o pracę, a następnie wskazuje ich wady i zalety z punktu widzenia pracownika oraz pracodawcy
- oblicza płacę netto
- uzasadnia potrzebę aktywnej i efektywnej walki z bezrobociem
- oblicza stopę bezrobocia
- analizuje dane statystyczne dotyczące wielkości i struktury bezrobocia w Polsce
- formułuje wnioski na temat bezrobocia w województwie, w którym mieszka
- omawia zróżnicowanie warunków pracy i życia w UE (uwzględniając stopę bezrobocia i przeciętne roczne dochody)
- omawia znaczenie gwarancji jednakowych praw w krajach UE
- wymienia głównych partnerów handlowych Polski oraz omawia strukturę handlu zagranicznego i jego znaczenie dla naszego kraju
- analizuje wpływ kursu walut na handel zagraniczny i gospodarkę
- ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę Polski
- podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji
- wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski

5. Ocena celująca, słuchacz:

- rozróżnia i charakteryzuje typowe role organizacyjne
- wskazuje przykłady postawy konformistycznej i nonkonformistycznej
- wymienia i rozróżnia poziomy komunikowania
- wykazuje wpływ luki informacyjnej na jakość podjętej decyzji
- charakteryzuje decyzje racjonalne metodologicznie oraz rzeczowo
- podaje różnicę między technikami manipulacyjnymi a technikami negocjacyjnymi
- podaje przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji
- wymienia i omawia zasady prowadzenia skutecznych negocjacji
- charakteryzuje działania składające się na proces transformacji gospodarczej w Polsce
- wykazuje potrzebę wspierania konkurencji i walki z monopolem
- wyjaśnia zjawisko elastyczności cenowej popytu
- proponuje działania mające na celu zniwelowanie deficytu w budżecie domowym
- wymienia akty prawne dotyczące ochrony praw konsumenta
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko zmywy cenowej
- przedstawia argumenty za i przeciw ingerencji państwa w gospodarkę
- klasyfikuje państwa na podstawie wartości wskaźnika rozwoju społecznego (HDI)
- wyjaśnia, dlaczego wskaźnik PKB ma ograniczone znaczenie przy porównywaniu jakości życia obywateli różnych państw

- określa, na podstawie analizy wskaźników aktywności gospodarczej, fazę cyklu koniunkturalnego, w której znajduje się polska gospodarka
- formułuje wnioski na podstawie analizy danych statystycznych dotyczących wartości deficytu budżetowego i długu publicznego państwa w relacji do PKB
- omawia przyczyny zmian wartości pieniądza (siły nabywczej)
- omawia poziom inflacji w Polsce w latach 1989–2010 oraz podaje jej przyczyny i działania, w których wyniku nastąpiło osłabienie dynamiki procesów inflacyjnych
- podaje podstawowe różnice między bankami komercyjnymi a SKOK-ami
 - wykazuje zależność między częstotliwością kapitalizacji odsetek a wielkością należnych odsetek od lokaty bankowej
- wskazuje rolę Biura Informacji Kredytowej (BIK) w procesie przyznawania kredytów
- wymienia typy obligacji skarbowych w Polsce
- rozróżnia ceny akcji (nominalną, emisyjną oraz rynkową)
- wyjaśnia pojęcia: „jednostka uczestnictwa”, „certyfikat inwestycyjny”
- wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce odgrywają fundusze inwestycyjne
- przedstawia rys historyczny GPW
- określa miejsce GPW na europejskim rynku kapitałowym
- przedstawia argumenty za i przeciw wprowadzeniu podatku liniowego
- wyjaśnia znaczenie terminu „Dzień Wolności Podatkowej”
- porównuje stopień obciążenia podatkami obywatela w różnych krajach
- analizuje strukturę dochodów podatników PIT w Polsce i jej zmiany w określonych latach
- podaje różnice między redystrybutywnym a kapitałowym modelem ubezpieczeń społecznych
- określa rolę przedsiębiorstw z sektora MŚP w funkcjonowaniu polskiej gospodarki
- wymienia i charakteryzuje formy związków spółek (korporacje, monopole, holdingi, koncerny)
- wypełnia zintegrowany wniosek CEIDG-1
- ocenia zastosowanie różnych stylów kierowania w zależności od rodzaju przedsiębiorstwa i przedmiotu działalności
- wyznacza na prostych przykładach próg rentowności
- omawia procedurę likwidacji działalności gospodarczej
- wyjaśnia znaczenie terminu „kreatywna księgowość” oraz omawia przyczyny i konsekwencje tego zjawiska
- omawia zjawisko kreowania marki firmy, uwzględniając znaczenie barw firmowych
- analizuje przykładowy kodeks etyki zawodowej danej profesji (np. nauczyciela)
- oblicza na prostych przykładach współczynnik aktywności zawodowej
- wypełnia formularz Europass CV w języku polskim
- stosuje odpowiednie przepisy Kodeksu pracy w zależności od sytuacji problemowej
- proponuje działania mające na celu ograniczenie bezrobocia w miejscu zamieszkania
- analizuje możliwości zatrudnienia w krajach UE
- wyjaśnia zjawisko protekcjonizmu państwowego
- podaje różnicę między antyglobalistami a alterglobalistami

Geografia

Wymagania edukacyjne: *Oblicza geografii*, zakres podstawowy

Poziom wymagań						
<i>Nr lekcji</i>	<i>Temat lekcji</i>	konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
MAPA ŚWIATA						
•	Lekcja organizacyjna. Przedstawienie przedmiotowego systemu oceniania oraz wstępna diagnoza wiedzy i umiejętności uczniów					

•	Zmiany na mapie politycznej świata	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>państwo, integracja, dezintegracja</i> • wskazuje na mapie politycznej świata wybrane państwa i ich stolice • wymienia przykłady największych i najmniejszych państw pod względem powierzchni i liczby ludności • wymienia nazwy państw powstałych w Europie po 1989 r. • wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską • wymienia nazwy województw Polski	Uczeń poprawnie: • wymienia elementy państwa • wyjaśnia różnicę między enklawą a eksklawą • wskazuje na mapie politycznej świata przykłady enklaw i eksklaw • porównuje powierzchnię państw na podstawie danych statystycznych • wymienia nazwy kontynentów objętych procesem dekolonizacji • podaje przyczyny dekolonizacji 3. wymienia przykłady terytoriów zależnych 4. podaje przyczyny procesów integracji i dezintegracji państw 5. wymienia regiony świata, w których zachodzą procesy integracji i dezintegracji 6. opisuje położenie i granice Polski 7. opisuje podział administracyjny Polski	Uczeń poprawnie: 1. opisuje zmiany na mapie politycznej świata w różnych okresach historycznych 2. opisuje skutki dekolonizacji 3. analizuje mapę polityczną świata 4. opisuje zmiany na mapie politycznej świata po 1989 r. oraz następstwa tych zmian 5. opisuje na podstawie mapy statystycznych zmiany granic Polski po 1945 r.	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia kształtowanie się aktualnego podziału politycznego od okresu wielkich odkryć geograficznych przez kolonializm po proces dekolonizacji – opisuje ustroje polityczne na świecie – wyjaśnia gospodarcze, społeczne oraz polityczne skutki integracji i dezintegracji w skali lokalnej, regionalnej i globalnej 6. wykazuje korzyści wynikające z położenia geograficznego Polski	Uczeń poprawnie: – analizuje przyczyny integracji i dezintegracji państw – uzasadnia, dlaczego niektóre kraje ulegają rozpadowi politycznemu – ocenia znaczenie położenia geopolitycznego Polski w Europie i na świecie

LUDNOŚĆ I URBANIZACJA

•	Liczba ludności świata i jej zmiany	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>demografia, przyrost naturalny, eksplozja demograficzna</i> – wymienia czynniki wzrostu liczby ludności na świecie	Uczeń poprawnie: – opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności na poszczególnych kontynentach – opisuje czynniki	Uczeń poprawnie: – oblicza współczynnik przyrostu naturalnego – wykazuje przyczyny zmian współczynnika przyrostu naturalnego na świecie – porównuje na podstawie	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia przyczyny dysproporcji między wartością współczynnika przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo	Uczeń poprawnie: – prognozuje zmiany liczby ludności na świecie – przewiduje skutki wzrostu liczby ludności na świecie

		- wymienia nazwy najludniejszych kontynentów i wskazuje te kontynenty na mapie świata - wymienia nazwy krajów o wysokim i niskim przyroście naturalnym - odczytuje z wykresu wartość współczynników: urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego w Polsce	wpływające na zmiany liczby ludności na świecie - odczytuje z mapy tematycznej zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego na świecie - wymienia czynniki wpływające na eksplozję demograficzną - analizuje wykres przedstawiający model przejścia demograficznego - opisuje na podstawie wykresu i danych statystycznych zmiany liczby ludności w Polsce po 1946 r.	danych statystycznych wartość współczynnika przyrostu naturalnego w krajach słabo i wysoko rozwiniętych - charakteryzuje fazy przejścia demograficznego i epidemiologicznego na przykładach z całego świata - wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce	- analizuje skutki eksplozji demograficznej - analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w krajach wysoko rozwiniętych - opisuje cechy społeczeństw w różnych fazach przejścia demograficznego na wybranych przykładach - analizuje model przejścia epidemiologicznego na wybranych przykładach - ukazuje zmiany liczby ludności w Polsce	- formułuje wnioski na podstawie analizy diagramu ilustrującego zmiany współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce w wybranych latach

•	Zróżnicowanie demograficzne społeczeństw	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>struktura demograficzna, struktura zatrudnienia</i> • wymienia cechy struktury demograficznej • wymienia państwa o różnej średniej długości trwania życia na świecie oraz wskazuje je na mapie • odczytuje dane z piramidy wieku i płci • definiuje bezrobocie	• opisuje strukturę wieku i płci na podstawie danych statystycznych oraz piramidy wieku i płci na wybranych przykładach • odczytuje z mapy średnią długość trwania życia na świecie • omawia przyczyny wzrostu średniej długości trwania życia w Europie • omawia przyczyny starzenia się społeczeństw • charakteryzuje na podstawie piramidy wieku cechy społeczeństwa młodego i starego • charakteryzuje strukturę zatrudnienia ludności w wybranych krajach • omawia przyczyny bezrobocia na wybranych przykładach	• wymienia skutki starzenia się społeczeństw • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania współczynnika feminizacji i maskulinizacji w krajach słabo i wysoko rozwiniętych gospodarczo • analizuje piramidę wieku i płci ludności Polski • porównuje strukturę zatrudnienia w wybranych krajach świata na podstawie danych statystycznych i wykresu • wyjaśnia przyczyny różnych rodzajów bezrobocia	• interpretuje piramidę wieku i płci społeczeństwa młodego (rozwojowego), zastoju i starego (regresywnego) • wykazuje zależność pomiędzy strukturą płci a wiekiem społeczeństwa • porównuje strukturę demograficzną Polski ze strukturą demograficzną wybranych krajów świata • wykazuje zależność struktury zatrudnienia od poziomu gospodarczego państw • wymienia społeczne i ekonomiczne skutki bezrobocia na świecie – wyjaśnia, na czym polegają zmiany zachodzące na rynku pracy w skali globalnej i regionalnej, wynikające z rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych	• analizuje konsekwencje struktury wieku w społeczeństwach odznaczających się wysokim i niskim odsetkiem dzieci i młodzieży • wymienia sposoby przeciwdziałania bezrobociu na świecie • uzasadnia konieczność dostosowania kwalifikacji zawodowych do zmieniających się potrzeb gospodarki w Europie i w Polsce
•	Rozmieszczenie ludności na świecie	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>gęstość zaludnienia</i> • wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia na świecie i wskazuje te obszary na mapie • wymienia na podstawie mapy bariery osadnicze na świecie	• omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności na wybranych przykładach • omawia na podstawie mapy gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności na świecie • wyróżnia i charakteryzuje	• porównuje gęstość zaludnienia w krajach słabo i wysoko rozwiniętych gospodarczo • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia • porównuje wartość gęstości zaludnienia w wybranych krajach • opisuje geograficzne	• wykazuje wpływ barier osadniczych na rozmieszczenie ludności na świecie • wykazuje zależność pomiędzy liczbą ludności a poziomem rozwoju gospodarczego na danym obszarze	• formułuje prawidłowości rządzące rozmieszczeniem ludności na świecie • analizuje skutki dużej lub małej gęstości zaludnienia w krajach słabo i wysoko rozwiniętych

		• odczytuje z danych statystycznych gęstość zaludnienia na kontynentach	obszary o optymalnych i trudnych warunkach do zamieszkania w skali globalnej i regionalnej • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie ludności w Polsce	czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce		gospodarczo
•	Migracje na świecie	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>migracja</i>, <i>emigracja</i>, <i>imigracja</i>, <i>reemigracja</i>, <i>saldo migracji</i> • wymienia czynniki migracji na świecie • wymienia przyczyny migracji zagranicznych Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy, i wskazuje te kraje na mapie	a) klasyfikuje migracje i podaje ich przyczyny b) odczytuje z wykresu saldo migracji w wybranych krajach świata c) wyjaśnia przyczyny ujemnego salda migracji ludności w wybranych krajach d) opisuje główne kierunki migracji na świecie	e) porównuje saldo migracji w wybranych krajach f) oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego g) opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności na świecie	h) charakteryzuje współczesne kierunki emigracji Polaków i) charakteryzuje czynniki wpływające na atrakcyjność niektórych państw dla imigrantów j) opisuje pozytywne i negatywne skutki migracji zagranicznych	– analizuje główne kierunki migracji we współczesnym świecie – ocenia skutki migracji zagranicznych
•	Zróżnicowanie ludności świata. Kręgi kulturowe	– wymienia główne i mieszane odmiany ludzkie i wskazuje rozmieszczenie ich przedstawicieli na mapie – wymienia główne rodziny i grupy językowe na świecie – wymienia główne religie na świecie – wyjaśnia znaczenie terminu <i>mniejszość narodowa</i> – wymienia mniejszości narodowe żyjące w Polsce	– wyjaśnia przyczyny kulturowego zróżnicowania ludności na świecie – opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę wyznaniową na świecie – opisuje na podstawie mapy zróżnicowanie językowe ludności świata – opisuje na podstawie mapy kręgi cywilizacyjne na świecie – wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe w Polsce i wskazuje te regiony na mapie	– charakteryzuje na podstawie mapy zróżnicowanie odmian ludzkich – charakteryzuje różnice między poszczególnymi kręgami kulturowymi na świecie – analizuje zróżnicowanie kulturowe ludności Polski	– podaje konsekwencje występowania wielu odmian ludzkich oraz dużego zróżnicowania etnicznego na świecie – wyjaśnia znaczenie kultury i tradycji regionalnych w procesie różnicowania się regionów pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego – wyjaśnia rolę tradycji w rozwoju przedsiębiorczości w państwach Azji Południowo-Wschodniej	– podaje przykłady działań, które mogłyby ograniczyć negatywne przejawy zróżnicowania rasowego, językowego i religijnego na świecie

•	Osadnictwo	– wymienia rodzaje jednostek osadniczych – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>miasto, wieś</i> – wymienia funkcje miast na świecie – wskazuje na mapie świata i Polski największe miasta – wymienia kryteria wyróżniania miast w Polsce	– wyjaśnia różnicę między miastem a wsią – podaje przykłady typowych form osadnictwa wiejskiego – opisuje czynniki miastotwórcze i funkcje miast – opisuje na podstawie fotografii typy fizjonomiczne przykładowych miast świata – wymienia na podstawie mapy miasta w Polsce liczące powyżej 200 tysięcy mieszkańców	• opisuje typy form osadnictwa wiejskiego • opisuje zmiany w funkcji obszarów wiejskich na wybranych przykładach (np. w Unii Europejskiej, w regionach turystycznych, w państwach rozwijających się) – porównuje miasta typowe dla poszczególnych regionów świata – wymienia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia miast w Polsce	• ocenia pozytywne i negatywne skutki życia w mieście • podaje przykłady typów miast odznaczających się podobnymi elementami architektonicznym i układem przestrzennym • opisuje kryteria wyróżniania miast w Polsce	• wyjaśnia szanse i zagrożenia dla środowiska przyrodniczego i mieszkańców poszczególnych regionów wynikające z procesów przemian zachodzących na terenach wiejskich
•	Urbanizacja na świecie	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, zespoły miejskie</i> • wymienia płaszczyzny urbanizacji • wymienia czynniki mające wpływ na intensywność urbanizacji • odczytuje na podstawie danych statystycznych wskaźniki urbanizacji w wybranych krajach świata • wymienia nazwy najlepiej i najslabiej zurbanizowanych województw w Polsce	• opisuje przyczyny urbanizacji na świecie • wymienia typy aglomeracji miejskich – wyjaśnia zróżnicowanie procesów urbanizacji na świecie • wyjaśnia proces dezurbanizacji • wskazuje na mapie świata obszary najsilniej i najslabiej zurbanizowane oraz największe zespoły miejskie • wymienia fazy urbanizacji	• opisuje fazy urbanizacji • porównuje i opisuje wskaźniki urbanizacji na świecie i w wybranych regionach – opisuje procesy tworzenia się aglomeracji miejskich oraz ich formy • wykazuje różnice między aglomeracją monocentryczną a policentryczną • opisuje przyczyny powstawania dzielnic nędzy w krajach słabo rozwiniętych gospodarczo	• wykazuje przyczyny i skutki ekspansji przestrzennej wielkich metropolii świata • charakteryzuje proces suburbanizacji i reurbanizacji w Polsce – wyjaśnia przyczyny powstawania dzielnic nędzy, wzrostu przestępczości, degradacji środowiska przyrodniczego i problemów komunikacyjnych w dużych miastach	• identyfikuje i wyjaśnia procesy wzrostu liczby ludności oraz ekspansji przestrzennej wielkich metropolii świata • proponuje działania, które mogą poprawić jakość życia mieszkańców w dzielnicach nędzy (slumsach, fawelach)
•	Lekcja powtórzeniowa					
•	Sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Mapa świata oraz Ludność i urbanizacja</i>					

GLOBALNA GOSPODARKA

•	Czynniki rozwoju rolnictwa	Uczeń poprawnie: – wymienia nazwy obszarów o korzystnych czynnikach rozwoju rolnictwa i wskazuje te obszary na mapie świata – wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>struktura użytkowania ziemi, monokultura, rolnictwo towarowe, rolnictwo samozaopatrzeniowe</i>	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie rolnictwa – opisuje na podstawie map warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa na świecie – wymienia pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa – wyróżnia na podstawie danych statystycznych i wykresu główne cechy struktury użytkowania ziemi – opisuje na podstawie danych statystycznych poziom mechanizacji rolnictwa w wybranych krajach świata – wymienia cechy rolnictwa ekstensywnego i intensywnego	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania rolnictwa na świecie – porównuje cechy rolnictwa intensywnego i ekstensywnego na wybranych przykładach – oblicza wielkość plonów na wybranych przykładach	Uczeń poprawnie: – ocenia wpływ wybranych czynników przyrodniczych i społeczno-gospodarczych na zmiany struktury użytkowania ziemi – wykazuje pozytywne i negatywne skutki rolnictwa uprzemysłowionego – analizuje przestrzenne rozmieszczenie sposobów gospodarowania na świecie i w wybranych regionach	Uczeń poprawnie: – wykazuje na wybranych przykładach zależność poziomu produkcji rolnej od warunków pozaprzyrodniczych – porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami rozwoju rolnictwa w krajach Unii Europejskiej i formułuje wnioski
•	Główne obszary upraw	– wymienia nazwy głównych roślin uprawnych na świecie – wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw na świecie – wymienia główne uprawy w Polsce	– klasyfikuje rośliny uprawne – podaje przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu obszarów upraw wybranych roślin – wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje te obszary na mapie świata – wymienia największych producentów wybranych roślin – wyjaśnia znaczenie roślin	– opisuje główne obszary upraw na świecie – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia obszarów wybranych upraw na świecie – porównuje wielkość produkcji rolniczej w wybranych krajach świata i w Polsce	– uzasadnia przyczyny zróżnicowania upraw roślin w wybranych regionach – ocenia zmiany w strukturze zasiewów w Polsce	– porównuje na podstawie danych statystycznych plony i zbiory roślin uprawnych w wybranych krajach świata i w Polsce oraz formułuje wnioski

			zbożowych i przemysłowych w Polsce			
•	Chów zwierząt na świecie	• wymienia cele hodowli zwierząt • wymienia główne gatunki zwierząt hodowlanych w różnych regionach świata • wymienia przeznaczenie wybranych zwierząt hodowlanych	• przedstawia czynniki wpływające na hodowlę zwierząt na świecie • omawia na podstawie wykresów pogłowie zwierząt hodowlanych na wybranych przykładach • wymienia nazwy regionów hodowli zwierząt i wskazuje te regiony na mapie świata • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce	– opisuje główne obszary chowu zwierząt na świecie • wymienia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia chowu na świecie • porównuje intensywny i ekstensywny chów zwierząt • omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie rozmieszczenia hodowli bydła w różnych regionach • wyjaśnia przyczyny spadku pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce	• ocenia strukturę hodowli zwierząt na świecie • ocenia znaczenie chowu zwierząt dla polskiej gospodarki	• wykazuje zależność w rozmieszczeniu chowu niektórych gatunków zwierząt hodowlanych od warunków produkcji rolnej (przyrodniczych i pozaprzyrodniczych)

•	Leśnictwo i gospodarka morska	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monokultura leśna, lesistość, rybołówstwo, rybactwo, akwakultura, marikultura</i> • wymienia największe kompleksy leśne na Ziemi • wymienia funkcje lasów • wymienia na podstawie mapy województwa o największym i najmniejszym zalesieniu w Polsce • wymienia na podstawie danych statystycznych nazwy państw o największych połowach morskich • wymienia nazwy portów rybackich w Polsce	• przedstawia gospodarcze wykorzystanie lasów • wymienia różnice między rabunkową a racjonalną gospodarką leśną • wymienia kraje na świecie o zróżnicowanej lesistości • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie głównych kompleksów leśnych w Polsce • przedstawia podział obszarów morskich na świecie • wymienia przykłady wykorzystania oceanu światowego • opisuje na podstawie mapy obszary połowów morskich • porównuje na podstawie danych statystycznych wielkość połowów morskich w Polsce z innymi krajami	• charakteryzuje racjonalną gospodarkę leśną na wybranych przykładach • charakteryzuje kierunki zmian w powierzchni lasów na świecie (w wyniku wylesiania i zalesiania) • omawia problemy gospodarki leśnej w Polsce – charakteryzuje cechy gospodarki morskiej • porównuje udział oceanów w światowych połowach • omawia problemy gospodarki morskiej w Polsce	• analizuje skutki nieracjonalnej gospodarki leśnej na świecie i w Polsce • podaje przykłady pozytywnego i negatywnego gospodarowania zasobami leśnymi • wykazuje przyczyny rabunkowej gospodarki leśnej na wybranych przykładach • analizuje zagrożenia wynikające ze zbyt intensywnej eksploatacji zasobów morskich	• uzasadnia potrzebę ochrony zasobów leśnych oraz formułuje wnioski – uzasadnia potrzebę współdziałania państw w zakresie ochrony zasobów morskich

•	Rozwój i znaczenie przemysłu	– wymienia sekcje i działy przemysłu – wymienia funkcje przemysłu – wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu – wymienia najlepiej rozwijające się działy produkcji przemysłowej w Polsce • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>okręg przemysłowy, ośrodek przemysłowy</i> • wymienia na podstawie mapy nazwy okręgów przemysłowych na świecie	– przedstawia znaczenie przemysłu – omawia na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu – wymienia na podstawie danych statystycznych i wskazuje na mapie świata kraje o największej produkcji przemysłowej w wybranych dziedzinach – charakteryzuje na podstawie wykresu udział przemysłu w tworzeniu PKB w wybranych krajach – przedstawia na podstawie danych statystycznych i wykresu strukturę produkcji przemysłowej w Polsce • charakteryzuje cechy okręgu przemysłowego • wymienia rodzaje okręgów przemysłowych na świecie i lokalizuje je na mapie	• omawia różnice między przymusową, związaną i swobodną lokalizacją przemysłu • podaje przykłady lokalizacji przymusowej, związanej i swobodnej • charakteryzuje rewolucje przemysłowe • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w polskim przemyśle w ostatnim 30-leciu – charakteryzuje na podstawie mapy czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych – omawia strukturę gałęziową przemysłu w wybranych okręgach	1. wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim 2. analizuje przyczyny prywatyzacji i restrukturyzacji przemysłu w Polsce 3. wyjaśnia udział i znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce – wymienia pozytywne i negatywne skutki koncentracji przemysłu	4. ocenia skutki procesu restrukturyzacji i modernizacji przemysłu na świecie i w Polsce – ocenia politykę państw wysoko rozwiniętych gospodarczo dotyczącą restrukturyzacji okręgów przemysłowych
•	Przemysł wysokiej technologii na świecie	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>restrukturyzacja przemysłu, modernizacja przemysłu, deglomeracja przemysłu</i> • wymienia branże przemysłu high-tech • wymienia na podstawie mapy regiony, w których rozwija się przemysł high-tech	– wymienia cechy restrukturyzacji i modernizacji przemysłu – przedstawia cechy przemysłu wysokiej technologii • wymienia czynniki lokalizacji przemysłu high-tech • opisuje rozmieszczenie ośrodków high-tech na świecie	• charakteryzuje formy przestrzenne przemysłu high-tech (technopolie, klastry, dystrykty przemysłowe) • charakteryzuje wybrany ośrodek high-tech • wymienia przykłady najszybciej rozwijających się gałęzi nowoczesnego przemysłu	• analizuje na podstawie mapy udział produktów wysokiej technologii w eksporcie artykułów przemysłowych w wybranych krajach • opisuje wpływ przemysłu wysokich technologii na rozwój gospodarczy państw	• uzasadnia korzyści wynikające z rozwijania nowoczesnych gałęzi przemysłu

•	Energetyka na świecie	• wymienia źródła energii na świecie • wymienia surowce energetyczne • wymienia największych producentów surowców energetycznych • wymienia główne surowce energetyczne w Polsce – wymienia typy elektrowni – wymienia odnawialne źródła energii – wymienia nazwy różnych typów elektrowni w Polsce	• przedstawia na podstawie mapy rozmieszczenie surowców energetycznych na świecie • opisuje znaczenie surowców energetycznych • wymienia nazwę organizacji skupiającej największych eksporterów ropy naftowej • odczytuje z wykresu zmiany w bilansie energetycznym świata • odczytuje na podstawie wykresów udział wybranych krajów w światowej produkcji energii elektrycznej – lokalizuje na mapie surowce energetyczne w Polsce – wymienia zalety i wady różnych rodzajów elektrowni – wymienia i lokalizuje na mapie obszary występowania różnych typów elektrowni – wyjaśnia znaczenie odnawialnych źródeł energii elektrycznej dla gospodarki – lokalizuje na mapie Polski elektrownie ciepłownicze i wodne	1. wymienia czynniki wpływające na strukturę energii w danym kraju 2. analizuje bilans energetyczny świata 1. wyjaśnia twierdzenie, że ropa naftowa rządzi światem 3. analizuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce – wykazuje korzyści z wykorzystywania niekonwencjonalnych źródeł energii	4. wymienia skutki eksploatacji i wykorzystywania tradycyjnych surowców energetycznych – charakteryzuje i ocenia zróżnicowanie i zmiany struktury wykorzystania surowców energetycznych na świecie 5. ocenia zjawisko uzależnienia produkcji energii na świecie od źródeł zaopatrzenia surowców nieodnawialnych – ocenia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki atomowej – przedstawia problemy przemysłu energetycznego w Polsce	6. prognozuje zmiany w bilansie energetycznym świata do 2050 r. 7. uzasadnia konieczność racjonalnej gospodarki surowcami energetycznymi i energią – ocenia możliwości wykorzystania w Polsce źródeł energii odnawialnej

•	Komunikacja	– wyjaśnia znaczenie usług – wymienia rodzaje usług – wymienia działy komunikacji – klasyfikuje rodzaje transportu • wyjaśnia znaczenie terminu <i>infrastruktura transportowa</i> – wymienia czynniki rozwoju transportu • wymienia na podstawie mapy nazwy głównych portów morskich oraz wskazuje główne szlaki transportu morskiego – wymienia na podstawie mapy nazwy regionów o największej gęstości dróg kołowych na świecie	– wyjaśnia znaczenie usług we współczesnej gospodarce – wykazuje znaczenie transportu – opisuje zróżnicowanie sieci transportowej na świecie – opisuje działy łączności – opisuje znaczenie poszczególnych rodzajów transportu lądowego na świecie – opisuje na podstawie mapy przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci dróg kołowych i sieci kolejowej na świecie – opisuje znaczenie transportu wodnego i lotniczego	– ocenia rolę nowoczesnych usług komunikacyjnych w funkcjonowaniu gospodarki i w życiu codziennym – opisuje na podstawie wykresu dostęp do internetu w wybranych krajach świata – wyjaśnia przyczyny, które zdecydowały o stanie sieci transportowej w poszczególnych państwach, – charakteryzuje wady i zalety różnych rodzajów transportu – omawia znaczenie nowoczesnych terminali w rozwoju regionów	– wyjaśnia przyczyny zróżnicowania udziału sektora usług w tworzeniu dochodu narodowego na świecie – omawia zmiany zachodzące w kierunkach i natężeniu ruchu osób i towarów na świecie i w wybranych regionach	• uzasadnia, że zatrudnienie w usługach jest jednym z mierników poziomu rozwoju gospodarczego • wyjaśnia znaczenie łączności w funkcjonowaniu polskiej gospodarki • charakteryzuje główne problemy transportu w Polsce
•	Rozwój turystyki na świecie	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>turystyka, walory turystyczne infrastruktura turystyczna</i> • wymienia rodzaje turystyki • wymienia przyczyny rozwoju turystyki	• wyjaśnia znaczenie turystyki w gospodarce państw świata • klasyfikuje turystykę wg różnych kryteriów • charakteryzuje rodzaje turystyki • wymienia nazwy regionów o wysokich walorach turystycznych i wskazuje te regiony na mapie	• charakteryzuje wybrane obszary intensywnie zagospodarowane turystycznie • identyfikuje pozytywne i negatywne skutki rozwoju turystyki dla gospodarki i środowiska przyrodniczego	• opisuje atrakcje turystyczne wybranych regionów świata • wyjaśnia przyczyny zmian kierunków wyjazdów turystycznych Polaków • ocenia atrakcyjność turystyczną Polski	• wykazuje potrzebę ochrony walorów turystycznych • opisuje turystykę jako źródło dochodu ludności
•	Lekcja powtórzeniowa					
•	Sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Globalna gospodarka</i>					
GLOBALNE PROBLEMY						

•	Dysproporcje w rozwoju ekonomicznym państw	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia znaczenie terminu <i>produkt krajowy brutto (PKB)</i> • wymienia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym świata • odczytuje z tabeli wybrane wskaźniki społeczno-gospodarcze na danym obszarze – wymienia i wskazuje na mapie politycznej świata przykłady państw wysoko, średnio i słabo rozwiniętych gospodarczo – wyróżnia na podstawie mapy regiony bogate i biedne	Uczeń poprawnie: • opisuje wskaźniki społeczno-gospodarcze na danym obszarze – porównuje na podstawie mapy i danych statystycznych produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w wybranych krajach – charakteryzuje wskaźnik rozwoju społecznego (HDI) – odczytuje z mapy zróżnicowanie wskaźnika HDI w wybranych krajach – opisuje cechy krajów o różnym poziomie rozwoju na wybranych przykładach – określa na podstawie mapy i danych statystycznych, które regiony zalicza się do bogatej Północy, a które – do biednego Południa	Uczeń poprawnie: • klasyfikuje państwa na podstawie analizy wskaźników społeczno-gospodarczych – opisuje skutki nierównomiernego rozwoju państw	Uczeń poprawnie: – porównuje wybrane kraje świata pod względem wartości PKB na 1 mieszkańca (tys. USD) oraz wskaźnika HDI – dostrzega zależności między wartością wskaźnika PKB i HDI – analizuje działania bogatych państw i organizacji międzynarodowych mające na celu zniwelowanie różnic pomiędzy najbogatszymi i najbiedniejszymi krajami	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata – proponuje sposoby zmniejszenia nierówności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata
•	Wyżywienie na świecie	• wymienia czynniki wpływające na nierównomierny dostęp do żywności • wymienia na podstawie mapy kraje o niedoborze i nadprodukcji żywności	• opisuje przyczyny głodu i niedożywienia • odczytuje z wykresu strukturę niedożywienia w wybranych regionach świata • wskazuje na mapie regiony głodu i niedożywienia na świecie • wymienia nazwy organizacji międzynarodowych zajmujących się pomocą dla	• opisuje poziomy wyżywienia na świecie • wyjaśnia, z czego wynikają różnice w wielkości i strukturze spożycia żywności na świecie • wyjaśnia przyczyny otyłości na świecie • wyjaśnia, na czym polegała zielona rewolucja	• wykazuje zależność poziomu wyżywienia ludności od warunków produkcji rolnej • analizuje skutki głodu i niedożywienia na świecie • wyjaśnia skutki zielonej rewolucji • wyjaśnia skutki otyłości jako choroby cywilizacyjnej	• ocenia i projektuje różne formy pomocy krajów i organizacji pozarządowych państwom oraz regionom dotkniętym głodem • ocenia skuteczność działań organizacji międzynarodowych zajmujących się pomocą dla regionów dotkniętych głodem

			regionów, w których występuje zjawisko głodu			
•	Globalizacja. Przyczyny i skutki	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>globalizacja</i> • wymienia przyczyny globalizacji • wymienia płaszczyzny globalizacji	– wymienia przykłady procesów globalizacji – wymienia korzyści wynikające z rozwoju procesu globalizacji – wymienia nazwy największych korporacji na świecie	– opisuje procesy globalizacji na świecie i ich wpływ na rozwój regionalny i lokalny – charakteryzuje wielkie korporacje i ich rolę w procesie globalizacji	– omawia pozytywne i negatywne skutki procesu globalizacji • podaje i analizuje przyczyny sprzeciwu wobec globalizacji	• analizuje korzyści, jakie osiągają kraje średnio i słabo rozwinięte gospodarczo z lokalizacji filii międzynarodowych koncernów na ich terenie • uzasadnia na dowolnych przykładach, że Polska jest objęta procesem globalizacji
•	Współpraca międzynarodowa. Organizacje międzynarodowe	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>integracja międzynarodowa, handel zagraniczny, import, eksport, bilans handlu zagranicznego</i> • wymienia płaszczyzny integracji międzynarodowej • wymienia na podstawie mapy nazwy organizacji międzynarodowych	• opisuje cele integracji w skali globalnej i regionalnej • wyjaśnia znaczenie handlu międzynarodowego • wyjaśnia, co składa się na bilans handlu zagranicznego • wymienia na podstawie diagramów głównych światowych eksporterów i importerów • wymienia na podstawie mapy nazwy euroregionów na obszarach przygranicznych Polski	• przedstawia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej • analizuje znaczenie ONZ • charakteryzuje organizacje międzynarodowe, których członkiem jest Polska • wymienia nazwy euroregionów na obszarach przygranicznych Polski	• wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na szczeblu krajowym i regionalnym • wyjaśnia na wybranych przykładach przyczyny procesów integracyjnych i ich skutki gospodarcze, społeczne i polityczne • analizuje pozytywne i negatywne skutki integracji europejskiej	• uzasadnia, że integracja polityczna i gospodarcza jest korzystna dla krajów zrzeszonych w poszczególnych organizacjach
•	Konflikty zbrojne. Terroryzm	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>terroryzm</i> • wymienia źródła konfliktów na świecie • podaje przykłady wybranych konfliktów	• opisuje przyczyny konfliktów zbrojnych • wskazuje na mapie świata najważniejsze obszary konfliktów zbrojnych i zamachów terrorystycznych	• opisuje miejsce i charakter wybranych zamachów terrorystycznych w XXI w. • wyjaśnia skutki terroryzmu	• wymienia skutki konfliktów zbrojnych • opisuje wybrany konflikt zbrojny, podając strony konfliktu, jego przebieg i przyczyny • wyjaśnia, w jaki sposób społeczność	Uczeń poprawnie: • ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym konfliktami zbrojnymi

		zbrojnych			międzynarodowa może zapobiec istniejącym lub potencjalnym konfliktom zbrojnym	
•	Lekcja powtórzeniowa					
•	Sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Globalne problemy</i>					
RELACJE CZŁOWIEK – ŚRODOWISKO						
•	Oddziaływanie człowieka na środowisko	Uczeń poprawnie: – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>środowisko przyrodnicze, środowisko geograficzne, antropopresja</i> • wymienia przyczyny antropopresji • wymienia nazwy obszarów o dużej antropopresji	Uczeń poprawnie: – wymienia przejawy antropopresji związanej z rozwojem rolnictwa – opisuje wpływ przemysłu i transportu na środowisko przyrodnicze – wymienia czynniki wpływające na niedobór wody na świecie	Uczeń poprawnie: – opisuje efekt cieplarniany i mechanizm powstawania dziury ozonowej – opisuje przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (globalnego ocieplenia) – charakteryzuje obszary niedoboru i nadmiaru wody na świecie i określa przyczyny tego zróżnicowania – wymienia działania człowieka przyczyniające się do deficytu zasobów wody na świecie	Uczeń poprawnie: – wymienia skutki wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze – ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające ocieplaniu się klimatu – projektuje działania stosowane w sytuacjach braku lub niedoborów wody w różnych strefach klimatycznych	Uczeń poprawnie: – formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych – wykazuje na przykładach, że zbyt intensywne wykorzystanie rolnicze gleb oraz nieumiejętne zabiegi agrotechniczne powodują w wielu częściach świata degradację gleb, co w konsekwencji prowadzi do spadku produkcji żywności, a w niektórych regionach świata – do głodu i ubóstwa

•	Działania na rzecz odbudowania równowagi ekologicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekorozwój</i>, <i>recykling</i>, <i>rekultywacja</i> – rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce – wymienia nazwy parków narodowych w Polsce	– przedstawia koncepcję zrównoważonego rozwoju – charakteryzuje filary zrównoważonego rozwoju – omawia na podstawie wykresu działania związane z recyklingiem	• opisuje działania podejmowane na rzecz odbudowania równowagi ekologicznej • wymienia nazwy międzynarodowych form ochrony przyrody	– analizuje etapy relacji człowiek – środowisko – proponuje sposoby ochrony przyrody	– przewiduje globalne przyrodnicze i pozaprzyrodnicze skutki zakłóceń równowagi ekologicznej – proponuje sposoby działań na rzecz zachowania równowagi w środowisku przyrodniczym – wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek – środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska)

Biologia

Obowiązki i prawa ucznia na lekcjach biologii zgodne ze Szkolnym Systemem Oceniania.

Oceniane będą:

- **odpowiedzi ustne** (zgodnie ze szczegółowymi kryteriami oceniania); uczeń może zgłosić nieprzygotowanie na początku lekcji raz w semestrze nie podając przyczyny.
- z bieżącego materiału (bez zapowiadania) obejmującego znajomość ostatniej lekcji z uwzględnieniem niezbędnych, wcześniej poznanych wiadomości i umiejętności stanowiących podstawę lub kontynuację realizowanych treści nauczania.
- **kartkówki** (bez zapowiedzi) z wiadomości i umiejętności obejmujących trzy ostatnie lekcje.
- **sprawdziany pisemne**, obejmujące większe partie materiału, najczęściej dział programowy.

Zasady oceniania sprawdzianów przy zastosowaniu punktacji:

Ocena	Procentowy udział punktów
niedostateczny	0-30%
dopuszczający	31-50%
dostateczny	51-70%
dobry	71-85%
bardzo dobry	86-100%

-- o terminie, zakresie (zagadnienia na sprawdzian) i formie sprawdzianu uczniowie są informowani, z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem.

-- sprawdziany są obowiązkowe dla wszystkich uczniów (nie dotyczy uczniów przewlekle chorych i szczególnych przypadków losowych).

-- jeżeli uczeń opuści sprawdzian z przyczyn usprawiedliwionych, powinien go napisać w ciągu dwóch tygodni od dnia powrotu do szkoły; uczeń wcześniej ustala z nauczycielem termin w którym będzie zaliczał zaległy sprawdzian, jeśli tego nie zrobi, nauczyciel wraz z upływem terminu, ma prawo sprawdzić stan wiedzy i umiejętności ucznia, z danego materiału, bez zapowiedzi.

-- jeżeli uczeń otrzyma ze sprawdzianu ocenę niedostateczną lub ocenę z której jest niezadowolony, może ją poprawić w ciągu dwóch tygodni od momentu otrzymania oceny.

Nauczyciel jest zobowiązany w terminie do dwóch tygodni ocenić i omówić z uczniami wyniki sprawdzianu oraz udostępnić je uczniom do wglądu.

- **zadania domowe**; za dwukrotne niewykonanie zadania domowego, uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną.

- **opracowanie i wygłoszenia referatu na forum klasy.**

- **aktywność podczas lekcji**; uczeń może otrzymać „plusa”, „minusa” lub ocenę z zależności od stopnia trudności wykonywanych zadań i zaangażowania.

- inne formy pracy ucznia, które mogą być oceniane:

- wykonanie planszy,
- przygotowanie prezentacji multimedialnej,
- wykonanie modelu czy projektu,
- udział w konkursach.

Wymagania edukacyjne

zawierają szczegółowy wykaz wiadomości i umiejętności, które uczeń powinien opanować po omówieniu poszczególnych lekcji z biologii – zakres podstawowy.

Poziomy oczekiwanych osiągnięć ucznia

Wymagania podstawowe	Wymagania ponadpodstawowe
konieczne (na stopień dopuszczający) podstawowe (na stopień dostateczny)	rozszerzające (na stopień dobry) dopełniające (na stopień bardzo dobry)
obejmują treści i umiejętności	obejmują treści i umiejętności
☐ najważniejsze w uczeniu się biologii	☐ złożone i mniej przystępne niż zaliczone do wymagań podstawowych
☐ łatwe dla ucznia nawet mało zdolnego	☐ wymagające korzystania z różnych źródeł informacji

☐ często powtarzające się w procesie nauczania	☐ umożliwiające rozwiązywanie problemów
☐ określone programem nauczania na poziomie nieprzekraczającym wymagań zawartych w podstawie programowej	☐ pośrednio użyteczne w życiu pozaszkolnym
☐ użyteczne w życiu codziennym	☐ pozwalające łączyć wiedzę z różnych przedmiotów i dziedzin

Stopnie szkolne

Stopień dopuszczający

Stopień dopuszczający można wystawić uczniowi, który przyswoił treści konieczne. Taki uczeń z pomocą nauczyciela jest w stanie nadrobić braki w podstawowych umiejętnościach.

Stopień dostateczny

Stopień dostateczny może otrzymać uczeń, który opanował wiadomości podstawowe i z niewielką pomocą nauczyciela potrafi rozwiązać podstawowe problemy. Analizuje również proste zależności, a także próbuje porównywać, wnioskować i zajmować określone stanowisko.

Stopień dobry

Stopień dobry można wystawić uczniowi, który przyswoił treści rozszerzające, właściwie stosuje terminologię przedmiotową, a także wiadomości w sytuacjach typowych wg wzorów znanych z lekcji i podręcznika, rozwiązuje typowe problemy z wykorzystaniem poznanych metod, samodzielnie pracuje z podręcznikiem i materiałem źródłowym oraz aktywnie uczestniczy w zajęciach.

Stopień bardzo dobry

Stopień bardzo dobry może otrzymać uczeń, który opanował treści dopełniające. Potrafi on samodzielnie interpretować zjawiska oraz bronić swych poglądów.

Stopień celujący

Stopień celujący może otrzymać uczeń, który opanował treści wykraczające poza informacje zawarte w podręczniku. Potrafi on selekcjonować i hierarchizować wiadomości, z powodzeniem bierze udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych, a także pod okiem nauczyciela prowadzi własne prace badawcze.

Dział programu	Lp	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny (K)	podstawowy (P)	rozszerzający (R)	dopelniający (D)
I. Od genu do cechy	1	Budowa i funkcje kwasów nukleinowych	określa rolę DNA jako nośnika informacji genetycznej wymienia elementy budowy DNA i RNA wymienia zasady azotowe wchodzące w skład obu typów kwasów nukleinowych definiuje pojęcia: genetyka, nukleotyd wymienia rodzaje RNA	definiuje pojęcia: inżynieria genetyczna, replikacja DNA wyjaśnia regułę komplementarności zasad omawia proces replikacji DNA określa rolę poszczególnych rodzajów RNA porównuje budowę i rolę DNA z budową i rolą RNA rozpoznaje na modelu lub ilustracji DNA i RNA	wyjaśnia, z czego wynika komplementarność zasad przedstawia graficznie regułę komplementarności zasad wykazuje, że replikacja DNA ma charakter semikonserwatywny wykazuje związek między kwasami nukleinowymi a cechami organizmów przedstawia za pomocą schematycznego rysunku budowę nukleotydu DNA i RNA	określa rolę polimerazy DNA w replikacji DNA wykazuje rolę replikacji DNA w zachowaniu niezmienionej informacji genetycznej uzasadnia konieczność zachodzenia procesu replikacji DNA przed podziałem komórki
	2	Geny i genomy	definiuje pojęcia: gen, genom, chromosom, chromatyna, kariotyp, pozagenowy DNA przedstawia budowę chromosomu wymienia organelle komórki zawierające DNA	definiuje pojęcia: nukleosom, chromosom homologiczny, komórka haploidalna, komórka diploidalna podaje liczbę chromosomów w komórkach somatycznych i rozrodczych człowieka oblicza liczbę chromosomów w komórce haploidalnej, znając liczbę chromosomów w komórce diploidalnej danego organizmu	wyjaśnia różnicę między eksonem a intronem omawia organizację materiału genetycznego w jądrze komórkowym wskazuje i nazywa miejsca występowania DNA w komórkach prokariotycznych i eukariotycznych opisuje budowę chromatyny charakteryzuje budowę i rodzaje chromosomów w kariotypie człowieka	uzasadnia różnice w budowie genomów bakterii i organizmów jądrowych podaje przykłady wykorzystania badań DNA w różnych dziedzinach życia człowieka

3	Kod genetyczny	• wyjaśnia pojęcia: kod genetyczny, kodon • wymienia cechy kodu genetycznego	• omawia sposób zapisania informacji genetycznej w DNA • wyjaśnia znaczenie kodu genetycznego • charakteryzuje cechy kodu genetycznego	• analizuje schemat przepływu informacji genetycznej • odczytuje kolejność aminokwasów kodowanych przez dany fragment mRNA przy pomocy tabeli kodu genetycznego • nazywa cechy kodu genetycznego na podstawie schematów	• oblicza liczbę nukleotydów i kodonów kodujących określoną liczbę aminokwasów oraz liczbę aminokwasów kodowaną przez określoną liczbę nukleotydów i kodonów • zapisuje sekwencję nukleotydów mRNA oraz sekwencję kodującej nici DNA, znając skład aminokwasowy krótkiego odcinka białka
4	Ekspresja genów	• wymienia etapy ekspresji genów • określa cel transkrypcji i translacji	• omawia przebieg transkrypcji i translacji • wyjaśnia rolę tRNA w translacji • rozróżnia etapy ekspresji genów	• wskazuje i nazywa poszczególne etapy ekspresji genów w komórce • określa znaczenie struktury przestrzennej dla funkcjonalności białek • opisuje budowę cząsteczki tRNA • omawia rolę rybosomów w ekspresji genu	• uzasadnia konieczność modyfikacji białka po translacji • omawia różnicę w ekspresji genów kodujących RNA i białka • omawia rolę polimerazy RNA w transkrypcji

5	Podstawowe reguły dziedziczenia genów	definiuje pojęcia: genotyp, fenotyp, allel, homozygota, heterozygota, dominacja, recesywność wymienia i rozpoznaje cechy dominujące i recesywne u ludzi zapisuje genotypy: homozygoty dominującej, homozygoty recesywnej i heterozygoty	wykazuje zależność między genotypem a fenotypem omawia I i II prawo Mendla na schemacie krzyżówki genetycznej rozpoznaje genotyp oraz określa fenotyp rodziców i pokolenia potomnego wykonuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia jednego genu wymienia inne przykłady dziedziczenia cech	omawia badania Mendla wyjaśnia mechanizm dziedziczenia cech zgodnie z I i II prawem Mendla wykonuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia dwóch genów interpretuje krzyżówki genetyczne, używając określeń homozygota, heterozygota, cecha dominująca, cecha recesywna omawia przykłady innych sposobów dziedziczenia cech	ocenia znaczenie prac Mendla dla rozwoju genetyki określa prawdopodobieństwo pojawienia się określonych genotypów i fenotypów potomstwa na podstawie genotypów rodziców uzasadnia różnice w dziedziczeniu genów zgodnie z prawami Mendla i genów sprzężonych
6	Genetyczne uwarunkowania płci. Cechy sprzężone z płcią	wyjaśnia zasadę dziedziczenia płci u człowieka za pomocą krzyżówki genetycznej wymienia przykłady chorób sprzężonych z płcią rozdziela chromosomy płci i chromosomy autosomalne	wyjaśnia mechanizm ujawnienia się cech recesywnych sprzężonych z płcią wykonuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia chorób sprzężonych z płcią wymienia przykłady cech związanych z płcią definiuje pojęcia: chromosomy płci, chromosomy autosomalne	podaje przykłady mechanizmów dziedziczenia płci u innych organizmów interpretuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia chorób sprzężonych z płcią uzasadnia różnicę między cechami sprzężonymi a cechami związanymi z płcią wyjaśnia, w jaki sposób dziedziczy się hemofilię	uzasadnia, dlaczego mężczyźni częściej chorują na hemofilię i daltonizm niż kobiety omawia różnice między chromosomem X a chromosomem Y

	7	Zmiany w informacji genetycznej	• definiuje pojęcie rekombinacja genetyczna • definiuje pojęcie mutacja • rozróżnia mutacje genowe i chromosomowe • wymienia czynniki mutagenne • klasyfikuje mutacje ze względu na ich konsekwencje	• opisuje znaczenie rekombinacji genetycznej w kształtowaniu zmienności genetycznej • wymienia czynniki mutagenne • omawia skutki mutacji genowych • omawia skutki mutacji chromosomowych	• opisuje procesy warunkujące rekombinację genetyczną • rozróżnia mutacje spontaniczne i indukowane • klasyfikuje czynniki mutagenne • wyjaśnia, na czym polegają poszczególne rodzaje mutacji genowych i chromosomowych • wyjaśnia, w jaki sposób mutacje prowadzą do chorób nowotworowych	• omawia przebieg procesu crossing-over • analizuje rodowody pod kątem metody diagnozowania mutacji • rozróżnia mutacje w zależności od rodzaju komórki, w której mają miejsce • uzasadnia, że mutacje są źródłem zmienności organizmów
	8	Choroby genetyczne człowieka	• definiuje pojęcie choroba genetyczna • klasyfikuje choroby genetyczne ze względu na przyczynę • wymienia przykłady chorób genetycznych • wyjaśnia, na czym polega profilaktyka genetyczna	• charakteryzuje choroby jednogenowe z uwzględnieniem sposobu dziedziczenia, skutków mutacji, objawów i leczenia • charakteryzuje choroby chromosomalne z uwzględnieniem zmian w kariotypie, objawów i leczenia • rozróżnia wybrane choroby genetyczne	• analizuje dziedziczenie wybranej choroby genetycznej jednogenowej • wyjaśnia, na czym polega poradnictwo genetyczne oraz wymienia sytuacje, w których należy wykonać badania DNA • klasyfikuje badania prenatalne oraz dokonuje ich charakterystyki	• dostrzega wady i zalety badań prenatalnych • omawia znaczenie przeprowadzania testów pourodzeniowych • szacuje ryzyko wystąpienia mutacji u dziecka
II. Biotechnologia i inżynieria genetyczna	11	Biotechnologia tradycyjna	• definiuje pojęcie biotechnologia • wymienia przykłady produktów otrzymywanych metodami biotechnologii tradycyjnej	• przedstawia zastosowania fermentacji mlekowej • przedstawia zastosowania fermentacji etanolowej	• wyjaśnia, na czym polega reakcja fermentacji • uzasadnienia różnicę między biotechnologią tradycyjną a biotechnologią nowoczesną • zapisuje reakcje fermentacji	• omawia wykorzystanie bakterii octowych • omawia na przykładach znaczenie fermentacji mlekowej • dowodzi pozytywnego i negatywnego znaczenia zachodzenia fermentacji dla człowieka

12	Biotechnologia w ochronie środowiska	wymienia przykłady praktycznego wykorzystania organizmów do rozkładu substancji definiuje pojęcia: oczyszczanie biologiczne, tworzywa biodegradowalne, biologiczne zwalczanie szkodników wymienia metody utylizacji odpadów komunalnych	wyjaśnia mechanizm biologicznego oczyszczania ścieków omawia zastosowanie testów uzyskanych metodami biotechnologicznymi do oceny stanu środowiska	omawia istotę funkcjonowania biofiltrów wykazuje rolę mikroorganizmów w biologicznym oczyszczaniu ścieków charakteryzuje metody utylizacji odpadów komunalnych opisuje metody zwalczania szkodników z użyciem metod biologicznych	dowodzi roli przetwarzania odpadów komunalnych jako alternatywnego źródła energii analizuje korzyści wynikające z zastosowania tworzyw biodegradowalnych zamiast tradycyjnych tworzyw sztucznych ocenia zastosowanie metod biotechnologicznych do wytwarzania energii
13	Podstawowe techniki inżynierii genetycznej	definiuje pojęcia: inżynieria genetyczna, organizm zmodyfikowany genetycznie, organizm transgeniczny, enzym restrykcyjny, wektor wymienia techniki inżynierii genetycznej	wyjaśnia, czym zajmuje się inżynieria genetyczna wyjaśnia, na czym polega: sekwencjonowanie DNA, elektroforeza, łańcuchowa reakcja polimerazy, sonda molekularna	omawia sposoby otrzymania organizmów transgenicznych wyjaśnia funkcję enzymów restrykcyjnych porównuje działanie ligazy i enzymów restrykcyjnych	analizuje poszczególne etapy: elektroforezy, metody PCR i wprowadzenia genu do komórki określa cel wykorzystania sondy molekularnej
14	Organizmy zmodyfikowane genetycznie	wymienia cele tworzenia roślin i zwierząt zmodyfikowanych genetycznie	wyjaśnia cele tworzenia roślin i zwierząt zmodyfikowanych genetycznie określa korzyści wynikające ze stosowania zmodyfikowanych genetycznie zwierząt w rolnictwie, medycynie, nauce i przemyśle	określa rodzaje modyfikacji genetycznych roślin oraz wskazuje cechy, które rośliny zyskują dzięki nim omawia kolejne etapy transformacji genetycznej roślin i zwierząt	analizuje argumenty za i przeciw genetycznej modyfikacji organizmów ocenia rzetelność przekazu medialnego na temat GMO

15	Biotechnologia a medycyna	• definiuje pojęcia: diagnostyka molekularna, terapia genowa • wymienia przykłady molekularnych metod diagnostycznych	• określa cel molekularnych metod diagnostycznych • podaje przykłady leków uzyskiwanych dzięki zastosowaniu biotechnologii nowoczesnej • uzasadnia rolę organizmów zmodyfikowanych genetycznie w produkcji biofarmaceutyków • wyjaśnia, na czym polega terapia genowa • wyjaśnia znaczenie biotechnologii w otrzymywaniu materiałów medycznych nowej generacji	• omawia badania prowadzone w ramach diagnostyki molekularnej • omawia techniki otrzymywania biofarmaceutyków • omawia możliwości związane z hodowlą tkanek i narządów w transplantologii • charakteryzuje poszczególne rodzaje terapii genowej • rozróżnia rodzaje terapii genowej	• rozróżnia molekularne metody diagnostyczne • dowodzi skuteczności badania prowadzonych w ramach diagnostyki molekularnej w indywidualizacji procesu leczenia • określa znaczenie wykorzystania komórek macierzystych w leczeniu chorób • ocenia skuteczność leczenia schorzeń metodami terapii genowej
16	Klonowanie - tworzenie genetycznych kopii	• definiuje pojęcia: klonowanie, klon • wymienia przykłady organizmów będących naturalnymi klonami • wymienia cele klonowania DNA, komórek, roślin i zwierząt	• udowadnia, że bliźnięta jednojajowe są naturalnymi klonami • wyjaśnia, w jaki sposób otrzymuje się klony DNA, komórek, roślin i zwierząt • uzasadnia swoje stanowisko w sprawie klonowania człowieka	• omawia rodzaje rozmnażania bezpłciowego jako przykłady naturalnego klonowania • omawia sposoby klonowania roślin i zwierząt • rozróżnia klonowanie reprodukcyjne i terapeutyczne • formułuje argumenty za i przeciw klonowaniu człowieka	• analizuje kolejne etapy klonowania ssaków metodą transplantacji jąder komórkowych • ocenia przekaz medialny dotyczący klonowania, w tym klonowania człowieka • uzasadnia rolę klonowania w zachowaniu bioróżnorodności gatunkowej

	17	Inżynieria genetyczna – korzyści i zagrożenia	• podaje argumenty za i przeciw stosowaniu technik inżynierii genetycznej w badaniach naukowych, medycynie, rolnictwie, przemyśle i ochronie środowiska • wymienia argumenty za i przeciw stosowaniu zwierząt w eksperymentach naukowych	• wyjaśnia, w jaki sposób GMO mogą wpłynąć negatywnie na środowisko naturalne • rozpoznaje produkty GMO	• ocenia wpływ produktów GMO na zdrowie człowieka • uzasadnia obawy etyczne związane z GMO • omawia sposoby zapobiegania zagrożeniom ze strony organizmów zmodyfikowanych genetycznie	• omawia regulacje prawne dotyczące GMO w Unii Europejskiej • ocenia przekaz medialny dotyczący badań naukowych oraz przewiduje skutki nierzetelnej informacji obecnej w mediach
	18	Znaczenie badań nad DNA	• podaje przykłady praktycznego zastosowania badań nad DNA w medycynie, medycynie sądowej, biotechnologii nowoczesnej, ewolucjonizmie i systematyce • definiuje pojęcie profil genetyczny	• wyjaśnia, na czym polega zastosowanie badań nad DNA w medycynie, medycynie sądowej, biotechnologii nowoczesnej, ewolucjonizmie i systematyce • wyjaśnia sposób wykorzystania DNA do określenia pokrewieństwa oraz ustalenia lub wykluczenia ojcostwa	• podaje przykłady organizmów oraz pozyskiwanych od nich genów • omawia metody śledzenia funkcjonowania wybranego genu • omawia wykorzystanie badań DNA w medycynie sądowej • uzasadnia znaczenie analizy sekwencji DNA w badaniach ewolucyjnych i taksonomicznych	• analizuje kolejne etapy metody ustalania profilu genetycznego • przewiduje możliwe kierunki rozwoju inżynierii genetycznej na podstawie zdobytej wiedzy
III. Ochrona przyrody	19	Czym jest różnorodność biologiczna?	• wymienia poziomy różnorodności biologicznej • wskazuje trzy miejsca na Ziemi szczególnie cenne pod względem różnorodności biologicznej	• wyjaśnia pojęcie różnorodności biologicznej • omawia wskazany czynnik kształtujący różnorodność biologiczną • wyjaśnia różnice pomiędzy poziomami różnorodności biologicznej • uzasadnia praktyczne znaczenie bioróżnorodności dla człowieka	• charakteryzuje poziomy różnorodności biologicznej • porównuje poziomy różnorodności biologicznej • charakteryzuje wybrane miejsca na Ziemi, szczególnie cenne pod względem różnorodności biologicznej • opisuje metody pozwalające na określenie poziomu bioróżnorodności	• analizuje wpływ różnych czynników na kształtowanie się różnorodności biologicznej • analizuje zmiany różnorodności gatunkowej w czasie • dowodzi istnienia trudności w określaniu liczby gatunków na świecie

	20	Zagrożenia różnorodności biologicznej	• wymienia przykłady gatunków zagrożonych wyginięciem • wymienia przykłady gatunków wymarłych • wylicza czynniki wpływające na stan ekosystemów	• podaje przykłady działalności człowieka przyczyniającej się do spadku różnorodności biologicznej • wymienia miejsca najbardziej narażone na zanik różnorodności biologicznej • podaje przykłady gatunków inwazyjnych	• omawia przyczyny wymierania gatunków • wskazuje działalność człowieka jako przyczynę spadku różnorodności biologicznej • wyjaśnia przyczyny zanikania różnorodności biologicznej na świecie • analizuje wpływ rolnictwa na zachowanie różnorodności biologicznej • ocenia skutki wyginięcia gatunków zwornikowych	• dowodzi istnienia różnic pomiędzy współczesnym wymieraniem gatunków a poprzednimi wymieraniami • przewiduje skutki osuszania obszarów podmokłych • omawia wpływ gatunków obcych, w tym inwazyjnych, na ekosystemy
	21	Motywy i koncepcje ochrony przyrody	• wymienia zadania ochrony przyrody • wymienia motywy ochrony przyrody	• uzasadnia konieczność ochrony przyrody • omawia wybrane motywy ochrony przyrody	• omawia motywy ochrony przyrody • charakteryzuje koncepcje ochrony przyrody • uzasadnia konieczność podejmowania działań prowadzących do zachowania różnorodności biologicznej	• podaje przykłady działań w zakresie ochrony przyrody wynikających z poszczególnych motywów ochrony przyrody
	22	Sposoby ochrony przyrody	• wymienia sposoby ochrony przyrody • wymienia cele ochrony przyrody • podaje przykłady ochrony in situ i ex situ	• omawia wskazany sposób ochrony przyrody • wyjaśnia różnice pomiędzy sposobami ochrony przyrody • podaje przykłady sytuacji, w których niezbędna jest ochrona czynna	• charakteryzuje sposoby ochrony przyrody • uzasadnia różnicę między ochroną bierną a ochroną czynną • uzasadnia konieczność tworzenia banków nasion • podaje przykłady gatunków, które restytuowano • podaje przykłady działań, które dopuszcza się w przypadku ochrony częściowej	• uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej • wyjaśnia, dlaczego w stosunku do niektórych gatunków i obszarów stosowana jest ochrona ścisła, a do innych – ochrona częściowa • wyjaśnia, czym resystytucja różni się od reintrodukcji • ocenia skuteczność ochrony in situ i ex situ

23	Ochrona przyrody w Polsce	wymienia formy ochrony przyrody w Polsce wskazuje na mapie parki narodowe podaje nazwy parków narodowych i krajobrazowych położonych najbliżej miejsca zamieszkania wymienia po pięć nazw zwierząt, roślin i grzybów podlegających w Polsce ochronie gatunkowej podaje przykłady działań podejmowanych w ramach ochrony czynnej	omawia formy ochrony obszarowej przyjęte w Polsce wyjaśnia różnice pomiędzy formami ochrony indywidualnej rozpoznaje na ilustracji lub fotografii omawiane wcześniej rośliny, zwierzęta i grzyby podlegające ochronie gatunkowej wskazuje przykłady chronionych gatunków roślin i zwierząt występujących w najbliższej okolicy	wyjaśnia rolę poszczególnych form ochrony przyrody charakteryzuje park narodowy położony najbliżej miejsca zamieszkania klasyfikuje rezerwy przyrody ze względu na przedmiot ochrony i typ ekosystemu wymienia działania zakazane i dozwolone na obszarach podlegających ochronie	wyjaśnia znaczenie otulin tworzonych wokół parków narodowych klasyfikuje parki narodowe według daty założenia lub wielkości
24	Międzynarodowe formy ochrony przyrody	wymienia międzynarodowe formy ochrony przyrody charakteryzuje rezerwat biosfery jako międzynarodową formę ochrony przyrody	wylicza parki narodowe w Polsce uznane za rezerwy biosfery definiuje pojęcie zrównoważony rozwój omawia działalność organizacji zajmujących się ochroną przyrody	określa znaczenie Agendy 21 wyjaśnia, na czym polega zrównoważony rozwój podaje przykłady międzynarodowych inicjatyw w zakresie ochrony przyrody charakteryzuje parki narodowe w Polsce uznane za rezerwy biosfery rozdziela typy obszarów sieci Natura 2000 formułuje sądy dotyczące zasad zrównoważonego rozwoju oraz sposobów i możliwości wdrażania tych zasad	określa znaczenie konwencji: ramsarskiej, CITES, bońskiej w ochronie przyrody uzasadnia konieczność globalnej ochrony przyrody ocenia znaczenie projektu Natura 2000 ocenia działalność organizacji zajmujących się ochroną przyrody ocenia stopień realizacji postulatów zrównoważonego rozwoju na świecie i w kraju

Szczegółowe wymagania edukacyjne z biologii.

Biologia- zakres rozszerzony

Poziomy oczekiwanych osiągnięć ucznia

Wymagania podstawowe konieczne (na stopień dopuszczający) podstawowe (na stopień dostateczny) obejmują treści i umiejętności	Wymagania ponadpodstawowe rozszerzające (na stopień dobry) dopełniające (na stopień bardzo dobry) obejmują treści i umiejętności
• najważniejsze w uczeniu się biologii	• złożone i mniej przystępne niż zaliczone do wymagań podstawowych
• łatwe dla ucznia nawet mało zdolnego	• wymagające korzystania z różnych źródeł informacji
• często powtarzające się w procesie nauczania	• umożliwiające rozwiązywanie problemów
• określone programem nauczania na poziomie nieprzekraczającym wymagań zawartych w podstawie programowej	• pośrednio użyteczne w życiu pozaszkolnym
• użyteczne w życiu codziennym	• pozwalające łączyć wiedzę z różnych przedmiotów i dziedzin

Stopnie szkolne

Stopień dopuszczający

Stopień dopuszczający można wystawić słuchaczowi, który przyswoił treści konieczne. Taki słuchacz z pomocą nauczyciela jest w stanie nadrobić braki w podstawowych umiejętnościach.

Stopień dostateczny

Stopień dostateczny może otrzymać słuchacz, który opanował wiadomości podstawowe i z niewielką pomocą nauczyciela potrafi rozwiązać podstawowe problemy. Analizuje również proste zależności, a także próbuje porównywać, wnioskować i zajmować określone stanowisko.

Stopień dobry

Stopień dobry można wystawić słuchaczowi, który przyswoił treści rozszerzające, właściwie stosuje terminologię przedmiotową, a także wiadomości w sytuacjach typowych wg wzorów znanych z lekcji i podręcznika, rozwiązuje typowe problemy z wykorzystaniem poznanych metod, samodzielnie pracuje z podręcznikiem i materiałem źródłowym oraz aktywnie uczestniczy w zajęciach.

Stopień bardzo dobry

Stopień bardzo dobry może otrzymać słuchacz, który opanował treści dopełniające. Potrafi on samodzielnie interpretować zjawiska oraz bronić swych poglądów.

Stopień celujący

Stopień celujący może otrzymać słuchacz, który opanował treści wykraczające poza informacje zawarte w podręczniku. Potrafi on selekcionować i hierarchizować wiadomości, pod okiem nauczyciela prowadzi własne prace badawcze.

WYMAGANIA EDUKACYJNE

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			dopuszczający (K)	dostateczny (P)	dobry (R)	bardzo dobry (D)
Badania przyrodnicze	1	Metodyka badań biologicznych	<i>Uczeń:</i> • rozróżnia metody poznawania świata • wymienia etapy badań biologicznych	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, na czym polega różnica między rozumowaniem dedukcyjnym a rozumowaniem indukcyjnym • rozróżnia problem badawczy od hipotezy, próbę kontrolną od próby badawczej, zmienną niezależną od zmiennej zależnej	<i>Uczeń:</i> • omawia zasady prowadzenia i dokumentowania badań • formułuje główne etapy badań do konkretnych obserwacji i doświadczeń biologicznych • planuje przykładową obserwację biologiczną • wykonuje dokumentację przykładowej obserwacji	<i>Uczeń:</i> • analizuje kolejne etapy prowadzenia badań
	2	Obserwacje mikroskopowe jako źródło wiedzy biologicznej	• nazywa elementy układu optycznego i układu mechanicznego mikroskopu optycznego • wymienia cechy obrazu oglądanego w mikroskopie optycznym	• definiuje pojęcie <i>zdolność rozdzielcza</i> • wyjaśnia sposób działania mikroskopów optycznego i elektronowego	• porównuje działanie mikroskopu optycznego i mikroskopu elektronowego • wymienia zalety i wady mikroskopów optycznych oraz elektronowych	• określa zasadę działania mikroskopu fluorescencyjnego • wyjaśnia różnicę w sposobie działania mikroskopów elektronowych: transmisyjnego i skaningowego
Chemiczne podstawy życia	1	Składniki nieorganiczne organizmów	• klasyfikuje związki chemiczne na organiczne i nieorganiczne • wymienia związki budujące organizm • klasyfikuje pierwiastki na	• omawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów • określa znaczenie i występowanie wybranych typów wiązań i	• określa objawy niedoboru wybranych makro- i mikroelementów • charakteryzuje budowę różnych typów wiązań chemicznych	• rysuje modele różnych typów wiązań chemicznych • wykazuje związek między budową cząsteczki wody i właściwościami a

		makroelementy i mikroelementy • wymienia pierwiastki biogenne • nazywa wiązania i oddziaływania chemiczne • wymienia funkcje wody • wymienia funkcje soli mineralnych	oddziaływań chemicznych • omawia budowę cząsteczki wody	•charakteryzuje właściwości fizykochemiczne wody • uzasadnia znaczenie soli mineralnych dla organizmów	jej rolę w organizmie
2	Budowa i znaczenie węglowodanów	• wymienia cechy i funkcje głównych grup węglowodanów •klasyfikuje sacharydy i podaje przykłady • wymienia właściwości mono-, oligo- i polisacharydów	• określa kryterium klasyfikacji sacharydów • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje wiązanie O-glikozydowe • omawia występowanie i znaczenie wybranych mono-, oligo- i polisacharydów	• klasyfikuje monosacharydy • charakteryzuje i porównuje budowę wybranych polisacharydów • porównuje budowę chemiczną mono-, oligo- i polisacharydów • planuje doświadczenie mające na celu wykrycie glukozy	• omawia powstawanie form pierścieniowych monosacharydów • ilustruje powstawanie wiązania O-glikozydowego • zapisuje wzory wybranych węglowodanów
3	Lipidy – budowa i znaczenie	• wymienia funkcje lipidów • klasyfikuje lipidy ze względu na budowę cząsteczki • omawia znaczenie poszczególnych grup lipidów	• wyjaśnia, na czym polega różnica między tłuszczami nasyconymi a tłuszczami nienasyconymi	• wymienia kryteria klasyfikacji tłuszczowców • charakteryzuje budowę lipidów prostych, złożonych i izoprenowych • uzasadnia znaczenie cholesterolu • planuje doświadczenie, którego celem jest wykrycie lipidów	• porównuje poszczególne grupy lipidów • omawia budowę fosfolipidów i ich rozmieszczenie w błonie biologicznej • analizuje budowę triglicerydu
4	Białka – główny budulec	• nazywa grupy białek ze	• podaje kryteria	• charakteryzuje grupy	• analizuje budowę

		organizmu	względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu strukturę oraz obecność elementów nieaminokwasowych wymienia przykładowe białka i ich funkcje omawia budowę białek rozpoznaje struktury przestrzenne białek wymienia właściwości białek	klasyfikacji białek wskazuje wiązanie peptydowe wyjaśnia, na czym polega i w jakich warunkach zachodzi koagulacja i denaturacja białek	białek ze względu na pełnione funkcje, liczbę aminokwasów w łańcuchu i strukturę oraz obecność elementów nieaminokwasowych zapisuje wzór ogólny aminokwasów zapisuje reakcję powstawania dipeptydu charakteryzuje strukturę 1-, 2-, 3- i 4-rzędową białek	aminokwasów klasyfikuje aminokwasy ze względu na charakter podstawników porównuje białka fibrylarne i globularne porównuje proces koagulacji i denaturacji białek planuje doświadczenie mające na celu wykrycie wiązań peptydowych
	5	Budowa i rola kwasów nukleinowych	charakteryzuje budowę pojedynczego nukleotydu DNA i RNA omawia rolę DNA wymienia rodzaje RNA i określa ich rolę określa lokalizację DNA w komórkach eukariotycznych i prokariotycznych	wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad definiuje pojęcia: <i>podwójna helisa</i>, <i>replikacja</i>	charakteryzuje budowę chemiczną i przestrzenną cząsteczki DNA i RNA porównuje budowę i rolę DNA z budową i rolą RNA rysuje schemat budowy nukleotydu oblicza procentową zawartość zasad azotowych w DNA	rozdziela zasady azotowe nazywa i wskazuje wiązania w cząsteczce DNA
Komórka – podstawowa jednostka życia	1	Przestrzenna organizacja komórki	definiuje pojęcia: <i>komórka</i>, <i>organizm jednokomórkowy</i>, <i>organizm wielokomórkowy</i> wymienia przykłady komórek prokariotycznych i eukariotycznych wskazuje i nazywa struktury komórki prokariotycznej i eukariotycznej	wyjaśnia zależność między wymiarami komórki a jej powierzchnią i objętością rysuje wybraną komórkę eukariotyczną na podstawie obserwacji mikroskopowej	klasyfikuje komórki ze względu na występowanie jądra komórkowego charakteryzuje funkcje struktur komórki prokariotycznej porównuje komórkę prokariotyczną z komórką eukariotyczną wskazuje cechy wspólne i różnice między komórkami	wymienia przykłady największych komórek roślinnych i zwierzęcych analizuje znaczenie wielkości i kształtu komórki w transporcie substancji do i z komórki wykonuje samodzielnie nietrwały preparat mikroskopowy

			• rozróżnia komórki: zwierzęcą, roślinną, grzybową i prokariotyczną		eukariotycznymi	
2	Budowa, właściwości i funkcje błon biologicznych	• nazywa i wskazuje składniki błon biologicznych • wymienia właściwości błon biologicznych • wymienia funkcje błon biologicznych • wymienia rodzaje transportu przez błony	• omawia model budowy błony biologicznej • wyjaśnia różnicę między transportem biernym a transportem czynnym • rozróżnia endocytozę i egzocytozę • definiuje pojęcia: <i>osmoza, turgor, plazmoliza, deplazmoliza</i>	• charakteryzuje białka błon • omawia budowę i właściwości lipidów występujących w błonach biologicznych • charakteryzuje różne rodzaje transportu przez błony • porównuje zjawiska osmozy i dyfuzji • przedstawia skutki umieszczenia komórki roślinnej oraz komórki zwierzęcej w roztworach: hipotonicznym, izotonicznym i hipertonicznym	• analizuje rozmieszczenie białek i lipidów w błonach biologicznych • wyjaśnia różnicę w sposobie działania białek kanałowych i nośnikowych • planuje doświadczenie mające na celu udowodnienie selektywnej przepuszczalności błony • planuje doświadczenie mające na celu obserwację plazmolizy i deplazmolizy w komórkach roślinnych	
3	Jądro komórkowe	• wymienia funkcje jądra komórkowego • definiuje pojęcia: <i>chromatyna, nukleosom, chromosom, kariotyp, chromosomy homologiczne</i> • identyfikuje chromosomy płci i autosomy • wyjaśnia różnicę między komórką haploidalną a komórką diploidalną	• identyfikuje elementy budowy jądra komórkowego • określa skład chemiczny chromatyny • wyjaśnia znaczenie jąderka i otoczki jądrowej • wymienia i identyfikuje kolejne etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym • rysuje chromosom metafazowy	• charakteryzuje elementy jądra komórkowego • charakteryzuje budowę chromosomu metafazowego	• dowodzi, iż komórki eukariotyczne zawierają różną liczbę jąder komórkowych • wyjaśnia różnicę między heterochromatyną a euchromatyną • uzasadnia znaczenie upakowania DNA w jądrze komórkowym	

				• podaje przykłady komórek haploidalnych i komórek diploidalnych		
4	Składniki cytoplazmy	• omawia skład i znaczenie cytozolu • wymienia elementy cytoszkieletu i ich funkcje • identyfikuje ruchy cytozolu • charakteryzuje budowę i rolę siateczki śródplazmatycznej • charakteryzuje budowę i rolę rybosomów, aparatu Golgiego i lizosomów	• omawia ruchy cytozolu • określa rolę peroksysomów i glioksysomów • wyjaśnia, na czym polega funkcjonalne powiązanie między rybosomami, siateczką śródplazmatyczną, aparatem Golgiego a błoną komórkową	• porównuje elementy cytoszkieletu pod względem budowy, funkcji i rozmieszczenia • porównuje siateczkę śródplazmatyczną szorstką z siateczką śródplazmatyczną gładką • planuje doświadczenie mające na celu wykazanie znaczenia wysokiej temperatury w dezaktywacji katalazy w bulwie ziemniaka	• rozpoznaje elementy cytoszkieletu • ilustruje plan budowy wici i rzęski • dokonuje obserwacji ruchów cytozolu w komórkach moczarki kanadyjskiej	
5	Składniki cytoplazmy otoczone dwiema błonami	• wymienia organelle komórki eukariotycznej otoczone dwiema błonami • uzasadnia rolę mitochondriów jako centrów energetycznych • wymienia funkcje plastydów	• charakteryzuje budowę mitochondriów • klasyfikuje typy plastydów • charakteryzuje budowę chloroplastu • wymienia argumenty potwierdzające słuszność teorii endosymbiozy	• wyjaśnia, od czego zależy liczba i rozmieszczenie mitochondriów w komórce • porównuje typy plastydów • wyjaśnia, dlaczego mitochondria i plastydy nazywa się organelami półautonomicznymi	• przedstawia sposoby powstawania plastydów i możliwości przekształcania różnych rodzajów plastydów • rozpoznaje typy plastydów na podstawie obserwacji mikroskopowej	
6	Pozostałe składniki komórki. Połączenia między komórkami	• klasyfikuje składniki komórki na plazmatyczne i nieplazmatyczne • wymienia komórki zawierające wakuolę • wymienia funkcje wakuoli • wymienia komórki	• nazywa substancje będące głównymi składnikami budulcowym ściany komórkowej • wyjaśnia, na czym polegają wtórne zmiany o charakterze inkrustacji i	• omawia budowę wakuoli • wyjaśnia różnice między wodniczkami u protistów • charakteryzuje budowę ściany komórkowej • omawia umiejscowienie, budowę i funkcje połączeń	• porównuje ścianę komórkową pierwotną ze ścianą komórkową wtórną u roślin • porównuje procesy inkrustacji i adkrustacji • wyjaśnia, w jaki sposób	

			zawierające ścianę komórkową • wymienia funkcje ściany komórkowej	adkrustacji • nazywa rodzaje połączeń międzykomórkowych w komórkach roślinnych i zwierzęcych	między komórkami u roślin i zwierząt	inkrustacja i adkrustacji zmieniają właściwości ściany komórkowej
	7	Podziały komórkowe	• wymienia rodzaje podziałów komórki • rozpoznaje etapy mitozy i mejozy • charakteryzuje przebieg poszczególnych etapów mitozy i mejozy • porównuje przebieg oraz znaczenie mitozy i mejozy • wyjaśnia znaczenie zjawiska <i>crossing-over</i>	• definiuje pojęcia: <i>kariokineza</i> i <i>cytokineza</i> • ilustruje poszczególne etapy mitozy i mejozy • wyjaśnia rolę interfazy w cyklu życiowym komórki • określa skutki zaburzeń cyklu komórkowego • wymienia czynniki wywołujące transformację nowotworową	• analizuje schemat przedstawiający ilość DNA i chromosomów w poszczególnych etapach cyklu komórkowego • charakteryzuje poszczególne etapy interfazy • określa znaczenie wrzeciona kariokinetycznego • wyjaśnia, na czym polega programowana śmierć komórki • wyjaśnia mechanizm transformacji nowotworowej	• wyjaśnia i porównuje przebieg cytokinezy w komórkach roślinnej i zwierzęcej • charakteryzuje sposób formowania wrzeciona kariokinetycznego w komórce roślinnej i zwierzęcej • omawia znaczenie amitozy i endomitozy
Różnorodność wirusów, bakterii, protistów i grzybów	1	Klasyfikowanie organizmów	• wymienia zadania systematyki • wymienia główne rangi taksonów • wymienia kryteria klasyfikowania organizmów według metod opartych na podobieństwie i pokrewieństwie organizmów	• definiuje pojęcia: <i>takson</i> , <i>narządy homologiczne</i> , <i>gatunek</i> • ocenia znaczenie systematyki • wyjaśnia, na czym polega nazewnictwo binominalne gatunków i podaje nazwisko jego twórcy	• wyjaśnia, na czym polega hierarchiczny układ rang jednostek taksonomicznych • określa stanowisko systematyczne wybranego gatunku rośliny i zwierzęcia • wskazuje w nazwie gatunku nazwę rodzajową i epitet gatunkowy • wyjaśnia różnicę między	• porównuje i ocenia sposoby klasyfikowania organizmów oparte na metodach fenetycznych i filogenetycznych • oznacza gatunki, wykorzystując klucz w postaci graficznej lub numerycznej • konstruuje klucz służący

		• wymienia nazwy pięciu królestw świata organizmów • wymienia charakterystyczne cechy organizmów należących do każdego z pięciu królestw	• wyjaśnia zasady konstruowania klucza dwudzielnego do oznaczania gatunków	naturalnym a sztucznym systemem klasyfikacji • definiuje pojęcia: <i>takson monofiletyczny</i>, <i>parofiletyczny</i> i <i>polifiletyczny</i> • porównuje królestwa świata żywego	do oznaczania przykładowych gatunków organizmów • ocenia stopień pokrewieństwa organizmów na podstawie analizy drzewa rodowego organizmów
2	Wirusy – bezkomórkowe formy materii	• wymienia cechy wirusów • wymienia sposoby rozprzestrzeniania się wirusowych chorób roślin, zwierząt i człowieka • omawia znaczenie wirusów • wymienia choroby wirusowe człowieka	• charakteryzuje budowę wirionu • omawia przebieg cyklu lizogenicznego bakteriofaga i cyklu wirusa zwierzęcego • wyjaśnia, jakie znaczenie w zwalczaniu wirusów mają szczepienia ochronne	• uzasadnia, że wirusy znajdują się na pograniczu materii nieożywionej i żywej • wyjaśnia różnicę między cyklem litycznym a lizogenicznym • klasyfikuje wirusy na podstawie rodzaju kwasu nukleinowego, morfologii, rodzaju gospodarza i sposobu infekcji oraz podaje ich przykłady • charakteryzuje wybrane choroby wirusowe człowieka	• charakteryzuje formy wirusów pod względem kształtu • porównuje przebieg cyklu lizogenicznego bakteriofaga i cykl wirusa zwierzęcego • omawia teorie pochodzenia wirusów • wyjaśnia różnicę między wirusem a wiroidem • określa znaczenie prionów
3	Bakterie – organizmy bezjądrowe	• charakteryzuje budowę komórki bakteryjnej • wymienia czynności życiowe bakterii • klasyfikuje bakterie w zależności od sposobu odżywiania i oddychania • wymienia sposoby rozmnażania bezpłciowego	• wymienia funkcje poszczególnych elementów komórki • identyfikuje różne formy komórek bakterii i rodzaje ich skupisk • określa wielkość komórek bakteryjnych • określa znaczenie form	• wyjaśnia, na czym polega różnica w budowie komórki bakterii samo- i cudzożywej • charakteryzuje poszczególne grupy bakterii w zależności od sposobu odżywiania i oddychania oraz podaje ich przykłady	• omawia różnice w budowie ściany komórkowej bakterii Gram-dodatnich i Gram-ujemnych • wyjaśnia znaczenie heterocyst • omawia rodzaje taksji

		bakterii • podaje przykłady pozytywnego i negatywnego znaczenia bakterii • wymienia choroby bakteryjne człowieka i drogi zakażenia	przetrwalnikowych w cyklu życiowym bakterii • wyjaśnia znaczenie procesów płciowych zachodzących u bakterii • definiuje pojęcia: <i>anabioza, taksja, koniugacja</i>	• omawia etapy koniugacji • charakteryzuje grupy systematyczne bakterii • omawia objawy wybranych chorób bakteryjnych człowieka • proponuje działania profilaktyczne	
4	Protisty – proste organizmy eukariotyczne	• wymienia czynności życiowe protistów • omawia budowę komórki protistów zwierzęcych • omawia sposób odżywiania się protistów zwierzęcych • charakteryzuje przebieg rozmnażania się bezpłciowego i płciowego protistów • wymienia charakterystyczne cechy budowy protistów roślinopodobnych • omawia sposób odżywiania się protistów roślinopodobnych • wymienia cechy charakterystyczne dla protistów grzybopodobnych • podaje przykłady pozytywnego i negatywnego znaczenia protistów • wymienia choroby	• rozróżnia rodzaje ruchów u protistów zwierzęcych • wyjaśnia rolę wodniczek w odżywianiu i wydalaniu protistów • wyróżnia główne rodzaje plech u protistów roślinopodobnych • wymienia typy zapłodnienia występujące u protistów • porównuje poszczególne typy protistów • wymienia przedstawicieli poszczególnych typów protistów • podaje przykłady protistów, których organizm jest: pojedynczą komórką, kolonią, plechą	• określa kryterium klasyfikacji protistów • wymienia i charakteryzuje sposób funkcjonowania organelli ruchu u protistów • wyjaśnia, na czym polega różnica między pinocytozą a fagocytozą • omawia proces wydalania i osmoregulacji zachodzący u protistów zwierzęcych • omawia kolejne etapy przebiegu koniugacji u pantofelka • omawia kolejne etapy cyklu rozwojowego zarodźca malarii • charakteryzuje budowę form jednokomórkowych i wielokomórkowych protistów roślinopodobnych • wymienia cechy charakterystyczne plech protistów roślinopodobnych • porównuje typy	• wyjaśnia, dlaczego osmoregulacja i wydalanie mają szczególne znaczenie dla protistów słodkowodnych • uzasadnia różnicę między cyklem rozwojowym z mejozą pregamiczną a cyklem rozwojowym z mejozą postgamiczną • wymienia rodzaje materiałów zapasowych występujących u protistów roślinopodobnych • wymienia barwinki fotosyntetyczne u protistów roślinopodobnych • wymienia cechy budowy charakterystyczne dla poszczególnych typów protistów zwierzęcych, roślinopodobnych i grzybopodobnych • omawia choroby

			wywoływane przez protisty i drogi ich zarażenia		zapłodnienia u protistów • proponuje działania profilaktyczne w celu uniknięcia zarażenia się protistami chorobotwórczymi	wywoływane przez protisty • omawia przemianę pokoleń z dominującym sporofitem na przykładzie listownicy
	5	Grzyby – cudzożywne beztkankowce. Porosty	• wymienia cechy charakterystyczne grzybów • omawia budowę grzybów, używając pojęć: <i>grzybnia, strzępki, owocnik</i> • charakteryzuje sposoby rozmnażania bezpłciowego i płciowego grzybów • wymienia przedstawicieli poszczególnych typów grzybów • omawia znaczenie grzybów i porostów	• wyjaśnia, dlaczego grzyby są plechowcami • omawia sposoby oddychania grzybów • rozróżnia poszczególne typy grzybów • przedstawia budowę, środowisko i sposób życia porostów • określa wpływ grzybów na zdrowie i życie człowieka	• rozróżnia rodzaje strzępek • porównuje sposoby rozmnażania się grzybów • omawia kolejne etapy cyklu rozwojowego sprzężniowców, workowców i podstawczaków • rozróżnia typy hymenoforów u podstawczaków • porównuje cechy poszczególnych typów grzybów • wymienia gatunki grzybów saprobiontycznych, pasożytniczych i symbiotycznych • przedstawia zasady profilaktyki chorób człowieka wywoływanych przez grzyby • charakteryzuje rodzaje plech porostów	• określa kryterium klasyfikacji grzybów • porównuje typy mikoryz • porównuje rodzaje zarodników • wskazuje fazę dominującą w cyklu rozwojowym sprzężniowców, workowców i podstawczaków • określa rolę rozmnożeń w rozmnażaniu porostów
Różnorodność roślin	1	Rośliny pierwotnie wodne	• wymienia cechy właściwe wyłącznie roślinom	• wymienia formy organizacji roślin	• charakteryzuje formy organizacji roślin pierwotnie	• wyjaśnia trudności w klasyfikacji

		• wymienia cechy charakterystyczne dla roślin pierwotnie wodnych • omawia znaczenie krasnorostów i zielenic	pierwotnie wodnych • wymienia sposoby rozmnażania krasnorostów i zielenic	wodnych • omawia przemianę pokoleń na przykładzie ulwy sałatowej • omawia kolejne etapy koniugacji u skrętnicy	systematycznej krasnorostów i zielenic • charakteryzuje krasnorosty i zielenice pod względem budowy i środowiska występowania
2	Główne kierunki rozwoju roślin lądowych	• wymienia cechy środowiska wodnego • wymienia przykłady adaptacji roślin do życia na lądzie • rozróżnia grupy morfologiczno-rozwojowe roślin lądowych	• omawia jedną z hipotez o pochodzeniu roślin lądowych, wymieniając cechy świadczące o bliskim pokrewieństwie roślin i współczesnych zielenic • definiuje pojęcie <i>telom</i>	• charakteryzuje rynniofity • omawia główne założenia teorii telomowej	• porównuje warunki panujące w wodzie i na lądzie • wykazuje znaczenie cech adaptacyjnych roślin do życia na lądzie
3	Tkanki roślinne	• określa rolę tkanek twórczych • wymienia charakterystyczne cechy tkanek stałych • omawia budowę epidermy określa funkcje tkanek okrywających • omawia budowę i funkcję poszczególnych rodzajów miękiszu • omawia budowę i funkcje tkanek wzmacniających • omawia tkanki przewodzące, wskazując cechy budowy drewna i łyka, które umożliwiają tym tkankom przewodzenie substancji	• klasyfikuje i identyfikuje tkanki roślinne • wymienia charakterystyczne cechy tkanek twórczych • wymienia wytwory epidermy i omawia ich znaczenie	• wymienia merystemy pierwotne i wtórne oraz określa ich funkcje • określa lokalizację merystemów w roślinie • omawia efekt działania kambium i fellogenu • wyjaśnia, na czym polega mechanizm zamykania i otwierania aparatów szparkowych • wyjaśnia znaczenie kutykuli • omawia znaczenie utworów wydzielniczych	• uzasadnia różnicę pomiędzy tkankami twórczymi a tkankami stałymi • porównuje budowę epidermy i ryzodermy • charakteryzuje sposób powstawania, budowę oraz znaczenie korkowicy • wymienia przykłady wewnętrznych i powierzchniowych utworów wydzielniczych

4	Budowa i funkcje korzenia, łodygi i liści.	• wymienia główne funkcje korzenia • charakteryzuje budowę strefową korzenia • omawia budowę pierwotną i wtórną korzenia • wymienia funkcje łodygi • omawia budowę pierwotną i wtórną łodygi • wymienia funkcje liści • omawia budowę anatomiczną liścia	• porównuje budowę palowego i wiązkowego systemu korzeniowego oraz uzasadnia, że systemy te stanowią adaptację do warunków środowiska • wymienia modyfikacje budowy korzeni • wymienia modyfikacje budowy łodygi • definiuje pojęcie <i>ulistnienie</i> • wymienia rodzaje ulistnienia, unerwienia liści i rodzaje nerwacji • podaje przykłady liści pojedynczych i złożonych • wymienia modyfikacje budowy liści	• przedstawia sposób powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w korzeniu oraz charakteryzuje efekty ich działalności • charakteryzuje modyfikacje budowy korzeni • omawia etapy przyrostu na grubość łodygi • przedstawia sposób powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w łodydze oraz charakteryzuje efekty ich działalności • charakteryzuje modyfikacje budowy łodygi • omawia budowę morfologiczną liścia • określa rolę poszczególnych elementów budowy liścia • porównuje miękisz palisadowy z miękiszem gąbczastym • określa znaczenie modyfikacji liści	• porównuje budowę pierwotną korzenia z budową wtórną • porównuje budowę pierwotną łodygi z budową wtórną • rozróżnia łodygi w zależności od stopnia trwałości • rozróżnia typy ulistnienia, nerwacji i rodzaje liści • porównuje budowę anatomiczną liścia rośliny iglastej i liścia rośliny dwuliściennej oraz uzasadnia przyczyny istniejących różnic
5	Mszaki – rośliny o dominującym gametoficie	• wymienia środowiska, w których występują mszaki • wymienia wspólne cechy mszaków • omawia budowę	• wymienia cechy plechowców i organowców • omawia cykl rozwojowy mszaków	• podaje przykłady cech łączących mszaki z plechowcami i organowcami • określa rolę	• uzasadnia, że u mszaków występuje heteromorficzna przemiana pokoleń • wskazuje cechy charakterystyczne mchów,

		gametofitu i sporofitu mszaków • omawia znaczenie mszaków	• rozróżnia mchy, wątrobowce i glikoliki	poszczególnych elementów gametofitu i sporofitu mszaków • określa znaczenie wody w cyklu rozwojowym mszaków • wskazuje pokolenie diploidalne i haploidalne w cyklu rozwojowym • określa miejsce zachodzenia i znaczenie mejozy w cyklu rozwojowym • wymienia przedstawicieli mchów, wątrobowców i glikoliki	wątrobowców i glikoliki • porównuje budowę gametofitu i sporofitu u mchów, wątrobowców i glikoliki • wskazuje cechy charakterystyczne poszczególnych grup mchów • omawia budowę liścia wątrobowców na przykładzie porostnicy
6	Paprotniki – zarodnikowe rośliny naczyniowe	• wymienia cechy morfologiczno-rozwojowe paprotników • omawia budowę gametofitu i sporofitu paprotników • wskazuje cechy charakterystyczne paprociowych, widłakowych i skrzypowych • omawia znaczenie paprotników	• wymienia cechy charakterystyczne w cyklu rozwojowym paprotników • wymienia przedstawicieli paprociowych, widłakowych i skrzypowych	• omawia budowę morfologiczną i anatomiczną paprociowych • wskazuje i nazywa elementy budowy sporofitu paprociowych, widłakowych i skrzypowych • omawia cykl rozwojowy paprotników jednazarodnikowych na przykładzie narecznicy samczej • omawia cykl rozwojowy paprotników różnazarodnikowych na przykładzie widliczki ostrozębnej • charakteryzuje	• wskazuje cechy paprociowych, które zdecydowały o opanowaniu środowiska lądowego i osiągnięciu większych rozmiarów niż mszaki • porównuje budowę i znaczenie współczesnych oraz dawnych widłakowych i skrzypowych • podaje przykłady żyjących w Polsce gatunków widłakowych, skrzypowych i paprociowych objętych ochroną prawną

					przedstawiciele paprociowych, widłakowych i skrzypowych	
7	Nagozalążkowe – rośliny kwiatowe z nieosłoniętym zalążkiem	wymienia cechy charakterystyczne dla roślin nagozalążkowych omawia budowę sporofitu roślin nagozalążkowych omawia znaczenie roślin nagozalążkowych	wymienia cechy nasienne występujące u nagozalążkowych wyjaśnia genezę nazwy <i>nagozalążkowe (nagonasienne)</i> wymienia i krótko charakteryzuje głównych przedstawicieli roślin szpilkowych w Polsce	wyjaśnia znaczenie kwiatu, nasion, zalążka i łagiewki pyłkowej u nagozalążkowych przedstawia budowę kwiatu rośliny nagozalążkowej i wskazuje elementy homologiczne do struktur poznanych u paprotników przedstawia budowę i rozwój gametofitu męskiego i żeńskiego u roślin nagozalążkowych przedstawia przebieg cyklu rozwojowego u roślin nagozalążkowych na przykładzie sosny zwyczajnej	omawia budowę nasienia sosny zwyczajnej wymienia wspólne cechy roślin nagozalążkowych wielkolistnych oraz ich przedstawicieli wymienia wspólne cechy roślin nagozalążkowych drobnolistnych oraz ich przedstawicieli wymienia gatunki roślin nagozalążkowych objętych w Polsce ścisłą ochroną gatunkową	
8	Okrytozalążkowe – rośliny wytwarzające owoce	wymienia cechy roślin okrytozalążkowych odróżniające je od nagozalążkowych charakteryzuje sporofit roślin okrytozalążkowych przedstawia budowę obupłciowego kwiatu rośliny okrytozalążkowej ocenia możliwości adaptacyjne roślin okrytozalążkowych	wyjaśnia genezę nazwy <i>rośliny okrytozalążkowe (okrytonasienne)</i> wymienia rodzaje kwiatów omawia przebieg cyklu rozwojowego u roślin okrytozalążkowych ocenia znaczenie wykształcenia się nasion dla opanowania środowiska lądowego	omawia funkcje elementów kwiatu obupłciowego u rośliny okrytozalążkowej omawia budowę i rozwój gametofitu męskiego i żeńskiego u rośliny okrytozalążkowej wyjaśnia związek między zapyleniem a zapłodnieniem wyjaśnia na przykładach związek między budową	rozdziela rodzaje kwiatów definiuje pojęcia: <i>pręcikowie, słupkowie, kwiatostan</i> schematycznie przedstawia różne rodzaje kwiatostanów uzasadnia, dlaczego rośliny unikają samozapylenia podaje kryterium	

			• omawia znaczenie roślin okrytozalążkowych	przez rośliny • omawia sposób rozprzestrzeniania się nasion i owoców	kwiatu u rośliny okrytozalążkowej a sposobem jego zapylania • charakteryzuje mechanizmy zapobiegające samozapyleniu • omawia przebieg i efekty podwójnego zapłodnienia • omawia budowę nasienia • wymienia przykłady owoców pojedynczych (suchych i mięsistych), zbiorowych i owocostanów • porównuje cechy budowy morfologicznej i anatomicznej u roślin jednoliściennych i dwuliściennych	podziału nasion na bielmowe, bezbielmowe i obielmowe oraz wskazuje między nimi podobieństwa i różnice • definiuje pojęcie <i>partenokarpia</i> • porównuje sposoby powstawania różnych owoców • charakteryzuje wybrane rodziny dwuliściennych i jednoliściennych • wymienia przykłady roślin jednoliściennych i dwuliściennych
Funkcjonowanie roślin	1	Transport wody, soli mineralnych i substancji odżywczych	• wymienia funkcje wody w życiu roślin • omawia bilans wodny w organizmie rośliny	• omawia bierny i czynny mechanizm pobierania wody, posługując się pojęciami: <i>transpiracja, parcie korzeniowe, gutacja, wiosenny płacz roślin</i> • charakteryzuje etapy transportu wody i soli mineralnych w roślinie • charakteryzuje rodzaje transpiracji	• określa skutki niedoboru wody w roślinie • definiuje pojęcia: <i>potencjał wody, ciśnienie hydrostatyczne, ciśnienie osmotyczne</i> • omawia mechanizm zamykania i otwierania się aparatów szparkowych • wyjaśnia, w jaki sposób odbywa się transport asymilatów w roślinie	• omawia sposób pobierania soli mineralnych przez rośliny • przedstawia sposób określenia potencjału wody w roślinie • wyjaśnia rolę sił kohezji i adhezji w przewodzeniu wody • omawia czynniki wpływające na intensywność transpiracji • planuje doświadczenie mające na celu zbadanie wpływu natężenia światła

						na intensywność transpiracji
2	Wzrost i rozwój roślin okrytonasiennych	• definiuje pojęcia: <i>wzrost rośliny</i> i <i>rozwój rośliny</i> • omawia etapy ontogenezy rośliny	• charakteryzuje sposoby wegetatywnego rozmnażania się roślin • wskazuje, które etapy cyklu życiowego rośliny składają się na stadium wegetatywne, a które na generatywne • omawia kiełkowanie nasion, uwzględniając charakterystyczne dla tego procesu zmiany fizjologiczne i morfologiczne	• charakteryzuje procesy wzrostu i rozwoju embrionalnego okrytonasiennej rośliny dwuliściennej od momentu zapłodnienia do powstania nasienia • wymienia warunki względnego i bezwzględnego spoczynku nasion • charakteryzuje procesy, które zachodzą w okresie wzrostu wegetatywnego siewki • omawia wpływ temperatury i długości dnia i nocy na zakwitanie roślin • definiuje pojęcia: <i>wernalizacja</i> i <i>fotoperiodyzm</i> • charakteryzuje rośliny krótkiego dnia (RKD), rośliny długiego dnia (RDD) i rośliny neutralne (RN)	• planuje doświadczenie, którego celem jest zbadanie biegunowości pędów rośliny • porównuje kiełkowanie nadziemne (epigeiczne) i podziemne (hipogeiczne) • definiuje pojęcia: <i>rośliny monokarpiczne</i> i <i>rośliny polikarpiczne</i> • wymienia przykłady roślin monokarpicznych i polikarpicznych	
3	Regulatory wzrostu i rozwoju roślin	• wymienia charakterystyczne cechy fitohormonów • wymienia pięć głównych grup fitohormonów	• definiuje pojęcie <i>fitohormony</i> • podaje przykłady wykorzystania fitohormonów rolnictwie i	• charakteryzuje miejsce syntetyzowania auksyn oraz wpływ auksyn na procesy wzrostu i rozwoju roślin • charakteryzuje wpływ	• analizuje wykres przedstawiający wpływ stężenia auksyn na wzrost korzeni i łodygi • porównuje wpływ auksyn	

			wymienia najważniejsze funkcje auksyn, giberelin, cytokinin, inhibitorów wzrostu i etylenu	ogrodnictwie	giberelin i cytokinin na procesy wzrostu i rozwoju roślin wyjaśnia wpływ inhibitorów wzrostu na kiełkowanie nasion i reakcje obronne roślin wyjaśnia wpływ etylenu na dojrzewanie owoców i zrzucanie liści	i giberelin na rośliny porównuje wpływ stężenia auksyn i cytokinin na wzrost i rozwój tkanek roślinnych określa rolę fitohormonów mających znaczenie w uruchamianiu reakcji obronnych roślin poddanych działaniu czynników stresowych
	4	Reakcje roślin na bodźce	wyróżnia typy ruchów roślin oraz podaje ich przykłady wyjaśnia różnicę między tropizmami a nastiami	wyjaśnia mechanizm powstawania ruchów wzrostowych i turgorowych	wyróżnia rodzaje tropizmów i nastii w zależności od rodzaju bodźca zewnętrznego omawia rodzaje tropizmów wyjaśnia przyczynę odmiennej reakcji korzenia i łodygi na działanie siły grawitacyjnej omawia przykłady nastii	uzasadnia różnicę między tropizmem dodatnim a tropizmem ujemnym wyjaśnia znaczenie auksyn w reakcjach ruchowych roślin planuje doświadczenie, którego celem jest zbadanie geotropizmu korzenia i pędu uzasadnia, że nastie mogą mieć charakter ruchów turgorowych i wzrostowych
Różnorodność bezkręgowców	1	Kryteria klasyfikacji zwierząt	klasyfikuje i podaje przykłady zwierząt na podstawie następujących kryteriów: wykształcenie tkanek, rodzaj symetrii, liczba listków zarodkowych, występowanie lub brak	wymienia etapy rozwoju zarodkowego u zwierząt definiuje pojęcia: <i>zwierzęta dwuwarstwowe</i> i <i>zwierzęta trójwarstwowe</i>, <i>zwierzęta pierwoustne</i> i <i>zwierzęta</i>	uzasadnia związek między symetrią ciała a budową zwierzęcia i trybem życia charakteryzuje przebieg i efekty bruzdkowania wyjaśnia, w jaki sposób powstaje otwór gębowy,	charakteryzuje zwierzęta acelomatyczne, pseudocelomatyczne i celomatyczne klasyfikuje zwierzęta celomatyczne ze względu na rodzaj segmentacji i

		wtórnej jamy ciała, przekształcenie się prągeby, sposób bruzdkowania i powstawanie mezodermy	<i>wtórouste</i>	odbytowy i mezoderma u zwierząt pierwoustych i wtóroustych	obecność lub brak struny grzbietowej
2	Gąbki – zwierzęta beztkankowe	• omawia środowisko i tryb życia gąbek • charakteryzuje podstawowe czynności życiowe gąbek • omawia znaczenie gąbek	• omawia bezpłciowy i płciowy sposób rozmnażania się gąbek • przedstawia ogólny plan budowy gąbki	• wyjaśnia, na czym polegają totipotencjalne właściwości komórek i określa ich znaczenie w życiu gąbek • wymienia gromady zaliczane do typu gąbek wraz z przykładami ich przedstawicieli	• porównuje typy budowy ciała gąbek • określa rolę komórek kołnierzykowatych • omawia budowę ściany ciała gąbek • charakteryzuje poszczególne gromady gąbek
3	Tkanki zwierzęce – budowa i funkcja	• klasyfikuje tkanki zwierzęce • omawia budowę i rolę tkanki nabłonkowej • omawia budowę i funkcje tkanki łącznej • omawia budowę tkanki chrzęstnej i kostnej • charakteryzuje budowę i funkcje osocza oraz elementów morfotycznych krwi • omawia ogólne cechy budowy tkanki mięśniowej • omawia budowę i rolę elementów tkanki nerwowej • nazywa poziomy organizacji budowy ciała zwierząt • wymienia układy narządów budujących ciała	• rozpoznaje poszczególne rodzaje tkanek zwierzęcych • dzieli tkanki nabłonkowe na podstawie liczby warstw komórek, kształtu komórek i pełnionych funkcji • wymienia funkcje gruczołów • wyjaśnia kryteria podziału tkanki łącznej • wymienia przykłady tkanek łącznych właściwych, podporowych i płynnych • definiuje pojęcia: <i>narząd, układ narządów</i>	• rysuje tkanki zwierzęce • charakteryzuje nabłonki pod względem budowy, roli i miejsca występowania • charakteryzuje pod względem budowy, roli i występowania tkanki łączne właściwe • porównuje rodzaje tkanek chrzęstnych i kostnych pod względem budowy i miejsca występowania • porównuje pod względem budowy i sposobu funkcjonowania tkankę mięśniową gładką, poprzecznie prążkowaną serca oraz poprzecznie prążkowaną szkieletową	• określa pochodzenie poszczególnych rodzajów tkanek • klasyfikuje gruczoły • wymienia cechy charakterystyczne i funkcje limfy i hemolimfy • omawia sposób przekazywania impulsu nerwowego • wymienia funkcje komórek gębowych

			zwierząt			
4	Parzydełkowce – tkankowe zwierzęta dwuwarstwowe	• charakteryzuje środowisko i tryb życia parzydełkowców • charakteryzuje ogólną budowę ciała parzydełkowców • omawia sposób odżywiania się parzydełkowców • omawia znaczenie parzydełkowców	• nazywa typ układu nerwowego parzydełkowców i omawia jego budowę • omawia sposób wykonywania ruchów i przemieszczania się parzydełkowców • charakteryzuje sposoby rozmnażania się parzydełkowców	• porównuje budowę polipa z budową meduzy • wymienia funkcje i miejsca występowania poszczególnych rodzajów komórek ciała parzydełkowców • charakteryzuje budowę ściany ciała parzydełkowca • omawia przemianę pokoleń u parzydełkowców na przykładzie chełbi modrej • wymienia przykładowych przedstawicieli gromad	• wskazuje podobieństwa i różnice między wewnętrzną a zewnętrzną ścianą ciała u parzydełkowca • omawia budowę i znaczenie parzydełek • definiuje pojęcie <i>ciałka brzeżne (ropalia)</i> • charakteryzuje gromady parzydełkowców • wyjaśnia rolę koralowców w tworzeniu raf koralowych	
5	Płazińce – zwierzęta spłaszczone grzbieto-brzusznie	• wymienia wspólne cechy wszystkich przedstawicieli płazińców • omawia budowę wewnętrzną płazińców • omawia sposoby odżywiania się płazińców • wyjaśnia, w jaki sposób u płazińców zachodzi wymiana gazowa i transport substancji • wymienia przykłady adaptacji płazińców do pasożytniczego trybu życia • omawia znaczenie płazińców	• definiuje pojęcia: <i>żywiciel pośredni, żywiciel ostateczny, obojnak, zapłodnienie krzyżowe</i> • wymienia gatunki pasożytnicze płazińców, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia lub życia człowieka • proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zarażenia człowieka płazińcami pasożytniczymi	• omawia budowę wora powłokowo-mięśniowego • omawia budowę morfologiczną płazińców • omawia budowę układu pokarmowego płazińców • nazywa typ układu nerwowego płazińców i omawia jego budowę • omawia budowę i funkcje układu wydalniczego płazińców • omawia budowę układu rozrodczego płazińców • charakteryzuje cykl rozwojowy tasiemca nieuzbrojonego, bruzdogłowca szerokiego i	• definiuje pojęcia: <i>rabdity, statocysty</i> • wymienia gromady płazińców • charakteryzuje gromady płazińców	

					motylicy wątrobowej	
6	Nicienie – zwierzęta o obłym, nieczłonowanym ciecie	• omawia ogólny plan budowy ciała nicieni • charakteryzuje tryb życia nicieni • wymienia cechy charakterystyczne budowy nicieni • charakteryzuje podstawowe czynności życiowe nicieni • omawia znaczenie nicieni	• proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zarażenia człowieka nicieniami pasożytniczymi	• omawia pokrycie ciała u nicieni • omawia budowę układu pokarmowego i sposób trawienia nicieni • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi wymiana gazowa i transport substancji u nicieni • omawia budowę układu wydalniczego i nerwowego nicieni • omawia sposób rozmnażania się i rozwoju nicieni • charakteryzuje cykl rozwojowy glisty ludzkiej i włośnia krętego	• definiuje pojęcie: <i>linienie, oskórek</i> • wymienia i charakteryzuje nicienie pasożytnicze roślin, zwierząt i człowieka oraz nicienie niepasożytnicze • wskazuje przystosowania nicieni do pasożytnictwa	
7	Pierścienice – bezkręgowce o wyraźnej metamerii	• charakteryzuje tryb życia pierścienic • wymienia cechy budowy anatomicznej wspólne dla wszystkich pierścienic • przedstawia ogólną budowę ciała pierścienic • omawia wewnętrzną budowę ciała pierścienic na przykładzie dżdżownicy • wymienia cechy budowy pijawek o znaczeniu adaptacyjnym do pasożytniczego trybu życia	• omawia budowę układu pokarmowego pierścienic • wyjaśnia, w jaki sposób u pierścienic zachodzi wymian gazowa • omawia budowę układu krwionośnego i nerwowego u pierścienic • charakteryzuje budowę i funkcje układu wydalniczego pierścienic • omawia sposób rozmnażania się pierścienic	• wyjaśnia różnicę między metamerią homonomiczną a heteronomiczną • wymienia funkcje parapodiów • omawia pokrycie ciała u pierścienic • wskazuje podobieństwa i różnice w rozmnażaniu się wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek • wyjaśnia znaczenie siodelka u skąposzczetów i pijawek	• omawia budowę morfologiczną odcinka głowowego ciała nereidy • omawia budowę morfologiczną parapodium nereidy • wymienia barwniki oddechowe pierścienic i barwy, jakie nadają krwi • wyjaśnia rolę komórek chloragogenowych • charakteryzuje gromady należące do pierścienic	

			• omawia znaczenie pierścienic		• wymienia przedstawicieli wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek	
8	Stawonogi – zwierzęta o członowanych odnóżach	• wymienia i charakteryzuje środowiska, w których żyją stawonogi • wymienia wspólne cechy budowy morfologicznej i anatomicznej stawonogów • charakteryzuje narządy wymiany gazowej stawonogów • wymienia typy gruczołów wydalniczych • omawia przebieg rozwoju złożonego z przeobrażeniem niepełnym i pełnym • omawia znaczenie stawonogów	• wymienia typy aparatów gębowych owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują • wymienia typy odnóży owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują • definiuje pojęcia: <i>przeobrażenie zupełne</i>, <i>przeobrażenie niepełne</i>, <i>imago</i>, <i>poczwarzka</i>	• porównuje budowę morfologiczną i anatomiczną skorupiaków, pajęczaków i owadów • omawia budowę układu pokarmowego stawonogów • porównuje budowę narządów oddechowych stawonogów żyjących w wodzie i na lądzie • omawia sposób działania otwartego układu krwionośnego • porównuje stawonogi wodne i lądowe pod względem budowy narządów wydalniczych oraz usuwanych produktów przemiany materii • przedstawia budowę łańcuszkowego układu nerwowego typowego dla większości stawonogów • wyjaśnia, na czym polega partenogeneza • charakteryzuje skorupiaki, szczękoczułkowce oraz tchawkowe i podaje ich przedstawicieli	• definiuje pojęcia: <i>miksocel</i>, <i>hemolimfa</i> • omawia różnorodność budowy skrzydeł owadów • uzasadnia, że stawonogi przystosowały się do pobierania różnorodnego pokarmu • wyjaśnia rolę ostii w sercu • omawia budowę oka złożonego • wyjaśnia rolę narządów tympanalnych • wyjaśnia rolę pokładelka • porównuje skorupiaki, szczękoczułkowce i tchawkowce • wymienia przystosowania stawonogów do życia w różnorodnych typach środowisk	
9	Mięczaki – zwierzęta o	• charakteryzuje środowisko	• omawia budowę układu	• wyjaśnia budowę i funkcje	• porównuje budowę	

		miękkim niesegmentowanym ciele	życia mięczaków • przedstawia ogólną budowę ciała mięczaków na przykładzie ślimaka • wymienia cechy budowy charakterystyczne dla wszystkich przedstawicieli mięczaków • omawia znaczenie mięczaków	pokarmowego mięczaków i sposoby pobierania przez nie pokarmu • charakteryzuje budowę i sposób funkcjonowania narządów oddechowych u mięczaków zasiedlających środowiska wodne i lądowe • charakteryzuje rozmnażanie się mięczaków	muszli u mięczaków • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi przepływ krwi w układzie krwionośnym mięczaków • omawia budowę układu krwionośnego głowonogów • omawia budowę układu nerwowego • omawia wydalanie i osmoregulację u mięczaków • uzasadnia twierdzenie, że głowonogi są mięczakami o najwyższym stopniu złożoności budowy	zewnętrzną i budowę muszli u poszczególnych gromad mięczaków • charakteryzuje gromady mięczaków oraz wskazuje charakterystyczne cechy budowy morfologicznej umożliwiające ich identyfikację • wymienia przykłady gatunków należących do poszczególnych gromad
	10	Szkarłupnie – bezkręgowce zwierzęta wtórouste	• charakteryzuje środowisko i tryb życia szkarłupni • omawia znaczenie szkarłupni w przyrodzie i życiu człowieka	• wymienia funkcje układu wodnego (ambulakralnego) • przedstawia ogólną budowę ciała szkarłupni • omawia czynności życiowe szkarłupni	• omawia budowę wewnętrzną szkarłupni na przykładzie rozgwiazdy • omawia sposób odżywiania się i budowę układu pokarmowego szkarłupni • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi wymiana gazowa, transport substancji oraz wydalanie i osmoregulacja u szkarłupni • omawia budowę układu wodnego (ambulakralnego) • uzasadnia, iż szkarłupnie są nietypowymi bezkręgowcami	• charakteryzuje budowę układu nerwowego szkarłupni • omawia sposób rozmnażania się szkarłupni • wymienia gromady szkarłupni i przykładowych przedstawicieli • porównuje budowę morfologiczną liliowców, rozgwiazd, wężowideł, jeżowców i strzykw
Różnorodność	1	Charakterystyka	• wymienia pięć	• charakteryzuje	• omawia zewnętrzną i	• analizuje drzewo rodowe

strunowców		strunowców. Strunowce niższe	najważniejszych cech strunowców • wymienia podtypy strunowców • przedstawia drzewo rodowe strunowców • porównuje plan budowy bezkręgowców i strunowców	środowisko i tryb życia przedstawicieli strunowców niższych na przykładzie lancetnika • wskazuje w budowie lancetnika charakterystyczne cechy strunowców	wewnętrzną budowę ciała oraz funkcje życiowe bezczaszkowców na przykładzie lancetnika • omawia zewnętrzną i wewnętrzną budowę ciała oraz funkcje życiowe osłonic na przykładzie żachwy	strunowców • definiuje pojęcie <i>strunowce niższe</i>
	2	Cechy charakterystyczne kręgowców	• wymienia wspólne cechy wszystkich kręgowców • charakteryzuje pokrycie ciała kręgowców, uwzględniając budowę oraz funkcje, jakie pełni naskórek i skóra właściwa • przedstawia plan budowy szkieletu osiowego i szkieletu kończyn u kręgowców • wymienia odcinki układu pokarmowego kręgowców • charakteryzuje rodzaje narządów wymiany gazowej u kręgowców • omawia budowę ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego kręgowców • wyjaśnia znaczenie narządów zmysłów kręgowców • charakteryzuje budowę układu wydalniczego,	• wymienia grupy biologiczne kręgowców • wymienia cechy charakterystyczne dla wszystkich kręgloustych	• porównuje budowę przednercza, pranercza i zanercza • porównuje sposoby rozmnażania się i rozwoju kręgowców • omawia budowę wewnętrzną i charakteryzuje podstawowe czynności życiowe kręgloustych na przykładzie minoga	• omawia etapy ewolucji łuków skrzelowych u kręgowców • wymienia cechy kręgloustych świadczące o tym, że są najprymitywniejszymi kręgowcami

			krwionośnego i rozrodczego kręgowców			
3	Ryby – zuchwowce pierwotnie wodne	• wymienia cechy charakterystyczne dla ryb • omawia ogólną budowę ciała ryby • charakteryzuje pokrycie ciała ryb, wskazując te cechy, które stanowią przystosowanie do życia w wodzie • przedstawia budowę układu krwionośnego ryb • charakteryzuje sposób rozmnażania się ryb • wymienia przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym • omawia znaczenie ryb	• wymienia płetwy parzyste i nieparzyste oraz ich funkcje • wyjaśnia mechanizm wymiany gazowej u ryb • definiuje pojęcia: <i>tarło</i>, <i>ikra</i> • podaje przykłady potwierdzające, że pokrój ciała ryby odbiegający od typowego dla nich wzorca wynika z adaptacji do życia w różnych warunkach środowiska wodnego	• omawia budowę układu szkieletowego ryb • omawia elementy budowy układu pokarmowego ryb • wyjaśnia znaczenie i działanie pęcherza pławnego • omawia budowę skrzelu ryby • omawia budowę układu nerwowego ryb • charakteryzuje narządy zmysłów u ryb • wyjaśnia znaczenie linii nabocznej • wyjaśnia, na jakiej zasadzie u ryb chrzęstnoszkieletowych, ryb kostnoszkieletowych słonowodnych i kostnoszkieletowych słodkowodnych odbywa się wydalanie i osmoregulacja • omawia przystosowania ryb w budowie do życia w wodzie	• charakteryzuje rodzaje łusek • definiuje pojęcie <i>serce żyłne</i> • przedstawia budowę mózgowia u ryby kostnoszkieletowej • charakteryzuje podgromady ryb • wymienia przedstawicieli poszczególnych podgromad • wskazuje zagrożenia ze strony działalności człowieka dla bioróżnorodności ryb • proponuje działania mające na celu ochronę zróżnicowania gatunkowego ryb	
4	Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe	• charakteryzuje środowisko życia płazów • przedstawia budowę i funkcje skóry płazów	• charakteryzuje funkcjonowanie narządów wymiany gazowej u dorosłych płazów i ich	• omawia cechy budowy i funkcje szkieletu płazów na przykładzie szkieletu żaby • charakteryzuje budowę	• wyjaśnia mechanizm wentylacji płuc u żaby • wyjaśnia związek między pojawieniem się narządu	

		• omawia budowę układu krwionośnego płazów • charakteryzuje rozmnażanie się płazów • wymienia przystosowania płazów do życia w środowisku wodno-łądowym • omawia znaczenie płazów	larw • charakteryzuje rozwój płazów bezogonowych na przykładzie żaby • definiuje pojęcia: <i>skrzek</i>, <i>kijanka</i>	układu pokarmowego i sposób odżywiania się płazów • omawia budowę układu oddechowego płazów • charakteryzuje budowę układu nerwowego płazów • wyjaśnia znaczenie poszczególnych narządów zmysłów • omawia proces wydalania u płazów • wymienia charakterystyczne cechy budowy i trybu życia kijanek • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności płazów • proponuje działania mające na celu ochronę płazów	wymiany gazowej w postaci płuc a modyfikacją budowy układu krwionośnego u płazów • analizuje modyfikacje budowy i czynności wybranych narządów zmysłów u płazów związane z ich funkcjonowaniem w warunkach środowiska łądowego • porównuje rozwój płazów bezogonowych, ogoniastych i beznogich • uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia w środowisku wodno-łądowym • charakteryzuje rzędy płazów • wymienia przedstawicieli poszczególnych rzędów płazów
5	Gady – pierwsze owodniowce	• charakteryzuje środowisko życia gadów • charakteryzuje sposób odżywiania się gadów • przedstawia budowę układu krwionośnego gadów	• wymienia cechy pokrycia ciała gadów, które stanowią adaptacje do życia w środowisku łądowym • przedstawia cechy budowy oraz funkcje	• wskazuje kryterium, na podstawie którego została utworzona systematyka gadów • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności gadów	• wyjaśnia rolę częściowej przegrody występującej w komorze serca u większości gadów • omawia proces wentylacji płuc u gadów • porównuje proces

		• omawia sposób rozmnażania się i rozwoju gadów • wymienia przystosowania w budowie gadów będące adaptacją do życia na lądzie • omawia znaczenie gadów	szkieletu gadów na przykładzie jaszczurki • charakteryzuje budowę i czynności mózgowia i narządów zmysłów gadów • omawia budowę układu wydalniczego gadów	• proponuje działania mające na celu ochronę gadów	wydalania u gadów żyjących na lądzie i w wodzie • uzasadnia, że sposób rozmnażania i rozwoju gadów stanowi adaptację do życia na lądzie • wymienia funkcje poszczególnych błon płodowych u gadów • uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia gadów na lądzie • charakteryzuje podgromady gadów • wymienia przykładowych przedstawicieli podgromad
6	Ptaki – latające zwierzęta pokryte piórami	• charakteryzuje środowisko życia ptaków • omawia ogólną budowę ciała ptaków • charakteryzuje pokrycie ciała ptaków • charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposoby odżywiania się ptaków • omawia budowę układów: krwionośnego, oddechowego i rozrodczego ptaków	• omawia budowę pióra konturowego • charakteryzuje narządy zmysłów ptaków • omawia budowę jaja ptaków i podaje funkcje elementów budowy • porównuje gniazdowniki z zagniazdownikami	• omawia budowę szkieletu ptaka na przykładzie gęsi • przedstawia budowę skrzydła ptaka • wyjaśnia mechanizm podwójnego oddychania występujący u ptaków • omawia schemat budowy mózgowia ptaków • charakteryzuje budowę i funkcjonowanie układu wydalniczego ptaków • analizuje cechy budowy morfologicznej,	• wyjaśnia rolę gruczołu kuprowego • wymienia typy piór ptaków oraz ich funkcje • wyjaśnia, na czym polega pierzenie się ptaków • omawia rozmieszczenie i funkcje worków powietrznych u ptaków • wyjaśnia znaczenie układów oddechowego i krwionośnego w utrzymaniu stałocieplności u ptaków

		• charakteryzuje rozmnażanie się ptaków • wymienia cechy budowy morfologicznej, anatomicznej i cechy fizjologiczne będące przystosowaniami ptaków do lotu • omawia znaczenie ptaków		anatomicznej i cechy fizjologiczne będące adaptacją ptaków do lotu • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności ptaków • proponuje działania mające na celu ochronę ptaków	• omawia zjawisko wędrówek ptaków • charakteryzuje podgromady i nadrzędy ptaków • wymienia przykładowe gatunki wybranych grup systematycznych
7	Ssaki – kręgowce wszechstronne i ekspansywne	• charakteryzuje środowisko życia ssaków • wymienia cechy charakterystyczne dla ssaków • charakteryzuje pokrycie ciała ssaków • omawia budowę układu pokarmowego ssaków i rolę poszczególnych narządów • charakteryzuje budowę układu oddechowego ssaków i rolę poszczególnych narządów • przedstawia budowę układu krwionośnego ssaków i sposób przepływu krwi • omawia budowę układu wydalniczego oraz sposób wydalania i osmoregulacji u ssaków • omawia sposób rozrodu ssaków • omawia znaczenie ssaków	• wymienia rodzaje i funkcje wytworów naskórka ssaków • charakteryzuje mechanizmy służące utrzymaniu stałej temperatury ciała u ssaków • wyjaśnia znaczenie łożyska i pępowiny	• omawia budowę szkieletu ssaków • omawia schemat budowy mózgowia ssaków • charakteryzuje narządy zmysłów ssaków • porównuje sposoby rozmnażania się stekowców, torbaczy i łożyskowców • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności ssaków • proponuje działania mające na celu ochronę ssaków	• wyjaśnia, na czym polega specjalizacja uzębienia ssaków • porównuje budowę przewodu pokarmowego ssaków mięsożernych i roślinożernych • wyjaśnia, na czym polega echolokacja • charakteryzuje poszczególne podgromady ssaków • wymienia przedstawicieli poszczególnych podgromad ssaków

Funkcjonowanie zwierząt	1	Ochrona ciała zwierząt. Symetria ciała	• definiuje pojęcie <i>powłoka ciała</i> • wymienia funkcje powłoki ciała u zwierząt • charakteryzuje budowę powłoki ciała u bezkręgowców • charakteryzuje budowę powłoki ciała strunowców • wyjaśnia, dlaczego zwierzęta osiadłe lub mało ruchliwe mają promienistą symetrią ciała • wymienia korzyści posiadania dwubocznej symetrii ciała	• wyjaśnia znaczenie nabłonka syncytialnego u płazińców pasożytniczych • wyjaśnia znaczenie szkieletu zewnętrznego u stawonogów • wyjaśnia znaczenie muszli u mięczaków • omawia budowę skóry kręgowców	• wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u bezkręgowców • wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u kręgowców • wymienia wytwory naskórka i skóry właściwej u kręgowców • uzasadnia związek między symetrią ciała zwierząt a ich trybem życia • wymienia płaszczyznę przekroju ciała zwierząt o dwubocznej symetrii ciała	• uzasadnia związek między funkcją powłoki ciała a środowiskiem życia zwierząt • analizuje związek budowy powłoki ciała zwierząt z pełnioną funkcją
	2	Ruch zwierząt	• wyjaśnia różnicę między ruchem rzęskowym a ruchem mięśniowym • wymienia zwierzęta poruszające się ruchem rzęskowym i mięśniowym • wymienia przykłady ruchu bez przemieszczania się i ruchu lokomotorycznego u wybranych zwierząt • wymienia narządy lokomotoryczne u wybranych grup zwierząt • wymienia rodzaje ruchu u wybranych grup zwierząt w środowisku wodnym i lądowym	• wyjaśnia zasadę skurczu mięśnia • wyjaśnia znaczenie mięśni poprzecznie-prążkowanych • określa znaczenie szkieletu zewnętrznego i wewnętrznego • omawia przystosowania anatomiczne, morfologiczne i fizjologiczne zwierząt do życia w środowisku wodnym i lądowym	• porównuje ruch bez przemieszczania się z ruchem lokomotorycznym • omawia budowę układu wodnego (ambulakralnego) szkarłupni • porównuje szkielet zewnętrzny ze szkieletem wewnętrznym • uzasadnia związek między sposobem poruszania się zwierząt a środowiskiem życia • wyjaśnia różnicę między lotem biernym a lotem czynnym	• wymienia białka motoryczne • wyjaśnia rolę białek motorycznych • omawia budowę rzęsek i komórek kołnierzykowych • wyjaśnia rolę filamentów aktynowych i miozynowych • definiuje pojęcie <i>szkielet hydrauliczny</i> • omawia etapy ruchu lokomotorycznego na przykładzie dżdżownicy • porównuje warunki życia w wodzie, powietrzu i na lądzie
	3	Odżywianie się zwierząt	• definiuje pojęcia:	• klasyfikuje zwierzęta ze	• omawia różnice między	• omawia budowę żołądka

		<i>organizmy cudzożywne (heterotroficzne), trawienie</i> • wyjaśnia, na czym polega trawienie wewnątrzkomórkowe i zewnątrzkomórkowe • omawia plan budowy układu pokarmowego heterotrofów • porównuje przewod pokarmowy roślinożercy i drapieżnika • wyjaśnia znaczenie endosymbiontów w trawieniu pokarmu	względem na wielkość pobieranego pokarmu, zróżnicowanie pokarmu, rodzaj pożywienia i sposób jego zdobywania oraz podaje przykłady zwierząt do każdej klasyfikacji • wyjaśnia, na czym polega modyfikacja układu pokarmowego w rozwoju ewolucyjnym zwierząt • omawia etapy trawienia pokarmu	trawieniem wewnątrzkomórkowym a trawieniem zewnątrzkomórkowym • uzasadnia związek między budową układu pokarmowego a trybem życia zwierzęcia i stopniem rozwoju ewolucyjnego • wyjaśnia rolę poszczególnych narządów układu pokarmowego heterotrofów	przeżuwaczy • uzasadnia różnice w budowie przewodu pokarmowego roślinożercy i drapieżnika • omawia modyfikacje układu pokarmowego w rozwoju ewolucyjnym u zwierząt
4	Wymiana gazowa zwierząt	• definiuje pojęcia: <i>oddychanie komórkowe, wymiana gazowa, dyfuzja, ciśnienie cząsteczkowe</i> • omawia etapy wymiany gazowej • wymienia narządy wymiany gazowej u zwierząt wodnych i lądowych oraz podaje przykłady organizmów	• omawia warunki zachodzenia dyfuzji • wyjaśnia, na czym polega związek między wymianą gazową a dyfuzją • porównuje budowę płuc kręgowców	• porównuje warunki wymiany gazowej w wodzie i powietrzu, uwzględniając wady i zalety tych środowisk • porównuje wymianę gazową zewnętrzną z wymianą gazową wewnętrzną • omawia sposoby wymiany gazowej • charakteryzuje budowę i funkcjonowanie narządów wymiany gazowej u zwierząt wodnych i lądowych	• porównuje ciśnienie parcjalne tlenu i dwutlenku węgla w ośrodkach biorących udział w wymianie gazowej • uzasadnia związek między sposobem wymiany gazowej a wielkością i trybem życia zwierząt • wyjaśnia, na czym polega zasada przeciwprądów u ryb • omawia działanie wieczek skrzelowych u ryb • wyjaśnia różnicę między płucami dyfuzyjnymi a płucami wentylowanymi
5	Transport u zwierząt	• wymienia rodzaje płynów	• rozróżnia transport	• charakteryzuje płyny ciała	• uzasadnia związek

		ciała będących nośnikami substancji w organizmach zwierząt • omawia ogólną budowę układu krwionośnego • wymienia funkcje układu krwionośnego • wymienia rodzaje naczyń krwionośnych i ich funkcje • omawia budowę serca kręgowców	wewnątrzkomórkowy i zewnątrzkomórkowy • wymienia rodzaje barwników oddechowych i przykłady grup, zwierząt, u których występują • porównuje układ krwionośny otwarty z układem krwionośnym zamkniętym • wymienia grupy zwierząt, u których występuje otwarty lub zamknięty układ krwionośny	będące nośnikami substancji w organizmach zwierząt • charakteryzuje barwniki oddechowe • omawia transport substancji u bezkręgowców i kręgowców • porównuje budowę układów krwionośnych kręgowców • porównuje budowę serca kręgowców	między rozmiarami ciała zwierząt i tempem metabolizmu a sposobem transportu substancji • porównuje budowę układów krwionośnych bezkręgowców
6	Reagowanie zwierząt na bodźce	• definiuje pojęcia: <i>receptor, odruch, neuron, hormon</i> • klasyfikuje receptory ze względu na rodzaj docierającego bodźca • wymienia pięć rodzajów zmysłów u zwierząt • omawia budowę i funkcje poszczególnych elementów mózgowia kręgowców • omawia znaczenie układu hormonalnego zwierząt	• charakteryzuje narządy zmysłów zwierząt pod względem budowy i funkcji • nazywa układy nerwowe bezkręgowców i wymienia ich cechy • porównuje odruchy bezwarunkowe i warunkowe • charakteryzuje budowę układu nerwowego strunowców • rozróżnia ośrodkowy i obwodowy układ nerwowy u kręgowców	• klasyfikuje receptory ze względu na pochodzenie bodźców oraz budowę receptora • omawia kolejne etapy ewolucji oka • porównuje układy nerwowe bezkręgowców • wyjaśnia, na czym polega proces cefalizacji • porównuje budowę mózgowia kręgowców • omawia regulację hormonalną zwierząt na przykładzie linienia owadów	• omawia budowę oka złożonego stawonogów • wyjaśnia, dlaczego większość narządów zmysłów znajduje się w przedniej części ciała zwierząt • wymienia czynniki mające wpływ na budowę i stopień zaawansowania układu nerwowego • analizuje kolejne etapy ewolucji układu nerwowego bezkręgowców

	7	Osmoregulacja i wydalanie	• definiuje pojęcia: <i>osmoregulacja, wydalanie</i> • wymienia produkty przemiany materii • definiuje pojęcia: <i>zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne, urykoteliczne</i> • wymienia narządy wydalnicze u bezkręgowców i strunowców	• omawia mechanizm osmoregulacji u zwierząt lądowych i wodnych • wymienia drogi usuwania produktów przemiany materii	• wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi osmoregulacja u zwierząt izoosmotycznych, hiperosmotycznych i hipoosmotycznych • wymienia grupy zwierząt i rodzaje produktów przemian azotowych • porównuje produkty przemian oraz warunki środowiskowe, w jakich żyją zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne i urykoteliczne • charakteryzuje budowę narządów wydalniczych bezkręgowców i strunowców	• porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie pod kątem utrzymania równowagi wodno-mineralnej • uzasadnia związek między rodzajem wydalanych produktów, a trybem życia zwierząt
	8	Rozmnażanie i rozwój zwierząt	• wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie bezpłciowe i płciowe zwierząt • wymienia sposoby rozmnażania bezpłciowego i podaje przykłady grup zwierząt, u których one występują • definiuje pojęcia: <i>rozdzielność płciowa, obojność (hermafrodytyzm), dymorfizm płciowy</i> • wyjaśnia różnicę między zaplemnieniem a zapłodnieniem	• określa wady i zalety rozmnażania bezpłciowego • porównuje zapłodnienie zewnętrzne z zapłodnieniem wewnętrznym • definiuje pojęcie <i>ontogeneza</i> • charakteryzuje okresy rozwoju pozazarodkowego • wymienia przykłady zwierząt o rozwoju prostym i złożonym • charakteryzuje zwierzęta	• charakteryzuje sposoby rozmnażania bezpłciowego • wyjaśnia, dlaczego u pasożytów wewnętrznych i zwierząt mało ruchliwych występuje obojność • wyjaśnia, na czym polega zapłodnienie krzyżowe i samozapłodnienie oraz podaje przykłady zwierząt, u których zachodzą te procesy • wyjaśnia, na czym polega partenogeneza (dzieworództwo) i heterogonia	• porównuje rozmnażanie bezpłciowe i płciowe • wymienia przykłady zwierząt będących hermafrodytami • uzasadnia, że rodzaj zaplemnienia i zapłodnienia związany jest ze środowiskiem życia • określa wady zapłodnienia zewnętrznego • klasyfikuje jaja ze względu na ilość i rozmieszczenie żółtka • wymienia listki zarodkowe i powstające z

			• wymienia kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu	jajorodne, jajożyworodne i żyworodne oraz podaje ich przykłady	• charakteryzuje kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu• charakteryzuje przebieg bruzdkowania w zależności od rodzaju jaja i podaje przykłady ich występowania• omawia sposób powstania wtórnej jamy ciała u pierwoustych i wtóroustych• porównuje przebieg rozwoju prostego i złożonego	nich struktury u człowieka • określa kryterium podziału zwierząt na pierwouste i wtórouste

Chemia

Obowiązki i prawa słuchacza na lekcjach chemii zgodne ze Szkolnym Systemem Oceniania.

Kryteriów oceniania osiągnięć i wymagania edukacyjne dla słuchaczy.

1. Słuchacz oceniany jest semestralnie na podstawie:
 - przygotowania i aktywności na konsultacjach
 - własnoręcznie napisanej pracy kontrolnej
 - egzaminu ustnego
2. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu semestralnego jest napisanie pracy kontrolnej -której tematykę (zgodną z przedstawionym materiałem nauczania) i formę ustala na pierwszych zajęciach nauczyciel prowadzący.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do określenia kryteriów przyznawania punktów i ocen za wykonaną pracę kontrolną.
4. Termin oddania pracy kontrolnej nie powinien przekraczać 3 tygodni przed datą 30 listopada w sesji zimowej lub 30 kwietnia w sesji wiosennej, zaś pracy poprawkowej nie później niż 10 dni przed tymi terminami. Przekroczenie tych terminów może skutkować nie dopuszczeniem do egzaminu ustnego.
5. W przypadku uzyskania oceny niedostatecznej za pracę kontrolną, słuchacz zobowiązany jest do napisania pracy poprawkowej. Nie zaliczenie drugiej pracy oznacza nie dopuszczenie słuchacza do egzaminu ustnego.
6. Przy ustalaniu oceny semestralnej obowiązują następujące progi procentowe:

Ocena	Procentowy udział punktów
niedostateczny	0-30%
dopuszczający	31-50%
dostateczny	51-70%
dobry	71-85%
bardzo dobry	86-100%

Wymagania konieczne obejmują wiadomości i umiejętności, których opanowanie pozwoli słuchaczowi kontynuować naukę na danym poziomie nauczania. Wymaganiom koniecznym odpowiadają cele kategorii A (słuchacz wie). Słuchacz zapamiętuje i odtwarza wiadomości (definiuje, wymienia, nazywa), opisuje działania (ale niekoniecznie je wykonuje). Słuchacz, który spełnia te wymagania, uzyskuje ocenę dopuszczającą.

Wymagania podstawowe obejmują wiadomości i umiejętności, które są stosunkowo łatwe do opanowania, użyteczne w życiu codziennym i konieczne do kontynuowania nauki. Wymaganiom podstawowym odpowiadają cele kategorii B (słuchacz rozumie). Słuchacz rozumie wiadomości (wyjaśnia, streszcza, rozróżnia), odtwarzania działania. Słuchacz, który spełnia wymagania konieczne i podstawowe, uzyskuje ocenę dostateczną.

Wymagania rozszerzające obejmują wiadomości o średnim poziomie trudności, a ich przyswojenie nie jest niezbędne do kontynuowania nauki. Mogą one, ale nie muszą być użyteczne w życiu codziennym. Są pogłębione i rozszerzone w stosunku do wymagań podstawowych. Wymaganiom rozszerzonym odpowiadają cele kategorii C (słuchacz stosuje wiadomości). Słuchacz wykorzystuje wiadomości i umiejętności w sytuacjach typowych (rozwiązuje, porównuje, rysuje, projektuje). Słuchacz, który spełnia wymagania konieczne, podstawowe i rozszerzające, uzyskuje ocenę dobrą.

Wymagania dopełniające obejmują wiadomości i umiejętności, które są trudne do opanowania, nie mają bezpośredniego zastosowania w życiu codziennym, mogą, ale nie muszą wykraczać poza program nauczania. Wymaganiom dopełniającym odpowiadają cele kategorii D (słuchacz rozwiązuje problemy). Słuchacz wykorzystuje wiadomości i umiejętności w sytuacjach

problemowych/nietypowych (dowodzi, przewiduje, ocenia, wykrywa). Słuchacz, który spełnia warunki konieczne, podstawowe, rozszerzające i dopełniające, zyskuje ocenę bardzo dobrą

Stopnie szkolne

Ocenę dopuszczającą otrzymuje słuchacz, który:

- ma pewne braki w wiadomościach i umiejętnościach określonych w wymaganiach podstawy programowej, ale nie przekreślają one możliwości dalszego kształcenia,
- z pomocą nauczyciela rozwiązuje typowe zadania teoretyczne o niewielkim stopniu trudności.

Ocenę dostateczną otrzymuje słuchacz, który:

- opanował w zakresie podstawowym te wiadomości i umiejętności określone w wymaganiach podstawy programowej, które są konieczne do dalszego kształcenia,
- z pomocą nauczyciela poprawnie stosuje wiadomości i umiejętności do rozwiązywania typowych zadań i problemów,
- z pomocą nauczyciela korzysta ze źródeł wiedzy, takich jak: układ okresowy pierwiastków chemicznych, wykresy, tablice chemiczne.

Ocenę dobrą otrzymuje słuchacz, który:

- opanował w dużym zakresie wiadomości i umiejętności określone w wymaganiach podstawy programowej,
- poprawnie stosuje wiadomości i umiejętności do samodzielnego rozwiązywania typowych zadań i problemów,
- korzysta z układu okresowego pierwiastków chemicznych, wykresów, tablic chemicznych

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje słuchacz, który:

- opanował w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w wymaganiach podstawy programowej,
- stosuje zdobytą wiedzę i umiejętności do rozwiązywania problemów
- wykazuje dużą samodzielność i potrafi bez pomocy nauczyciela korzystać z różnych źródeł wiedzy, np.: układu okresowego pierwiastków chemicznych, wykresów, tablic chemicznych

Ocenę celującą otrzymuje słuchacz, który:

- ma i stosuje wiadomości oraz umiejętności wykraczające poza zakres wymagań podstawy programowej dla danego etapu kształcenia,
- ma i stosuje wiadomości oraz umiejętności z zakresu wymagań podstawy programowej dla danego etapu kształcenia i stosuje je do rozwiązania zadań problemowych o wysokim stopniu złożoności,
- formułuje problemy oraz dokonuje analizy i syntezy nowych zjawisk.

Wymagania programowe z chemii na poszczególne

1. Materiały i tworzywa pochodzenia naturalnego

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Słuchacz: – zna i stosuje zasady BHP obowiązujące w pracowni chemicznej (bezpiecznie posługuje się prostym sprzętem laboratoryjnym i podstawowymi odczynnikami chemicznymi)	Słuchacz: – opisuje, jak zidentyfikować węglan wapnia – opisuje właściwości oraz zastosowania skał wapiennych i gipsowych – opisuje właściwości tlenku krzemu(IV) – podaje nazwy soli bezwodnych i	Słuchacz: – projektuje doświadczenie chemiczne Odróżnianie skał wapiennych od innych skał i minerałów oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych	Słuchacz: – omawia proces twardnienia zaprawy wapiennej i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej – podaje twardości w skali Mohsa dla wybranych minerałów	Słuchacz: – wyjaśnia zjawisko powstawania kamienia kotłowego – opisuje szczegółowo przeróbkę gipsu – wymienia rodzaje szkła oraz opisuje ich właściwości i zastosowania

- definiuje pojęcia: skorupa ziemska, minerały, skały, surowce mineralne - dokonuje podziału surowców mineralnych na budowlane, chemiczne, energetyczne, metalurgiczne, zdobnicze oraz wymienia przykłady poszczególnych rodzajów surowców - zapisuje wzór sumaryczny i podaje nazwę systematyczną podstawowego związku chemicznego występującego w skałach wapiennych - opisuje rodzaje skał wapiennych i gipsowych - opisuje podstawowe zastosowania skał wapiennych i gipsowych - opisuje sposób identyfikacji CO₂ (reakcja charakterystyczna) - definiuje pojęcie hydrat - przewiduje zachowanie się hydratów podczas ogrzewania - wymienia główny składnik kwarcu i piasku - zapisuje wzór sumaryczny krzemionki oraz podaje jej nazwę systematyczną - wymienia najważniejsze odmiany SiO₂ występujące w przyrodzie i podaje	zapisuje ich wzory sumaryczne - podaje przykłady nazw najważniejszych hydratów i zapisuje ich wzory sumaryczne - oblicza masy cząsteczkowe hydratów - przewiduje zachowanie się hydratów podczas ogrzewania - opisuje sposób otrzymywania wapna palonego i gaszonego - opisuje właściwości wapna palonego i gaszonego - zapisuje równania reakcji otrzymywania i gaszenia wapna palonego (otrzymywania wapna gaszonego) - projektuje doświadczenie chemiczne Gaszenie wapna palonego - zapisuje równanie reakcji chemicznej wapna gaszonego z CO₂ (twardnienie zaprawy wapiennej) - zapisuje wzory sumaryczne gipsu i gipsu palonego oraz opisuje sposoby ich otrzymywania - wyjaśnia, czym są zaprawa gipsowa i zaprawa wapienna oraz wymienia ich zastosowania - wyjaśnia proces twardnienia zaprawy gipsowej - opisuje proces produkcji szkła (wymienia kolejne etapy)	- definiuje pojęcie skała twardości minerałów - podaje nazwy systematyczne hydratów i zapisuje ich wzory sumaryczne - opisuje różnice we właściwościach hydratów i soli bezwodnych - projektuje doświadczenie chemiczne Usuwanie wody z hydratów - oblicza zawartość procentową wody w hydratach - projektuje doświadczenie chemiczne Termiczny rozkład wapieni - opisuje szczegółowo sposób otrzymywania wapna palonego i wapna gaszonego - zapisuje równanie reakcji otrzymywania gipsu palonego - wyjaśnia, dlaczego gips i gips palony są hydratami - zapisuje równanie reakcji twardnienia zaprawy gipsowej - wyjaśnia niektóre zastosowania gliny na podstawie jej właściwości - projektuje i przeprowadza doświadczenie chemiczne Badanie właściwości sorpcyjnych gleby - opisuje wpływ niektórych składników gleby na rozwój roślin - uzasadnia potrzebę	- projektuje doświadczenie chemiczne Badanie właściwości tlenku krzemu(IV) - opisuje każdy z etapów produkcji szkła - projektuje i przeprowadza doświadczenie chemiczne Badanie odczynu gleby - opisuje właściwości omawianych odmian kwarcu - projektuje doświadczenie chemiczne Sporządzanie zaprawy gipsowej i badanie jej twardnienia	- opisuje glinę pod względem jej zastosowań w materiałach budowlanych - opisuje zastosowania cementu, zaprawy cementowej i betonu - wymienia źródła zanieczyszczeń gleby, omawia ich skutki oraz proponuje sposoby ochrony gleby przed degradacją - rozwiązuje chemografię - potrafi zaprojektować doświadczenia

ich zastosowania - wymienia najważniejsze właściwości tlenku krzemu(IV) - podaje nazwy systematyczne wapna palonego i gaszonego oraz zapisuje wzory sumaryczne tych związków chemicznych - wymienia podstawowe właściwości i zastosowania wapna palonego i gaszonego - wymienia podstawowe zastosowania gipsu palonego - wymienia właściwości szkła - podaje różnicę między substancjami krystalicznymi a ciałami bezpostaciowymi - opisuje proces produkcji szkła (wymienia podstawowe surowce) - definiuje pojęcie glina - wymienia przykłady zastosowań gliny - definiuje pojęcia: cement, zaprawa cementowa, beton, ceramika - opisuje, czym są właściwości sorpcyjne gleby oraz co to jest odczyn gleby - wymienia składniki gleby - dokonuje podziału nawozów na naturalne	- opisuje niektóre rodzaje szkła i ich zastosowania - wymienia właściwości gliny - wymienia surowce do produkcji wyrobów ceramicznych, cementu i betonu - projektuje i przeprowadza badanie kwasowości gleby - uzasadnia potrzebę stosowania nawozów - opisuje znaczenie właściwości sorpcyjnych i odczynu gleby oraz wpływ pH gleby na wzrost wybranych roślin - wyjaśnia, na czym polega zanieczyszczenie gleby - wymienia źródła chemicznego zanieczyszczenia gleby - definiuje pojęcie degradacja gleby - opisuje, na czym polega rekultywacja gleby	stosowania nawozów sztucznych i podaje ich przykłady - wyjaśnia, na czym polega chemiczne zanieczyszczenie gleby - opisuje metody rekultywacji gleby		

i sztuczne (fosforowe, azotowe i potasowe) – wymienia przykłady nawozów naturalnych i sztucznych – wymienia podstawowe rodzaje zanieczyszczeń gleby				

2. Źródła energii

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Słuchacz: – wymienia przykłady surowców naturalnych wykorzystywanych do pozyskiwania energii – definiuje pojęcie gaz ziemny – wymienia właściwości gazu ziemnego – zapisuje wzór sumaryczny głównego składnika gazu ziemnego oraz podaje jego nazwę systematyczną – wymienia zasady BHP dotyczące obchodzenia się z węglowodorami i innymi paliwami – definiuje pojęcie ropa naftowa – wymienia skład i właściwości ropy naftowej – definiuje pojęcie alotropia pierwiastków chemicznych – wymienia odmiany alotropowe węgla – wymienia nazwy kopalnych paliw stałych	Słuchacz: – wymienia właściwości kopalnych paliw stałych – opisuje budowę diamentu, grafitu i fulerenów oraz wymienia ich właściwości (z podziałem na fizyczne i chemiczne) – wyjaśnia, jakie właściwości ropy naftowej umożliwiają jej przetwarzanie w procesie destylacji frakcjonowanej – wymienia nazwy i zastosowania kolejnych produktów otrzymanywanych w wyniku destylacji ropy naftowej – opisuje proces suchej destylacji węgla kamiennego (pirolizę) – wymienia nazwy produktów procesu suchej destylacji węgla kamiennego oraz opisuje ich skład i stan skupienia	Słuchacz: – opisuje właściwości diamentu, grafitu i fulerenów na podstawie znajomości ich budowy – wymienia zastosowania diamentu, grafitu i fulerenów wynikające z ich właściwości – definiuje pojęcia grafen i karbin – opisuje przebieg destylacji ropy naftowej – wyjaśnia, na czym polegają kraking i reforming – opisuje, jak ustala się liczbę oktanową – wymienia nazwy substancji stosowanych jako środki przeciwstukowe – opisuje właściwości różnych rodzajów benzyn – zapisuje równania reakcji powstawania kwasów (dotyczące kwaśnych opadów) – analizuje możliwości zastosowań	Słuchacz: – wyjaśnia, w jakim celu przeprowadza się procesy krakingu i reformingu – definiuje pojęcie izomeria – wymienia wady i zalety wykorzystywania tradycyjnych i alternatywnych źródeł energii – projektuje doświadczenie chemiczne Badanie właściwości ropy naftowej – projektuje doświadczenie chemiczne Badanie właściwości benzyny – analizuje wpływ sposobów uzyskiwania energii na stan środowiska przyrodniczego	Słuchacz: – proponuje rodzaje szkła laboratoryjnego niezbędnego do wykonania doświadczenia chemicznego Destylacja frakcjonowana ropy naftowej – projektuje doświadczenie chemiczne Sucha destylacja węgla kamiennego – analizuje wady i zalety środków przeciwstukowych – potrafi zaprojektować doświadczenia

- definiuje pojęcia: destylacja, frakcja, destylacja frakcjonowana, piroliza (pirogenizacja, sucha destylacja), katalizator, izomer - wymienia nazwy produktów destylacji ropy naftowej - wymienia nazwy produktów suchej destylacji węgla kamiennego - wymienia składniki benzyny, jej właściwości i główne zastosowania - definiuje pojęcie liczba oktanowa - dokonuje podziału źródeł energii na wyczerpywalne i niewyczerpywalne - wymienia przykłady negatywnego wpływu stosowania paliw tradycyjnych na środowisko przyrodnicze - definiuje pojęcia: efekt cieplarniany, kwaśne opady, globalne ocieplenie - wymienia gazy cieplarniane - wymienia przykłady alternatywnych źródeł energii - zapisuje proste równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego węglowodorów	- wymienia zastosowania produktów suchej destylacji węgla kamiennego - opisuje, jak można zbadać właściwości benzyn - wymienia przykłady rodzajów benzyn - wymienia nazwy systematyczne związków chemicznych o LO = 100 i LO = 0 - wymienia sposoby podwyższania LO benzyny - zapisuje równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego węglowodorów - wymienia główne powody powstania nadmiernego efektu cieplarnianego oraz kwaśnych opadów - zapisuje przykłady równań reakcji tworzenia się kwasów - definiuje pojęcie smog - wymienia poznane alternatywne źródła energii - opisuje właściwości tlenku węgla(II) i jego wpływ na organizm człowieka	alternatywnych źródeł energii (biopaliwa, wodór, energia słoneczna, wodna, jądrowa, geotermalna, itd.)	- analizuje wpływ sposobów uzyskiwania energii na stan środowiska przyrodniczego	

3. Środki czystości i kosmetyki

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Słuchacz: - definiuje pojęcie mydła - dokonuje podziału mydeł ze względu na rozpuszczalność w wodzie i stan skupienia oraz podaje ich przykłady - wymienia metody otrzymywania mydeł - definiuje pojęcia: reakcja zmydlania, reakcja zobojętniania, reakcja hydrolizy - zapisuje wzory sumaryczne i nazwy zwyczajowe podstawowych kwasów tłuszczowych - wymienia właściwości i zastosowania wybranych mydeł - podaje odczyn roztworów mydeł oraz wymienia nazwy jonów odpowiedzialnych za jego powstanie - wymienia składniki brudu - wymienia substancje zwilżalne i niezwilżalne przez wodę - wyjaśnia pojęcia: hydrofilowy, hydrofobowy, napięcie powierzchniowe - wymienia podstawowe zastosowania detergentów - podaje przykłady substancji obniżających	Słuchacz: - opisuje proces zmydlania tłuszczów - zapisuje słownie przebieg reakcji zmydlania tłuszczów - opisuje, jak doświadczalnie otrzymać mydło z tłuszczu - zapisuje nazwę zwyczajową i wzór sumaryczny kwasu tłuszczowego potrzebnego do otrzymania mydła o podanej nazwie - wyjaśnia, dlaczego roztwory mydeł mają odczyn zasadowy - definiuje pojęcie substancja powierzchniowo czynna (detergent) - opisuje budowę substancji powierzchniowo czynnych - zaznacza fragmenty hydrofobowe i hydrofilowe w podanych wzorach strukturalnych substancji powierzchniowo czynnych oraz opisuje rolę tych fragmentów - wymienia rodzaje substancji powierzchniowo czynnych - opisuje mechanizm usuwania brudu - projektuje doświadczenie chemiczne - Badanie wpływu różnych substancji na napięcie	Słuchacz: - projektuje doświadczenie chemiczne - Otrzymywanie mydła w reakcji zmydlania tłuszczu - projektuje doświadczenie chemiczne - Otrzymywanie mydła w reakcji zobojętniania - zapisuje równanie reakcji otrzymywania mydła o podanej nazwie - wymienia produkty reakcji hydrolizy mydeł oraz wyjaśnia ich wpływ na odczyn roztworu - wyjaśnia, z wykorzystaniem zapisu jonowego równania reakcji chemicznej, dlaczego roztwór mydła ma odczyn zasadowy - projektuje doświadczenie chemiczne - Wpływ twardości wody na powstawanie piany - zapisuje równania reakcji chemicznych mydła - z substancjami odpowiadającymi za twardość wody - określa rolę środków zmiękczających wodę oraz podaje ich przykłady - wyjaśnia, jak odróżnić koloidy od roztworów właściwych - opisuje składniki bazowe, czynne i	Słuchacz: - wyjaśnia zjawisko powstawania osadu, zapisując jonowo równania reakcji chemicznych - projektuje doświadczenie chemiczne - Badanie wpływu emulgatora na trwałość emulsji - opisuje działanie wybranych postaci kosmetyków (np. emulsje, roztwory) i podaje przykłady ich zastosowań - omawia mechanizm usuwania brudu przy użyciu środków zawierających krzemian sodu na podstawie odpowiednich równań reakcji - opisuje sposób czyszczenia srebra metodą redukcji elektrochemicznej - projektuje doświadczenie chemiczne - Wykrywanie obecności fosforanów(V) w proszkach do prania - wyjaśnia, dlaczego substancje zmiękczające wodę zawarte w proszkach są szkodliwe dla urządzeń piorących - omawia wpływ freonów na warstwę ozonową	Słuchacz: - zapisuje równanie reakcji hydrolizy podanego mydła na sposób cząsteczkowy i jonowy - zapisuje równania reakcji usuwania twardości wody przez gotowanie - wymienia zasady odczytywania i analizy składu kosmetyków na podstawie etykiet - wymienia zasady INCI - potrafi zaprojektować doświadczenia

napięcie powierzchniowe wody - definiuje pojęcia: twarda woda, kamień kotłowy - opisuje zachowanie mydła w twardej wodzie - dokonuje podziału mieszanin ze względu na rozmiary cząstek - opisuje zjawisko tworzenia się emulsji - wymienia przykłady emulsji i ich zastosowania - podaje, gdzie znajdują się informacje o składnikach kosmetyków - wymienia zastosowania wybranych kosmetyków i środków czystości - wymienia nazwy związków chemicznych znajdujących się w środkach do przetykania rur - wymienia przykłady zanieczyszczeń metali (rdza) oraz sposoby ich usuwania - definiuje pojęcie eutrofizacja wód - wymienia przykłady substancji powodujących eutrofizację wód - definiuje pojęcie dziura ozonowa - stosuje zasady bezpieczeństwa podczas korzystania ze środków	powierzchniowe wody - wymienia związki chemiczne odpowiedzialne za powstawanie kamienia kotłowego - wyjaśnia, co to są emulgatory - dokonuje podziału emulsji i wymienia przykłady poszczególnych jej rodzajów - wyjaśnia różnice między typami emulsji (O/W, W/O) - wymienia niektóre składniki kosmetyków z uwzględnieniem ich roli (np. składniki nawilżające, zapachowe) - wyjaśnia przyczynę eliminowania fosforanów(V) z proszków do prania (proces eutrofizacji) - dokonuje podziału zanieczyszczeń metali na fizyczne i chemiczne oraz opisuje różnice między nimi - opisuje zanieczyszczenia występujące na powierzchni srebra i miedzi - wymienia substancje, które w proszkach do prania odpowiadają za tworzenie się kamienia kotłowego (zmiękczające) - definiuje pojęcie freony	dodatkowe kosmetyków - wyszukuje w dostępnych źródłach informacje na temat działania kosmetyków - opisuje wybrane środki czystości (do mycia szyb i lusterek, używane w zmywarkach, do udrażniania rur, do czyszczenia metali i biżuterii) - wskazuje na charakter chemiczny składników środków do mycia szkła, przetykania rur, czyszczenia metali i biżuterii w aspekcie zastosowań tych produktów - opisuje źródła zanieczyszczeń metali oraz sposoby ich usuwania - omawia szczegółowo proces eutrofizacji		

chemicznych w życiu codziennym				

4. Żywność

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Słuchacz: – wymienia rodzaje składników odżywczych oraz określa ich funkcje w organizmie – definiuje pojęcia: wartość odżywcza, wartość energetyczna, GDA – przeprowadza bardzo proste obliczenia z uwzględnieniem pojęć: wartość odżywcza, wartość energetyczna, GDA – opisuje zastosowanie reakcji ksantoproteinowej – zapisuje słownie przebieg reakcji hydrolizy tłuszczów – podaje po jednym przykładzie substancji tłustej i tłuszczu – dokonuje podziału sacharydów – podaje nazwy i wzory sumaryczne podstawowych sacharydów – opisuje, jak wykryć skrobię – opisuje znaczenie wody, witamin oraz soli mineralnych dla organizmu – wyszukuje w dostępnych źródłach informacje na temat składników wody mineralnej i mleka – opisuje	Słuchacz: – opisuje sposób wykrywania białka w produktach żywnościowych – opisuje sposób wykrywania tłuszczu w produktach żywnościowych – podaje nazwę produktu rozkładu termicznego tłuszczu oraz opisuje jego działanie na organizm – opisuje sposób wykrywania skrobi, np. w mące ziemniaczanej i ziarnach fasoli – opisuje sposób wykrywania glukozy – wymienia pokarmy będące źródłem białek, tłuszczów i sacharydów – dokonuje podziału witamin (rozpuszczalne i nierozpuszczalne w tłuszczach) i wymienia przykłady z poszczególnych grup	Słuchacz: – przeprowadza obliczenia z uwzględnieniem pojęć GDA, wartość odżywcza i energetyczna – projektuje i wykonuje doświadczenie chemiczne – Wykrywanie białka w produktach żywnościowych (np. w twarogu) – projektuje doświadczenie chemiczne – Wykrywanie tłuszczu w produktach żywnościowych (np. w pestkach dyni i orzechach) – opisuje sposób odróżniania substancji tłustej od tłuszczu – projektuje	Słuchacz: – projektuje doświadczenie chemiczne – Odróżnianie tłuszczu od substancji tłustej – zapisuje równanie hydrolizy podanego tłuszczu – wyjaśnia, dlaczego sacharoza i skrobia dają ujemny wynik próby Trommera – projektuje doświadczenie chemiczne – Fermentacja alkoholowa – opisuje proces produkcji serów – opisuje jedną z przemysłowych metod produkcji octu – analizuje potrzebę stosowania aromatów i regulatorów kwasowości – przedstawia konsekwencje stosowania dodatków do żywności	Słuchacz: – opisuje jedną z przemysłowych metod produkcji octu – wyjaśnia skrót INS i potrzebę jego stosowania – analizuje zalety i wady stosowania dodatków do żywności – opisuje wybrane emulgatory i substancje zagęszczające, ich pochodzenie i zastosowania – potrafi zaprojektować doświadczenia

mikroelementy i makroelementy oraz podaje ich przykłady - wymienia pierwiastki toksyczne dla człowieka oraz pierwiastki biogenne - definiuje pojęcia: fermentacja, biokatalizator - dokonuje podziału fermentacji (tlenowa, beztlenowa) oraz opisuje jej rodzaje - wymienia, z podaniem przykładów zastosowań, rodzaje procesów fermentacji zachodzących w życiu codziennym - zalicza laktozę do disacharydów - definiuje pojęcia: jęłczenie, gnicie, butwienie - wymienia najczęstsze przyczyny psucia się żywności - wymienia przykłady sposobów konserwacji żywności - opisuje, do czego służą dodatki do żywności; dokonuje ich podziału ze względu na pochodzenie	- opisuje procesy fermentacji (najważniejsze, podstawowe informacje) zachodzące podczas wyrabiania ciasta, pieczenia chleba, produkcji napojów alkoholowych, otrzymywania kwaśnego mleka, jogurtów - zapisuje wzór sumaryczny kwasu mlekowego, masłowego i octowego - definiuje pojęcie hydroksykwas - wyjaśnia przyczyny psucia się żywności oraz proponuje sposoby zapobiegania temu procesowi - opisuje sposoby otrzymywania różnych dodatków do żywności - wymienia przykłady barwników, konserwantów (tradycyjnych), przeciwutleniaczy, substancji zagęszczających, emulgatorów, aromatów, regulatorów kwasowości i	doświadczenie chemiczne Wykrywanie skrobi w produktach żywnościowych (np. mące ziemniaczanej i ziarnach fasoli) - projektuje doświadczenie chemiczne Wykrywanie glukozy (próba Trommera) - zapisuje równania reakcji chemicznych dla próby Trommera, utleniania glukozy - opisuje produkcję napojów alkoholowych - opisuje, na czym polegają: fermentacja alkoholowa, mlekowa i octowa - zapisuje równania reakcji fermentacji alkoholowej i octowej - zapisuje równanie reakcji fermentacji masłowej z określeniem warunków jej zachodzenia - zapisuje równania reakcji hydrolizy laktozy i powstawania kwasu mlekowego - wyjaśnia określenie chleb na zakwasie - opisuje procesy jęłczenia, gnicia i butwienia - przedstawia znaczenie stosowania		

	substancji słodzących – wyjaśnia znaczenie symbolu E – podaje przykłady szkodliwego działania niektórych dodatków do żywności	dodatków do żywności – wymienia niektóre zagrożenia wynikające ze stosowania dodatków do żywności – opisuje poznane sposoby konserwacji żywności – opisuje wybrane substancje zaliczane do barwników, konserwantów, przeciwutleniaczy, substancji zagęszczających, emulgatorów, aromatów, regulatorów kwasowości i substancji słodzących – określa rolę substancji zagęszczających i emulgatorów		

5. Leki

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Słuchacz: – definiuje pojęcia: substancje lecznicze, leki, placebo – dokonuje podziału substancji leczniczych ze względu na efekt ich działania (eliminujące objawy bądź przyczyny choroby), metodę otrzymywania (naturalne, półsyntetyczne i syntetyczne) oraz postać, w jakiej występują – wymienia postaci, w jakich mogą występować leki (tabletki, roztwory, syropy, maści) – definiuje pojęcie maść – wymienia właściwość węgla aktywnego, umożliwiającą zastosowanie go w przypadku dolegliwości żołądkowych – wymienia nazwę związku chemicznego występującego w aspirynie i polopirynie – wymienia zastosowania aspiryny i polopiryny – podaje przykład związku chemicznego stosowanego w lekach neutralizujących nadmiar kwasu solnego w żołądku – wyjaśnia, od czego mogą zależeć lecznicze	Słuchacz: – wyszukuje informacje na temat działania składników popularnych leków na organizm ludzki (np. węgla aktywnego, kwasu acetylosalicylowego, środków neutralizujących nadmiar kwasów w żołądku) – wymienia przykłady substancji leczniczych eliminujących objawy (np. przeciwbólowe, nasenne) i przyczyny choroby (np. przeciwbakteryjne, wiążące substancje toksyczne) – wymienia przykłady nazw substancji leczniczych naturalnych, półsyntetycznych i syntetycznych – opisuje właściwości adsorpcyjne węgla aktywnego – wyjaśnia, jaki odczyn mają leki stosowane na nadkwasotę – wyjaśnia, od czego mogą zależeć lecznicze i toksyczne właściwości związków chemicznych – oblicza dobową dawkę leku dla człowieka o określonej masie ciała – wyjaśnia różnicę między LC_{50} i	Słuchacz: – opisuje sposoby otrzymywania wybranych substancji leczniczych – opisuje działanie kwasu acetylosalicylowego – zapisuje równanie reakcji zobojętniania kwasu solnego sodą oczyszczoną – wykonuje obliczenia związane z pojęciem dawki leku – określa moc substancji toksycznej na podstawie wartości LD_{50} – opisuje wpływ odczynu środowiska na działanie leków – wyjaśnia zależność szybkości działania leku od sposobu jego podania – opisuje działanie rtęci i baru na organizm – opisuje wpływ rozpuszczalności substancji leczniczej w wodzie na siłę jej działania – definiuje pojęcie tolerancja na dawkę substancji – opisuje skutki nadmiernego używania etanolu oraz nikotyny na organizm – opisuje działanie na organizm morfiny, heroiny, kokainy,	Słuchacz: – wymienia skutki nadużywania niektórych leków – wyjaśnia powód stosowania kwasu acetylosalicylowego (opisuje jego działanie na organizm ludzki, zastosowania) – analizuje problem testowania leków na zwierzętach – wyjaśnia wpływ baru na organizm – wyjaśnia, zapisując odpowiednie równania reakcji chemicznych, działanie odtrutki w przypadku zatrucia barem – analizuje skład dymu papierosowego (wymienia jego główne składniki – nazwy systematyczne, wzory sumaryczne) – zapisuje wzory sumaryczne poznanych narkotyków oraz klasyfikuje je do odpowiedniej grupy związków chemicznych – potrafi zaprojektować doświadczenia	Słuchacz: – dokonuje trudniejszych obliczeń związanych z pojęciem dawki leku – wyjaśnia, zapisując odpowiednie równania reakcji chemicznych, działanie odtrutki w przypadku zatrucia barem – analizuje skład dymu papierosowego (wymienia jego główne składniki – nazwy systematyczne, wzory sumaryczne) – zapisuje wzory sumaryczne poznanych narkotyków oraz klasyfikuje je do odpowiedniej grupy związków chemicznych – potrafi zaprojektować doświadczenia

i toksyczne właściwości niektórych związków chemicznych – wyszukuje podstawowe informacje na temat działania składników popularnych leków (np. węgla aktywnego, kwasu acetylosalicylowego, środków neutralizujących nadmiar kwasów w żołądku) – definiuje pojęcia: dawka minimalna, dawka lecznicza, dawka toksyczna, dawka śmiertelna średnia – wymienia ogólne czynniki warunkujące działanie substancji leczniczych – wymienia sposoby podawania leków – wymienia przykłady uzależnień oraz substancji uzależniających – opisuje ogólnie poszczególne rodzaje uzależnień – wymienia przykłady leków, które mogą prowadzić do lekomanii (leki nasenne, psychotropowe, sterydy anaboliczne) – opisuje, czym są narkotyki i dopalacze – wymienia napoje zawierające kofeinę	LD₅₀ – wymienia klasy toksyczności substancji – wymienia cechy ludzkiego organizmu, wpływające na działanie leków – opisuje wpływ sposobu podania leku na szybkość jego działania – opisuje jaki wpływ mają rtęć i jej związki na organizm ludzki – opisuje działanie substancji uzależniających – wymienia właściwości etanolu i nikotyny – definiuje pojęcie narkotyki – wymienia nazwy substancji chemicznych uznawanych za narkotyki – wyszukuje podstawowe informacje na temat działania składników napojów, takich jak: kawa, herbata, napoje typu cola – wymienia właściwości kofeiny oraz opisuje jej działanie na organizm ludzki	haszyszu, marihuany i amfetaminy – wyszukuje informacje na temat działania składników napojów, takich jak: kawa, herbata, napoje typu cola na organizm ludzki		

6. Odzież i opakowania

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1 + 2 + 3 + 4 + 5]
Słuchacz: – definiuje pojęcia: tworzywa sztuczne, mer, polimer – dokonuje podziału polimerów ze względu na ich pochodzenie – wymienia rodzaje substancji dodatkowych w tworzywach sztucznych oraz podaje ich przykłady – wymienia nazwy systematyczne najpopularniejszych tworzyw sztucznych oraz zapisuje skróty pochodzące od tych nazw – opisuje sposób otrzymywania kauczuku – wymienia podstawowe zastosowania kauczuku – wymienia substraty i produkt wulkanizacji kauczuku – wymienia podstawowe zastosowania gumy – wymienia nazwy polimerów sztucznych, przy których powstawaniu jednym z substratów była celuloza – klasyfikuje tworzywa sztuczne według ich właściwości	Słuchacz: – opisuje zasady tworzenia nazw polimerów – wymienia właściwości kauczuku – opisuje, na czym polega wulkanizacja kauczuku – zapisuje równanie reakcji otrzymywania PVC – opisuje najważniejsze właściwości i zastosowania poznanych polimerów syntetycznych – wymienia czynniki, które należy uwzględnić przy wyborze materiałów do produkcji opakowań – opisuje wady i zalety opakowań stosowanych w życiu codziennym – wyjaśnia, dlaczego składowanie niektórych substancji chemicznych stanowi problem – uzasadnia potrzebę zagospodarowania odpadów pochodzących z różnych opakowań – opisuje, które rodzaje odpadów stałych stanowią zagrożenie dla środowiska naturalnego w przypadku ich spalania	Słuchacz: – omawia różnice we właściwościach kauczuku przed i po wulkanizacji – opisuje budowę wewnętrzną termoplastów i duroplastów – omawia zastosowania PVC – wyjaśnia, dlaczego mimo użycia tych samych merów, właściwości polimerów mogą się różnić – wyjaśnia, dlaczego roztworu kwasu fluorowodorowego nie przechowuje się w opakowaniach ze szkła – zapisuje równanie reakcji tlenku krzemu(IV) z kwasem fluorowodorowym – opisuje recykling szkła, papieru, metalu i tworzyw sztucznych – podaje zapis procesu biodegradacji polimerów w warunkach tlenowych i beztlenowych – opisuje zastosowania poznanych włókien sztucznych oraz syntetycznych – projektuje doświadczenie	Słuchacz: – zapisuje równanie reakcji wulkanizacji kauczuku – wyjaśnia, z uwzględnieniem budowy, zachowanie się termoplastów i duroplastów pod wpływem wysokich temperatur – wyjaśnia, dlaczego stężony roztwór kwasu azotowego(V) przechowuje się w aluminiowych cysternach – zapisuje równanie reakcji glinu z kwasem azotowym(V) – analizuje wady i zalety różnych sposobów radzenia sobie z odpadami stałymi – opisuje właściwości i zastosowania nylonu oraz goreteksu – analizuje wady i zalety różnych włókien i uzasadnia potrzebę ich stosowania – wymienia nazwy włókien do zadań specjalnych i opisuje ich właściwości	Słuchacz: – opisuje właściwości i zastosowania nylonu oraz goreteksu – opisuje zastosowania włókien aramidowych, węglowych, biostatycznych i szklanych – potrafi zaprojektować doświadczenia

(termoplasty i duroplasty) – podaje przykłady nazw systematycznych termoplastów i duroplastów – wymienia właściwości poli(chlorku winylu) (PVC) – zapisuje wzór strukturalny meru dla PVC – wymienia przykłady i najważniejsze zastosowania tworzyw sztucznych (np. polietylenu, polistyrenu, polipropylenu, teflonu) – wskazuje na zagrożenia związane z gazami powstającymi w wyniku spalania PVC – dokonuje podziału opakowań ze względu na materiał, z którego są wykonane – podaje przykłady opakowań (celulozowych, szklanych, metalowych, sztucznych) stosowanych w życiu codziennym – wymienia sposoby zagospodarowania określonych odpadów stałych – definiuje pojęcie polimery biodegradowalne – definiuje pojęcia: włókna naturalne, włókna sztuczne, włókna syntetyczne – klasyfikuje włókna na naturalne, sztuczne	– wymienia przykłady polimerów biodegradowalnych – podaje warunki, w jakich może zachodzić biodegradacja polimerów (tlenowe, beztlenowe) – opisuje sposób odróżnienia włókna białkowego (wełna) od celulozowego (bawełna) – podaje nazwę włókna, które zawiera keratynę – dokonuje podziału surowców do otrzymywania włókien sztucznych (organiczne, nieorganiczne) oraz wymienia nazwy surowców danego rodzaju – wymienia próbę ksantoproteinową jako sposób na odróżnienie włókien jedwabiu naturalnego od włókien jedwabiu sztucznego – wymienia najbardziej popularne włókna syntetyczne – podaje niektóre zastosowania włókien syntetycznych	chemiczne Odróżnianie włókien naturalnych pochodzenia zwierzęcego od włókien naturalnych pochodzenia roślinnego – projektuje doświadczenie chemiczne Odróżnianie jedwabiu sztucznego od naturalnego		

i syntetyczne – wymienia najważniejsze zastosowania włókien naturalnych, sztucznych i syntetycznych – wymienia właściwości wełny, jedwabiu naturalnego, bawełny i lnu				

Fizyka

Zasady ogólne

Wymagania na każdy stopień **wyższy** niż dopuszczający obejmują również wymagania na stopień **poprzedni**.

Na **podstawowym** poziomie wymagań uczeń powinien wykonać zadania **obowiązkowe** (łatwe - na stopień dostateczny i bardzo łatwe - na stopień dopuszczający); niektóre czynności ucznia mogą być **wspomagane** przez nauczyciela (np. wykonywanie doświadczeń, rozwiązywanie problemów, przy czym na stopień dostateczny uczeń wykonuje je pod kierunkiem nauczyciela, na stopień dopuszczający - przy pomocy nauczyciela lub innych uczniów).

Czynności wymagane na poziomach wymagań **wyższych** niż poziom podstawowy uczeń powinien wykonać **samodzielnie** (na stopień dobry niekiedy może jeszcze korzystać z niewielkiego wsparcia nauczyciela).

W wypadku wymagań na stopnie **wyższe** niż dostateczny uczeń wykonuje zadania **dotatkowe** (na stopień dobry - umiarkowanie trudne; na stopień bardzo dobry – trudne).

Wymagania umożliwiające uzyskanie stopnia **celującego** obejmują wymagania na stopień bardzo dobry a ponadto **wykraczające** poza obowiązujący program nauczania (uczeń jest twórczy, rozwiązuje zadania problemowe w sposób niekonwencjonalny, potrafi dokonać syntezy wiedzy i na tej podstawie sformułować hipotezy badawcze i zaproponować sposób ich weryfikacji, samodzielnie prowadzi badania o charakterze naukowym, z własnej inicjatywy pogłębia swoją wiedzę, korzystając z różnych źródeł, poszukuje zastosowań wiedzy w praktyce, dzieli się swoją wiedzą z innymi uczniami, osiąga sukcesy w konkursach pozaszkolnych).

Wymagania ogólne – uczeń:

- wykorzystuje wielkości fizyczne do opisu poznanych zjawisk lub rozwiązania prostych zadań obliczeniowych,
- przeprowadza doświadczenia i wyciąga wnioski z otrzymanych wyników
- wskazuje w otaczającej rzeczywistości przykłady zjawisk opisywanych za pomocą poznanych praw i zależności fizycznych,
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów (w tym popularnonaukowych).

Ponadto uczeń:

- wykorzystuje narzędzia matematyki oraz formułuje sady oparte na rozumowaniu matematycznym,
- wykorzystuje wiedzę o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody,
- wyszukuje, selekcjonuje i krytycznie analizuje informacje,
- potrafi pracować w zespole.

Uwaga. Kursywą oznaczono treści dodatkowe lub dotyczące zagadnień spoza podstawy programowej.

I Astronomia i grawitacja

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
Uczeń: • podaje definicję roku świetlnego • opisuje budowę Galaktyki i miejsce Układu Słonecznego w Galaktyce • wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku obserwacji • wyjaśnia założenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika • opisuje miejsce Układu Słonecznego w Galaktyce i miejsce Ziemi w Układzie Słonecznym • wyjaśnia, dlaczego zawsze widzimy tę samą stronę Księżyca • opisuje gwiazdy jako naturalne źródła światła • opisuje Słońce jako jedną z gwiazd, a Galaktykę (Drogę Mleczną) jako jedną z wielu galaktyk we Wszechświecie • opisuje przebieg i wynik przeprowadzonego doświadczenia, wyjaśnia rolę użytych przyrządów, wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny	Uczeń: • porównuje rozmiary i odległości we Wszechświecie (galaktyki, gwiazdy, planety, ciała makroskopowe, organizmy, cząsteczki, atomy, jądra atomowe) • posługuje się pojęciem roku świetlnego • odnajduje na niebie kilka gwiazdozbiorów i Gwiazdę Polarną • opisuje przebieg i wynik przeprowadzonej obserwacji, wyjaśnia rolę użytych narzędzi lub przyrządów • wyjaśnia ruch gwiazd na niebie za pomocą ruchu obrotowego Ziemi • wymienia nazwy i podstawowe własności planet Układu Słonecznego i porządkuje je według odległości od Słońca • wskazuje różnice między planetami typu Ziemi (Merkury, Wenus, Ziemia i Mars) a planetami olbrzymimi (Jowisz, Saturn, Uran i Neptun)	Uczeń: • rozwiązuje zadania związane z przedstawianiem obiektów bardzo dużych i bardzo małych w odpowiedniej skali • planuje proste obserwacje astronomiczne, wybiera właściwe narzędzia lub przyrządy • opisuje i porównuje budowę planet Układu Słonecznego • wymienia i charakteryzuje inne obiekty Układu Słonecznego (księżyce planet, planety karłowate, planetoidy, komety) • określa, w której fazie Księżyca możemy obserwować zaćmienie Słońca, a w której Księżyca, i dlaczego nie następują one w każdej pełni i w każdym nowiu • wyjaśnia, dlaczego typowy mieszkaniec Ziemi częściej obserwuje zaćmienia Księżyca niż zaćmienia Słońca • oblicza odległość do gwiazdy (w parsekach) na podstawie jej kąta paralaksy	Uczeń: • posługuje się informacjami dotyczącymi budowy Galaktyki pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów (w tym popularnonaukowych, zamieszczonych w internecie) • odnajduje na niebie gwiazdy, gwiazdozbiory i planety, posługując się mapą nieba (obrotową lub komputerową) • wyjaśnia obserwowany na niebie ruch planet wśród gwiazd jako złożenie ruchów obiegowych: Ziemi i obserwowanej planety • wyjaśnia, dlaczego Galaktyka widziana jest z Ziemi w postaci smugi na nocnym niebie • opisuje doświadczenie Cavendisha • wyjaśnia wpływ siły grawitacji na ruch ciał w układzie podwójnym • rozwiązuje złożone zadania obliczeniowe, korzystając: – ze wzoru na siłę grawitacji, – ze wzoru na pierwszą prędkość

• podaje przykłady ruchu krzywoliniowego, szczególnie ruchu jednostajnego po okręgu • opisuje ruch jednostajnego po okręgu, • posługując się pojęciem siły dośrodkowej, zaznacza na rysunku kierunek i zwrot siły dośrodkowej • wskazuje w otoczeniu przykłady sił pełniących funkcję siły dośrodkowej • opisuje przebieg i wynik przeprowadzonego doświadczenia, wyjaśnia rolę użytych przyrządów, wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny • wskazuje w otoczeniu przykłady oddziaływań grawitacyjnych	• rozwiązuje proste zadania związane z budową Układu Słonecznego • opisuje warunki panujące na Księżycu, wyjaśnia przyczynę występowania faz i zaćmień Księżycy • wykorzystuje wiedzę o charakterze naukowym do formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących faz i zaćmień Księżycy • wyjaśnia, na czym polega zjawisko paralaksy • opisuje zasadę pomiaru odległości dzielącej Ziemię od Księżycy i planet opartą na paralaksie i zasadę pomiaru odległości od najbliższych gwiazd opartą na paralaksie rocznej • przedstawia graficznie zasadę wyznaczania odległości za pomocą paralaksy geo- i heliocentrycznej • przedstawia graficznie wektor prędkości w ruchu prostoliniowym i krzywoliniowym • opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciem okresu i częstotliwości	• posługuje się jednostkami: parsek, rok świetlny, jednostka astronomiczna • wykonuje doświadczenia wykazujące, że prędkość w ruchu krzywoliniowym skierowana jest stycznie do toru • planuje doświadczenie związane z badaniem cech siły dośrodkowej • wskazuje przykłady wykorzystania satelitów geostacjonarnych i III prawa Keplera • wyjaśnia, w jaki sposób możliwe jest zachowanie stałego położenia satelity względem powierzchni Ziemi • wyjaśnia, w jakich warunkach występuje przeciążenie i niedociążenie – rozwiązuje proste zadania obliczeniowe związane z: 1. pierwszą prędkością kosmiczną, 2. siłą grawitacji, 3. a w szczególności: 4. rozróżnia wielkości dane i szukane,	kosmiczną, m.in. oblicza prędkość satelity krążącego na danej wysokości, – z III prawa Keplera, – związane z przeciążeniem i niedociążeniem w układzie odniesienia poruszającym się z przyspieszeniem skierowanym w górę lub w dół • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów, w tym popularnonaukowych dotyczącymi: – zaćmień Księżycy i Słońca, – klasyfikacji gwiazd i galaktyk, – przykładów ruchu krzywoliniowego i sił spełniających funkcję siły dośrodkowej innych niż rozpatrywane na lekcji

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
• podaje ogólne informacje na temat lotów kosmicznych, wskazując przykłady wykorzystania sztucznych satelitów i lotów kosmicznych • podaje przykłady zastosowania sztucznych satelitów • posługuje się pojęciem satelity geostacjonarnego • przedstawia graficznie eliptyczną orbitę planety z uwzględnieniem położenia Słońca posługuje się pojęciem siły ciężkości, mierzy jej wartość za pomocą siłomierza, posługując się pojęciem niepewności pomiarowej • wskazuje przykłady występowania stanu nieważkości	• wykonuje doświadczenie związane z badaniem cech siły dośrodkowej • opisuje zależność między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem, • wskazuje przykłady sił pełniących funkcję siły dośrodkowej • wyjaśnia, dlaczego w praktyce nie obserwujemy oddziaływań grawitacyjnych między ciałami innymi niż ciała niebieskie • wyjaśnia wpływ siły grawitacji Słońca na ruch planet i siły grawitacji planet na ruch ich księżyców, wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę spadania ciał na powierzchnię Ziemi • interpretuje zależności między wielkościami w prawie powszechnego ciężenia dla mas punktowych lub rozłącznych kul • opisuje działanie siły grawitacji jako siły dośrodkowej przez analogię z siłami mechanicznymi • wyjaśnia wpływ siły grawitacji Słońca na ruch planet i siły grawitacji planet na ruch ich księżyców, wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę spadania ciał na powierzchnię Ziemi • opisuje ruch sztucznych satelitów	8. szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku, i na tej podstawie ocenia wartości obliczanych wielkości fizycznych; zapisuje wynik obliczenia fizycznego jako przybliżony z dokładnością do 2-3 cyfr znaczących • rozwiązuje złożone zadania obliczeniowe: - związane z ruchem jednostajnym po okręgu, korzystając ze wzoru na siłę dośrodkową - posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów, w tym popularnonaukowych, m.in. dotyczącymi 1. budowy Układu Słonecznego, a także poszukiwań życia poza Ziemią 2. historii lotów kosmicznych i wykorzystania sztucznych satelitów - wykorzystania satelitów geostacjonarnych (innych niż omawiane na lekcji) oraz prac i odkryć Jana Keplera - występowania stanu nieważkości w statku kosmicznym, a także przeciążenia i niedociążenia - wskazuje przykłady sił grawitacji inne niż rozpatrywane na lekcji, podaje	

	wokół Ziemi (jakościowo) • posługuje się pojęciem pierwszej prędkości kosmicznej • opisuje ruch satelity geostacjonarnego podaje i interpretuje treść III prawa Keplera • wyznacza zależność okresu ruchu od promienia orbity (stosuje prawo Keplera) • wyjaśnia, na czym polega stan nieważkości, i podaje warunki jego występowania • rozwiązuje proste zadania obliczeniowe związane z: 1. budową Układu Słonecznego 2. wykorzystaniem pojęcia roku świetlnego 3. wykorzystaniem zjawiska paralaksy 4. ruchem jednostajnym po okręgu 5. siłą dośrodkową 6. ruchem satelity geostacjonarnego oraz wykorzystaniem III prawa Keplera 7. stanem nieważkości	przykłady ruchu pod wpływem siły grawitacji oraz odkrycia Izaaka Newtona	

II Fizyka atomowa

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry

Uczeń: wyodrębnia efekt fotoelektryczny z kontekstu, wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku doświadczenia opisuje efekt fotoelektryczny, wyjaśnia pojęcie fotonu opisuje zależności energii fotonu od częstotliwości wyjaśnia, że wszystkie ciała emitują promieniowanie, wskazując przykłady opisuje przebieg i wynik przeprowadzonego doświadczenia, formułuje wnioski oparte na obserwacjach empirycznych dotyczących promieniowania ciał opisuje budowę atomu wodoru podaje postulaty Bohra wykorzystuje postulaty Bohra i zasadę zachowania energii do opisu powstawania widma wodoru opisuje widmo wodoru	Uczeń: opisuje przebieg doświadczenia, podczas którego można zaobserwować efekt fotoelektryczny oraz wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny formułuje wnioski oparte na obserwacjach empirycznych dotyczących efektu fotoelektrycznego odczytuje dane z tabeli, ocenia na podstawie podanej pracy wyjścia dla danego metalu oraz długości fali lub barwy padającego nań promieniowania, czy zajdzie efekt fotoelektryczny opisuje promieniowanie ciał opisuje związek między promieniowaniem emitowanym przez dane ciało oraz jego temperaturą opisuje stan podstawowy i stany wzbudzone stosuje zależność między promieniem n-tej orbity a promieniem pierwszej orbity w atomie wodoru interpretuje linie widmowe jako przejścia między poziomami energetycznymi atomów interpretuje zasadę zachowania energii przy przejściach elektronu między poziomami energetycznymi w atomie z udziałem fotonu formułuje wnioski oparte na obserwacjach empirycznych dotyczących natury światła opisuje falowe i kwantowe własności światła	Uczeń: wykorzystuje zasadę zachowania energii do wyznaczenia energii i prędkości fotoelektronów wyjaśnia, dlaczego założenie o falowej naturze światła nie umożliwia wyjaśnienia efektu fotoelektrycznego odróżnia widma absorpcyjne od emisyjnych i opisuje różnice między nimi podaje ograniczenia teorii Bohra podaje argumenty na rzecz falowej i korpuskularnej natury światła oraz granice stosowalności obu teorii i teorię łączącą je w jedną opisuje w uproszczeniu zjawisko emisji wymuszonej rozwiązuje proste zadania obliczeniowe dotyczące przejść elektronu między poziomami energetycznymi w atomie wodoru z udziałem fotonu, np. oblicza energię i długość fali fotonu emitowanego podczas przejścia elektronu między określonymi orbitami fal de Broglie'a, np. oblicza długość fali materii związanej z danym ciałem posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów, w tym popularnonaukowych, m.in. dotyczącymi: poglądów na strukturę atomu wodoru oraz życia i pracy naukowej Nielsa Bohra, budowy i widm atomów wieloelektronowych,	Uczeń: opisuje doświadczenia, w których można zaobserwować falową naturę materii opisuje zjawisko emisji wymuszonej rozwiązuje złożone zadania obliczeniowe, dotyczące: zjawiska fotoelektrycznego, budowy atomu wodoru, widma atomu wodoru i przejść elektronu między poziomami energetycznymi w atomie z udziałem fotonu, np. oblicza końcową prędkość elektronu poruszającego się po danej orbicie po pochłonięciu fotonu o podanej energii fal de Broglie'a posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów, w tym popularnonaukowych dotyczącymi: urządzeń, w których wykorzystywane jest zjawisko fotoelektryczne praktycznego wykorzystania analizy widmowej badań nad naturą światła oraz zastosowań teorii kwantowej

	rozwiązuje proste zadania obliczeniowe dotyczące energii fotonu, budowy atomu wodoru, promieniowania ciał, a w szczególności: rozróżnia wielkości dane i szukane, szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku i ocenia na tej podstawie wartości obliczanych wielkości fizycznych, zapisuje wynik obliczenia fizycznego jako przybliżony z dokładnością do 2-3 cyfr znaczących	przykładów zastosowania laserów innych niż rozpatrywane na lekcji	

III Fizyka jądrowa

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
Uczeń: wymienia cząstki, z których są zbudowane atomy podaje skład jądra atomowego na podstawie liczby masowej i atomowej odczytuje dane z tabeli opisuje zjawisko promieniotwórczości naturalnej, wskazując przykłady źródeł promieniowania jądrowego formułuje wnioski oparte na obserwacjach empirycznych dotyczących zjawiska promieniotwórczości odróżnia reakcje jądrowe od reakcji chemicznych posługuje się pojęciami jądra stabilnego i niestabilnego opisuje rozpad izotopu	Uczeń: posługuje się pojęciami: pierwiastek, jądro atomowe, izotop, proton, neutron, elektron wskazuje przykłady izotopów wymienia właściwości promieniowania jądrowego □□□□□□□ opisuje wybrany sposób wykrywania promieniowania jonizującego wyjaśnia, jak promieniowanie jądrowe wpływa na materię oraz na organizmy, opisuje sposoby ochrony przed promieniowaniem podaje przykłady zastosowania zjawiska promieniotwórczości opisuje rozpady alfa, beta (nie są wymagane wiadomości o neutrinach) oraz sposób	Uczeń: wyjaśnia, dlaczego jądro atomowe się nie rozpada opisuje zasadę działania licznika Geigera- Mullera porównuje przenikliwość znanych rodzajów promieniowania oraz szkodliwość różnych źródeł promieniowania sporządza wykres zależności liczby jąder, które uległy rozpadowi od czasu na podstawie danych z tabeli (oznaczenie wielkości i skali na osiach), a także odczytuje dane z wykresu opisuje działanie elektrowni atomowej przytacza i ocenia argumenty za energetyką jądrową i przeciw niej oblicza ilość energii wyzwolonej w podanych reakcjach jądrowych	Uczeń: wyjaśnia pojęcie antymateria przedstawia trudności związane z kontrolowaniem fuzji termojądrowej opisuje przemiany jądrowe, które będą zachodziły w Słońcu w przyszłych etapach jego życia rozwiązuje zadania metodą graficzną, korzystając z wykresu przedstawiającego zmniejszanie się liczby jąder izotopu promieniotwórczego w czasie posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów, w tym popularnonaukowych dotyczącymi: doświadczenia Rutherforda nad rozpraszaniem cząstek □□ na bardzo cienkiej folii ze złota i odkrycia jądra atomowego oraz

promieniotwórczego, posługując się pojęciem czasu połowicznego rozpadu • podaje przykłady zastosowania zjawiska promieniotwórczości (datowania substancji na podstawie składu izotopowego) • podaje przykłady zastosowania energii jądrowej • posługuje się pojęciami: energii spoczynkowej, deficytu masy i energii wiązania • podaje wiek Słońca i przewidywany czas jego życia • wyjaśnia, że każda gwiazda zmienia się w czasie swojego życia • podaje przybliżony wiek Wszechświata	powstawania promieniowania gamma • opisuje reakcje jądrowe, stosując zasady: zachowania liczby nukleonów i zasadę zachowania ładunku oraz zasadę zachowania energii • rysuje wykres zależności liczby jąder, które uległy rozpadowi od czasu • wyjaśnia zasadę datowania substancji na podstawie składu izotopowego, np. datowanie węglem ^{14}C • opisuje reakcję rozszczepienia uranu ^{235}U zachodzącą w wyniku pochłonięcia neutronu; podaje warunki zajścia reakcji łańcuchowej • wymienia korzyści i zagrożenia płynące z energetyki jądrowej • opisuje reakcje termojądrowe zachodzące w gwiazdach oraz w bombie wodorowej • wyjaśnia, skąd pochodzi energia Słońca i innych gwiazd • interpretuje zależność $E = mc^2$ • opisuje powstanie Słońca i jego przyszłe losy	• opisuje ewolucję gwiazdy w zależności od jej masy • opisuje rozszerzanie się Wszechświata (ucieczkę galaktyk) • wyjaśnia, skąd pochodzi większość pierwiastków, z których zbudowana jest materia wokół nas i nasze organizmy • wyjaśnia, że proces rozszerzania Wszechświata przyspiesza i nie wiemy jeszcze, dlaczego się tak dzieje • rozwiązuje proste zadania obliczeniowe związane z energią jądrową • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów, w tym popularnonaukowych, m.in. dotyczącymi: występowania i właściwości omawianych izotopów promieniotwórczych (np. izotopu radonu), metody datowania radiowęglowego ewolucji Słońca	doświadczeń wykonywanych w akceleratorach - życia i osiągnięć Marii Skłodowskiej-Curie oraz zastosowania zjawiska promieniotwórczości i wykrywania promieniowania jądrowego - korzyści i zagrożeń związanych z wytwarzaniem energii elektrycznej w elektrowniach konwencjonalnych (m.in. opartych na spalaniu węgla) i elektrowniach atomowych, a także historii rozwoju energetyki jądrowej oraz tragicznych skutków zrzucenia pierwszych bomb atomowych na Japonię i awarii elektrowni jądrowej w Czarnobylu - życia i pracy A. Einsteina, a także jednej z najważniejszych zależności występujących w przyrodzie - zależności energii wiązania przypadającej na jeden nukleon od liczby masowej - ewolucji gwiazd - historii badań Wszechświata (np. prace E. Hubble'a, A. Wolszczana) oraz ewolucji gwiazd formułuje wnioski oparte na wynikach obserwacji i badań Wszechświata

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry

- wymienia podstawowe właściwości czerwonych olbrzymów, białych karłów, gwiazd neutronowych i czarnych dziur
 - opisuje Wielki Wybuch jako początek znanego nam Wszechświata
 - opisuje zasadę określania orientacyjnego wieku Układu Słonecznego
 - wyjaśnia, że obiekty położone daleko oglądamy takimi, jakimi były w przeszłości
10. rozwiązuje proste zadania obliczeniowe dotyczące:
 11. składu jądra atomowego
 12. reakcji jądrowych
 13. pojęcia czasu połowicznego rozpadu
 14. deficytu masy i energii wiązania - oblicza energię spoczynkową, deficyt masy i energię wiązania dla dowolnego pierwiastka układu okresowego, a w szczególności: rozróżnia wielkości dane i szukane, odczytuje dane z tabeli i zapisuje dane w formie tabeli, przelicza wielokrotności, szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku i ocenia na tej podstawie wartości obliczanych wielkości fizycznych, zapisuje wynik obliczenia fizycznego jako przybliżony z dokładnością do 2-3 cyfr znaczących

Matematyka

1. Słuchacz oceniany jest semestralnie na podstawie:
egzaminu pisemnego
egzaminu ustnego
2. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu semestralnego jest otrzymanie pozytywnej oceny z pracy kontrolnej - tematykę (zgodną z przedstawionym materiałem nauczania) i formę ustala na początkowych zajęciach nauczyciel prowadzący oraz frekwencja na lekcjach powyżej 50%.
3. Słuchacz powinien oddać pracę kontrolną do 30 listopada w sesji zimowej i 30 kwietnia w sesji wiosennej w klasie I i II oraz 30 listopada i 30 marca w klasie III
4. W przypadku uzyskania oceny niedostatecznej z pracy kontrolnej słuchacz zobowiązany jest do napisania pracy poprawkowej i oddania jej w terminie ustalonym z nauczycielem.
5. Przekroczenie powyższych terminów może skutkować nie dopuszczeniem do egzaminu ustnego.
6. Otrzymanie oceny niedostatecznej z pracy poprawkowej oznacza niedopuszczenie do egzaminu semestralnego.
7. Egzamin pisemny składa się z zestawu zadań obejmującego zagadnienia realizowane podczas semestru .
8. Egzamin pisemny oceniany jest w skali punktowej. Oceny przyporządkowuje się według następujących kryteriów:
0% - 30% pkt. niedostateczny
31% - 50% pkt. dopuszczający
51% - 70% pkt. dostateczny
71% - 85% pkt. dobry
86% - 100%pkt. bardzo dobry
9. Egzamin ustny polega na odpowiedzi na pytania zawarte w wylosowanym zestawie zadań.
10. Z egzaminu ustnego słuchacz otrzymuje ocenę na którą wpływ mają: rzeczowość wypowiedzi, rozumienie przedstawianych rozwiązań, posługiwanie się językiem matematycznym,

Ogólne wymagania na oceny

Niżej przedstawione ogólne kryteria ocen (oprócz oceny celującej) należy rozumieć koniunktywnie.

Ocena celująca

Ocenę tę otrzymuje słuchacz, którego wiedza obejmuje cały program nauczania, a ponadto twórczo rozwija własne uzdolnienia i zainteresowania, pomysłowo i oryginalnie rozwiązuje nietypowe zadania;

Ocena bardzo dobra

Ocenę tę otrzymuje słuchacz, który opanował pełen zakres wiadomości przewidziany programem nauczania oraz potrafi:

- sprawnie rachować;
- samodzielnie rozwiązywać zadania;
- wykazać się znajomością definicji i twierdzeń oraz umiejętnością ich zastosowania w zadaniach;
- posługiwać się poprawnym językiem matematycznym;
- samodzielnie zdobywać wiedzę;
- przeprowadzać rozmaite rozumowania dedukcyjne.

Ocena dobra

Ocenę tę otrzymuje słuchacz, który opanował wiadomości i umiejętności przewidziane podstawą programową oraz wybrane elementy programu nauczania, a także potrafi:

- samodzielnie rozwiązać typowe zadania;
- wykazać się znajomością i rozumieniem poznanych pojęć i twierdzeń oraz algorytmów;
- posługiwać się językiem matematycznym, który może zawierać jedynie nieliczne błędy i potknięcia;
- sprawnie rachować;
- przeprowadzić proste rozumowania dedukcyjne.

Ocena dostateczna

Ocenę tę otrzymuje słuchacz, który opanował wiadomości i umiejętności przewidziane podstawą programową, co pozwala mu na:

- wykazanie się znajomością i rozumieniem podstawowych pojęć i algorytmów;
- stosowanie poznanych wzorów i twierdzeń w rozwiązywaniu typowych ćwiczeń i zadań;
- wykonywanie prostych obliczeń i przekształceń matematycznych.

Ocena dopuszczająca

Ocenę tę otrzymuje słuchacz, który opanował wiadomości i umiejętności przewidziane podstawą programową w takim zakresie, że potrafi:

- samodzielnie lub z niewielką pomocą nauczyciela wykonywać ćwiczenia i zadania o niewielkim stopniu trudności;
- wykazać się znajomością i rozumieniem najprostszych pojęć oraz algorytmów;
- operować najprostszymi obiektami abstrakcyjnymi (liczbami, zbiorami, zmiennymi i zbudowanymi z nich wyrażeniami).

SZCZEGÓLWE WYMAGANIA EDUKACYJNE DLA LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO DLA DOROSŁYCH

DZIAŁANIA W ZBIORACH LICZBOWYCH

- Zbiór liczb naturalnych i całkowitych.
- Zbiór liczb wymiernych i niewymiernych.
- Działania w zbiorze liczb rzeczywistych.
- Przedziały.
- Rozwiązywanie równań.
- Rozwiązywanie nierówności.
- Pierwiastki i potęgi.
- Wzory skróconego mnożenia.
- Procenty. Punkty procentowe.
- Błąd przybliżenia. Szacowanie wartości liczbowych.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi rozróżniać liczby naturalne, całkowite, wymierne, niewymierne; – potrafi przedstawić liczbę wymierną w postaci ułamka zwykłego i w postaci	Słuchacz: – potrafi wyznaczyć największy wspólny dzielnik i najmniejszą wspólną wielokrotność liczb naturalnych; – potrafi wykonać dzielenie z	Słuchacz: – potrafi podać zapis symboliczny wybranych liczb, np. liczby parzystej, liczby nieparzystej, liczby podzielnej przez daną liczbę całkowitą, wielokrotności danej liczby;	Słuchacz: – potrafi zamienić ułamek o rozwinięciu dziesiętnym nieskończonym okresowym na ułamek zwykły; – potrafi podać przykład równania sprzecznego oraz	Słuchacz: – potrafi określić dziedzinę i zbiór elementów spełniających równanie z jedną niewiadomą, zawierające wyrażenia wymierne lub pierwiastek

rozwińnięcia dziesiętne; – potrafi zaznaczać liczby wymierne na osi liczbowej; – rozumie pojęcie przedziału, rozpoznaje przedziały ograniczone i nieograniczone; – potrafi zapisać za pomocą przedziałów zbiory opisane nierównościami; – potrafi zaznaczyć na osi liczbowej podany przedział liczbowy; – potrafi wskazać liczby pierwsze i liczby złożone; – zna i potrafi stosować cechy podzielności liczb naturalnych (przez 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10); – potrafi rozłożyć liczbę naturalną na czynniki pierwsze; – zna definicję liczby całkowitej parzystej oraz nieparzystej; – potrafi sprawnie wykonywać działania na ułamkach zwykłych i na ułamkach dziesiętnych; – zna i stosuje w obliczeniach kolejność działań i prawa działań w zbiorze liczb rzeczywistych; – potrafi porównywać liczby rzeczywiste;	resztą w zbiorze liczb naturalnych; – zna twierdzenia pozwalające przekształcać w sposób równoważny równania i nierówności – potrafi posługiwać się procentem w prostych zadaniach tekstowych (w tym wzrosty i spadki cen, podatki, kredyty i lokaty); – rozumie pojęcie punktu procentowego i potrafi się nim posługiwać; – potrafi obliczyć błąd procentowy przybliżenia; – potrafi szacować wartości wyrażeń.	zapis liczby, która w wyniku dzielenia przez daną liczbę naturalną daje wskazaną resztę; – potrafi oszacować wartość liczby niewymiernej.	równania tożsamościowego; – potrafi wykazać podzielność liczb całkowitych, zapisanych symbolicznie;	stopnia drugiego; – potrafi rozwiązywać zadania tekstowe o podwyższonym stopniu trudności, dotyczące własności liczb rzeczywistych; – potrafi wykonać dzielenie z resztą w zbiorze liczb całkowitych ujemnych;

– zna własność proporcji i potrafi stosować ją do rozwiązywania równań zawierających proporcje; – potrafi rozwiązywać równania z jedną niewiadomą metodą równań równoważnych; – potrafi rozwiązywać nierówności z jedną niewiadomą metodą nierówności równoważnych; – potrafi obliczyć procent danej liczby, a także wyznaczyć liczbę, gdy dany jest jej procent; – potrafi obliczyć, jakim procentem danej liczby jest druga dana liczba; – potrafi określić, o ile procent dana wielkość jest większa (mniejsza) od innej wielkości; – potrafi wyznaczyć przybliżenie dziesiętne liczby rzeczywistej z żadaną dokładnością; – potrafi obliczyć błąd bezwzględny i błąd względny danego przybliżenia;				

WYRAŻENIA ALGEBRAICZNE

- Potęga o wykładniku naturalnym.
- Pierwiastek arytmetyczny. Pierwiastek stopnia nieparzystego z liczby ujemnej.

- Działania na wyrażeniach algebraicznych.
- Wzory skróconego mnożenia.
- Potęga o wykładniku całkowitym ujemnym.
- Potęga o wykładniku wymiernym.
- Określenie logarytmu.
- Zastosowanie logarytmów.
- Przekształcanie wzorów.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi wykonywać działania na potęgach o wykładniku naturalnym, całkowitym i wymiernym; – zna prawa działań na potęgach o wykładnikach wymiernych i stosuje je w obliczeniach; – potrafi zapisać liczbę w notacji wykładniczej; – potrafi wyłączać wspólny czynnik z różnych wyrażeń; – potrafi posługiwać się wzorami skróconego mnożenia: $(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$ $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$ $a^2 - b^2 = (a - b)(a + b)$ – zna pojęcie pierwiastka arytmetycznego z liczby nieujemnej i potrafi stosować prawa działań na pierwiastkach w obliczeniach;	Słuchacz: - sprawnie sprowadza wyrażenia algebraiczne do najprostszej postaci i oblicza ich wartości dla podanych wartości zmiennych; – sprawnie wykonuje działania na wyrażeniach, które zawierają wymienione wzory skróconego mnożenia; – potrafi usuwać niewymierność z mianownika ułamka, stosując wzór skróconego mnożenia (różnicę kwadratów dwóch wyrażeń); – sprawnie przekształca wzory matematyczne,	Słuchacz: – potrafi wyłączać wspólną potęgę poza nawias; – potrafi rozłożyć wyrażenia na czynniki metodą grupowania wyrazów lub za pomocą wzorów skróconego mnożenia; – potrafi oszacować wartość potęgi o wykładniku rzeczywistym; – zna i potrafi stosować własności logarytmów w obliczeniach;	Słuchacz: – sprawnie przekształca wyrażenia algebraiczne zawierające potęgi i pierwiastki; – sprawnie zamienia pierwiastki arytmetyczne na potęgi o wykładniku wymiernym i odwrotnie; – sprawnie wykonywać działania na potęgach o wykładniku rzeczywistym;	Słuchacz: – potrafi sprawnie działać na wyrażeniach zawierających potęgi i pierwiastki z zastosowaniem wzorów skróconego mnożenia; – potrafi sprawnie rozkładać wyrażenia zawierające potęgi i pierwiastki na czynniki, stosując jednocześnie wzory skróconego mnożenia i metodę grupowania wyrazów; – potrafi wykorzystać pojęcie logarytmu w zadaniach praktycznych.

– potrafi obliczać pierwiastki stopnia nieparzystego z liczb ujemnych; – zna definicję logarytmu i potrafi obliczać logarytmy bezpośrednio z definicji;				

GEOMETRIA PŁASKA – POJĘCIA WSTĘPNE

- Punkt, prosta odcinek, półprosta, kąt.
- Wzajemne położenie prostych na płaszczyźnie, odległość punktu od prostej, odległość między prostymi równoległymi, symetralna odcinka, dwusieczna kąta.
- Dwie proste przecięte trzecią prostą.
- Okrąg i koło.
- Kąty i koła.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna figury podstawowe (punkt, prosta, płaszczyzna, przestrzeń) i potrafi zapisać relacje między nimi; – umie określić położenie prostych na płaszczyźnie; – rozumie pojęcie odległości – zna określenie kąta i podział kątów ze względu na ich miarę; – zna pojęcie kątów przyległych i kątów wierzchołkowych oraz potrafi zastosować własności tych kątów w rozwiązywaniu prostych zadań;	Słuchacz: - umie wyznaczyć odległość dwóch punktów, punktu od prostej, dwóch prostych równoległych; - potrafi uzasadnić równoległość dwóch prostych, znajdując równe kąty odpowiadające; - potrafi zastosować twierdzenia dotyczące kątów wpisanych i środkowych rozwiązywaniu prostych zadań - potrafi zastosować własności kątów utworzonych między dwiema prostymi równoległymi, przeciętymi	Słuchacz: – potrafi zapisać miarę stopniową kąta, używając minut i sekund; – ; potrafi skonstruować styczną do okręgu przechodzącą przez punkt leżący na okręgu; – wie, co to jest kąt dopisany do okręgu; zna twierdzenie o kątach wpisanych i dopisanych do okręgu, opartych na tym samym łuku; – potrafi rozwiązywać zadania o średnim stopniu trudności dotyczące okręgów, stycznych, kątów środkowych, wpisanych	Słuchacz: – potrafi udowodnić twierdzenie dotyczące sumy miar kątów w trójkącie (czworokącie); - potrafi skonstruować styczną do okręgu, przechodzącą przez punkt leżący w odległości większej od środka okręgu niż długość promienia okręgu - potrafi rozwiązywać zadania złożone, wymagające wykorzystania równocześnie kilku poznanych własności.	Słuchacz: - potrafi rozwiązywać nietypowe zadania o podwyższonym stopniu trudności dotyczące odcinków, prostych, półprostych, kątów i kół, w tym z zastosowaniem poznanych twierdzeń - potrafi udowodnić własności figur geometrycznych w oparciu o poznane twierdzenia.

– zna pojęcie dwusiecznej kąta i symetralnej odcinka, potrafi zastosować własność dwusiecznej kąta oraz symetralnej odcinka w rozwiązywaniu prostych zadań, – umie skonstruować dwusieczną danego kąta i symetralną danego odcinka; – zna własności kątów utworzonych między dwiema prostymi równoległymi, przeciętymi trzecią prostą i umie zastosować je w rozwiązywaniu prostych zadań – zna definicję koła i okręgu, poprawnie posługuje się terminami: promień, środek okręgu, cięciwa, średnica, łuk okręgu; – potrafi określić wzajemne położenie prostej i okręgu; – zna definicję stycznej do okręgu; – zna twierdzenie o stycznej do okręgu – zna twierdzenie o odcinkach stycznych posługuje się terminami: kąt wpisany w koło, kąt środkowy koła;	trzecią prostą	i dopisanych, z zastosowaniem poznanych twierdzeń;		

GEOMETRIA PŁASKA – TRÓJKĄTY

- Podział trójkątów, suma kątów w trójkącie. Nierówność trójkąta. Odcinek łączący środki dwóch boków w trójkącie.
- Twierdzenie Pitagorasa. Twierdzenie odwrotne do twierdzenia Pitagorasa.
- Wysokości w trójkącie.
- Symetralne boków trójkąta. Okrąg opisany na trójkącie.
- Dwusieczne kątów trójkąta. Okrąg wpisany w trójkąt.
- Przystawanie trójkątów.
- Podobieństwo trójkątów.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna podział trójkątów ze względu na boki i kąty; – wie, ile wynosi suma miar kątów w trójkącie i w czworokącie; – zna warunek na długość odcinków, z których można zbudować trójkąt; – zna twierdzenie Pitagorasa i umie je zastosować w rozwiązywaniu prostych zadań; – zna twierdzenie odwrotne do twierdzenia Pitagorasa i wykorzystuje je do sprawdzenia, czy dany trójkąt jest prostokątny; – umie narysować wysokości w trójkącie i wie, że wysokości (lub ich przedłużenia) przecinają się w jednym	Słuchacz: – zna twierdzenie dotyczące odcinka łączącego środki dwóch boków trójkąta i potrafi je zastosować w rozwiązywaniu prostych zadań; potrafi zastosować cechy przystawiania trójkątów przy rozwiązywaniu prostych zadań – potrafi zastosować cechy podobieństwa trójkątów do rozpoznawania trójkątów podobnych i przy rozwiązaniach prostych zadań;	Słuchacz: – umie określić na podstawie długości boków trójkąta, czy trójkąt jest ostrokątny, czy rozwartokątny; – zna zależności między bokami w trójkącie (nierówności trójkąta) i stosuje je przy rozwiązywaniu zadań; – zna i umie zastosować w zadaniach własność wysokości w trójkącie prostokątnym, poprowadzonej na przeciwprostokątną; – potrafi uzasadnić, że symetralna odcinka jest zbiorem punktów płaszczyzny równoodległych od końców odcinka; – potrafi rozwiązywać zadania o średnim stopniu trudności dotyczące okręgów wpisanych	Słuchacz: – potrafi udowodnić proste własności trójkątów, wykorzystując cechy przystawiania trójkątów; - potrafi uzasadnić, że każdy punkt należący do dwusiecznej kąta leży w równej odległości od ramion tego kąta – potrafi stosować cechy podobieństwa trójkątów do rozwiązania zadań z wykorzystaniem innych, wcześniej poznanych własności; - potrafi rozwiązywać zadania o średnim stopniu trudności dotyczące trójkątów, z zastosowaniem poznanych do tej pory twierdzeń.	Słuchacz: – potrafi udowodnić twierdzenie o odcinku łączącym środki boków w trójkącie; – potrafi rozwiązywać zadania o podwyższonym stopniu trudności, dotyczących trójkątów, z wykorzystaniem poznanych twierdzeń; - potrafi udowodnić twierdzenie dotyczące wysokości w trójkącie prostokątnym, poprowadzonej na przeciwprostokątną

punkcie; – zna twierdzenie o symetralnych boków w trójkącie;– wie, że punkt przecięcia symetralnych boków trójkąta jest środkiem okręgu opisanego na trójkącie i potrafi skonstruować ten okrąg;– zna twierdzenie o dwusiecznych kątów w trójkącie;– wie, że punkt przecięcia się dwusiecznych kątów w trójkącie jest środkiem okręgu wpisanego w ten trójkąt i potrafi skonstruować ten okrąg;– zna i stosuje przy rozwiązywaniu prostych zadań własności trójkąta równobocznego: długość wysokości w zależności od długości boku, długość promienia okręgu opisanego na tym trójkącie, długość promienia okręgu wpisanego w ten trójkąt;– zna i stosuje własności trójkąta prostokątnego: suma miar kątów ostrych trójkąta, długość wysokości w trójkącie prostokątnym		w trójkąt i okręgów opisanych na trójkącie;		

równoramiennym w zależności od długości przyprostokątnej; długość promienia okręgu opisanego na trójkącie i długość promienia okręgu wpisanego w trójkąt w zależności od długości boków trójkąta, – zna podstawowe własności trójkąta równoramiennego i stosuje je przy rozwiązywaniu prostych zadań; – zna trzy cechy przystawiania trójkątów – zna cechy podobieństwa trójkątów; – umie obliczyć skalę podobieństwa trójkątów podobnych.				

TRYGONOMETRIA KĄTA WYPUKŁEGO

- Określenie sinusa, cosinusa, tangensa i cotangensa w trójkącie prostokątnym
- Wartości sinusa, cosinusa, tangensa i cotangensa dla kątów 30° , 45° , 60°
- Sinus, cosinus, tangens i cotangens dowolnego kąta wypukłego
- Podstawowe tożsamości trygonometryczne
- Wybrane wzory redukcyjne
- Trygonometria – zadania różne

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi obliczyć wartości funkcji trygonometrycznych	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać trójkąty prostokątne;	Słuchacz: – potrafi wykorzystać kilka zależności trygono-	Słuchacz: – potrafi dowodzić różne tożsamości trygonometryczne;	Słuchacz: -potrafi rozwiązywać zadania o podwyższonym stopniu

kąta ostrego w trójkącie prostokątnym o danych długościach boków; – potrafi korzystać z przybliżonych wartości funkcji trygonometrycznych (odczytanych z tablic lub obliczonych za pomocą kalkulatora); – zna wartości funkcji trygonometrycznych kątów o miarach 30°, 45°, 60°; – potrafi obliczać wartości wyrażeń zawierających funkcje trygonometryczne kątów o miarach 30°, 45°, 60°; – zna definicje sinusa, cosinusa, tangensa i cotangensa dowolnego kąta wypukłego; – zna znaki funkcji trygonometrycznych kątów wypukłych, różnych od 90°; – zna wartości funkcji trygonometrycznych (o ile istnieją) kątów o miarach: 0°, 90°, 180°; – potrafi obliczyć wartości pozostałych funkcji trygonometrycznych kąta wypukłego, gdy dana jest jedna z nich; – zna wzory redukcyjne dla	– potrafi wyznaczyć (korzystając z definicji) wartości funkcji trygonometrycznych takich kątów wypukłych, jak: 120°, 135°, 150°; – zna i potrafi stosować podstawowe tożsamości trygonometryczne (w odniesieniu do kąta wypukłego): $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$, $\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}$, $\operatorname{tg} \alpha \operatorname{ctg} \alpha = 1$; - potrafi zastosować poznane wzory redukcyjne w zadaniach	metrycznych w rozwiązaniu zadania; – potrafi rozwiązywać zadania o średnim stopniu trudności, wykorzystując także wcześniej poznaną wiedzę o figurach geometrycznych		trudności, wymagające - niekonwencjonalnych pomysłów i metod.

kąta $90^\circ - \alpha$, $90^\circ + \alpha$ oraz $180^\circ - \alpha$; – potrafi stosować poznane wzory redukcyjne w obliczaniu wartości wyrażeń; – geometrycznych; potrafi zbudować kąt wypukły znając wartość jednej z funkcji trygonometrycznych tego kąta.				

GEOMETRIA PŁASKA - POLE KOŁA, POLE TRÓJKĄTA

- Pole figury geometrycznej.
- Pole trójkąta, cz. 1.
- Pole trójkąta cz. 2.
- Pola trójkątów podobnych.
- Pole koła, pole wycinka koła.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: rozumie pojęcie pola figury; zna wzór na pole kwadratu i pole prostokąta; – zna następujące wzory na pole trójkąta: $P = \frac{a^2 \sqrt{3}}{4}$, gdzie a – długość boku trójkąta równobocznego $P = \frac{1}{2} a \cdot h_a$ $P = a \cdot b \cdot \sin \alpha$, gdzie $\alpha \in (0^\circ, 180^\circ)$	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać proste zadania geometryczne dotyczące trójkątów, wykorzystując wzory na pole trójkąta i poznane wcześniej twierdzenia; – umie zastosować wiedzę o zależności pola wycinka kołowego od miary odpowiadającego mu kąta - środkowego przy rozwiązywaniu prostych zadań.	Słuchacz: – potrafi wyprowadzić wzór na pole trójkąta równobocznego i wzór: $P = \frac{1}{2} a \cdot b \cdot \sin \alpha$, – potrafi rozwiązywać proste zadania geometryczne dotyczące trójkątów, wykorzystując wzory na ich pola i poznane wcześniej twierdzenia, w szczególności twierdzenie Pitagorasa oraz własności okręgu wpisanego	Słuchacz: – potrafi wyprowadzić wzory: $P = \frac{1}{2} a \cdot b \cdot \sin \alpha$, $P = \frac{1}{2} p \cdot r$, gdzie $p = \frac{a+b+c}{2}$, ze wzoru $P = \frac{1}{2} a h_a$; – potrafi rozwiązywać zadania geometryczne o średnim stopniu trudności, wykorzystując wzory na pola	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać nietypowe zadania geometryczne o podwyższonym stopniu trudności z wykorzystaniem wzorów na pola figur i innych twierdzeń.

$P = \frac{abc}{4R},$ $P = \frac{1}{2}p \cdot r, \text{ gdzie } p = \frac{a+b+c}{2}$ $P = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)},$ gdzie $p = \frac{a+b+c}{2}$; – potrafi obliczyć pole trójkąta korzystając ze wzoru – potrafi obliczyć wysokość trójkąta, korzystając ze wzoru na pole; – zna twierdzenie o polach figur podobnych; potrafi je stosować przy rozwiązywaniu prostych zadań; – zna wzór na pole koła i pole wycinka koła; umie zastosować te wzory przy rozwiązywaniu prostych zadań; – wie, że pole wycinka koła jest wprost proporcjonalne do miary odpowiadającego mu kąta środkowego koła i jest wprost proporcjonalne do długości odpowiadającego mu łuku okręgu		w trójkąt i okręgu opisanego na trójkącie;	trójkątów, w tym również z wykorzystaniem poznanych wcześniej własności trójkątów; – potrafi rozwiązywać zadania geometryczne, wykorzystując cechy podobieństwa trójkątów, twierdzenie o polach figur podobnych i uwzględniając wcześniej poznane twierdzenia geometryczne.	

FUNKCJA I JEJ WŁASNOŚCI

- Pojęcie funkcji. Funkcja liczbowa. Dziedzina i zbiór wartości funkcji.
- Sposoby opisywania funkcji.
- Wykres funkcji.
- Dziedzina funkcji liczbowej.
- Zbiór wartości funkcji liczbowej.
- Miejsce zerowe funkcji.
- Monotoniczność funkcji.
- Odczytywanie własności funkcji na podstawie jej wykresu.
- Zastosowanie wykresów funkcji do rozwiązywania równań i nierówności.
- Zastosowanie wiadomości o funkcjach do opisywania, interpretowania i przetwarzania informacji w postaci wykresu funkcji.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi odróżnić funkcję od innych przyporządkowań; – potrafi podawać przykłady funkcji; – potrafi opisywać funkcje na różne sposoby: wzorem, tabelką, grafem, opisem słownym; – potrafi szkicować wykres funkcji liczbowej określonej słownie, grafem, tabelką, wzorem; – potrafi odróżnić wykres funkcji od krzywej, która wykresem funkcji nie jest; – potrafi obliczyć wartość funkcji liczbowej dla danego argumentu, a także obliczyć	Słuchacz: – potrafi określić dziedzinę funkcji liczbowej danej wzorem (w prostych przypadkach); – potrafi obliczyć miejsce zerowe funkcji liczbowej (w prostych przypadkach); – potrafi interpretować informacje na podstawie wykresów funkcji lub ich wzorów (np. dotyczące różnych zjawisk przyrodniczych, ekonomicznych, socjologicznych, fizycznych); – potrafi przetwarzać	Słuchacz: – potrafi określić dziedzinę funkcji liczbowej danej wzorem w przypadku, gdy wyznaczenie dziedziny funkcji wymaga rozwiązania koniunkcji warunków; – potrafi obliczyć miejsce zerowe funkcji opisanej wzorem; – potrafi narysować wykres funkcji o zadanych podstawowych własnościach;	Słuchacz: – potrafi stosować wiadomości o funkcji do opisywania zależności w przyrodzie, gospodarce i życiu codziennym; – potrafi podać opis matematyczny prostej sytuacji w postaci wzoru funkcji; – potrafi na podstawie wykresu funkcji omówić takie jej własności jak: różnowartościowość, parzystość, nieparzystość, oraz narysować wykres funkcji o tych zadanych własnościach.	Słuchacz: – potrafi narysować wykresy takich funkcji jak: np.: $y = \text{reszta z dzielenia } x \text{ przez } 3$, gdzie $x \in \mathbb{C}$, i omówić ich własności – potrafi na podstawie definicji udowodnić, że funkcja jest rosnąca (malejąca) w danym zbiorze

argument funkcji, gdy dana jest jej wartość; – potrafi określić zbiór wartości funkcji w prostych przypadkach (np. w przypadku, gdy dziedzina funkcji jest zbiorem skończonym); – potrafi na podstawie wykresu funkcji liczbowej odczytać jej własności, takie jak: a) dziedzinę funkcji, b) zbiór wartości funkcji, c) miejsce zerowe funkcji, d) argument funkcji, gdy dana jest wartość funkcji, e) wartość funkcji dla danego argumentu, f) przedziały w których funkcja jest rosnąca, malejąca, stała, g) zbiór argumentów, dla których funkcja przyjmuje wartości dodatnie, ujemne, niedodatnie, nieujemne, h) najmniejszą oraz największą wartość funkcji;	informacje dane w postaci wzoru lub wykresu funkcji. – umie na podstawie wykresów funkcji f i g podać zbiór rozwiązań równania $f(x) = g(x)$ oraz nierówności typu: $f(x) < g(x)$, $f(x) \geq g(x)$.			

PRZEKSZTAŁCENIA WYKRESÓW FUNKCJI

- Przesunięcie równoległe wzdłuż osi OX .
- Przesunięcie równoległe wzdłuż osi OY .
- Symetria osiowa. Symetria osiowa względem osi OX .
- Symetria osiowa względem osi OY .
- Symetria środkowa. Symetria środkowa względem punktu $(0, 0)$

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna pojęcie symetrii osiowej względem prostej i potrafi wyznaczyć obraz figury w symetrii osiowej względem tej prostej; – zna pojęcie symetrii środkowej względem punktu i potrafi wyznaczyć obraz figury w symetrii środkowej względem dowolnego punktu; – potrafi podać współrzędne punktu, który jest obrazem danego punktu w symetrii osiowej względem osi OX oraz osi OY; – potrafi podać współrzędne punktu, który jest obrazem danego punktu w symetrii środkowej względem punktu $(0,0)$; – potrafi narysować wykres funkcji $y = f(x) + q$,	Słuchacz: – potrafi narysować wykresy funkcji określonych wzorami, np. $y = (x + 3)^2$; $y = \sqrt{x} - 4$; $y = -\frac{1}{x}$; – umie podać własności funkcji: $y = f(x) + q$, $y = f(x - p)$, $y = -f(x)$, $y = f(-x)$ w oparciu o dane własności funkcji $y = f(x)$.	Słuchacz: – potrafi na podstawie wykresu funkcji $y = f(x)$ sporządzić wykres funkcji: $y = f(x - a) + b$; – potrafi zapisać wzór funkcji, której wykres otrzymano w wyniku przekształcenia wykresu funkcji f względem osi OX, osi OY, początku układu współrzędnych;	Słuchacz: – umie podać własności funkcji: $y = f(x - p) + q$, $y = -f(-x)$, $y = \square f(x) \square$ w oparciu o dane własności funkcji $y = f(x)$; – potrafi stosować własności przekształceń geometrycznych przy rozwiązywaniu zadań o średnim stopniu trudności.	Słuchacz: – potrafi naszkicować wykres funkcji, którego sporządzenie wymaga kilku poznanych przekształceń; – potrafi przeprowadzić dyskusję rozwiązań równania z parametrem $f(x) = m$, w oparciu o wykres funkcji f; – potrafi rozwiązywać nietypowe zadania (o podwyższonym stopniu trudności), dotyczące przekształceń wykresów funkcji.

$y = f(x - p)$, $y = -f(x)$, $y = f(-x)$ w przypadku, gdy dany jest wykres funkcji $y = f(x)$;				

FUNKCJA LINIOWA

- Proporcjonalność prosta.
- Funkcja liniowa. Wykres funkcji liniowej.
- Miejsce zerowe funkcji liniowej. Własności funkcji liniowej.
- Znaczenie współczynników we wzorze funkcji liniowej.
- Równoległość i prostopadłość wykresów funkcji liniowych o współczynnikach kierunkowych różnych od zera.
- Zastosowanie wiadomości o funkcji liniowej w zadaniach z życia codziennego.
- Układy równań pierwszego stopnia z dwiema niewiadomymi.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi wskazać wielkości wprost proporcjonalne oraz określić współczynnik proporcjonalności – zastosować proporcjonalność w rozwiązywaniu zadań – zna pojęcie funkcji liniowej; – potrafi interpretować współczynniki we wzorze funkcji liniowej; – potrafi sporządzić wykres funkcji liniowej danej wzorem; – potrafi na podstawie wykresu funkcji liniowej	Słuchacz: – potrafi wyznaczyć algebraicznie i graficznie zbiór tych argumentów dla których funkcja liniowa osiąga wartości dodatnie (ujemne, niedodatnie, nieujemne) – potrafi znaleźć wzór funkcji liniowej o zadanych własnościach (np. takiej, której wykres przechodzi przez dwa dane punkty); – potrafi rozpoznać układ oznaczony, nieoznaczony, sprzeczny i umie podać ich	Słuchacz: – potrafi zbadać wzajemne położenie dwóch prostych na płaszczyźnie; – potrafi obliczyć wartość funkcji kawałkami liniowej dla podanego argumentu	Słuchacz: – potrafi rozwiązać zadanie tekstowe prowadzące do układu równań liniowych z dwiema niewiadomymi; – potrafi narysować wykres funkcji kawałkami liniowej i na jego podstawie omówić jej własności; – potrafi wyznaczyć algebraicznie miejsca zerowe funkcji kawałkami liniowej oraz współrzędne punktu, w którym wykres przecina oś OY;	Słuchacz: – potrafi stosować wiadomości o funkcji liniowej do opisu zjawisk z życia codziennego (podać opis matematyczny zjawiska w postaci wzoru funkcji liniowej, odczytać informacje z wykresu (wzoru), zinterpretować je, przeanalizować i przetworzyć).

(wzoru funkcji) określić monotoniczność funkcji; – potrafi sprawdzić algebraicznie, czy punkt o danych współrzędnych należy do wykresu funkcji liniowej; – potrafi napisać wzór funkcji liniowej, której wykres jest równoległy do wykresu danej funkcji liniowej i przechodzi przez punkt o danych współrzędnych; – potrafi napisać wzór funkcji liniowej, której wykres jest prostopadły do wykresu danej funkcji liniowej i przechodzi przez punkt o danych współrzędnych; – potrafi rozwiązywać algebraicznie (dowolną metodą) i graficznie układy dwóch równań liniowych z dwiema niewiadomymi;	interpretację geometryczną;			

FUNKCJA KWADRATOWA

- Własności funkcji kwadratowej $y = ax^2$.
- Wzór funkcji kwadratowej w postaci kanonicznej.
- Związek między wzorem funkcji kwadratowej w postaci ogólnej a wzorem funkcji kwadratowej w postaci kanonicznej.
- Miejsca zerowe funkcji kwadratowej. Wzór funkcji kwadratowej w postaci iloczynowej.
- Szkicowanie wykresów funkcji kwadratowych. Odczytywanie własności funkcji kwadratowej na podstawie wykresu.
- Najmniejsza oraz największa wartość funkcji kwadratowej w przedziale domkniętym.

- Badanie funkcji kwadratowej – zadania optymalizacyjne.
- Równania kwadratowe.
- Nierówności kwadratowe.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi rozpoznać jednomian stopnia drugiego; – potrafi narysować wykres jednomianu stopnia drugiego i omówić jego własności; – potrafi odróżnić wzór funkcji kwadratowej od wzoru innej funkcji; – potrafi obliczyć miejsca zerowe funkcji kwadratowej lub sprawdzić, że trójmian kwadratowy nie ma miejsc zerowych; – potrafi obliczyć współrzędne wierzchołka paraboli; – zna postać ogólną, kanoniczną oraz iloczynową funkcji kwadratowej; – potrafi sprawnie zamieniać jedną postać trójmianu kwadratowego na drugą (postać ogólna, kanoniczna, iloczynowa); – potrafi algebraicznie rozwiązywać równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą;	Słuchacz: – potrafi narysować wykres dowolnej funkcji kwadratowej; – potrafi na podstawie wykresu funkcji kwadratowej omówić jej własności; – potrafi wyznaczyć najmniejszą oraz największą wartość funkcji kwadratowej w danym przedziale domkniętym;	Słuchacz: – potrafi przeanalizować zjawisko z życia codziennego, opisane wzorem (wykresem) funkcji kwadratowej. – potrafi napisać wzór funkcji kwadratowej o zadanych własnościach; – potrafi rozwiązywać zadania tekstowe prowadzące do równań i nierówności kwadratowych z jedną niewiadomą;	Słuchacz: – potrafi stworzyć model matematyczny zjawiska z życia codziennego – podać opis zjawiska w postaci wzoru, odczytać informacje z wykresu, interpretować je i przetwarzać; – potrafi zastosować własności funkcji kwadratowej do rozwiązywania prostych zadań optymalizacyjnych; – potrafi przekształcać wykresy funkcji kwadratowej (symetria względem osi OX, symetria względem osi OY, przesunięcie równoległe o wektor) oraz napisać wzór funkcji, której wykres otrzymano w danym przekształceniu.	Słuchacz: – potrafi wyprowadzić wzory na pierwiastki trójmianu kwadratowego; – potrafi wyprowadzić wzory na współrzędne wierzchołka paraboli; – potrafi rozwiązywać różne problemy dotyczące funkcji kwadratowej, które wymagają niestandardowych metod pracy oraz niekonwencjonalnych pomysłów

– potrafi graficznie rozwiązywać równania i nierówności kwadratowe z jedną niewiadomą; – potrafi rozwiązywać proste zadania prowadzące do równań i nierówności kwadratowych z jedną niewiadomą;				

GEOMETRIA PŁASKA - CZWOROKĄTY

- Podział czworokątów. Trapezoidy.
- Trapezy.
- Równoległoboki.
- Wielokąty – podstawowe własności.
- Podobieństwo. Figury podobne.
- Podobieństwo czworokątów.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna podział czworokątów; – potrafi wyróżnić wśród trapezów: trapezy prostokątne i trapezy równoramienne; poprawnie posługuje się takimi określeniami jak: podstawa, ramię, wysokość trapezu; – wie, że suma kątów przy każdym ramieniu trapezu jest równa 180° i umie tę	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać proste zadania dotyczące własności trapezów, w tym również z wykorzystaniem twierdzenia Pitagorasa – umie stosować podstawowe własności równoległoboków w rozwiązywaniu prostych zadań; – wie, co to są trapezoidy, potrafi podać przykłady	Słuchacz: – rozumie pojęcie podobieństwa figur i zna jego własności oraz potrafi je zastosować w rozwiązywaniu prostych zadań	Słuchacz: – umie na podstawie własności czworokąta podanych w zadaniu wywnioskować, jaki to jest czworokąt; – potrafi rozwiązywać zadania o średnim stopniu trudności dotyczące czworokątów, w tym trapezów i równoległoboków;	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać nietypowe zadania o podwyższonym stopniu trudności dotyczące czworokątów, wielokątów, w tym z zastosowaniem poznanych twierdzeń.

własność wykorzystać w rozwiązywaniu prostych zadań; – zna twierdzenie o odcinku łączącym środki ramion trapezu i umie zastosować je w rozwiązywaniu prostych zadań; – zna podstawowe własności równoległoboków – wie, jakie własności ma romb; – zna własności prostokąta i kwadratu;	takich figur; – wie, czym charakteryzuje się deltoid;			

GEOMETRIA PŁASKA – POLE CZWOROKĄTA

- Pole prostokąta. Pole kwadratu.
- Pole równoległoboku. Pole rombu.
- Pole trapezu.
- Pole czworokąta – zadania różne.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna wzory na pola czworokątów, takich jak: kwadrat, prostokąt, romb, równoległobok oraz trapez i potrafi je stosować w prostych zadaniach, – zna i potrafi stosować w prostych zadaniach zależność między skalą	Słuchacz: – potrafi stosować wzory na pola czworokątów w prostych zadaniach, korzystając z wcześniej zdobytej wiedzy (w tym także z trygonometrii); – potrafi stosować w zadaniach zależność między skalą podobieństwa	Słuchacz: – wie, jak obliczyć pole czworokąta, jeśli dane są długości jego przekątnych i miara kąta, pod jakim przecinają się te przekątne;	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać zadania dotyczące pól czworokątów o średnim stopniu trudności.	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać nietypowe zadania o podwyższonym stopniu trudności dotyczące pól czworokątów, w tym z zastosowaniem poznanych twierdzeń.

podobieństwa czworokątów a polami tych czworokątów;	czworokątów a polami tych czworokątów;			

Wielomiany

- Wielomiany jednej zmiennej rzeczywistej
- Dodawanie, odejmowanie i mnożenie wielomianów
- Rozkładanie wielomianów na czynniki
- Równania wielomianowe
- Zadania prowadzące do równań wielomianowych

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna pojęcie jednomianu jednej zmiennej i potrafi określić stopień tego jednomianu; – potrafi wskazać jednomiany podobne; – potrafi rozpoznać wielomian jednej zmiennej rzeczywistej; – potrafi uporządkować wielomian (malejąco lub rosnąco); – potrafi określić stopień wielomianu jednej zmiennej; – potrafi obliczyć wartość wielomianu dla danej wartości zmiennej; – potrafi wykonać dodawanie, odejmowanie, mnożenie wielomianów;	Słuchacz: – potrafi rozłożyć wielomian na czynniki poprzez zastosowanie wzorów skróconego mnożenia: $(a - b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$, $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$, $(a - b)(a + b) = a^2 - b^2$ – potrafi rozwiązywać proste zadania dotyczące własności wielomianów, w których występują parametry.	Słuchacz: – potrafi rozłożyć wielomian na czynniki poprzez zastosowanie metody grupowania wyrazów; – potrafi rozwiązywać równania wielomianowe, które wymagają umiejętności rozkładania wielomianów na czynniki	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać równania wielomianowe, które można sprowadzić do równań kwadratowych przez odpowiednie podstawienie; – potrafi rozwiązywać zadania tekstowe prowadzące do równań wielomianowych. – potrafi rozwiązywać zadania o wielomianach o średnim stopniu trudności;	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać zadania dotyczące wielomianów wymagające niekonwencjonalnych metod lub pomysłów, a także zadania o podwyższonym stopniu trudności z zastosowaniem poznanej wiedzy.

– potrafi sprawdzić, czy podana liczba jest pierwiastkiem wielomianu; – potrafi rozłożyć wielomian na czynniki poprzez wyłączenie wspólnego czynnika poza nawias, – potrafi rozwiązać równanie typu $x^3 = -8$ – potrafi rozwiązać równanie zapisane w postaci iloczynowej				

Ułamki algebraiczne. Równania wymierne

- Ułamek algebraiczny. Skracanie i rozszerzanie ułamków algebraicznych
- Dodawanie i odejmowanie ułamków algebraicznych
- Mnożenie i dzielenie ułamków algebraicznych
- Proste równania wymierne
- Zadania tekstowe prowadzące do równań wymiernych
- Wykres i własności funkcji $y = \frac{a}{x}$
- Proporcjonalność odwrotna

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi określić dziedzinę ułamka algebraicznego; – potrafi napisać ułamek algebraiczny o zadanej dziedzinie; – potrafi wykonywać działania na ułamkach algebraicznych,	Słuchacz: – potrafi wykonywać działania na ułamkach algebraicznych, takie jak: skracanie ułamków, rozszerzanie ułamków, dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie ułamków	Słuchacz: – potrafi narysować wykres funkcji $f(x) = \frac{a}{x-p} + q, \text{ gdzie } a \neq 0$ – podać jej dziedzinę i zbiór wartości	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać zadania tekstowe prowadzące do równań wymiernych.	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać zadania o podwyższonym stopniu trudności dotyczące wyrażeń wymiernych.

takie jak: skracanie ułamków, rozszerzanie ułamków, – potrafi dodać i odjąć ułamki algebraiczne o tych samych mianownikach – potrafi rozwiązywać proste równania wymierne prowadzące do równań liniowych lub kwadratowych; – potrafi narysować wykres funkcji $f(x) = \frac{a}{x}$, gdzie $a \in \mathbf{R} - \{0\}$, $x \in \mathbf{R} - \{0\}$; – potrafi opisać własności funkcji $f(x) = \frac{a}{x}$, $a \in \mathbf{R} - \{0\}$, $x \in \mathbf{R} - \{0\}$; – wie, jaką zależność pomiędzy dwiema wielkościami zmiennymi nazywamy proporcjonalnością odwrotną; – potrafi wskazać współczynnik proporcjonalności odwrotnej;	algebraicznych – w prostych przypadkach; – potrafi rozwiązywać proste zadania tekstowe z zastosowaniem wiadomości o proporcjonalności odwrotnej.	– potrafi obliczyć miejsce zerowe funkcji $f(x) = \frac{a}{x-p} + q$, gdzie $a \neq 0$ oraz współrzędne punktu, w którym wykres przecina oś OY; – potrafi wyznaczyć przedziały monotoniczności funkcji tej funkcji		

Ciągi

- Określenie ciągu. Sposoby opisywania ciągów
- Monotoniczność ciągów
- Ciąg arytmetyczny
- Suma początkowych wyrazów ciągu arytmetycznego
- Ciąg geometryczny
- Suma początkowych wyrazów ciągu geometrycznego
- Lokaty pieniężne i kredyty bankowe

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zna definicję ciągu (ciągu liczbowego); – potrafi wyznaczyć dowolny wyraz ciągu liczbowego określonego wzorem ogólnym; – potrafi narysować wykres ciągu liczbowego określonego wzorem ogólnym; – zna definicję ciągu arytmetycznego; – zna i potrafi stosować w rozwiązywaniu zadań wzór na n-ty wyraz ciągu arytmetycznego; – zna i potrafi stosować w rozwiązywaniu zadań wzór na sumę n kolejnych początkowych wyrazów ciągu arytmetycznego; – zna definicję ciągu geometrycznego; – zna i potrafi stosować w	Słuchacz: – potrafi podać własności ciągu liczbowego na podstawie jego wykresu; – potrafi wyznaczyć pierwszy wyraz i różnicę ciągu arytmetycznego na podstawie informacji o innych wyrazach ciągu; – potrafi znaleźć wzór na wyraz ogólny ciągu arytmetycznego; – potrafi stosować procent prosty i składany w zadaniach dotyczących oprocentowania lokat i kredytów. – potrafi wyznaczyć pierwszy wyraz i iloraz ciągu geometrycznego na podstawie informacji o wartościach innych wyrazów ciągu; – potrafi znaleźć wzór na wyraz ogólny ciągu	Słuchacz: – potrafi sprawdzić, które wyrazy ciągu należą do danego przedziału; – potrafi zbadać na podstawie definicji, czy dany ciąg określony wzorem ogólnym jest arytmetyczny; – potrafi zbadać na podstawie definicji, czy dany ciąg określony wzorem ogólnym jest geometryczny; – potrafi wykorzystać średnią arytmetyczną do obliczenia wyrazu środkowego ciągu arytmetycznego; – potrafi wykorzystać średnią geometryczną do obliczenia wyrazu środkowego ciągu geometrycznego; – potrafi rozwiązywać zadania z życia codziennego dotyczące ciągu	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać różne zadania dotyczące ciągu arytmetycznego lub ciągu geometrycznego, które wymagają rozwiązania układów równań o podwyższonym stopniu trudności; – potrafi rozwiązywać zadania mieszane dotyczące ciągu arytmetycznego i geometrycznego.	Słuchacz: – uczeń potrafi rozwiązywać zadania na dowodzenie dotyczące ciągów i ich własności; – potrafi udowodnić wzór na sumę n kolejnych początkowych wyrazów ciągu arytmetycznego; – potrafi udowodnić wzór na sumę n kolejnych początkowych wyrazów ciągu geometrycznego.

rozwiązywaniu zadań wzór na n -ty wyraz ciągu geometrycznego; – zna i potrafi stosować w rozwiązywaniu zadań wzór na sumę n kolejnych początkowych wyrazów ciągu geometrycznego;	geometrycznego;	arytmetycznego i geometrycznego		

Potęgi. Logarytmy. Funkcja wykładnicza

- Potęga o wykładniku rzeczywistym – powtórzenie
- Funkcja wykładnicza i jej własności
- Proste równania wykładnicze
- Proste nierówności wykładnicze
- Zastosowanie funkcji wykładniczej do rozwiązywania zadań umieszczonych w kontekście praktycznym
- Logarytm – powtórzenie wiadomości
- Proste równania logarytmiczne

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – oblicza potęgi o wykładnikach wymiernych; – zna prawa działań na potęgach i potrafi je stosować w obliczeniach; – zna definicję funkcji wykładniczej; – potrafi odróżnić funkcję wykładniczą od innych funkcji; – potrafi szkicować wykresy funkcji wykładniczych dla różnych podstaw;	Słuchacz: – potrafi opisać własności funkcji wykładniczej na podstawie jej wykresu; – potrafi przekształcać wykresy funkcji wykładniczych (S_{0x}, S_{0y}, $S_{(0,0)}$, przesunięcie równoległe o dany wektor);	Słuchacz: – potrafi zastosować proste równania i nierówności wykładnicze w rozwiązywaniu zadań dotyczących własności funkcji wykładniczych oraz innych zagadnień (np. ciągów);	Słuchacz: – potrafi sprawnie przekształcać wyrażenia zawierające logarytmy, stosując poznane twierdzenia o logarytmach.	Słuchacz: – rozwiązuje zadania o podwyższonym stopniu trudności.

– potrafi rozwiązywać graficznie proste równania oraz nierówności z wykorzystaniem wykresu funkcji wykładniczej; – rozwiązuje proste równania wykładnicze sprowadzające się do równań liniowych i kwadratowych; – rozwiązuje proste nierówności wykładnicze sprowadzające się do nierówności liniowych i kwadratowych; – posługuje się funkcjami wykładniczymi do opisu zjawisk fizycznych, chemicznych, a także w zagadnieniach osadzonych w kontekście praktycznym; – potrafi obliczyć logarytm liczby dodatniej; – zna i potrafi stosować wzory na: logarytm iloczynu, logarytm ilorazu, logarytm potęgi o wykładniku naturalnym.				

Elementy geometrii analitycznej

- Odległość punktów w układzie współrzędnych Współrzędne środka odcinka
- Równanie kierunkowe prostej. Równanie ogólne prostej
- Równoległość i prostopadłość prostych w układzie współrzędnych
- Zastosowanie wiadomości o równaniu prostej do rozwiązywania zadań

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi obliczyć długość odcinka; – potrafi obliczyć współrzędne środka odcinka o danych końcach (wyznaczyć współrzędne jednego z końców odcinka, mając dane współrzędne środka odcinka i współrzędne drugiego końca); – zna pojęcia: równanie kierunkowe prostej oraz równanie ogólne prostej; – potrafi napisać równanie kierunkowe prostej, znając kąt nachylenia tej prostej do osi OX oraz współrzędne punktu należącego do tej prostej; – potrafi na podstawie równania kierunkowego prostej podać miarę kąta nachylenia tej prostej do osi OX; – potrafi przekształcić równanie prostej danej w postaci kierunkowej do postaci ogólnej (i odwrotnie – o ile takie równanie istnieje); – zna warunek na	Słuchacz: – potrafi napisać równanie kierunkowe prostej przechodzącej przez dwa dane punkty; – potrafi napisać równanie prostej równoległej (prostopadłej) do danej prostej przechodzącej przez dany punkt;	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać proste zadania z zastosowaniem poznanych wzorów – potrafi wyznaczyć obraz figury geometrycznej (punktu, odcinka, trójkąta, prostej itp.) w symetrii osiowej względem dowolnej prostej oraz w symetrii środkowej względem dowolnego punktu; – potrafi rozwiązywać zadania z geometrii analitycznej, o średnim stopniu trudności, w których wykorzystuje wiedzę o i prostych;	Słuchacz: – rozwiązuje zadania, w których występują parametry.	Słuchacz: – rozwiązuje zadania dotyczące geometrii analitycznej o podwyższonym stopniu trudności.

równoległość i prostopadłość prostych danych równaniami ogólnymi (kierunkowymi); – potrafi zbadać równoległość i prostopadłość prostych na podstawie ich równań kierunkowych; – oblicza współrzędne punktu przecięcia dwóch prostych; – znajduje obrazy niektórych figur geometrycznych (punktu, odcinka, trójkąta, prostej itp.) w symetrii osiowej względem osi układu współrzędnych i symetrii środkowej względem początku układu współrzędnych;				

Elementy kombinatoryki i rachunku prawdopodobieństwa

- Reguła mnożenia.
- Reguła dodawania.
- Doświadczenie losowe.
- Zdarzenia. Działania na zdarzeniach.
- Obliczanie prawdopodobieństwa.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – zlicza obiekty w prostych sytuacjach kombinatorycznych, niewymagających użycia wzorów kombinatorycznych;	Słuchacz: – stosuje regułę mnożenia i regułę dodawania; – umie stosować własności prawdopodobieństwa rozwiązaniach prostych	Słuchacz: – rozwiązuje zadania z kombinatoryki i rachunku prawdopodobieństwa o średnim stopniu trudności;	Słuchacz: – stosuje regułę mnożenia i dodawania w niebanalnych przypadkach – oblicza prawdopodobieństwo	Słuchacz: – rozwiązuje zadania o podwyższonym stopniu trudności.

– zna terminy: doświadczenie losowe, zdarzenie elementarne, przestrzeń zdarzeń elementarnych, zdarzenie, zdarzenie pewne, zdarzenie niemożliwe, zdarzenia wykluczające się; – zna twierdzenie o prawdopodobieństwie klasycznym; – zna własności prawdopodobieństwa – umie określić (skończoną) przestrzeń zdarzeń elementarnych danego doświadczenia losowego i obliczyć jej moc; – umie określić jakie zdarzenia elementarne sprzyjają danemu zdarzeniu; – umie stosować w typowych sytuacjach klasyczną definicję prawdopodobieństw (rzut kostką, rzut monetą).	zadań; – umie stosować w prostych sytuacjach klasyczną definicję prawdopodobieństwa		zdarzenia doświadczenia wieloetapowego.	

Elementy statystyki opisowej

- Podstawowe pojęcia statystyki. Sposoby prezentowania danych zebranych w wyniku obserwacji statystycznej.
- Średnia z próby.
- Mediana z próby i moda z próby.
- Wariancja i odchylenie standardowe.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący

Słuchacz: – potrafi odczytywać dane statystyczne z tabel, diagramów i wykresów; – potrafi przedstawiać dane empiryczne w postaci tabel, diagramów i wykresów; – potrafi obliczyć średnią arytmetyczną i średnią ważoną z próby; – potrafi obliczyć medianę z próby; – potrafi wskazać modę z próby; – potrafi obliczyć wariancję i odchylenie standardowe zestawu danych;	Słuchacz: – potrafi określać zależności między odczytanymi danymi.	Słuchacz: – potrafi na podstawie obliczonych wielkości przeprowadzić analizę przedstawionych danych;	Słuchacz: – potrafi rozwiązywać proste zadania teoretyczne dotyczące pojęć statystycznych – podać przykład zestawu danych o ustalonych parametrach statystycznych	

Geometria przestrzenna

- Graniastosłupy.
- Ostrosłupy.
- Siatki wielościanu. Pole powierzchni wielościanu.
- Objętość figury przestrzennej. Objętość wielościanów.
- Przekroje wybranych wielościanów.
- Bryły obrotowe. Pole powierzchni brył obrotowych.
- Objętość brył obrotowych.

dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Słuchacz: – potrafi określić położenie dwóch płaszczyzn w przestrzeni;	Słuchacz: – umie scharakteryzować prostopadłość prostej i płaszczyzny;	Słuchacz: – w graniastosłupach i ostrosłupach oblicza miary kątów między odcinkami (np. krawędziami,	Słuchacz: – określa, jaką figurą jest dany przekrój prostopadłościanu płaszczyzną; zna i umie stosować	Słuchacz: – potrafi skonstruować przekrój wielościanu płaszczyzną i udowodnić

– potrafi określić położenie prostej i płaszczyzny w przestrzeni; – potrafi określić położenie dwóch prostych w przestrzeni; – potrafi rysować figury płaskie w rzucie równoległym na płaszczyznę; – rozumie pojęcie kąta między prostą i płaszczyzną; – rozumie pojęcie kąta dwuściennego, poprawnie posługuje się terminem „kąt liniowy kąta dwuściennego”; – zna określenie graniastosłupa; umie wskazać: podstawy, ściany boczne, krawędzie podstaw, krawędzie boczne, wysokość graniastosłupa; – zna podział graniastosłupów; – umie narysować siatki graniastosłupów prostych; – zna określenie ostrosłupa; umie wskazać: podstawę, ściany boczne, krawędzie podstaw, krawędzie boczne, wysokość ostrosłupa; – zna podział ostrosłupów; – umie narysować siatki ostrosłupów prostych;	– umie scharakteryzować prostopadłość dwóch płaszczyzn; – rozpoznaje w graniastosłupach i ostrosłupach kąty między ścianami; – oblicza miary kątów między odcinkami oraz kąt między odcinkami i płaszczyznami (np. kąt rozwarcia stożka, kąt między tworzącą a podstawą w walcach i stożkach	krawędziami i przekątnymi, itp.) – potrafi rozwiązywać proste zadania geometryczne dotyczące brył, w tym z wykorzystaniem trygonometrii i poznanych wcześniej twierdzeń	twierdzenia charakteryzujące ostrosłup prosty; potrafi rozwiązywać zadania geometryczne dotyczące brył o średnim stopniu trudności, z wykorzystaniem wcześniej poznanych twierdzeń.	poprawność konstrukcji; potrafi rozwiązywać nietypowe zadania geometryczne dotyczące brył, z wykorzystaniem wcześniej poznanych twierdzeń.

– rozpoznaje w graniastopach i ostrostopach kąty między odcinkami (np. krawędziami, krawędziami i przekątnymi, itp.), oblicza miary tych kątów;– rozpoznaje w graniastopach i ostrostopach kąt między odcinkami i płaszczyznami (między krawędziami i ścianami, przekątnymi i ścianami)– zna określenie walca; umie wskazać: podstawy, powierzchnię boczną, tworzącą, oś obrotu walca;– rozumie określenie przekrój osiowy walca;– zna określenie stożka; umie wskazać: podstawę, powierzchnię boczną, tworzącą, wysokość, oś obrotu, wierzchołek stożka;– rozumie określenie przekrój osiowy stożka– zna określenie kuli;– rozpoznaje w walcach i stożkach kąt między odcinkami oraz kąt między odcinkami i płaszczyznami				

(np. kąt rozwarcia stożka, kąt między tworzącą a podstawą); oblicza miary tych kątów; – umie obliczać objętość i pole powierzchni poznanych graniastosłupów; – umie obliczać objętość i pole powierzchni poznanych ostrosłupów prawidłowych; – umie obliczać objętość i pole powierzchni brył obrotowych (stożka, kuli, walca);				

Informatyka

1. Ocenie podlegają wszystkie formy aktywności ucznia.
 - Praktyczne i pisemne prace sprawdzające
 - Ćwiczenia wykonywane podczas zajęć
 - Odpowiedzi ustne
 - Obowiązkowe prace domowe
 - Opracowania tematów, referaty
 - Aktywność ucznia
2. Prace pisemne oraz praktyczne ocenianie są na podstawie skali:

- 86% - 100% - bardzo dobry
 - 71% - 85% - dobry
 - 51% - 70% - dostateczny
 - 31% - 50% - dopuszczający
 - 0% - 30 – niedostateczny
3. Sprawdziany odbywają się zgodnie z rozkładem materiału.
 4. Jeżeli uczeń opuścił sprawdzian z przyczyn losowych, to powinien napisać go w ciągu dwóch tygodni od dnia powrotu do szkoły.
 5. Uczeń jest zobowiązany poprawić ocenę niedostateczną ze sprawdzianu w ciągu 2 tygodni od dnia oddania sprawdzonych prac.
 6. Uczeń obecny na lekcji, odmawiający odpowiedzi ustnej, pisemnej, kartkówki, sprawdzianu itp. otrzymuje ocenę niedostateczną.
 7. Za brak pracy domowej uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną. Jeżeli jest wykonana błędnie uczeń nie otrzymuje oceny i dokonuje jej poprawy na następną lekcję.
 8. Uczeń może być niesklasyfikowany, jeżeli brak jest podstaw do ustalenia oceny klasyfikacyjnej z powodu nieobecności ucznia na zajęciach edukacyjnych, przekraczającej 50% czasu przeznaczonego na te zajęcia.
 9. Jeżeli uczeń nie przestrzega regulaminu pracowni szkolnej może otrzymać ocenę niedostateczną za jego nieznajomość (rubryka aktywność).
 10. Dla uczniów z dysfunkcjami potwierdzonymi (na piśmie) poziom wymagań będzie obniżony.
 11. Uczniowie aktywnie uczestniczą w lekcjach, nie przeszkadzają kolegom i nauczycielowi w trakcie zajęć oraz przestrzegają zasad bezpieczeństwa.

Wymagania na poszczególne oceny szkolne:

1. Wokół informacji i Internetu

Wyszukiwanie informacji w Internecie				
2	3	4	5	6

Wyszukuje adresy stron WWW zawierające proste hasło – korzysta z wyszukiwarki internetowej. Zna zasady nawigacji po stronie WWW, poruszając się po wybranych stronach internetowych.	Wie, czym są Internet i strona WWW oraz zna genezę powstania Internetu. Wymienia wybrane usługi Internetowe. Podaje opisy i zastosowania wyszukiwarki internetowej, katalogu stron WWW i portalu. Szuka informacji w Internecie, konstruując złożone hasło.	Omawia rozwój usług internetowych, wskazując najważniejsze fakty. Wyjaśnia, na czym polega przeglądanie strony internetowej. Potrafi właściwie zawęzić obszar poszukiwań, aby szybko odszukać informacje. Korzysta z encyklopedii i słowników w wersji elektronicznej.	Omawia organizację informacji w WWW. Wyjaśnia postać adresu URL. Potrafi zastosować różne narzędzia do wyszukiwania informacji, usprawniając szukanie informacji. Właściwie porządkuje informacje o stronach WWW. Potrafi odpowiednio ocenić przydatność i wiarygodność informacji.	Potrafi formułować własne wnioski i spostrzeżenia dotyczące rozwoju Internetu, jego znaczenia dla różnych dziedzin gospodarki i dla własnego rozwoju. Wyszukuje, gromadzi i właściwie selekcjonuje informacje, tworząc złożone projekty z różnych dziedzin.
Stosowanie przepisów prawa				
2	3	4	5	6
Zna podstawowe przepisy prawa dotyczące korzystania z cudzych materiałów i stosuje je w praktyce. Zna podstawowe zasady korzystania z programów komputerowych. Rozumie konieczność posiadania licencji na programy komputerowe. Jest świadomy istnienia przestępstw komputerowych.	Wie, co jest przedmiotem prawa autorskiego i co jemu nie podlega. Zna pojęcie licencji. Wymienia przykładowe rodzaje darmowych licencji. Wymienia przykładowe rodzaje przestępstw komputerowych.	Wyjaśnia wybrane przepisy prawa autorskiego, m.in.: „dozwolony użytek utworów”, zasady korzystania z cudzego utworu bez pytania o zgodę, ochrona wizerunku. Omawia przykładowe rodzaje licencji na programy komputerowe. Omawia wybrane przykłady przestępstw komputerowych.	Potrafi uzasadnić zastosowanie wybranego przepisu prawa w konkretnym przypadku. Podaje przykłady łamania wybranych przepisów prawa. Omawia różnice pomiędzy różnymi rodzajami licencji. Sprawdza, na podstawie jakiej licencji jest rozpowszechniany dany program. Wyjaśnia zasady tej licencji.	Potrafi samodzielnie interpretować ważniejsze przepisy prawa autorskiego dotyczące korzystania z różnych źródeł informacji i ochrony programów komputerowych. Wyszukuje dodatkowe informacje na temat przestępstw komputerowych.
Komunikacja i wymiana informacji w Internecie				
2	3	4	5	6

Wymienia podstawowe zasady pisania listów elektronicznych. Podaje przykładowe sposoby komunikacji i wymiany informacji z wykorzystaniem Internetu.	Poprawnie redaguje listy elektroniczne, dbając o ich formę i treść. Omawia wybrane formy komunikacji i wymiany informacji. Korzysta z nich, stosując zasady netykiety. Rozumie różnice między. czatem i grupą dyskusyjną. Wyjaśnia, na czym polega komunikacja w czasie rzeczywistym.	Rozróżnia poszczególne formy komunikowania się przez Sieć. Rozróżnia poszczególne sposoby wymiany informacji. Omawia działanie poczty elektronicznej. Wie, na czym polega tworzenie sieciowego dziennika i w jaki sposób współtworzy się treści w Sieci.	Potrafi dokonać analizy porównawczej różnych form komunikacji i wymiany informacji, podając opis poszczególnych form i niezbędne wymagania. Porównuje metody dostępu do poczty elektronicznej. Współtworzy zasoby w Sieci, np. zakłada blog lub umieszcza wpisy w Wikipedii. Wie, na czym polega telefonia internetowa (VoIP) i Internet mobilny.	Samodzielnie wyszukuje w różnych źródłach informacje na temat nowoczesnych możliwości korzystania z Internetu, np. za pomocą urządzeń mobilnych.
Zna zasady netykiety. Podaje przynajmniej dwie korzyści wynikające z rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK). Jest świadomy istnienia zagrożeń wynikających z rozwoju TIK.	Podaje zalety korzystania z komunikacji za pomocą Internetu. Wymienia podstawowe zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnej.	Omawia korzyści i zagrożenia dotyczące korzystania z różnych form komunikacji i wymiany informacji z wykorzystaniem Internetu.	Bierze aktywny udział w debacie na temat szans i zagrożeń wynikających z rozwoju TIK.	Potrafi samodzielnie ocenić znaczenie technologii informacyjno-komunikacyjnej w komunikacji i wymianie informacji. Zna najnowsze osiągnięcia w tej dziedzinie.
Korzystanie z e-usług				
2	3	4	5	6

Wymienia przykładowe e-usługi, np. e-nauczanie, e-banki, e-sklepy, e-aukcje. Wie, na czym polegają nauczanie i praca na odległość.	Omawia przykładowe e-usługi. Korzysta z wybranych e-usług, np. e-learningu. Jest świadomy istnienia zagrożeń wynikających z korzystania z e-usług.	Omawia zalety i wady poszczególnych e-usług. Zna i stosuje zasady bezpiecznego korzystania z poszczególnych e-usług.	Wyjaśnia działanie e-banku; podaje metody zabezpieczeń. Podaje zasady korzystania z poszczególnych e-usług. Wie, czym jest podpis elektroniczny.	Potrafi przedstawić własne wnioski z analizy zalet i wad poszczególnych e-usług. Korzystając z dodatkowych źródeł, znajduje najnowsze informacje na temat e-usług.

2. *Wokół dokumentów komputerowych*

Metody opracowywania dokumentów tekstowych				
2	3	4	5	6
Zna i stosuje podstawowe zasady redagowania i formatowania tekstu. Wstawia tabelę i wykonuje podstawowe operacje na komórkach tabeli. Zapisuje dokument w pliku w folderze domyślnym.	Właściwie dzieli tekst na akapity. Poprawia tekst, wykorzystując możliwości wyszukiwania i zamiany znaków oraz słowniki: ortograficzny i synonimów. Stosuje tabulację i wcięcia. Wykorzystuje edytor równań do pisania prostych wzorów. Stosuje automatyczną numerację i wypunktowanie.	Zmienia ustawienia strony – wielkość marginesów, orientację strony, rozmiar papieru. Znajduje błędy redakcyjne w tekście. Stosuje różne typy tabulatorów, potrafi zmienić ich ustawienia w całym tekście. Stosuje konspekty numerowane.	Przygotowuje poprawnie zredagowany i sformatowany tekst, dostosowując formę tekstu do jego przeznaczenia. Redaguje złożone wzory matematyczne. Samodzielnie wyszukuje opcje menu potrzebne do rozwiązania dowolnego problemu. Wykonuje konwersję tekstu na tabelę i odwrotnie.	Samodzielnie odkrywa nowe możliwości edytora tekstu, przygotowując dokumenty tekstowe. Tworzy dokumenty tekstowe, stosując poprawnie wszystkie poznane zasady redagowania i formatowania tekstu.
Zna podstawowe zasady pracy z dokumentem wielostronicowym (redaguje nagłówek, stopkę wstawia numery stron).	Wie, w jakim celu stosuje się style tekstu. Stosuje style nagłówkowe. Przygotowuje konspekt dokumentu. Tworzy spis treści.	Wie, czym są odwołania w tekście. Tworzy spis treści. Potrafi zredagować inną stopkę i inny nagłówek dla stron parzystych i nieparzystych. Rozmieszcza tekst w kolumnach.	Potrafi stosować różne style tekstu, modyfikuje istniejące. Umieszcza podpisy pod rysunkami; tworzy spis ilustracji. Stosuje przypisy. Korzysta z podziału tekstu na	Tworzy własne style tekstu. Potrafi utworzyć własne makro i zastosować je w dokumencie. Przygotowuje profesjonalny tekst – pismo, sprawozdanie, z zachowaniem wszystkich zasad redagowania i formatowania

	Stosuje wybrane szablony do przygotowywania różnych dokumentów.		sekcje. Wie, czym jest makro.	tekstów.

Tworzenie prezentacji multimedialnych				
2	3	4	5	6
Zna podstawowe zasady tworzenia prezentacji multimedialnej. Tworzy prezentację składającą się z kilku slajdów z zastosowaniem animacji niestandardowych. Korzysta z szablonów slajdów. Umieszcza na slajdach tekst i obrazy. Zapisuje prezentację we wskazanym folderze docelowym. Potrafi uruchomić pokaz slajdów.	Przygotowuje prezentację na zadany temat na podstawie konspektu. Zmienia kolejność slajdów. Ustawia przejścia poszczególnych slajdów. Wie, do czego służą poszczególne widoki slajdów. Potrafi ustawić inne tło dla każdego slajdu. Wstawia do slajdu wykresy, tabele, równania matematyczne, efekty dźwiękowe.	Potrafi właściwie zaplanować prezentację na zadany temat. Pracuje z widokami slajdów. Wstawia dźwięki z plików spoza listy standardowej. Zmienia tło, wstawia obiekty i hiperłącza. Umieszcza przyciski akcji. Dopasowuje przejścia między slajdami. Dodaje animacje i efekty dźwiękowe do obiektów. Prezentuje swoje prace przed klasą.	Wstawia podkład muzyczny odtwarzany podczas całej prezentacji. Przygotowuje materiały informacyjne dla uczestników pokazu i przeprowadza pokaz. Konwertuje przygotowaną prezentację do formatu umożliwiającego publikację w Internecie. Otwiera ją lokalnie w przeglądarce internetowej	Potrafi samodzielnie zaprojektować i przygotować multimedialną prezentację na wybrany temat, cechującą się ciekawym ujęciem zagadnienia, interesującym układem slajdów.

Obliczenia w arkuszu kalkulacyjnym				
2	3	4	5	6

Zna podstawowe zastosowania arkusza kalkulacyjnego. Potrafi zaznaczyć zadany blok komórek. Ustawia liczbowy format danych. Samodzielnie pisze formułę wykonującą jedno z czterech podstawowych działań arytmetycznych (dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie). Potrafi zastosować kopiowanie i wklejanie formuł. Tworzy prosty wykres. Zapisuje utworzony skoroszyt we wskazanym folderze docelowym.	Rozróżnia zasady adresowania w arkuszu kalkulacyjnym. Stosuje adresowanie bezwzględne wtedy, gdy jest to uzasadnione. Potrafi tworzyć formuły wykonujące bardziej zaawansowane obliczenia (potęgowanie, pierwiastkowanie, z zastosowaniem nawiasów). Tworzy wykres składający się z wielu serii danych, dodając do niego odpowiednie opisy. Ustawia inne formaty danych poza liczbowym. Formatuje tabelę.	Poprawnie planuje tabelę w arkuszu kalkulacyjnym, umieszczając w niej dane liczbowe i opisy. Stosuje adresowanie mieszane wtedy, gdy jest to uzasadnione. Stosuje formatowanie warunkowe tabeli arkusza kalkulacyjnego. Zna zastosowania różnych typów wykresów. Dostosowuje typ wykresu do danych, jakie ma przedstawiać. Potrafi narysować wykres wybranej funkcji matematycznej. Drukuje tabelę utworzoną w arkuszu kalkulacyjnym.	Potrafi układać rozbudowane formuły z zastosowaniem funkcji arkusza kalkulacyjnego. Potrafi stosować filtry i selekcjonować dane na podstawie zaawansowanych kryteriów. Korzysta z filtrów. Tworzy wykres funkcji trygonometrycznej . Dopasowuje wygląd arkusza kalkulacyjnego po wydruku, dobiera ustawienia strony, ustawia podział stron i obszar wydruku.	Potrafi przeprowadzić analizę przykładowego problemu i opracować właściwy algorytm obliczeń. Potrafi rejestrować makra, stosować je w celu ułatwienia wykonywania często powtarzanych czynności.
Zna i stosuje podstawowe funkcje arkusza kalkulacyjnego: SUMA, ŚREDNIA.	Korzysta z możliwości wstawiania funkcji. Potrafi zastosować funkcję JEŻELI.	Potrafi stosować wybrane funkcje arkusza kalkulacyjnego do rozwiązywania zadań z różnych przedmiotów.	Stosuje wybrane funkcje arkusza kalkulacyjnego: statystyczne, logiczne, matematyczne, tekstowe, daty i czasu. Stosuje zagnieżdżoną funkcję JEŻELI.	Zna działanie i zastosowanie większości funkcji dostępnych w arkuszu kalkulacyjnym.

Tworzenie bazy danych				
2	3	4	5	6
Na przykładzie gotowego pliku bazy danych potrafi omówić jej strukturę – określić, jakie informacje są w niej pamiętane.	Rozumie organizację danych w bazach danych. Wyjaśnia pojęcia: <i>baza danych</i>,	Omawia etapy przygotowania bazy danych. Określa odpowiednio typy	Rozumie, co oznacza przetwarzanie danych w bazach danych. Potrafi uzasadnić, dlaczego warto	Potrafi zaprojektować samodzielnie relacyjną bazę danych (składającą się z trzech tabel). Ustala typy pól.

Wymienia obiekty bazy danych: tabele, formularze, zapytania, raporty. Zapoznaje się z nimi, korzystając z gotowej bazy danych. Potrafi dodać nowe rekordy, korzystając z gotowego formularza.	<i>rekord i pole.</i> Na podstawie przygotowanych formularzy ćwiczy wprowadzanie i aktualizację danych. Tworzy prostą bazę danych, składającą się z dwóch tabel: planuje zawartość tabel. Definiuje relacje. Tworzy formularz, korzystając z kreatora.	danych. Tworzy formularz z podformularzem. Modyfikuje formularz, korzystając z widoku projektu.	umieszczać dane w kilku tabelach połączonych relacją. Rozumie pojęcia <i>relacji i klucza podstawowego</i>. Projektuje formularze do wprowadzania danych.	Projektuje wygląd formularzy.
Potrafi wyświetlić wynik gotowego zapytania i omówić, czego zapytanie dotyczy. Modyfikuje gotowe zapytania.	Tworzy proste zapytania, ustalając kryterium dla jednego pola. Prezentuje informacje, korzystając z przygotowanych raportów.	Stosuje filtry do prostego wyszukiwania. Tworzy zapytania. Przygotowuje kwerendę wybierającą na podstawie dwóch tabel. Zna sposób przygotowania korespondencji seryjnej z wykorzystaniem danych z bazy danych.	Tworzy złożone zapytania. Przygotowuje nowe raporty na podstawie wcześniej przygotowanych zapytań. W edytorze tekstu przygotowuje listy seryjne i etykiety adresowe, korzystając z danych zapisanych w bazie danych.	Potrafi budować złożone kwerendy z dwóch lub więcej tabel połączonych. Planuje i projektuje raporty.

Grafika komputerowa				
2	3	4	5	6
Z pomocą nauczyciela korzysta z wybranego programu do tworzenia grafiki rastrowej. Wyszukuje potrzebne funkcje w menu programu. Z pomocą nauczyciela korzysta z wybranego programu do tworzenia grafiki rastrowej. Wyszukuje potrzebne funkcje w menu programu.	Zna formaty plików graficznych. Opracowuje grafikę rastrową: stosuje warstwy i selekcje, zmianę kontrastu i nasycenia kolorów, kadrowanie i skalowanie. Wykonuje proste projekty w grafice wektorowej, korzystając z możliwości wstawiania Autokształtów (Kształtów) w edytorze tekstu.	Sprawne korzysta z Pomocy wbudowanej do programów w celu znalezienia szczegółowych sposobów rozwiązania danego problemu. Dostrzega różnice między grafiką rastrową i wektorową. Opracowuje grafikę rastrową: uzyskuje efekty specjalne dzięki zastosowaniu tzw. filtrów. Tworzy proste kompozycje, korzystając z wybranego programu do tworzenia grafiki wektorowej.	Rozumie znaczenie zapisu pliku graficznego w danym formacie – zależnie od przeznaczenia. Omawia zalety, wady i zastosowanie wybranych formatów plików grafiki rastrowej. Potrafi zastosować odpowiedni format pliku graficznego. Zapisuje pliki w różnych formatach. Opracowuje grafikę wektorową: przekształca obraz (pochyla, obraca), grupuje obiekty.	Samodzielnie zapoznaje się z możliwościami wybranego programu graficznego, przygotowując złożone projekty z różnych dziedzin.
Zna źródła obrazów cyfrowych i sposoby opracowywania zdjęć z wykorzystaniem wybranego programu komputerowego.	Potrafi wykonać prostą obróbkę zdjęcia zapisanego w postaci cyfrowej. Potrafi utworzyć album zdjęć, korzystając z materiałów przygotowanych wcześniej lub zapisanych na CD dołączonym do podręcznika.	Skanuje obrazy, korzystając ze skanera. Rozumie, czym jest rozdzielczość. Potrafi opracować zeskanowaną grafikę. Edytuje krótkie filmy.	Potrafi posłużyć się aparatem i kamerą cyfrową –przenosi zdjęcia, filmy do pamięci komputera. Opracowuje film, korzystając z materiałów przygotowanych wcześniej lub zapisanych na CD dołączonym do podręcznika.	Dyskutuje na temat źródeł obrazów cyfrowych i sposobów opracowywania obrazów (zdjęć) i filmów, dzieląc się własnymi doświadczeniami w tym zakresie. Udostępnia filmy w Internecie. Samodzielnie zapoznaje się z programami komputerowymi umożliwiającymi edycję filmów i obróbkę obrazów.

Tworzenie stron internetowych				
2	3	4	5	6

Wie, w jaki sposób zbudowane są strony WWW. Zna najważniejsze narzędzia do tworzenia stron internetowych. Wie, na czym polega tworzenie strony internetowej. Zapoznaje się z przykładowym źródłem strony internetowej, przeglądając strukturę pliku.	Potrafi przygotować prostą stronę internetową, używając dowolnego edytora tekstu. Wie, czym są szablony do tworzenia stron. Umie tworzyć akapity i wymuszać podział wiersza, dodawać nagłówki do tekstu, zmieniać krój i wielkość czcionki. Wie, jak wstawiać linie rozdzielające. Umie wstawiać hiperłącza, korzystać z kotwic. Rozumie strukturę plików HTML.	Potrafi tworzyć proste strony w języku HTML, używając edytora tekstowego. Zna funkcje i zastosowanie najważniejszych znaczników HTML. Potrafi wstawiać grafikę do utworzonych stron. Umie tworzyć listy wypunktowane i numerowane. Zna nazewnictwo kolorów.	Umie wstawiać tabele do tworzonych stron i je formatować. Wstawia tabele. Koduje polskie znaki. Umieszcza łącza hipertekstowe. Stosuje kolory.	Zna zagadnienia dotyczące promowania stron WWW. Potrafi stworzyć własny, rozbudowany serwis WWW i przygotować go w taki sposób, żeby wyglądał estetycznie i zachęcał do odwiedzin. Zna większość znaczników HTML.
Wie, że na stronach internetowych niektóre treści mogą być generowane dynamicznie.	Podaje przykłady stosowania stylów CSS. Wyjaśnia, na czym polega dynamiczne przetwarzanie strony; podaje przykłady skryptów i omawia ich rodzaje.	Zna najczęściej wykorzystywane atrybuty CSS i sposoby określania ich wartości. Omawia sposoby publikowania strony w Internecie.	Zna zasady dynamicznego przetwarzania stron. Analizuje wady i zalety różnych sposobów publikowania i promowania stron w Internecie. Przygotowuje stronę do publikacji w Internecie i ją publikuje.	Potrafi wstawiać do utworzonej strony proste skrypty napisane w języku JavaScript.

3. Wokół komputera, sieci i programów komputerowych

Komputer				
2	3	4	5	6
Wymienia i omawia podstawowe elementy komputera. Podaje przykłady urządzeń	Klasyfikuje środki i narzędzia TI. Charakteryzuje przykładowe	Potrafi określić funkcje i podstawowe parametry środków TI.	Wymienia podstawowe układy mieszczące się na płycie głównej. Charakteryzuje ich parametry.	Potrafi dobrać pełną konfigurację sprzętu i oprogramowania do danego zastosowania.

peryferyjnych. Omawia podstawowy zestaw oprogramowania, który może być zainstalowany na komputerze. Wymienia urządzenia peryferyjne.	urządzenia peryferyjne. Omawia rodzaje programów komputerowych i potrafi określić ich przeznaczenie. Wie, co to znaczy zainstalować i odinstalować program. Potrafi określić, ile wolnego miejsca jest na dysku.	Charakteryzuje narzędzia TI. Omawia rodzaje pamięci masowych. Wymienia podstawowe typy plików. Potrafi zainstalować program komputerowy. Rozumie rolę systemu operacyjnego. Wymienia popularne systemy.	Wie, w jakim celu tworzy się partycje na dysku twardym. Instaluje sterowniki urządzeń. Potrafi scharakteryzować różne systemy operacyjne. Dbą o prawidłowe funkcjonowanie komputera, przeprowadzając wszystkie niezbędne testy.	Dokonuje analizy porównawczej różnych systemów operacyjnych.

Praca w sieci komputerowej

2	3	4	5	6
Wie, czym jest sieć komputerów i dlaczego komputery łączą się w sieć. Korzysta z podstawowych usług sieci.	Wymienia podstawowe klasy sieci. Rozumie pojęcie logowania się do sieci. Omawia podstawowe sposoby łączenia komputerów w sieć. Wymienia korzyści płynące z połączenia komputerów w sieć.	Zna podstawy konfiguracji sieci (protokoły sieciowe, identyfikacja sieciowa). Wymienia elementy niezbędne do budowy sieci. Potrafi udostępniać zasoby komputera. Omawia korzyści płynące z połączenia komputerów w sieć.	Omawia przykładowe schematy sieci: domowej i szkolnej. Udostępnia zasoby w sieci.	Potrafi mapować zasoby komputera. Wie, czym jest maska podsieci.

Bezpieczeństwo i ochrona danych

2	3	4	5	6
Wymienia sposoby ochrony danych w komputerach i sieciach komputerowych.	Zna zasady ochrony danych w komputerach i sieciach komputerowych.	Rozumie potrzebę wykonywania podstawowych operacji porządkujących zasoby komputera oraz stosowania podstawowych zasad ochrony własnych dokumentów i	Podając przykłady, dyskutuje na temat odmian złośliwego oprogramowania i oprogramowania zabezpieczającego komputer.	Dzieli się własnymi doświadczeniami w zakresie bezpieczeństwa i ochrony danych w komputerach.

		zasobów komputera. Zna sposoby ochrony przed utrata danych.		

Algorytmika i programowanie

2	3	4	5	6
Zapisuje prosty algorytm liniowy w postaci listy kroków. Zna podstawowe zasady prezentacji algorytmów w postaci schematów blokowych (zna podstawowe bloki potrzebne do budowania schematu blokowego). Analizuje gotowy schemat blokowy prostego algorytmu.	Wyjaśnia pojęcie algorytmu oraz zależności między problemem, algorytmem i programem. Wyjaśnia pojęcie <i>specyfikacja problemu</i>. Określa dane do zadania oraz wyniki i zapisuje prosty algorytm liniowy oraz z warunkami w postaci listy kroków. Buduje schemat blokowy prostego algorytmu liniowego; analizuje schemat blokowy algorytmu z rozgałęzieniami. Wie, na czym polega iteracja.	Omawia etapy rozwiązywania problemu (zadania). Buduje schemat blokowy algorytmu z warunkiem prostym. Prezentuje algorytmy iteracyjne za pomocą listy kroków i schematu blokowego. Testuje rozwiązania.	Analizuje algorytmy, w których występują powtórzenia i określa, od czego zależy liczba powtórzeń. Buduje schemat blokowy algorytmu z warunkiem złożonym.	Potrafi samodzielnie napisać specyfikację określonego zadania. Buduje schemat blokowy algorytmu, w którym wystąpią złożone sytuacje warunkowe. Buduje schemat blokowy określonego algorytmu iteracyjnego.
Wie, na czym polega programowanie. Analizuje gotowe proste programy zapisane w wybranym języku programowania.	Klasyfikuje języki programowania. Pisze proste programy w wybranym języku programowania, używając podstawowych poleceń.	Zna pojęcia: <i>translacja, kompilacja, interpretacja</i>. Wyjaśnia, na czym polega prezentacja algorytmu w postaci programu. Realizuje prostą sytuację warunkową w wybranym języku programowania.	Wyjaśnia pojęcia: <i>interpretacja, kompilacja</i>. Odróżnia kompilację od interpretacji. Realizuje prostą sytuację warunkową w wybranym języku programowania.	Zapisuje złożony algorytm w wybranym języku programowania.

Wiedza o społeczeństwie- poziom rozszerzony

Założenia ogólne

1. Słuchacz oceniany jest semestralnie na podstawie:
 - przygotowania i aktywności na konsultacjach
 - własnoręcznie napisanej pracy kontrolnej
 - egzaminu ustnego
2. Za najważniejsze cele oceniania uznaje się:
 - przekazywanie słuchaczom informacji o tym jakim stopniu osiągają zakładane w programie cele kształcenia w skali przyjętej w statucie szkoły,
 - opisywanie rozwoju kompetencji słuchaczy i udzielanie mu informacji zwrotnej , wskazanie na sukcesy i trudności oraz różne możliwe sposoby radzenia sobie z nimi,
 - przekazywanie słuchaczom informacji na temat tego, jak się uczą i jak mogą doskonalić metody uczenia się odpowiadające ich preferencjom,
 - wdrażanie słuchaczy do efektywnej samooceny i samokontroli,
 - rozwijanie poczucia odpowiedzialności słuchaczy za osobiste postępy w edukacji,
 - dostarczanie nauczycielowi precyzyjnej informacji o poziomie osiągnięcia założonych celów kształcenia, skuteczności stosowanych przez niego metod i sposobów nauczania oraz kierunku ich ewentualnej modyfikacji,
 - realizację odpowiednich zapisów Podstawy programowej oraz Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania.
3. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu semestralnego jest napisanie pracy kontrolnej – której tematykę (zgodną z przedstawionym materiałem nauczania) i formę ustala na pierwszych zajęciach nauczyciel prowadzący.
4. Nauczyciel zobowiązany jest do określenia kryteriów przyznawania punktów i ocen za wykonaną pracę kontrolną.
5. Termin oddania pracy kontrolnej nie powinien przekraczać 3 tygodni przed datą 30 listopada w sesji zimowej lub 30 kwietnia w sesji wiosennej, zaś pracy poprawkowej nie później niż 10 dni przed tymi terminami.
Przekroczenie tych terminów może skutkować nie dopuszczeniem do egzaminu ustnego.
6. W przypadku uzyskania oceny niedostatecznej za pracę kontrolną, słuchacz zobowiązany jest do napisania pracy poprawkowej. Nie zaliczenie drugiej pracy oznacza nie dopuszczenie słuchacza do egzaminu ustnego.

WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE OCENY

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Spoleczeństwo						
Życie zbiorowe i jego reguły	– socjologia – formy życia społecznego – normy społeczne – instytucje społeczne – anomia – konflikty społeczne – rozwiązywanie konfliktów społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiorowość, stosunki społeczne, społeczność, społeczeństwo, norma społeczna, instytucja społeczna, konflikt społeczny – przedstawia rodzaje norm społecznych – wymienia przykłady instytucji społecznych – podaje źródła konfliktów społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia, więź społeczna, zależność społeczna, działanie społeczne, para, krąg społeczny, publiczność, wspólnota, wartości, konformizm – charakteryzuje formy życia społecznego – wymienia i opisuje formy zbiorowości – omawia rodzaje norm społecznych – opisuje funkcje norm społecznych – przedstawia przykłady instytucji społecznych – podaje elementy konfliktów społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: zbiór społeczny, styczność przestrzenna, styczność społeczna, sankcje, anomia – wymienia i opisuje rodzaje więzi społecznych – charakteryzuje zadania instytucji społecznych – opisuje przyczyny, przejawy i skutki anomii – omawia sposoby rozwiązywania konfliktów	– wyjaśnia znaczenie terminów: socjologia ogólna, socjologia szczegółowa, łączność psychiczna, innowacja, rytualizm, wycofanie, bunt, alienacja – przedstawia wpływ poglądów Augusta Comte’a, Herberta Spencera, Emila Durkheima, Maxa Webera na badania socjologiczne – charakteryzuje fazy konfliktu społecznego.	– ocenia sposoby rozwiązywania konfliktów
Człowiek jako istota społeczna. So	– socjalizacja pierwotna i wtórna – modele	– wyjaśnia znaczenie terminów: wychowanie, socjalizacja,	– wyjaśnia znaczenie terminów: natura ludzka, socjalizacja pierwotna,	– wyjaśnia znaczenie terminów: dewiacja, stygmatyzacja	– porównuje różne modele socjalizacji – opisuje typy	– ocenia wpływ czynników socjalizacji na przystosowanie

socializacja i kontrola społeczna	socjalizacji – czynniki socjalizacji – kontrola społeczna – stygmatyzacja społeczna – resocjalizacja	uspołecznienie – uzasadnia, dlaczego człowiek jest istotą społeczną – tłumaczy, jaki wpływ na człowieka ma kontrola społeczna	socjalizacja wtórna, porządek społeczny, kontrola społeczna, resocjalizacja – charakteryzuje etapy socjalizacji – wymienia czynniki socjalizacji – opisuje formy i środki kontroli społecznej	– charakteryzuje różne modele socjalizacji – opisuje czynniki socjalizacji – omawia teorię stygmatyzacji społecznej – tłumaczy, na czym polega proces resocjalizacji	socjalizacji – omawia mechanizmy procesów socjalizacyjnych	młodych ludzi do funkcjonowania w zbiorowości – ocenia skutki stygmatyzacji społecznej – ocenia skutki resocjalizacji
Pojęcie i typologia grup społecznych.	– podział grup społecznych, – czynniki grupotwórcze – cechy grupy społecznej – pozycja i rola społeczna – status społeczny – grupy odniesienia	– wyjaśnia znaczenie terminów: grupa społeczna, interakcja społeczna – wymienia cechy grupy społecznej – omawia funkcjonowanie małej grupy społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: piramida Masłowa, pozycja społeczna, rola społeczna, status społeczny – charakteryzuje rodzaje grup społecznych – opisuje klasyfikację potrzeb według Abrahama Masłowa	– wyjaśnia znaczenie terminów: kategoria statystyczna, kategoria socjologiczna, kategoria społeczna, grupy odniesienia – wymienia czynniki grupotwórcze – omawia rodzaje ról społecznych i ich wpływ na funkcjonowanie grupy społecznej – opisuje różne style kierowania grupą	– wyjaśnia wpływ liczebności, interakcji i więzi społecznych, celów, wartości i norm oraz poczucia odrębności i wspólnoty na sposób funkcjonowania grupy społecznej – charakteryzuje grupy odniesienia i omawia ich wpływ na społeczne funkcjonowanie jednostki	– ocenia różne style kierowania grupą
Rodzina jako grupa społeczna.	– rodzina w ujęciu historycznym i współczesnym – cechy współczesnej rodziny – modele rodziny – nowe formy rodziny – funkcje rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminu: rodzina – wymienia cechy współczesnej rodziny	– wyjaśnia znaczenie terminów: konkubinaty, związek partnerski – omawia cechy współczesnej rodziny – charakteryzuje nowe formy rodziny – opisuje sytuację współczesnej rodziny w Polsce	– przedstawia i opisuje charakter i formy rodziny na przestrzeni wieków – charakteryzuje funkcje rodziny i sposoby ich realizacji przez rodziny współczesne – omawia postawy rodzicielskie	– charakteryzuje modele rodziny ze względu na typ małżeństwa, wielkość, podział władzy i miejsce zamieszkania	– porównuje tradycyjny model rodziny ze współczesnym – ocenia różne postawy rodzicielskie – ocenia sytuację współczesnej rodziny w Polsce

Podziały społeczne. Co to jest struktura społeczna? Ruchliwość społeczna oraz nierówność szans życiowych.	– zróżnicowanie społeczne – struktura i warstwa społeczna – ruchliwość społeczna – nierówności społeczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: struktura społeczna, klasa, warstwa – przedstawia przyczyny zróżnicowania społecznego	– wyjaśnia znaczenie terminów: stratyfikacja społeczna, system klasowy, system warstwowy, struktura klasowo-warstwowa, struktura społeczno-zawodowa, ruchliwość społeczna – opisuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia przyczyny, przejawy i skutki nierówności społecznych	– wyjaśnia znaczenie terminów: system kastowy, ruchliwość pozioma, ruchliwość pionowa, awans, degradacja – porównuje różne rodzaje stratyfikacji społecznej – omawia procesy społeczne, które mają wpływ na trwałość i stabilność stratyfikacji społecznej – charakteryzuje różne rodzaje struktury społecznej – wymienia przyczyny i rodzaje ruchliwości społecznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: kooptacja, zasada kumulatywnych korzyści – opisuje i porównuje strukturę społeczeństwa polskiego czasów PRL i współcześnie	– ocenia społeczne skutki nierówności społecznych
Problemy życia społecznego w Polsce	– wykluczenie społeczne – problem bezrobocia – sytuacja niepełnosprawnych – perspektywy ludzi młodych	– wyjaśnia znaczenie terminu: bezrobocie – charakteryzuje przyczyny i skutki bezrobocia	– wyjaśnia znaczenie terminów: wykluczenie społeczne, polityka społeczna – omawia sposoby zwalczania bezrobocia – charakteryzuje główne problemy społeczne w Polsce i omawia możliwości ich rozwiązania	– charakteryzuje rodzaje bezrobocia – omawia przyczyny i przejawy wykluczenia społecznego – charakteryzuje i ocenia sytuację niepełnosprawnych w Polsce – omawia problemy i ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce	– opisuje następstwa wykluczenia społecznego – omawia instrumenty aktywnej polityki społecznej	– ocenia perspektywy ludzi młodych w Polsce
Co to jest	– przyczyny zmian	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– ocenia ruchy

zmiana społeczna oraz drogi prowadzące do niej. Typy społeczeństwa. Ruchy społeczne.	społecznych – reakcje na zmiany społeczne – typy społeczeństw – społeczeństwo współczesne – formy zmian społecznych: rewolucja i reformy – ruchy społeczne – ruch kobiet – ruch niepodległościowy – ruch praw obywatelskich	terminów: zmiana społeczna, rewolucja, reformy – omawia przyczyny i skutki zmian społecznych	terminów: proces społeczny, rozwój społeczny, regres społeczny, postęp społeczny, ruch społeczny – charakteryzuje społeczeństwo współczesne – omawia istotę i złożoność ruchów społecznych	terminów: transformacja ustrojowa, ruch radykalny, ruch reformatorski, ruch emancypacyjny – omawia sposoby i formy zmian społecznych oraz ocenia ich wpływ na jednostkę i społeczeństwo – opisuje reakcje na zmiany społeczne – wymienia i charakteryzuje typy społeczeństw	terminów: dyfuzja, feminizm, ruch niepodległościowy non-violence, ruch praw obywatelskich – charakteryzuje ruchy społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich	społeczne na przykładzie ruchu kobiet, ruchu niepodległościowego i ruchu praw obywatelskich
Naród i mniejszości narodowe	– czynniki narodotwórcze – koncepcje narodu narodowa – tożsamość narodowa – postawy wobec ojczyzny i narodu – szowinizm – rasizm – antysemityzm – mniejszości narodowe i etniczne w Polsce – sytuacja prawna mniejszości etnicznych i narodowych	– wyjaśnia znaczenie terminów: naród, symbole narodowe, patriotyzm – wymienia czynniki narodotwórcze	– wyjaśnia znaczenie terminów: świadomość narodowa, kosmopolityzm, rasizm, antysemityzm, nacjonalizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna – charakteryzuje czynniki narodotwórcze – opisuje postawy wobec ojczyzny i narodu – przedstawia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: tożsamość narodowa, asymilacja, ksenofobia, szowinizm, wielokulturowość – opisuje koncepcję etniczno-kulturową i polityczną tworzenia się narodu – przedstawia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu – charakteryzuje sytuację prawną mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: rekulturacja – przedstawia poglądy Johanna G. Herdera i Romana Dmowskiego na genezę państwa – wyjaśnia przyczyny, przejawy i skutki zanikania tożsamości narodowej	– ocenia postawy wobec ojczyzny i narodu – ocenia negatywne postawy związane z postrzeganiem narodu
Procesy	– integracja	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– omawia wybrane unie	– ocenia politykę

narodowości owe i społeczne	narodów w świecie zachodnim – charakterystyka konfliktów między narodami – konflikty na świecie – polityka państw wobec imigrantów – integracja kulturowa i polityka integracji – imigranci w Polsce	terminu: integracja – omawia przyczyny i przejawy konfliktów między narodami	terminów: migracja, imigrant – omawia przyczyny i przejawy integracji w świecie zachodnim – charakteryzuje politykę państw wobec imigrantów – przedstawia przeszkody w procesie integracji imigrantów w Europie	terminów: integracja kulturowa, repatriant, uchodźca – omawia konflikty etniczne na przykładzie Hiszpanii i byłej Jugosławii – charakteryzuje problem imigrantów w Polsce	regionalne świata – wymienia przykłady ważniejszych konfliktów, wojen i aktów terrorystycznych na świecie	państw wobec imigrantów – ocenia problem imigrantów w Polsce
Państwo i polityka						
Instytucja państwa	– definicja państwa – procesy państwowotwórcze – geneza państwa – współczesne państwa – funkcje państwa – cechy państwa – prawomocność władzy – państwo a naród	– wyjaśnia znaczenie terminów: państwo, władza – wymienia cechy państwa	– wyjaśnia, na czym polega proces państwowotwórczy – charakteryzuje cechy państwa – opisuje funkcje państwa – tłumaczy, na czym polega prawomocność władzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: legitymizacja – przedstawia różne konceptje definicji państwa – tłumaczy, na czym polega zasada samostanowienia narodów – opisuje formy legitymizacji władzy	– charakteryzuje i porównuje teorie dotyczące genezy państwa	– ocenia wpływ zasady samostanowienia narodów na kształtowanie się współczesnej Europy
Obywatel i obywatelstw o	– wzorce obywatelstwa – nabywanie i zrzekanie się obywatelstwa – obywatelstwo a narodowość	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, narodowość – przedstawia prawa i obowiązki obywatela w świecie <i>Konstytucji RP</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: prawo krwi, prawo ziemi – omawia zasady nabywania i zrzekania się obywatelstwa polskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, cnota obywatelska – określa dokonania postaci: Henry’ego Davida Thoreau, Martina	– przedstawia historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa	– ocenia postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa

	– prawa i obowiązki obywatela polskiego – obywatelstwo unijne – obywatelskie nieposłuszeństwo – obywatelskość		– porównuje cechy charakterystyczne obywatelstwa z wyznacznikami narodowości – wymienia uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego	Lutera Kinga, Mahatmy Gandhiego – opisuje i porównuje wzorce obywatelstwa na przestrzeni dziejów – charakteryzuje postawę obywatelskiego nieposłuszeństwa – omawia uznany kanon cnot obywatelskich		
Polityka i kultura polityczna	– polityka – interpretacja pojęcia – politycy – przywódcy polityczni – mężowie stanu – polityka a moralność – kultura polityczna – typy kultury politycznej	– wyjaśnia znaczenie terminu: polityka – przedstawia różne interpretacje pojęcia polityki	– wyjaśnia znaczenie terminu: przywódca polityczny – opisuje cechy charakterystyczne przywódców politycznych – wyjaśnia zależności między polityką a moralnością	– wyjaśnia znaczenie terminów: mąż stanu, kultura polityczna – opisuje proces kreowania przywódców politycznych i sposoby sprawowania przez nich władzy – omawia elementy kultury politycznej – wymienia i charakteryzuje rodzaje kultury politycznej	– omawia poglądy Arystotelesa, Niccolò Machiavellego, Carla Schmitta i Michela Foucaulta na istotę polityki – przedstawia klasyfikację polityków według teorii Maxa Webera – wyjaśnia związki między zjawiskami politycznymi a czynnikami kulturowymi	– opisuje i ocenia kulturę polityczną w Polsce
Ideologie, doktryny i programy polityczne	– światopogląd i ideologia – ideologia – doktryna – program – prawica i lewica – ideologie totalitarne – faszyzm – nazizm	– wyjaśnia znaczenie terminów: ideologia, doktryna polityczna, program polityczny – charakteryzuje zależności między światopoglądem, ideologią, doktryną i programem politycznym	– wyjaśnia znaczenie terminów: światopogląd, konserwatyzm, liberalizm, socjaldemokracja, chrześcijańska demokracja – tłumaczy źródła współczesnych doktryn	– wyjaśnia znaczenie terminów: faszyzm, nazizm, komunizm, socjalizm, idea wodzostwa, korporacje, marksizm, rewolucja proletariacka, dyktatura proletariatu, stalinizm – charakteryzuje	– wyjaśnia znaczenie terminów: korporacje, socjalizm utopijny, socjalizm naukowy, zasada subsydiarności, solidaryzm społeczny – porównuje doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu,	– ocenia ideologie totalitarne – ocenia doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji

	– komunizm – doktryna konserwatywna – doktryna liberalna – doktryna socjalistyczna – socjaldemokracja – chrześcijańska demokracja		politycznych – charakteryzuje doktrynę konserwatyzmu, liberalizmu, socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji	historyczne i współczesne sposoby klasyfikacji nurtów myśli politycznej – omawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych	socjaldemokracji i chrześcijańskiej demokracji – zestawia cechy charakterystyczne ideologii totalitarnych	
Systemy partyjne	– partia polityczna – funkcje partii politycznych – rodzaje partii politycznych – systemy partyjne – system partyjny a system wyborczy	– wyjaśnia znaczenie terminów: partia polityczna, ordynacja wyborcza – omawia cechy charakterystyczne partii politycznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: partia masowa, system jednopartyjny, system dwupartyjny, system wielopartyjny bez partii dominującej, system wyborczy – opisuje funkcje partii politycznych – charakteryzuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	– wyjaśnia znaczenie terminów: koteria arystokratyczna, klub polityczny, system dwupółpartyjny, system wielopartyjny z partią dominującą, ordynacja większościowa, ordynacja proporcjonalna, próg wyborczy – przedstawia proces powstawania partii politycznych – charakteryzuje różne rodzaje partii politycznych – opisuje wybrane systemy partyjne i podaje ich przykłady	– przedstawia zależności między systemem partyjnym a systemem wyborczym – porównuje ordynację większościową z proporcjonalną – charakteryzuje polską i europejską scenę polityczną	– ocenia ordynację większościową i proporcjonalną
Spółczeństwo obywatelskie	– podmioty społeczeństwa obywatelskiego – kapitał społeczny – organizacje	– wyjaśnia znaczenie terminu: społeczeństwo obywatelskie – wymienia podmioty społeczeństwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: stowarzyszenie, fundacja – opisuje podmioty społeczeństwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: kapitał społeczny, organizacja pożytku publicznego – przedstawia	– przedstawia, porównuje i ocenia poglądy Johna Locke’a, Georga Wilhelma Hegla i Alexisa de Tocqueville’a	– ocenia wpływ kapitału społecznego na rozwój społeczeństwa obywatelskiego

	pozarządowe w Polsce – organizacje pożytku publicznego	obywatelskiego	obywatelskiego – omawia czynniki wpływające na funkcjonowanie społeczeństwa obywatelskiego – charakteryzuje rodzaje organizacji pozarządowych w Polsce	rozumienie społeczeństwa obywatelskiego na przestrzeni dziejów – określa, jaki wpływ na rozwój społeczeństwa obywatelskiego ma kapitał społeczny – charakteryzuje zasady i cele funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce	dotyczące społeczeństwa obywatelskiego	
Modele demokracji						
Demokracja – zasady i procedury	– wartości będące fundamentem współczesnej demokracji – zasady demokracji – fale demokratyzacji – demokratyczne wybory – formy demokracji bezpośredniej – polskie tradycje demokratyczne	– wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja, wolność, równość, sprawiedliwość, wybory – omawia wartości będące fundamentem współczesnej demokracji	– wyjaśnia znaczenie terminów: cenzus, demokracja bezpośrednia, demokracja przedstawicielska (pośrednia), demokratyzacja, referendum – charakteryzuje zasady współczesnej demokracji – omawia zasady prawa wyborczego	– wyjaśnia znaczenie terminów: plebiscyt, inicjatywa ludowa, recall – przedstawia rodzaje równości i sprawiedliwości – charakteryzuje wybory w Polsce – omawia formy demokracji bezpośredniej i podaje ich przykłady – wymienia i opisuje rodzaje referendum	– wyjaśnia, na czym polega zjawisko fal demokratyzacji oraz jakie są jego uwarunkowania i skutki – omawia polskie tradycje demokratyczne	– ocenia znaczenie i przestrzeganie zasad i wartości demokratycznych we współczesnej demokracji
Modele ustrojowe państw demokratycznych	– formy współczesnych państw – formy państw złożonych – modele ustrojowe	– wyjaśnia znaczenie terminów: monarchia, republika, państwo unitarne, państwo złożone – wymienia rodzaje form	– wyjaśnia znaczenie terminów: system polityczny, wotum zaufania, wotum nieufności, państwo wyznaniowe, państwo	– wyjaśnia znaczenie terminów: reżim polityczny, federacja, konfederacja, unia, system parlamentarno-gabinetowy, system	– wyjaśnia znaczenie terminów: kontrasygnata, konstruktywne wotum nieufności, weto zawieszające – porównuje modele	– charakteryzuje i ocenia relacje między państwem a Kościołem w Polsce

	państw demokratycznych – system parlamentarno-gabinetowy – system kanclerski – system prezydencki – system półprezydencki – system parlamentarno-komitetowy – relacja pomiędzy państwem a Kościołem	rządów państw współczesnych – określa rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – podaje rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych	ateistyczne, konkordat – charakteryzuje rodzaje form rządów państw współczesnych – omawia rodzaje reżimu politycznego państw współczesnych – przedstawia rodzaje ustroju terytorialno-prawnego państw współczesnych	kanclerski, system prezydencki, system półprezydencki, system parlamentarno-komitetowy, odpowiedzialność polityczna, odpowiedzialność konstytucyjna, państwo neutralne światopoglądowo – opisuje modele ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – charakteryzuje systemy polityczne USA, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji i Szwajcarii – omawia relacje między władzą świecką i duchowną we współczesnym państwie	ustrojowe współczesnych państw demokratycznych – przedstawia relacje między władzą ustawodawczą i wykonawczą w systemie parlamentarno-gabinetowym, kanclerskim, prezydenckim, półprezydenckim i parlamentarno-komitetowym	
Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym	– aparat państwowy – parlament i jego funkcje – struktura parlamentu – funkcjonowanie parlamentu – wybory parlamentarne – mandat parlamentarny	– wyjaśnia znaczenie terminów: organ państwa, parlament, mandat, immunitet parlamentarny – przedstawia rolę i zadania izb parlamentu	– wyjaśnia znaczenie terminów: urząd, legislatura, kadencja, większość zwykła, większość bezwzględna, większość kwalifikowana, ordynacja wyborcza, klub parlamentarny, koalicja rządowa, opozycja	– wyjaśnia znaczenie terminów: aparat państwowy, tryb sesyjny, tryb permanencji, komisja zwyczajna, komisja nadzwyczajna, komisja śledcza, kworum, system większościowy, system proporcjonalny, mandat wolny, mandat	– omawia zależności między parlamentarną i partyjną działalnością parlamentarzystów	– ocenia zasadność funkcjonowania immunitetu parlamentarnego w Polsce.

	– immunitet parlamentarny – koalicja i opozycja		– charakteryzuje funkcje parlamentu – omawia sposoby podejmowania decyzji na forum parlamentu – opisuje sposoby przeprowadzania wyborów do parlamentu, – wyjaśnia, jaką rolę w działalności parlamentarzystów pełni mandat poselski i immunitet	imperatywny, immunitet formalny, immunitet materialny, dyscyplina klubowa – omawia klasyfikację organów państwowych – przedstawia strukturę parlamentu – wymienia sposoby funkcjonowania parlamentu – charakteryzuje rolę i zadania komisji parlamentarnych – wyjaśnia sposób powstawania koalicji rządowej i opozycji oraz relacje między nimi		
Władza wykonawcza w państwie demokratycznym	– egzekutywa – głowa państwa – rząd w państwie demokratycznym – biurokracja	– wyjaśnia znaczenie terminów: głowa państwa, rząd – charakteryzuje rodzaje głów państwa – opisuje skład i zadania rządu	– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa, biurokraci – omawia funkcje i zasady organizacji władzy wykonawczej – charakteryzuje sposoby wybierania głów państwa i zakres ich kompetencji	– wyjaśnia znaczenie terminów: egzekutywa polityczna, egzekutywa urzędnicza – omawia czynniki wpływające na pozycję premiera w rządzie i państwie – przedstawia rolę biurokratów w zarządzaniu państwem	– charakteryzuje relacje między władzą wykonawczą a władzą ustawodawczą i elektoratem w systemie prezydenckim, półprezydenckim, parlamentarno-gabinetowym, parlamentarno-komitetowym i kanclerskim	– ocenia wady i zalety monarchii i republiki – ocenia wpływ biurokratów na sposób funkcjonowania państwa
Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia	– partycypacja obywatelska – bezpieczeństwo socjalne	– wyjaśnia znaczenie terminów: bezpieczeństwo socjalne, patologia, korupcja	– wyjaśnia znaczenie terminów: emancypacja, demagogia – podaje sposoby i	– wyjaśnia znaczenie terminów: partycypacja obywatelska, antyglobalizm,	– charakteryzuje ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji oraz ich znaczenie dla	– ocenia wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu

	– ruchy obywatelskiego sprzeciwu i emancypacji – patologie życia publicznego – korupcja – demagogia – populizm – nepotyzm i klientelizm	– opisuje rodzaje korupcji i podaje jej przykłady	przykłady walki z korupcją na przykładzie Polski – opisuje wpływ bezpieczeństwa socjalnego na stabilność systemu demokratycznego	alterglobalizm, populizm, nepotyzm, klientelizm – omawia cechy charakterystyczne partycypacji obywatelskiej – przedstawia narzędzia partycypacji obywatelskiej – opisuje zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację	współczesnej demokracji – przedstawia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego	demokratycznego – ocenia wpływ korupcji na funkcjonowanie państwa i relacje między obywatelami a państwem – porównuje i ocenia zjawiska populizmu i demagogii oraz ich wpływ na współczesną demokrację – ocenia wpływ nepotyzmu i klientelizmu na funkcjonowanie państwa demokratycznego
System polityczny RP						
<i>Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej</i>	– konstytucja i jej funkcje – zasady ustroju RP – system rządów w Polsce – suwerenność a prawo międzynarodowe – procedura zmiany konstytucji – stany nadzwyczajne – stan wojenny – stan wyjątkowy – stan klęski	– wyjaśnia znaczenie terminu: konstytucja – wymienia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– opisuje funkcje konstytucji – charakteryzuje zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej	– prezentuje atrybuty konstytucji jako ustawy zasadniczej – omawia polskie tradycje konstytucyjne – przedstawia strukturę <i>Konstytucji RP</i> z 1997 r., – opisuje procedurę zmiany ustawy zasadniczej – charakteryzuje rodzaje stanów nadzwyczajnych, sposoby ich wprowadzania i kompetencje organów	– omawia system rządów w Polsce, – przedstawia relacje między prawem krajowym i międzynarodowym, w tym unijnym	– formułuje argumenty uzasadniające lub odrzucające konieczność zmiany <i>Konstytucji RP</i> – ocenia realną możliwość zmiany ustawy zasadniczej.

	żywiłowej			państwa w tym zakresie		
Parlament Rzeczypospolitej Polskiej	– sejm i senat – wybory – posłowie i senatorowie – organy sejmu i senatu – funkcjonowanie sejmu i senatu – skrócenie kadencji parlamentu – funkcje parlamentu – Zgromadzenie Narodowe	– wyjaśnia znaczenie terminów: sejm, senat – charakteryzuje skład i zadania parlamentu polskiego	– wyjaśnia znaczenie terminów: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze, inicjatywa ustawodawcza, Zgromadzenie Narodowe – charakteryzuje strukturę i funkcje parlamentu polskiego – opisuje cechy charakterystyczne wyborów do sejmu i senatu – omawia obowiązki, zadania i uprawnienia posłów i senatorów – tłumaczy, na czym polega kontrolna funkcja parlamentu – omawia rolę i zadania Zgromadzenia Narodowego	– wyjaśnia znaczenie terminów: dieta poselska, absoltorium, interpelacja poselska, zapytanie poselskie – omawia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego – charakteryzuje sposób funkcjonowania sejmu i senatu – określa uwarunkowania, w jakich może nastąpić skrócenie kadencji parlamentu w Polsce – opisuje proces legislacyjny w parlamencie polskim – przedstawia tryb uchwalania ustawy budżetowej – wymienia uprawnienia parlamentu w zakresie powoływania i odwoływania organów władzy publicznej	– opisuje skład, zadania i funkcje organów wewnętrznych sejmu i senatu – charakteryzuje uprawnienia parlamentu wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej	– ocenia rolę i zadania senatu w strukturze parlamentaryzmu polskiego
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	– model prezydentury w Polsce – zasady wyboru prezydenta	– wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa ustawodawcza, weto ustawodawcze – określa uprawnienia	– wyjaśnia znaczenie terminów: desygnacja, Rada Bezpieczeństwa Narodowego – charakteryzuje zasady	– wyjaśnia znaczenie terminów: prezydentura arbitrażowa, arbitraż ustrojowy, arbitraż polityczny, Rada	– omawia uwarunkowania i skutki zawieszenia lub usunięcia Prezydenta RP z urzędu	– ocenia pozycję Prezydenta RP w systemie ustrojowym państwa polskiego

	– kadencja prezydenta – uprawnienia wobec parlamentu, rządu, władzy sądowniczej, – prezydent a bezpieczeństwo państwa – uprawnienia w polityce zagranicznej – odpowiedzialność prezydenta	Prezydenta RP wobec parlamentu, rządu i władzy sądowniczej – wymienia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa	wyboru Prezydenta RP – omawia uprawnienia Prezydenta RP wobec parlamentu, w relacjach z rządem oraz wobec władzy sądowniczej – przedstawia kompetencje Prezydenta RP w zakresie bezpieczeństwa państwa i w polityce zagranicznej	Gabinetowa, odpowiedzialność konstytucyjna, odpowiedzialność polityczna, prerogatywy – przedstawia model prezydentury w Polsce – opisuje pozycję prezydenta w systemie rządów w Polsce – omawia zakres odpowiedzialności Prezydenta RP	– wyjaśnia, w jakich okolicznościach następuje opróżnienie urzędu Prezydenta RP – wymienia najistotniejsze prerogatywy Prezydenta RP	
Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej	– procedura powołania rządu – zmiana rządów i ministrów – odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów – rząd mniejszościowy – administracja rządowa – kompetencje wojewody – służba cywilna w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminów: premier, minister, wojewoda – wymienia kompetencje Rady Ministrów	– wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna – omawia skład Rady Ministrów – opisuje procedurę powoływania rządu – przedstawia strukturę i zadania administracji rządowej – charakteryzuje kompetencje wojewody	– wyjaśnia znaczenie terminów: rząd większościowy, rząd mniejszościowy, administracja zespolona, administracja niezespolona – przedstawia uwarunkowania, w jakich może nastąpić zmiana rządu i ministrów w trakcie trwania kadencji sejmu – omawia sposób pociągania całej Rady Ministrów i poszczególnych ministrów do odpowiedzialności politycznej przed	– wyjaśnia okoliczności, w jakich powoływany jest rząd mniejszościowy oraz określa sposób jego funkcjonowania	– ocenia pozycję premiera w systemie ustrojowym państwa polskiego – ocenia sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce

				sejmem – omawia zadania i sposób funkcjonowania służby cywilnej w Polsce		
Sądy i trybunały	– struktura sądownictwa w Polsce – konstytucyjne zasady działania sądów – Sąd Najwyższy – Krajowa Rada Sądownictwa – Trybunał Konstytucyjny – skarga konstytucyjna – Trybunał Stanu	– wyjaśnia znaczenie terminu: wymiar sprawiedliwości – przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce – wymienia konstytucyjne zasady działania sądów	– wyjaśnia znaczenie terminów: skarga konstytucyjna, odpowiedzialność konstytucyjna – opisuje strukturę sądownictwa w Polsce – charakteryzuje konstytucyjne zasady działania sądów – omawia kompetencje Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego	– wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, pismo procesowe – omawia strukturę i kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa – przedstawia strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Stanu, Trybunału Konstytucyjnego – opisuje sposób funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego – tłumaczy, jaką funkcję pełni skarga konstytucyjna	– wyjaśnia, jaką rolę w państwie pełni Krajowa Rada Sądownictwa – omawia elementy skargi konstytucyjnej	– ocenia znaczenie skargi konstytucyjnej dla funkcjonowania państwa
Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego	– Najwyższa Izba Kontroli – Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich – Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji – prokuratura – policja – Instytut Pamięci Narodowej	– wymienia zadania i działalność Urzędu Rzecznika Praw Obywatelskich – opisuje zadania i działalność policji	– wyjaśnia znaczenie terminów: zasada apolityczności, lustracja – charakteryzuje działalność kontrolną NIK – przedstawia zadania i działalność KRRiT	– wyjaśnia znaczenie terminu: kasacja – omawia zadania i działalność IPN – wymienia osoby podlegające obowiązkowi lustracyjnemu – charakteryzuje procedurę lustracyjną – opisuje zadania i działalność UOKiK	– przedstawia strukturę NIK, prokuratury i IPN – omawia sposób powoływania prezesa Najwyższej Izby Kontroli, rzecznika praw obywatelskich, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, prokuratora generalnego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, prezesa	– ocenia zasadność prowadzenia lustracji w Polsce

	– procedura lustracyjna – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Urząd Komunikacji Elektronicznej			– przedstawia zadania i działalność UKE	Urzędu Komunikacji Elektroniczne	
Samorząd terytorialny w Polsce	– samorząd – formy samorządu – struktura samorządu terytorialnego – zadania samorządu terytorialnego – organy samorządu terytorialnego – referendum lokalne – źródła dochodów samorządów – procedura uchwalania budżetu – nadzór nad samorządem terytorialnym	– wyjaśnia znaczenie terminów: samorząd, gmina, powiat, województwo – przedstawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce	– wyjaśnia znaczenie terminu: decentralizacja – charakteryzuje różne formy samorządu – omawia cechy charakterystyczne samorządu terytorialnego w Polsce – opisuje zadania własne gminy, powiatu i województwa – przedstawia skład i zadania organów stanowiących i wykonawczych gminy, powiatu i województwa	– wyjaśnia znaczenie terminów: subwencja, dotacja – przedstawia zakres zadań samorządu terytorialnego – określa warunki, w jakich może się odbyć referendum lokalne – wymienia źródła dochodów samorządu lokalnego	– omawia procedurę uchwalania budżetu jednostek samorządowych – wyjaśnia, kto i w jaki sposób sprawuje nadzór nad samorządem terytorialnym	– ocenia funkcjonowanie samorządu terytorialnego w Polsce
Kultura, media, edukacja						
Kultura i pluralizm kulturowy	– kultura w ujęciu opisowym i normatywnym – kultura elitarna, masowa, narodowa i ludowa	– wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, kultura wysoka, kultura masowa, kultura narodowa, kultura ludowa, tolerancja	– wyjaśnia znaczenie terminów: subkultura, akceptacja – omawia źródła i cechy charakterystyczne kultury wysokiej i	– wyjaśnia znaczenie terminów: folklor, kontrkultura, pluralizm kulturowy, wielokulturowość, multikulturalizm	– wyjaśnia znaczenie terminów: etnografia, folklorizm – porównuje cechy charakterystyczne kultury wysokiej i	– ocenia zjawiska pluralizmu kulturowego i wielokulturowości, a także ich wpływ życie społeczne oraz

	– kontrkultura – subkultura – religia a kultura – proces przejścia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	– wymienia cechy charakterystyczne kultury wysokiej i masowej oraz kultury narodowej i ludowej	masowej oraz kultury narodowej i ludowej – opisuje rodzaje subkultur i podaje ich przykłady – porównuje postawy tolerancji i akceptacji	– wyjaśnia różnice między opisową a normatywną definicją kultury – opisuje formy folkloru – omawia przyczyny narodzin kontrkultury i charakteryzuje różne rozumienia tego pojęcia	masowej oraz kultury narodowej i ludowej – określa zależność między religią a kulturą i życiem publicznym w Polsce – omawia proces przechodzenia od pluralizmu kulturowego do wielokulturowości	kulturalne
Współczesne spory światopoglądowe	– aborcja – eutanazja – kara śmierci – genetyka – inżynieria genetyczna – prawa mniejszości seksualnych	– wyjaśnia znaczenie terminów: aborcja, eutanazja – omawia istotę współczesnych sporów światopoglądowych na przykładzie aborcji, eutanazji i kary śmierci	– wyjaśnia znaczenie terminów: inżynieria genetyczna, GMO – omawia osiągnięcia inżynierii genetycznej – charakteryzuje problem równouprawnienia mniejszości seksualnych	– wyjaśnia znaczenie terminu: eugenika – przedstawia założenia <i>Powszechnej deklaracji o genomie ludzkim i prawach człowieka</i> – omawia etyczną stronę badań genetycznych	– formułuje własne stanowisko w sporze – przedstawia argumenty popierające lub krytykujące różne postawy wobec sporów światopoglądowych	– ocenia osiągnięcia inżynierii genetycznej – ocenia etyczną stronę badań genetycznych – ocenia uregulowania prawne dotyczące aborcji i kary śmierci w Polsce – ocenia problem równouprawnienia mniejszości seksualnych
Opinia publiczna	– kształtowanie się opinii publicznej – rola opinii publicznej – marketing społeczny – historia badań opinii publicznej – metody badań opinii publicznej – ośrodki badania opinii publicznej w	– wyjaśnia znaczenie terminu: opinia publiczna – wyjaśnia różnice między opinią publiczną a opinią społeczną	– wyjaśnia znaczenie terminów: sondaż, ankieta, wywiad, sonda – omawia rolę opinii publicznej – opisuje najczęściej stosowane metody badania opinii publicznej	– wyjaśnia znaczenie terminów: public relations, marketing polityczny, próba reprezentatywna – przedstawia proces kształtowania się opinii publicznej – opisuje public relations i marketing polityczny – przedstawia wpływ opinii publicznej na	– przedstawia historię badań opinii publicznej – wymienia ośrodki badań opinii publicznej w Polsce – porównuje public relations z marketingiem politycznym	– ocenia wpływ opinii publicznej na życie społeczne i polityczne na przykładzie współczesnej Polski

	Polsce – wpływ opinii publicznej na decyzje polityczne			decyzje polityczne		
Środki masowego przekazu	– media na świecie i w Polsce – funkcje mediów – niezależność i pluralizm mediów – etyka mediów i dziennikarzy	– wyjaśnia znaczenie terminu: media – omawia funkcje mediów – tłumaczy, na czym polega zasada wolności słowa	– wyjaśnia znaczenie terminu: globalna wioska – przedstawia klasyfikację środków masowego przekazu – określa, na czym polega niezależność i pluralizm mediów	– wyjaśnia znaczenie terminu: tabloid – charakteryzuje kierunki rozwoju mediów na świecie i w Polsce – uzasadnia, dlaczego media nazywane są „czwartą władzą” – omawia etyczne zasady mediów i pracy dziennikarzy	– przedstawia zadania Rady Etyki Mediów	– ocenia rolę i funkcje mediów w polskim życiu publicznym
Edukacja w XXI w.	– rozwój szkolnictwa – zadania szkoły współczesnej – edukacja wobec wyzwań społeczeństwa informacyjnego – kształcenie ustawiczne – edukacja a rynek pracy	– omawia zadania współczesnej szkoły w zakresie nauczania i wychowania	– wyjaśnia, na czym polega proces uczenia się przez całe życie – charakteryzuje rolę społeczną szkoły dawniej i współcześnie	– wyjaśnia znaczenie terminu: edukacja nieformalna – charakteryzuje wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego	– analizuje rozwój szkolnictwa na przestrzeni dziejów – omawia programy unijne realizujące ideę uczenia się przez całe życie	– ocenia wpływ współczesnej szkoły na kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego – ocenia wpływ uczenia się przez całe życie na współczesne społeczeństwo

Historia i społeczeństwo

Kryterium oceniania

I. Przedmiotem oceny są:

- 1) wiadomości i umiejętności według programu nauczania z historii i społeczeństwa dla klas technikum oraz liceum dla dorosłych. O programie nauczania historii i społeczeństwa w danej klasie i wymaganiach edukacyjnych nauczyciel informuje słuchaczy na początku roku.
- 2) zaangażowanie w proces uczenia się – nauczania (aktywność),
- 3) znajomość faktów i dynamiczne ujmowanie przeszłości oraz dostrzeganie przejawów i skutków wydarzeń historycznych,
- 4) praktyczne opanowanie umiejętności ogólnych i specjalistycznych, których wpojenie należy do celów nauczania przewidzianych programem nauczania,
- 5) systematyczność pracy.

II. Ogólne zasady:

Podstawą oceniania i klasyfikowania słuchacza z w szkole dla dorosłych są prace kontrolne i egzaminy semestralne.

I. Prace kontrolne

1. Praca kontrolna jest obowiązkowa z każdego przedmiotu przewidzianego ramowym planem nauczania – minimum 1 w semestrze,
2. Prace kontrolne z poszczególnych przedmiotów nauczania należy złożyć prowadzącemu zajęcia nie później niż do 30 listopada w I semestrze i do 30 kwietnia w II semestrze.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do złożenia w sekretariacie szkoły poprawionych prac w terminie 7 dni od ostatecznego terminu składania prac przez słuchaczy,
4. Każdy słuchacz otrzymuje prace pisemne do wglądu wyłącznie podczas konsultacji, w obecności nauczyciela uczącego danego przedmiotu.
5. W przypadku gdy słuchacz otrzymał ocenę negatywną z pracy kontrolnej jest zobowiązany wykonać w terminie określonym przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne, drugą pracę kontrolną.

II. Egzamin semestralny i poprawkowy

1. Do egzaminu semestralnego dopuszcza się słuchacza, który uczęszczał na obowiązkowe konsultacje, przewidziane w szkolnym planie nauczania, w wymiarze co najmniej 50% czasu przeznaczanego na te konsultacje oraz uzyskał z wymaganych ćwiczeń i prac kontrolnych oceny uznane za pozytywne w ramach wewnątrzszkolnego oceniania. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne informują słuchacza, czy spełnia warunki dopuszczenia do egzaminu semestralnego potwierdzając informację podpisem na indywidualnej karcie dopuszczenia.
2. Słuchacz przystępuje w każdym semestrze do egzaminów semestralnych, w formie pisemnej, ze wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych, przy czym egzamin semestralny z zajęć praktycznych ma formę zadania praktycznego.
3. Egzamin semestralny w formie pisemnej przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne.
4. Egzamin semestralny w formie zadania praktycznego przeprowadza się na podstawie zadań przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego dane zajęcia edukacyjne. Słuchacz losuje jedno zadanie.
5. Słuchacz, który nie przystąpił do egzaminu semestralnego z przyczyn usprawiedliwionych zdaje ten egzamin w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora.
6. Termin dodatkowy wyznacza się po zakończeniu semestru jesienno nie później niż do końca lutego lub po zakończeniu semestru wiosennego nie później niż do dnia 31 sierpnia.
7. Egzaminy semestralne przeprowadza się w styczniu po zakończeniu semestru jesienno, jednak nie później niż do końca lutego oraz w czerwcu po zakończeniu semestru wiosennego, jednak nie później niż do 31 sierpnia.
8. Nauczyciele prowadzący poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne na początku każdego semestru informują słuchaczy o terminach egzaminów semestralnych.
9. Słuchacz jest informowany o wynikach egzaminu semestralnego w dniu egzaminu, a w przypadku egzaminu pisemnego tydzień po przeprowadzonym egzaminie.
10. Uzyskanie ocen pozytywnych ze wszystkich przedmiotów ujętych w planie nauczania dla semestru decyduje o promowaniu słuchacza na semestr programowo wyższy lub ukończeniu szkoły.

11. Słuchacz, który z przyczyn losowych nie przystąpił do egzaminu semestralnego w wyznaczonym terminie może do niego przystąpić w terminie dodatkowym wyznaczonym przez Dyrektora szkoły, o ile w ciągu 7 dni przedstawi pisemne usprawiedliwienie nieobecności.

12. W przypadku uzyskania niedostatecznej oceny z jednego albo dwóch egzaminów semestralnych, na wniosek złożony na piśmie do Dyrektora szkoły, słuchacz może zdawać egzamin poprawkowy.

13. Egzamin poprawkowy przeprowadza nauczyciel prowadzący dane zajęcia edukacyjne po zakończeniu semestru jesienno zima nie później niż do końca lutego i po zakończeniu semestru wiosenno lato nie później niż do dnia 31 sierpnia.

14. Słuchacz zgłasza się osobiście do nauczyciela przedmiotu lub do sekretariatu szkoły w celu uzyskania zagadnień, które musi opanować na egzamin poprawkowy.

15. O przewidywanych ocenach końcowych/semestralnych słuchacz jest informowany nie później niż na tydzień przed klasyfikacyjnym zebraniem Rady Pedagogicznej. Informacje podaje się poprzez wpis do indeksu.

16. Wymagania edukacyjne są spójne z efektami kształcenia określonymi w podstawie programowej:

Ocena celująca (6), słuchacz:

- w pełnym stopniu opanował wymagania określone w programie nauczania, a jego wiedza i umiejętności często wykraczają poza te wymagania;
- swobodnie i poprawnie operuje faktografią i terminologią, wraz z treściami znacznie wykraczającymi poza program nauczania;
- trafnie sytuuje i synchronizuje wydarzenia w czasie i przestrzeni;
- dostrzega związki i zależności między zjawiskami z różnych dziedzin życia (polityka, społeczeństwo, gospodarka, kultura);
- wykazuje się samodzielnością i wnikliwością w selekcjonowaniu i interpretacji wydarzeń, zjawisk i procesów;
- prezentuje problemy, procesy i zjawiska w szerokim kontekście;
- potrafi samodzielnie formułować wnioski, porównywać i oceniać postaci, zjawiska i wydarzenia;
- w sposób przemyślany i wskazujący na rozumienie problemu prezentuje i uzasadnia swoje stanowisko;
- potrafi odnieść się krytycznie do ocen i opinii innych ludzi;
- samodzielnie i w przemyślany sposób integruje wiedzę i umiejętności z różnych źródeł.

Ocena bardzo dobra (5), słuchacz:

- wykazuje się wiedzą i umiejętnościami podstawowymi, dopełniającymi i rozszerzającymi;
- bezbłędnie posługuje się faktografią i terminologią określoną w programie nauczania;
- swobodnie lokalizuje wydarzenia w czasie i przestrzeni;
- w sposób pełny, rzetelny i wnikliwy analizuje i interpretuje wydarzenia, zjawiska i procesy oraz podejmuje próby samodzielnego oceniania i wnioskowania;
- umiejętnie stosuje argumentację i doszukuje się analogii w omawianiu wydarzeń, zjawisk i procesów;
- samodzielnie podejmuje działania zmierzające do poszerzenia i pogłębienia swojej wiedzy;
- sumiennie wywiązuje się ze stawianych przed nim zadań, także dodatkowych;
- pracując w zespole, konsekwentnie wykonuje polecenia i pełni funkcję lidera, przypominając innym członkom grupy o zadaniach do wykonania oraz wspierając ich wysiłki;
- wnosi pozytywny wkład w pracę zespołu poprzez przestrzeganie zasad współpracy i okazywanie szacunku kolegom i ich pomysłom.

Ocena dobra (4), słuchacz:

- wykazuje się znajomością podstawowych i dopełniających wymagań programowych;
- w zasadzie poprawnie stosuje pojęcia i terminy historyczne oraz umiejscawia wydarzenia w czasie i przestrzeni;
- w sposób powierzchowny dostrzega związki i zależności między faktami i wydarzeniami oraz dokonuje analizy i syntezy omawianych zjawisk i procesów;
- potrafi logicznie, ale nie w pełni samodzielnie, formułować oceny i wnioski;
- interpretuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w sposób odtwórczy;
- stara się być aktywnym na zajęciach;
- podejmuje się stawianych przed nim zadań i poprawnie się z nich wywiązuje;
- pracując w zespole, koncentruje się na wyznaczonych zadaniach, wykonuje je terminowo i z należytą starannością;
- zwykle szanuje poglądy i zdanie innych i jest zdolny do kompromisu.

Ocena dostateczna (3), słuchacz:

- wykazuje się znajomością podstawowych wymagań programowych;
- w ograniczonym zakresie i z błędami posługuje się faktografią i terminologią oraz lokalizuje wydarzenia w czasie i przestrzeni;
- dostrzega zasadnicze zależności przyczynowo–skutkowe;
- w niewielkim zakresie i w pełni poprawnie wnioskuje i ocenia wydarzenia, zjawiska i procesy;
- pracując w zespole, stara się wykonać polecenia na czas, ale czyni to powierzchownie i niestarannie;
- wykazuje aktywność pod wpływem perswazji innych członków grupy.

Ocena dopuszczająca (2), słuchacz:

- mimo wyraźnych braków w wiedzy potrafi przy pomocy nauczyciela odtworzyć wiadomości konieczne, istotne dla dalszego kształcenia;
- wykazuje się niewielką znajomością faktografii i terminologii oraz w bardzo ograniczonym zakresie i z licznymi błędami lokalizuje fakty w czasie i przestrzeni;
- z pomocą nauczyciela formułuje powierzchowne wnioski i oceny;
- pracując w zespole, wykonuje tylko część powierzonych mu zadań;
- niechętnie angażuje się w pracę grupy, odrywając się od powierzonych zadań i nie przestrzegając zasad współpracy.

Ocena niedostateczna (1), słuchacz:

- nie opanował wymagań określonych na ocenę dopuszczającą;
- wykazuje braki w opanowaniu podstawowej faktografii i terminologii;
- nie potrafi umiejscowić wydarzeń w czasie i przestrzeni oraz wskazać związków między omawianymi faktami i wydarzeniami;
- nie podejmuje prób wnioskowania i oceniania lub czyni to nieumiejętnie i z poważnymi błędami;
- nie potrafi pracować w zespole, przeszkadza tym, którzy starają się pracować, nie wykonuje zadanej pracy, nie stara się o potrzebne materiały;
- nie angażuje się w działania grupy nawet pod presją jej członków.